

AN TUIAISCIUNN

Ó SEANFÁIL

491
62158

LEABHARLANN

Dhún na nGall

DONEGAL**COUNTY****LIBRARY**www.donegallibrary.ie

Rang/Class

491.62158

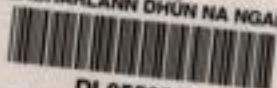
This item must be returned within the allotted time.

If retained beyond this time a fine may incur.

A renewal may be granted if the item is not required by another borrower.

If you have any queries please contact your local library or Taobh Tíre Centre.

LEABHARLANN DHÚN NA NGALL

DL0553841

2/10 SERVO € 45

Foḟraideact ḴaediḴe an Tuaircirt

Séamur Ó SeaircailḴ, M. A.,
a rḴrḴob

CaḴḴealḴiāi Ó CaḴ Ḵaile,

AḴḴ mae

12. x1. '43.

BḴrḴn aguḴ Ó Nuallān, Teor.,
Bēal Feurce, Baile Áta CliaḴ,
CeḴcailḴ, aguḴ PoḴt Lailge
1925

ClḴ-buailead an leabḴaḴ reo don
uḴḴaḴ Ḵa Ḵeairmāin

Ream-Rád.

Níl peidm mórán a cúp ríor annreo fa Jaedilg Tír Conaill, taob amuig de a rād go labhairtear go coitcheannta ag na sean-daoinib ar an taob éuaid agus triar éuaid den Condae i. Tugann a lán den aor ég i, agus labhann mórán acu i. I n-áiteachaib mar Cloic Ceannpaolaib, Jaot Dobair, agus páirt de na Roraib irí bfor ag páirtib na rgoile péin ag rual an poid nō ag rúgnad amuig dōib.

I dTír Eoigain labhairtear i i n-Áleann Aigle. Ón Cairleán Álar go Baile na Sgúine agus ó éuaid puid fléibtib Doine labhann sean-daoinē an Jaedilg. Irí an Jaedilg éadna atá i nDoine ir atá i dTír Eoigain. Tug Jaedilg Imr Eoigain le Jaedilg Doine agus Tír Eoigain i mblay na bpocal. Ní fú trāet ar a 'fúil de dúibib eadap Jaedilg na n-áiteac reo agus Jaedilg Tír Conaill. 'Tá Jaedleale plēanāilte agat', bpeit Neillí Ní Dālaig ar mo éuid Jaedilge-ra. Cruetā ē reo gur éorañail le n-a canamain péin i, oir ir eaint plēanāilte ag an Jaedilgeoir puid ar bit atā fupur a éuigbeail.

Labhairtear an teanga ag na sean-daoinib i n-Ómētē agus i gCionn an Clocair i gCondae Lúgnaid, agus éart fa bun Shlab gCulunn ruar go Cpoir Míglounn i gCondae Ápda Mača. Táirt fa'n tsh reo bfoō an Dall Mac Cuarta, Apt Mac Cobēaig, agus Peadar Ó Doirnín, pñom-pñilē Ulaō fa hoētinaō

haor deag. Ba hap an Mullac Bán ag bun Sliaib
gCuilinn a coinnuig Apt Binead a rypios rior a lán
da geuid filiseacta. Ní fál tpadet ap a bful de
duitbip eadap Zaedilg na n-aitheac reo agur Zaedilg
Típ Conaill.

De pèip map tèid duine riap dtuaid go Munneacàn
tá duitbip beag le tabairt fa deapa. Ní mór é
i nZaediig L. Uí M., ac dèappaimn nae pò-pupur a
tèuigeaò Conallac blar C. Ní C. Cuigeaò i ndùil
dì gupb'e Éamonn Ó Tuatail, ap a pab aithe aici
eùig nò pè de bliantaib fùl a dtáinig mire an bealaè,
a b'i aici ionnam-ra ap dèig nae mbèaò paitèior uipèi
a compaò a deanam liom. B'i Éamonn ag foçlum
Zaediig Munneacàn an uair rin, agur p'il Cár gup
èeapit dè beit nì b'èeapit agur é i ndiaid eùig nò pè
de bliantaib eile a caiteam ag gabail den teangaib.
Ní naeacò p'i ap eùl rgeide leir: 'Cap b'ig tù ag an
eaint le pè bliana.' Cuip mire an loet ap Zaediig
na leabap, ac b'i a pìor agam i n mo èpoidè ipioig
gupb'e an duitbip a b'i eadap an dà blar ba èiontae
le n-a d'i-mear ap mo èanamam-ra.

Dèappaimn go dtuigeaò Zaediigeoir ap Gleann
Zaibleann agur Zaediigeoir ap na Roraib a èhile nfor
peap: 'nà tuiigeaò peap ap Munneacàn agur peap ap
ait ap bit i dTíp Conaill a èhile. Claonann Zaediig
Gleann Zaibleann gan aimpay le Zaediig Connaet ma
làn pudaf, ac tá coramlaet mór eadap Zaediig na
taoibe tiap dtuaid de Típ Conaill agur canamam
tuairceapit Connaet map a gèadna.

Iy mór an tpuaiqe nae bful móràn den teangaib
beo i nGlinnib Aontroma. On beagán d'èipig liom-ra

a cþuunnið iŕ lēiŕ gup mō an cōraimlaēt atā eadaŕ
 i agur ſædiſg Reaēpann 'nā maŕ atā eadaŕ i agur
 ſædiſg na n-āiteaē ſeo aŕ aŕ laſaiŕ mē ſomam.
 ſan eolaŕ aŕ biē aŕ an cūŕ iŕteaē a bī ſiam ag
 Albain aŕ Reaēpann tīocſað leat a ſāð, ſn ēanaſam
 atā aŕ an Oileān, go dŕāing ſi aŕ Albain. Fēaē
 bjalax (bealaē), an do ēuala (ē) ū? cōnnaē ē, bā mē
 (ag) dol ſeaēad, an geomniude, ſi. Fēaē ſorta ſoſaŕ
 na geonſan mbēalaē (alt a 185). Agur māŕ ſioſ
 ſeo ſa ſædiſg Reaēpann iŕ lēiŕ gup ſioſ ē ſa ſædiſg
 Aontſoma maŕ a geſadna, Le tairbeānað go ſſuſ
 duiēſiŕ mōſ eadaŕ blaŕ agur canaſam Reaēpann
 agur blaŕ agur canaſam Tīſ Cōnaill iŕ leop a ſāð
 naē dŕuigeað bean ſeām Uī ſianna, a tāing ann
 aŕ na Roſaiſ, munteaŕ an Oileān aŕ dŕūſ nuaiſ
 a ſioð ſiað ag caint eaſoſſeā ſēin. Agur iſe dūſaiſ
 euid de muntſiſ an Oileān liom naē dŕuigeað ſiað
 goide ſioð dā ſāð ag ſeān agur ag a ſinaoi nuaiſ a
 ſioð ſiað ag cōmpāð le cēile i nſædiſg Tīſ Cōnaill.
 Nī maſe le luēt an Oileān a ſāð leo go ſſuſ baint
 aŕ biē acu le hAlbain; agur nī abſſeānn-ſe ē dā
 mbēað neaſt agam aſi. Aē māŕ mian liom an ſſiſſune
 a ſſeſe liom, iŕ lēiſ go geaſſeſe a ſāð.

Iſi ſædiſg Tīſ Cōnaill — agur go mōſ mōſ ſædiſg
 na codaē ſin de Tīſ Cōnaill atā eadaŕ Baile an Eaſa
 agur ſaot Beapa — atā maŕ ſun leiſ an leaſaſ ſeo.
 Nī tāing liom dūſ go mion i nſædiſg na n-āiteaē
 eile aŕ a laſſam iŕ bað mian liom. Nī tāing liom
 oſſeſe ama a ēaſſeān i n-āit aŕ biē acu iſ bað
 ēeaiſt dām. Aē cē gup ſoſiſd mo ſeal i n gaē āit
 de na hāiteaēaiſ ina ſſuſ an ſædiſg dā laſaiſt

ra tuairceart, taob amuig de Tír Conaill, rinnear mo díceall ar gac iud dá bfuil tíor agam sa leabhar seo beir agam ann i gceart. Tá Jaedilg na n-áiteac seo ag fágáil báir leis na sean-daoinib; agus eé gur goinid an real s bíor-ra ar mo éinall puid Óugead Ulaó ag epuinntú aóhar an leabhar seo, tá a lán de na daoinib a bfuair mé Jaedilg uata an uair rin ar fluag na mapb indiu. Cúip mé nomam pógpaideacé Jaedilge an Tuairceir a cúip ríor rui a mbéad ré pú-mall, rui a mbéad rí caillte go deo. Tá díceall deanta agam le mo faochar, agus má tá lúb ar lár ann, ní tpe fáillige atá ré ann.

Cuiread i geionn a éile an leabhar seo ar dtúr map épacéar nuair a bí mé ag cúip ircead ar éim an m. a. i nloirgoil na Baupiozna i mbéal Feurte sa bliain 1915. Bí pín agam i geoinnuidé a cúip i gels cóin luat i fgeobainn caoi ar a seanam. Ac map géal ar an éls ppeiréalta atá agam ann ní pbadpaimn corar na clóópaéta a díol, agus b'ágean dam mo faochar a fágáil éart gur cúip ríoláip agus ollaimna Óláirte Clóic Ceannpaolais le linn 1922 agus 1923 ar mo éumay an leabhar a cúip amac. Tá buideacay mór agam oiréa, agus tá buideacay ar leir agam ar Doimne Ó Duibne agus ar Duáitac Ó Galléobair, beir de na ríoláipb eadna, a cúip raóchar mór oiréa pín ar díóig go mbéad an leabhar le fágáil ag cáé.

Séamur Ó Seapcaig.

Nodlaig na bliana 1923 ann anoir.

Leabair: agus Urdair Ainmnízte.

- A. to Pr. of Ir. = Aids to the Pronunciation of Irish, The Christian Brothers, Dublin 1905.
- Ériu = The Journal of the School of Irish Learning.
- Fil. Aipt Míe C. = Filídeacht Aipt Míe Cobéaig, Éamonn Ó Tuatail (É. Ó T.) a éirínnig agus a éirí n-eagar fa choinne céime an m. a. 1914.
- Filídeacht Céitinn = Dánta, Ainmáin is Caointe Séatpáin Céitinn, Baile Átha Cliat 1900.
- F. F. = Foirse Fearsa ar Éirínn, Irish Texts' Society.
- Henebry = Sounds of Munster Irish, Dublin 1898.
- Iz. I. na J. = Iurleabair na Jædylge.
- Jones = A Grammar of Welsh, 1913.
- Mac Bain = Etymological Dictionary.
- ÓC. = ÓConnell, A Grammar of Old Irish.
- Ó Duinnín = Foelíur Jædylge agus Béalra.
- Pr. of Ir. M. = A Primer of Irish Metrics, Kuno Meyer.

- Quiggin = A Dialect of Donegal (D. of Don.), Cambridge 1906.
- S. an Dp. Uí Í. = Seannóirí an Doctúpa Uí Íalléobair, Dublin 1752, 1767, 1798, 1807.
- Sg. Oip. = Sgéalaiúe Oipgiatl, Seorán Laoide.
- Sounds of the French Language = Passy, Translated by D. L. Savory and D. Jones.
- St. fr. Táin = Stories from the Táin, Strachan.
- Thur. = Thurneysen, Handbuch des Alt-Irischen.
- T. na bF. ap t. C. = Tópaideacht na bFíneann ap tórg Cúisíora, Sagairt éigin a éionntuig i nGaeilg i 1762 An Sagairt Ó Tuathail a cúip i n-eagar i 1915.
- Mac Farlane = The Phonetics of the Gaelic Language.
- Rousselot = Les articulations Irlandaises étudiées à l'aide du palais artificiel: La Parole, Paris, 1899.

¹ San Acadamh i mBaile Áta Chait.

² Ag Énirí Ó Muirgeara, Stigeac.

Յաճվազօրի ԲանուշՇէ րա Լեաօար.

The Council.

- Mo Máear = Máire Ní Domhnaill, An Cúirt, Ceann
Carlae, na Rora.
- D. Mac Z. = Donnchad Mac Zabann, An Caoldrum,
Cloic Ceannpaolaí.
- P. Ní S. = Peigí Ní Shearraig, Cnoc Áta Caoedun,
Át na gCoirne, na Rora.
- S. Ó Z. = Seamus Ó Zmanna, Rann na Feirte,
na Rora.

The Eozoa.

- É. Ó T. = Éamonn Ó Tíearaig, An Cairleán Íslar,
Íleann Aisle.
N. Ní D. = Neillí Ní Dálaig, An Cairleán Íslar,
Íleann Aisle.

Áρδα Μαῖα.

- A. Ó M. = Anpár Ó Maicéig, Spáid Baile Dún Dealgan.

Ómēit.

- Paidí Ó Fearáin, Riobaird Mac Ceangaimna, agus
Peadar Ó Dubda na púim-ugdaiz.

Muneacán.

- L. Ó M. = Lúcar Ó Muirgheara, An Cairleán Toir,
Domnae Maígne.
C. Ní C. = Cáitíona Ní Cúmarzaig, Át na bFarcán,
Domnae Maígne.

An Cabán: Gleann Zaibleann.

- D. Ó S. = Domnall O Seirtheadáin, Gleann Zaibleann.
Fuair beagán porta ó fear daibhíam
ó Dólaín.

Aontuim.

- M. Ní C. = Máire Mór Ní Cormaic, i n-aice Coir
Abann Dála.

Oileán Reacánn.

- D. Mac C. = Domnall Mac Cuirtirig, Ceann Reamáir,
Reacánn.
A. Ní G. = Anna Ní Gabánn, agur Bean Uí Gíair,
a deirbhíir.

Maí naé dtiocfaid liom mórán ama a éiteam
i n-áit ar bít de na háiteaíibí seo éuar, taob amuig
de Tír Conaill, fuair duine ar a paib muintir
agam i n-zaé áit acu le cruíú a fágáil dam
ar pud ar bít a paib amáir oim ina éaib. Tug
an Maíiririr Ó Muirgheara cuidiú dam le Zaedilg
Tír Eogam, Peadar Ó Dubda le Zaedilg Ómáit

agur Ápda Maéa, Éamonn Ó Tuatail le Zædiz
Muineacáin, an Maigirtir Mag Sámáin le Zædiz
Zleann Zaidleann, agur Seán Ó Zmanna le Zædiz
Reacáinn. B'i Sámur Ó Zmanna fæid i gcomnuide
le heolar a tabairt ar ceirt ar bié pa fógnaideact
Tír Conaill a paib ampar oim ma taob. Ith a
eup in mo éonn euid maic dá bfuil éfor agam
pa eup irteac fógair ar fógair eile agur é ma
rgoláire ar Coláirte Clóic Ceannpaolaid. Carthead
mo buideacáir a tabairt do gaé duine acu reo, agur
don tSagairt Mag Eoin, S.P., do Pádraig Ó Muirgeara,
agur d'Íde Nic Néill a euidiz liom nuair a bi mé
ar loig daoine a paib an Zædiz acu.

Handwritten signature: Seán Ó Tuatail

Handwritten signature: Ápda Maéa

Handwritten signature: Sámur Ó Zmanna

Comarctai.

a	map	atā	i	ba, cat
ā:	"	"	"	bād, rāl
ā	"	"	"	bean, real
ā:	"	"	"	yleān, Seān
o	"	"	"	cor, gort
o:	"	"	"	pōg, cōip
A	"	"	"	cnoc, muc, lOmairē
o	"	"	"	naš, mOēū
o:	"	"	"	lēn, mōp
u	"	"	"	duš, rput
u:	"	"	"	cū, cūp
u:	"	"	"	daop, raop
ū	"	"	"	ašape, ašaiš
				(i gCloic Ćeannpaolaiš agur i n-ait- eacaiš eile i dTipe Ćonail)
æ	"	"	"	cAlrleān, bAlrteaš
æ:	"	"	"	tā, lā (ġaot Dobair)
E:	"	"	"	lae, tOġaš
e	"	"	"	peic, beip
e:	"	"	"	pēirt, pēap
e	"	"	"	te, rElrean
e:	"	"	"	rē, gē
I	"	"	"	pānAlīD, codlUIġ
I:	"	"	"	ruīš, naoi
i	"	"	"	d' iē, caulīn
i:	"	"	"	rīl, rīšeog

í	map	atá	i	im, tUile
ə	"	"	"	míLE, cpaicEAnn
u	"	"	"	máLA, dopAr
P	"	"	"	pór, cupa
B	"	"	"	bán, lúb
M	"	"	"	mall, cam
M	"	"	"	cuméa, cämpainn
P	"	"	"	peann, cipín
b	"	"	"	beag, ribín
m	"	"	"	meat, ruim
m	"	"	"	laimpíð, rnaidmte
F	"	"	"	pada, pár
v	"	"	"	buaíl, gapb
				(Glinne Aontpoma agur Reacpaimn)
w	"	"	"	mapb, bó bân
f	"	"	"	pead, rípin
v	"	"	"	bí, lúib
T	"	"	"	cú, leat
D	"	"	"	dán, pud
N	"	"	"	asr, ceannuíg, donn
N	"	"	"	teannpaimn, peannpáid
n	"	"	"	a Nôpa, bânú, lán
n	"	"	"	leanpad, cämpaimn
L	"	"	"	lá, dallóg, ball
L	"	"	"	pollpad, geallpaimn
l	"	"	"	mo lán, solar, pál
l	"	"	"	molpáid, ceolpaimn
t	"	"	"	tear, coite
d	"	"	"	dear, cuid
N	"	"	"	nead, fuinneog, binn
N	"	"	"	poimnead

h	map	atá	i	duine, rín
h	"	"	"	ríníad, incinn
L	"	"	"	leanb, duilleog, cill
l	"	"	"	millíad, gíllínn
l	"	"	"	a leinb, míle, ríl
l	"	"	"	rílíad, cailínn
R	"	"	"	ruaib, cappaic, camp
R	"	"	"	corpá
r	"	"	"	cupaic, láir
r	"	"	"	cupá, oipá
r	"	"	"	a rí, Máire
t	"	"	"	aicpíge, cuipínn
s	"	"	"	rac, car
s	"	"	"	ríad, tuipre
f	"	"	"	ríol, coiríde
c	"	"	"	cíor, fere
f	"	"	"	geall, rig
n	"	"	"	i ngéibean, cuing
k	"	"	"	corp, bac
g	"	"	"	gar, bog
n	"	"	"	i nZaeóilg, drong
n	"	"	"	teangtáca
c	"	"	"	cíor, díceall, maic
j	"	"	"	óil, geall, cáideac, truaige
x	"	"	"	car, paicáid, bacac
g	"	"	"	druid, gluar, fead, rleag
h	"	"	"	cuar, a Séamuir, fáruig.

Iy ionann " of cionn gucaide (m. f. Máilí) nō
 dē-foḡair (m. f. sáilíru) iy a pād gur poḡar ríḡnac ē.
 Iy ionann ' poum ēēad cōnḡam ríollaib (m. f. vNu:as)

ir a pãð go ðpuil an riollab faoi ðeim. Ó ðapla iontuigte gunab ar ððad riollab pocail ðíor an ðeim goða ðe ðuãt i nġaediġ an Tuaircirt ir annamã maçtanar leiŕ an ' reo agaimn ra leabap reo. Ir ionann : i ndiaid gutaiðe (m. f. Ta) ir a pãð gup gutaiðe pada ð. Ir ionann i ndiaid gutaiðe (m. f. da'nã) ir a pãð gup gutaiðe leat-pada ð.

(l.) = Laidean,	(r. ġ.) = Sean-ġaediġ,
(b.) = Bèapla,	(fpr.) = Fpameir,
(r. ð.) = Sean-ðèapla,	(rpãin.) = Spãmır,
(m. ð.) = Meaðon-ðèapla,	(id.) = Iodãilır.

ġutaiðe
toraiġ

i

e

I

e

E

æ

a

ġutaiðe
lãir

ı

ə

v

a

ġutaiðe
cũil

u u

ũ

o

A ɔ

a

1. Tairbeãnann an clãr reo ionad na teangta ra ðeal le lunn na ngutaiðe atã ann a ðèanam. Að tugað an lãaġtðir ðã aipe go ðpuil ðã pud le tabairt ra ðeapa i ðtaois na ngutaiðe .i. ionad na teangta agur cuma na bpuirin le lunn iad a pãð.

a

2. Ir lãir ðn clãr go mbíonn an teanga ma luge go híreal ra ðeal le lunn an ġutaiðe reo a pãð.

Bíonn an béal comh fargailte ir go bfeadpá d' opdsz a cúp irteac go puid eadap an dá fpaic fíacal. Bíonn na puifiní map bíd agur duine ag tappamgt análae pada. I ngleann fíableann i gCondae an Cabáin ir cruinne a bíor na puifiní leir an gutaide reo a pād 'nā map bíor ra euid eile de Cúigeaó Ulaó. Claonann fíaedilg fíleanna fíableann ra muid reo le fíaedilg Connaet, áit a mbíonn a i n-ionad a. Clunteeap a i n-áit a fípfíobteeap A i fíollab ap a fíuul bēim goa, map fíompla, asel apal, aMēDan amadān, sak fac, kas car, DaL dall, Mak mac, Bah ba, gasur garūp, glan (glay) glan, FaDe pada, haL éall, gaD gad, kakle capaic. Bíonn fíe fíorta i n-ionad a i fípfíolaib a fíuul EA ina dtúr agur gan an t-alt fíompa, m. f. asPek earbog, asog, (asag) earóg, allā ealaóam, alv eala.

3. Sa dapa háit, a a bíor i n-áit a fípfíobamuid Á i fíollab ap nae fíuul bēim goa, m. f. 'BraDan bpadān, 'kasan carān, 'aran apān, 'jaRan geappān, 'baraD beapād, 'míhasTē mī-fárta, 'DohasTē do-fárta.

4. Sa tpeap áit, a a bíor ran áit a fípfíobteeap A póm x i fíollab ap nae fíuul bēim goa, m. f. 'MaLaxT mallaet, 'baNaxT beannaet, 'Bakax bacaet, 'Markax mapcaet, 'gaLax eise gallaet eirg, 'físrax fíorpcaet, 'fíuNTax fíuntaet, 'farulaxT fíeapamílaet, 'DoijulaxT dóigeamílaet, 'FlaigulaxT flaíteamílaet.

5. Sa ceatpamáó háit, bíonn a i n-ionad a: i dtír Conaill nuair a éig h eadap Á agur gutaide eile, m. f. Máhír máteeap, Lahír láteeap, Brahír bpáteeap, sahu ráteaó, Bahu báteaó. I gCondae Tír Eógan agur

i nDeireap Ulað caillteap fogap an h ma leirid
reo d'ait. Fēac Mūit, Laist, Braist, saū, Baū acu
ann i n-ait an poda bīor i dTīr Conaill. Ac ap an
taoib eile de, caillteap h i ndiaid a, a: i bpoelaib
a bpuil ax ma ndeipead i dTīr Conaill pēin, agur
nīteap an gutaide pada 'rna poelaib naē paib rē i
geomnuide pada ionnta, m. f. Fax fātaē, ac cīN v
NahI ceann an fātaig, sax fātaē, Nī: hīpN v sax
v far nī tūgeann an fātaē an reang, Blax blātaē,
kax xolvMeilē Cātaē Cōlumeille.

6. Sa cūgead hait, tā claonað mōp ap pud
Cūgead Ulað go hiomlān ap a a cūp i n-ionad o
i bpoelaib ma rgnīobteap -Óg i riollab ap naē bpuil
bēim goēa, m. f. orDag opdōg, BaLag ballōg, BANag
bunnōg, kraNag cpannōg. Fēac fēaBal rgnīobōl, elā
ēalōō, FaTa partōō, tANTa tionntōō map a geāadna.
Iy fūide ap azaid an claonað reo i nZaēdilg na
hAlban, map iy lēp ōn dōig a rgnīobann Albanaig
pollag, faochag, feadag, nīl ma gcuid leabap.

7. Sa reipead hait, tā claonað ag Zaēdilg Clōic
Ceannpaolaib, Zaoē Dobay, agur na Rojann ap a a
cūp i n-ionad o taoib le n, m. f. Darus dojay, krasax
eporaē, krafiū epoirin, TarI Topaig, Lareg loyē,
TareMan toymān, Na: kaRI nā coymuig.

a:

8. Seo ē an coimāta atā agam ap a pada.
Clumteap ē, ra ēēad dul rīor, i n-ait a rgnīobteap A
i riollab ap a bpuil bēim goēa, m. f. kas cār, gra:
(grag i n-Ōmēit) gnāð, La: lā, Ba:D bād, Tarfēl

carpéad, Maile mála, Maíe Máipe, saíe ráile, Dáiv
dám, BaLi báillí, Trai trāig, BarNax báinneac,
kaí cāil, saí rāil.

9. Bíonn a: i n-ionad a i n-ait a rghíobtar. A
poinn pn, mg, ny, pl, pd, sb, sm, sm, lt. Féac
karN capn, MarNalax maipneāc; TarNā tainge;
āras Anpār, āro anpō, BārLū bampiozan, kranru
crannpa, skāru (skanru i ngleann Columcille) rgann-
paδ; a: harLs δ tapla, MarLs mapla (malpaē i
gConnaētaib), MarLaxan maplaēān; pora ran aum
PaTLan Paptolān; ParDag (BarDag i nDeirceap
Ulaδ) papdōg, karda capde, arD apd. Iy lēp sū
pūldeacēt go paib an gūtaide goind ran fōcal 'apd'
ra trean-am. Féac an pann:

Cētān luid ludar tap opd
I long demna, digal garz,
Cētān po-gab raint umm fāch,
Cētān po-bhāth lru n-apd. (Pr. of Ir. M. i. 13).

a:wer aδbar, sa:wu Saδb(a), Ba:wwn baδbān < baδb
(i. gíota beag talam) agur dūn; fēal a:ww fēol Aδma;
a:MeD aδmad; ga:LTe gallta, a:LTe allta. Iy minic
a: i n-ionad a poinn pn map iy lēp δ Bar bapn,
garu gappdaδ, Pa:rus, (Pa:rus) Papptar; ac sna
fōclaiδ reo leanar iy lēp gup minic an gūtaide
gairid map a gcēadna poinn pn: kaR capn, TaR tainn,
BaRu bapna, BarIaxT bappaiδeacēt.

10. Caillteap h eadap a agur ax agur nīteap
an gūtaide fada (féac alt a 5), m. f. Fax faēac,
Lax laēac. Ac panann an h ann nuair a:rpūgēap

deinead an focail, map ir léir o Páirc e Nahi páire
an páraig, vi: e wak se LahI bí an muc ra laraig.

2

11. Mā āpduigēap eāl na teangēa beagān s ionad an a agur na purfūi a ēup amac s̄na na fiaeclais ap d̄siḡ go mbēid beagān c̄rūnn, s an gūtaide a ēlump̄ear. Iṛ coramail ē leiṛ an gūtaide b̄ior ran f̄ocal Bēapla caught. B̄ionn ṛē aḡ an C̄onnaētaē i n-āit a mb̄ionn a aḡ an Ulaē (ṛēac̄ alt a 2). Iṛ b̄ior i n̄ḡaēd̄iḡ T̄ip̄ Conaill i b̄poclaib̄ ma ṛḡp̄ioḡṭap O taob̄ le conṛam, taob̄ amuiḡ de c̄onṛam ṝp̄ioḡaiḡ, m. ṛ. PasTṽ p̄orta, k̄as cor, L̄as̄id̄ l̄oraid, T̄ork̄ toṛe, Bor̄B̄ bor̄b̄, ḡar̄M̄ ḡor̄m̄, k̄at̄eā coṛp̄ce, T̄oī̄ toī̄, FasTṽ p̄orta, B̄ok̄ boc, Br̄ak̄ b̄poc, k̄ak̄ē coca, kr̄ox̄ c̄p̄oē, Dr̄ax̄ar̄ d̄p̄oē-ṝear, k̄aR̄ cor̄m̄, T̄oṝī toṝiḡ, T̄oc̄ā toice, k̄aṝī coṝiḡde, er̄ M̄ū x̄aṝ ap̄ mō c̄oṛ. ṝēac̄ alt a 2ḡ, āit a lab̄ap̄teap̄ ap̄ O p̄oim̄ s i n̄Deṛceap̄ Ulaē agur i d̄T̄ip̄ Eoḡam.

12. o a bhor an EO 'rna poclaib reo:—dax deoc,
oxil eochar, oxil (axil) eochar, foh reo. Ir minic
cluintear su i n-ionad foh ag sean-daoinib i n-abairt,
m. f. u Natsa an ait reo. Nitear su de go coit-
deanna i ndiaib n. Fead u farsa an fear reo, u
Nuairse an uair reo.

13. Is minic a i geant maill pádlaig i n-áit a
 rghíobtar Ó i nollab ar naé bfuil bheim goéa, m. f.
 faNog feannóg, BaLog ballóg, eab ealóg, tANTo
 tionntóg, BaDor báddóg. Ac féac at a b. I bpoelaib
 ma rghíobtar Ól i nollab ar naé bfuil bheim goéa

is mince æ i dTir: Conaill 'nā o. Féac alt a 57. a a bfor ionnta go coitceannta ra cuid eile den Cúigeaḁ agur ag cuid de na sean-daoinib i dTir: Conaill fém.

3:

14. Fogar: pada o æ reo. I nġleann ġaibleann o: a bfor i n-ait a mbfionn æ i n-aitcaib eile i ġCúigeaḁ Ulaḁ. Claonann ġleann ġaibleann le Connaḁtaib ra mēid reo. Is deacur maḡail a tarrpaingt amac do æ is do æ, ac meafam gur fēidur an mēid reo a pāḁ ra æ. Bfionn fē i bfoclaib ma rġfioḁtar. Ó taobh le conſam naḁ raib conſan ġpnaḁ nā conſan eile pōmpti nō ma diaib ra tſean-am. Féac alt a 18, 19, 20. æ: a clumteap 'rna poclaib reo:—Bræḡ bræḡ, Pæḡ pæḡ, kæTv eḁta, FæL (Fæl) fēill, kæt eḁur, v xæt a eḁur ('a eḁmar' a bfor go minc ag rġfioḁ-neoinib an lae indiu, ac 'do eḁur' atā le paḡail i mBeata Colum Cille ag Maḡnur & Doimnaill), Doi dēiḡ, Doijul dēiḡeaimail, kæḡv eḁpna, Dælas dēlār, soḁlas fēlār, v Dælu i dēclām, FæD pēd, Fæt fēur, Læfſtiā lēirſtā, Pæliſtā pēirſtā, Tæt tēur, kæfſtā eḁirſte, kækliſtā eḁeapre, gæ: gē, LæD lēd, Læxan lēcān, Pæp pēp, Pætiā pēirſtā, Ræḡliſtā pēḡeapre, RæTv pērtā, TærlaxT tēpnaideacḁ, Tæru toppaḁ, æl ēl, Ræp pēp.

15. Bfionn æ: poſta i n-ait a rġfioḁtar. EO, EOI i riollab ap a bfuil bēm goḁa, m. f. bja: (bo:) beo, Læp leop, cæl ceol, bja: (bo:) beop, fja: (fo:) feoil, fæT feop, cæ: ceo, bſta bſeote, fſta (fſta) feoidte, jla: gleo, dæp deop, dſolan dſeolān, la: leo, plæd (Plæd) pleoid (plēid) < plague(?), Nis tæ: nſor teo, tſæt tſeop.

16. Ní m, nd an gutaíde éig pompa pada, agur
ap an ašbap rin a: a bīor i n-ionad o 'rma poclaiš
reo:—kərN copm, DərN dopm, DərNan dopnān, far
FərNə fear poyne (šn pocal 'poyneann'); ərDag
opdšg, BərD bojd, DərD dojd.

o

17. Mā leigteap do ēāl na teangēta šipe ruar
beagān eile agur dona purīnūš šipe nīor cūinne,
o a clunpeap i n-ionad o. Ní minic ē le pašāl agur
ē gojnd i n-zaešilz an Tuaircēt, map tā elonaš ap
A a paš i n-āit a mbēitēd ag rūl le h-o. Ad map
rin šēm clunteap ē i mbeagān pocal, go mōp mōp
i bpoclaiš a bpuil poğap h ionnta i ndiaš O, m. f.
Mōhu močū, Lohs (LaFw i nDeirceap Ulaš) lošta,
Nē roh nī paš, Mōh moč, Darus (Darus taob amuiz
de Tīp Conaill) v wohI dopar an bšitiz, floh (fluh
i Muineacān agur i n-Ómhēt) fleoē (fluē). Iy minic
o ra dapa riollab den pocal 'contabap' .i. kANTort
ac bīonn A ann pošta .i. kANTart.

o:

18. Foğap pouleatan go leop i gCūgeaš Ulaš
an gutaíde reo. Ap an ēšad dul rīor, bīonn rē ann
i bpoclaiš ina rgrīoštap Ó taoib le conšam hēšnaiz,
m. f. Mōr mōr, Lō:n lōn, Tō:n tōn, Rō:n rōn, Mō:n
mōn, Nis Mō: nīor mō, Brō:n bōn, Nō:re Nōpa,
Mō:rTēs mōrtay, Nō:s nōr. Deirteap Bō: bō, ac ...
Nw Mō: na mbō. Caillteap ŋ i ndeipeaš pocal
map 'long', 'drong' i dTīp Eoğam, agur nīteap ŋ
tīpē cūiteam den gutaíde atā ionnta.

Bíonn o: porta i bpoelaib ina bfuil EO taobh le conraim írsonaig, m. í. Nō:á neom < nōm < nona [hora] na laidne, Nō:áilá neomín, Lo:NTu leonta, fcon rgeon. Féac alt a 14, áit a labairtear ar Ó i ngleann gaiblean.

19. ō: a bíor ar -om-, m. í. kō:rla coimale, Dō:nax Domnae < dominica (L), Dō:nvL Domnall, kō:næt coinnair, kō:ra coimāš < com-āš, kō:le coimla, Dō:n (Dauwen) domān < *domnos, Dō:á domān, Tō:s tomāy, kō:gurax coimgarae, kō:gífi coimgairí < coimgairí s gar (?), v gō:r i geoimay, as kō:f or coimay, v gō:ní i geoimuidē. o a bíor ran pocal 'coimēnom' (coimnom) kō:uM, agur o: ran abairt 'a coimay' (recte 'a cōim') v xct. Féac v xct v Darí f a cōim an doimay.

20. I bpocal may To:γ tō:γ < *to-ud-gaib tig o: s O + gucaide + conraim atā caillte indiu. Ac féac A i n-ionad o: i '(do) pōbair' haBwír < *fo-ud-beir. o: a bíor i gConnaētaib agur i gCūgead Muīan ann.

21. Cailltear po:gar s, g i ndiaid O agur nītear an gucaide pada tpe cūlteam, m. í. o:r o:ar, Bo:r bo:ar, Mō: mo:š. Mō:Fur mošmāy; o:M o:am, Lo:u lo:gaš, Fō:wer po:gmāy, Fō:uM(m) (fjo:uM(m)) po:glum, Fō:nū po:gnam < po-guom. E: a bíor ra dā pocal 'to:ga' agur 'po:ga' TE:, RE:. Clumtear Raun corruair i n-áit RE:.

22. o: a bíor de gnāt i n-áit a rgnōitay AB, OB i dtúr nō i georp pocal, m. í. o:N abaim, kō:f cabair, gō:r gabair, To:rt tabairt, gō:l gabal, Lo:f labair, gū Do:f gaot Do:bair, Do:rxu: došar-cū < *dub-ro-kyo,

go: gaba, Ro:Te pabapra. Map a geadna i n-ait a mbionn EAB i geopp focail, m. f. fok reabac, tioru tpeabað, Lor leabap < liber (l.), mjuir meabap < memoria (l.), fjos (fos) feabap. Claonann Gleann Zableann le Connaetrais i bpozap na bpocal reo. Laut, gaur, kaut, gauwe, ml. a bior ann. Bionn an pozap cdaona reo ap pud Cingeað Ulað i kauwag cabðg, Dauwax dabac, kaulax cablac, Fanwir pabap, Fanwrl pabpai, auwll abail, kANDain xauwæn Condae an Cabain, aurif Eabap.

23. Tapra fa Domnae Maigne i gCondae Muun-eacain puapap o: i n-ionad ua, uæ, m. f. sos ruar, kloz cluar, vNos anuar, Bol buail, For puap, Boxil (BwLaxil i dTir Conaitl) buacail, xolz me euala me, xa Nor can puap (l. O M.). Ac fæac i:ri suas is Toir mias vîna Dûh is di:æw me hu: La: Næ gl-ça dyaig ruar tabap: muar mine dam ir diolpaið me tû lã ua gaotæ, qu:al gual, xu:alu me fû euala me rin, Fuir fæn PoTe puap re an pota, Nuir v vi: fa Da: iça nuap a bî re dâ ite (C. Ni C.).

o: a bior i n-ionad u: ran pocail 'cubap' i dTir Conaitl a kor.

A

24. Bionn an teanga i n-ionad an o, ac ni bionn na puirini cruinn map bid do o le lunn an gutaide reo a pãð. Ir lèir ðn dæg a mbionn re i n-ionad i poim P, B, M gur fuide amac sna fiaclais na puirini nuap a bíteap 'ga pãð 'nã map bid do l. Fæac alt a 85. Ir fuide amac s na fiaclais iad pota 'nã

map bíd do v. Nuair a nítear pada é, map nítear i dTír Eoḡain i bpoctais map 'dprong', 'long' (Dró, Ló); o: a éluinteas. Bíonn ré againn i n-áit a rgníobamuid O taoib le conraim iḡḡnaig, m. í. TAN touu, LAM lom, DAN donu, LAN lon, LAN long, DRAḡ dprong, FAN pouu, BAMwíta bomaite < momeinte < momentum (l), KAMwÍn comaoim, KAMwÍnaxw comaoineaca, KANLax conulae, KANTort contaḡairt, KANwBlaxw conablaea, KANaxTax Connaeḡae, KANsPwaeḡ conpḡeíd, DAMlus domblar, DAMesax domarae, FANsw pouuḡa, gANTe gonta, LAMert lomairt, LANru, lonuḡaḡ, krag cḡoc, sanes ronaḡ, DANes donaḡ, samPlu rompla < sample (ḡ) < exemplum (l), TAM tom, TAMBu (TOMBu i nDeirceart Ulaḡ) tomba < tumba (l), v'NAN anoun, ganwDae gunadḡir. o a bíoḡ i 'molaim'.

25. Tá beagán pocai ma bfuil O ra lirtuá coir-
ceannra agur é taoib le conraim nae iḡḡnae agur
a an poḡar a bíoḡ lert. I geuid de na poctais reo
deir an tḡanaraideaeḡ linn go naib conraim iḡḡnae ra
tḡean-ain, m. í. kaDÍl codail < *con-tail, kagu cogaḡ
< *com-cath, kagur cogur < *com-cur, kagus coguḡar
< *con-con-fios.

Tá claonaḡ ag a beir taoib le g, m. í. gal (gal)
gol, Lag log, gaB gob, klag clog, klaguḡD clogaḡ,
v wagus i bpoḡar, Bag bog, er gaḡ an goḡ. Féae
poḡra na poctais reo:— BaLsÍḡa bollḡaḡe, PaL poll,
PaBuḡ pobal < populus (l), TaBuḡ tobair < *to-ud-ber-
haBwÍr (do) ḡobair < *fo-ud-beir, TaBuN tobann <
t-obann < *ud-bonn.

26. I nDeirceap Ulaš agur i dTír Eogain bíonn
A poim s i n-ait a mbíonn o i dTír Cónaill, m. f.
BAS bof, KAS cor, LASid lofaid.

27. A a bíor i n-ait a rgnótar IO poim cónaim
béalaiš, m. f. AMwIta iomaipe, AMeD iomad, AMlan
iomlan, AMurkax iomapeac, AMuTax iomlatac, AMra
iomraš, TABu tiobaš, tAMwæNt (tAMwæLt) tiomaint,
tAMwv tiomna, caMax ciomac, daMwIta (daMwIta)
diomaoide, jaBag giobšg, jAManaX giomānac, jlaBax
gliobaš, jlaMax gliomac, tfaBlæd tgnoblšid, lABer
liobar, LABvTve liobarta, lAM liom, fcaB rgiob,
fcaBal rgiobšl.

Tá claonaš beag ag A bēit i n-ionad i poim L
i fpoctaiš ma mbíonn IO poim an cónaim rin, m. f.
Nv caLw cīt ma ciollar-ciort, faLwTrax riollartmac,
jaLš giolla, jaLaxT giollaect. Ac i ceap daim a
pāš go mbíonn i munc go leor 'rna poctaiš reo,
go mōp mōp ag daoimš šga. A a bíor ran fōcal
'tiocpaiš' takl, agur iř an gūtaiš cēadna bíor ran
fōcal 'beag' bag i nDeirceap Ulaš, cē gur i agur e
a bíor ann i dTír Cónaill.

28. A a bíor map fōgar le h-U ac aīāin nuair
cig U poim h, m. f. Mak muc, kaPe cupa, TABan
tobān, Ban bun, Balægæd bulgšid, Banu bunaš, Banus
(Banus) bunašar, BANTæfta buntārte, BaNag bunnšg,
kali culaiš, kaMwīl cumail, kaMwax cumaraš, kaMv
cuma, karax cupaš, kape cupā, FawST fupurt,
FaliN (FaliN) fulang, FarTaxT fupartaect, gas gur,
Las tur, MaLax mullaš, MarLw muplar, ManvMer
munamap, Plak pluc, Pakan pucān, PANTv punta,

ParguDaer Purgadair, PAS pur, RAD pud, hag tug, Tares (Tires) turar, axT uet, axTax uetae, alTax ultae, ku(ə) alu CúigeaD UlaD, araxaD upéid, arLar uplae, ARu upraD, ARuM upraim, arsih upraim, Dal dul (a snare). Ac fhae Níael Dol agvM et v ja'uú níl dul agam ar a deanaim.

A an élaD gutaide 'rna foelaib agam, agat, agaimn, agaib .i. agvM, agvD, agiN, agiv.

29. A a bfor i n-ait a rgríobtar UI i ndiaib k, m. f. kad cuid, kaNag cuinneog, kalaN cuiteann, kascetax cuirgeae, kaLt cuilt, kaf cuir, kalaq cuiteog, kasLae cuirle. Ac nuair eiz v ina diaib, i a bfor ann, m. f. kiva cuinne, kivaN cuibneann.

30. A a bfor i nZleann Zaisleann i n-ait a mbfonn o agur a ra cuid eile de CúigeaD UlaD.

II

31. Má árdúigtear eil na teangta go maib coim-garae don éoguar bog, agur na puiríní a éur amae nfor fuidhe óna maclaib 'ná mar bíd do o, agur iad nfor cruinne 'ná mar bíd le linn an gutaide rin a maD, u an pozar a clumpear. I n-Oileán Reacpánn agur i nZlunnib Aontroma íf lár na teangta árdúigtear, agur, ar an adhar rin, u (ú) eadar an gutaide ar a bfuil tráet air éuar agur u na Francire (y) a bfor ra dá áit reo. Tá an gutaide éladna reo .i. ú coitcéannra go leor i mBeapla Dál Riada agur Dál nAraide. 'Ní bíonn an u ar a labhairt éuar agur e goirid le clumfín i nZaeidg an Tuaircirt i riollab ar a bfuil béim goe a e i bfoelaib ina mbíonn pozar

h ap long U, m. f. Duh duš, Dūh dām, kruh cput, gruh gput, sruh rput, guh guč, sruhan rputān, triuh tpuč, tuh tuž. Žioppužteap u: poum h map u lēp s uhert ūteap.

32. Bionn u i riollab ap nač bful bēm goča, āt a dtig rē s u, m. f. gasur garūp, kasur carūp, fēasur rēarūp, dresur dnerūp < dresser (b.), BANDun bundūn, galun galūn < galun (f.) agur gallon (b.), NaPrun nappūn, sNē reaguā rna pēagūn, misur miorūp, mī:Dun mīodūn, Na:Durē nādūpda.

I nDeirceap Ulaš tā clonaš mōp ap u a čup i n-ionad u i bpoelaib map iad reo tuar. Tā an clonaš cēadna i dTīp Čonaill, ac nīl rē cōm pouleatan ann u atā i n-Oupjallaiš.

33. u a bīor i bpoelaib a rgiroctap -map ina ndeipeaš ap long conaine, m. f. glō:rur glōpīmap, cōlur cōlīmap, jīaNur gpeannīmap, TarTur taptīmap, fēanur fēanīmap, ferur fēapīmap, eāDur eadīmap. Ac nuap bīor poğap gučade poum -map, wer a bīor ann, map u lēp s bīi:wer bīloğīmap, Fō:wer poğīmap. Nīteap Fer de wer nuap čig poğap h poume, m. f. Bla:Fer blāčīmap, Lā:Fer lūčīmap, Lu:aFer (Lu:axwer) luāčīmap.

I n-Oupjallaiš agur i dTīp Eoğain tā clonaš mōp ap -ur beic i n-ionad -ur map u lēp s jīaNur, glō:rur. Tā beagān den clonaš reo i dTīp Čonaill fēin.

34. u a bīor map a gēadna i bpoelaib ina bful -amail, -amlačt, -amaint, -ainnačt, -ainnar, m. f. farul fēapīmail, Flaīgul (Flahul) plaiteamail, Barul bapīmail, kōsul (kōsul < cōm-ramail i nDeirceap

Ulað coramail, grañul grāneamail, criañul criðe-
namail, Bro:Duł bꝛoðamail, janul geanamail, simul
ruimeamail; farulaxT feapamlaet, janulaxT geanam-
laet, FlahulaxT flaiteamlaet, kosulaxT coramlaet;
kanuñt canamaint, lanuñt leanamaint, ciñuñt
cineamaint, Lanuñ tñanamaint; Māhunes, Māūhunes
maiteaminnar, bꝛauhunes æfi bꝛeiteaminnar aittige.
Clumteap u forta 'rna foelað reo:—celur ceileabap,
Diłur duilleabap, diñur deieneabap.

35. u a bīor map foğap le -að, -am, -uğað (-ū),
-uğeað, -iğeað i riollab ap nað bꝛuñl bēm goða, m. f.
bꝛīfu bꝛīreað, kēLu caileað, Mōlu molað, faru Nē
Fa:Łta feapað na fāilte, kasu cayað, koRu corpað,
Tōru tōppað, jaLu geallað, mīLu milleað, Maregu
majgað, MaDu madað, sāūru rāmpað, jīvru geimpeað,
Tōlu talam, dañū deanam, klñū congnam, Fūñū
foğnam, kahū caiteam; Ba:nu banuğað, BꝛoLu bꝛor-
luğað, jꝛīanru gꝛīanruğað, FōŁsu foillruğað, cestiNu
ceirtuğað, sMī:tu (sMī:ñtu) rmaointuğað; caNu
ceannuğeað, baNu beannuğeað, FōŁsu foillruğeað,
ku:arTu cuaptuğeað, Fu:aDu fuaduğeað, me:Du
meaduğeað, Ła:nu leatnuğeað, kraNu crumnuğeað.
Deappainn guꝛ s 'eadap-pað' do aDru eadpað agur
nað s 'eadap-ēpað'. Ac iꝛ lēp s iñū ionnað < an-
gnāð go bꝛēadpað u teact s -āð.

36. u a bīor i n-āit a mbīonn B rēuñgite i ndemeað
foeal, m. f. Maru mapð, Taru tapð, faru reapð, Bolu
batð, Lanu leañ, Banu banð, elian eliað, sŁīau ūiað.
Maꝛpeann an u, cē go gelaonann beagān go h-u, nuap
cūꝛteap -ān leꝛ an foeal, m. f. faruwan reapðān,

Boluwan balbān, garuwan garbān. 1 LānwBan leānbān
 < leānb-ān caillteap rēmūū na conraime.

u:

37. Foḡap pada an ḡuḡaiḡe ḡeipeannaḡ ḡ reo.
 Bionn rē i n-āit a rḡpḡobḡap Ū i rḡollab ap a ḡpḡul
 bēim ḡoḡa, m. f. ku: cū, Du:n dūn, Ru:n rūn, ku:l cūl,
 su:l rūl, Du:l dūl, ḡlu:n ḡlūn, ku:lḡ cūlḡ, Lu: lūc,
 Tru: tḡrūc, Lu:B lūb, Mū:x mūc, sMū:d rḡmūd, su:Mwīḡe
 rḡḡmaḡpe, su:ḡax rḡḡac, su:ḡan rḡḡān, su:vlax rḡḡlāc,
 ur ūp, u:TḡMwāḡ ūtamāḡ.

38. u: a ḡiḡ i ḡpḡoḡaiḡ ina rḡpḡobḡap UA, m. f.
 kru:ax cḡuac, Bru:ax ḡḡuac, Lu:ax lūac, Tru:a tḡuacḡ,
 Ru:a rḡuacḡ, sku:aB rḡuab, sLu:a rḡuacḡ, Tu:a tḡuacḡ,
 klū:as cluar, vNu:as anuar, su:as ruar.

39. Bionn u: i ḡpḡoḡaiḡ ina rḡpḡobḡap uḡ-, uḡ-,
 uḡ-, iuḡ-, uim-, iuim-, m. f. u:axt uḡacḡ; u:Der uḡdap,
 u:Deres uḡdapar, u:M(m) uḡam; u:l ubal, Durt duḡapḡ;
 ur iuḡap, ūl iuḡbal, tḡus tḡuḡap; ū:l uimāḡ, klū:wI
 cumāḡ, Dū:ax dūmāc, klū:axT cumācḡ, cūs cumar.

u:

40. Mā cōmniḡḡeap an teanga i n-ionad an u:
 aḡur na puiḡiḡi a ḡapḡaḡḡe iḡteac i n-aice na ḡḡiacaḡ
 ap ḡḡiḡ ḡo mbēid beaḡān rḡḡiḡḡe, ur an cōmḡḡe
 atā aḡam ap an foḡap a cōlunḡeap. Iḡ foḡap cōit-
 cēannaḡa ḡo maḡ i ḡCūḡeacḡ Ūlāḡ ḡ. Bionn rē ann
 i ḡpḡoḡaiḡ ina mbionn E: aḡ an Mūmīneac aḡur I:
 aḡ an Cōnnaḡḡeac. Ina lān āiteac i ḡTīp Cōnaill

fáin tã I: ag bheit buaide ar an gútaide reo. Ó éaint na sean-daoiné is léir gur b'á ur an pojar coitíeanta i dTír Conaill sa tsean-am. Is deacair a fad indiu eá acu bí ur le clunrtin ariam i gConnaictaib nã i gCúigeaá Mumán, aá is fú a éabairt dáir n'aime go mbíonn ré i nAlbain go fúill. Cluintear á i bpoclaib ina rgníobtar: AO, m. f. Dúir daor, kú:l caol, súr raor, Mú:l maol, Bú:l baogal, súl raogal, Bru:n bpaon, Mú:r maor, Fú:rag faoéag.

41. I nDeirceart Ulaá agur i dTír Eoáin is minic á i bpoclaib ina rgníobtar aá-, aá-, m. f. úrk aáap, gur gaáap, Lú:r laáap, u:l aáaid. Bíonn ré ag sean-daoiné i dTír Conaill agur i nDeirceart Ulaá agur i dTír Eoáin 'rna poclaib reo:—ú:á oíáe, xú:á éoíáe < eo (30) oíáe. Is léir gur á tsean-ainmúá 'adaig' éáinig ré 'rna poclaib reo.

42. Ní éig aáru ar ur nuair éaolúáear an éonran a bíor ar a loig map géall ar iappatar na gnamadaige, map is léir á Nías kú:lá níor caoile, is Dú:á is daoiné, Tus v hú:l túr a faogail, paTen wú:r peata an maor.

43. Bíonn ur ag sean-daoinib i dTír Conaill i bpoclaib ina rgníobtar UA ar loig conraime béalaige. Nítear I: de ag an aor ág ina leitéid reo d'áit (fáac aá-a 82). Is fupur a t-aáru reo a éugbéal. Sa élad áit, u: a bí ann, aá tpe táppaingt na conraime leigeaá do na puirínib áaláá iteaá á ionad an u: gan aáru ar bí a éeaét ar ionad na teangta. Agur map tã élaonaá imearg an aora áig ar I: a ééanam de ur gaá áit a mbíonn an pojar reo ag

na sean-daoinib, L: a bíor acu sa cás seo map a gceadna. Is amháid seo éamuz an t-atpú ap a bfuil mē ag cup ríor: — u: > u: > L: . Féac ap an dōig a n-abnann sean-daoinē i dTír Conaill na poela seo: Buxel buail, Buxai buaid, FuxaxT fuaēt, Buxn buan, Buxrax buapaē, Fuxal fuažail, BuxaTis buatair. Féac alt a 82 map a gcuirtear ríor ap an dōig a n-abnann an t-aor ēg iad.

44. Ziopruigtear an gutaide nuair a ēig h ap a loz, m. f. suhr raotap.

iii:

45. Bíonn požap neam-éoiréannra i gCloc Céann-paolaid, i nŽaot Dobap, agus i n-áiteaēaib 'rua Roraib i bpoelaib ina rgnōbtap aē-, aē-. Is ion-tuigte ē A D. of Don. l. 29-30 go paib an požap cēadna sa Deirceap Tír Conaill, cē nāp ēyig le Quiggin cup ríor go beaēt ap an dōig a ndēantap ē. Féac 'If we unround the u: described in § 44 which occurs in words like ur, Luax, we obtain a peculiar sound which we here denote by ž: . ž: would therefore be a high-back-lowered.' Ón mēid adeir an Laoideac i n-lr. l. na ž. VI, 146 is iontuigte go paib an požap seo i nDeirceap Ulaē porta. Le n-a dēanaib bíonn an teanga beagān nīor írle 'nā map bíor do u (féac alt a 102) agus bíonn na puirín map bíd do u. Mā cūiptear an mēap ap an rgeadamān of cionn ubal na rgnōmaige mótsēap an rgeadamān ag tuitim agus na fēiteoga dā rīnead. Mā fēaētap sa rgaēān, bēappap sa deaja go dtuiteann an rgeadamān beagān beag

le linn u agur m a pād, ac go dtig ré anuar go mór leir an pógar seo ar a bfuil mē ag cup ríor a dhanam. Cúalar i gCloic Céannpaolaid ē i bpoclaid map úrk adar, gúrk gadar, Lúrk ladar, úrl ađar. E: a bíor go coitdeannta i dTír Conaill, taob amuig de Cloic Céannpaolaid, 'rna poclaid seo, go mór mór ag daoimib dga.

A

46. Cē go n-abrann Quiggin naē bfuil ac A amām i dTír Conaill (pēac D. of Don. l. 5), nē tīgim leir. Iy cunte go bfuil duitbyp eadar an gutaide atā ran pocal 'bean' agur an gutaide atā ran pocal 'ban'. Iy mē d'porglad a bíor ra bēal do gutaide an pocal dēpeannaiḡ 'nā map bíor do gutaide an cēad-pocal. Toireac na teangēa atā tōgēa le linn an gutaide atā ran pocal 'bean' a pād; cūl na teangēa atā tōgēa le linn an gutaide atā ran pocal eile a pād. Luigean rē ar an cōnram tīg poim an gutaide cē acu a nō a a bēar ann. Mā'r cōnran cēal tīg poime, a a bēar ann; mā'r cōnran leatan tīg poime, a a bēar ann. Iy iontuigēe dū mēd seo gur a a bíor i bpoclaid ina rgyfobtar EA ar loig cōnrame, m. f. far (far) fear, ban (ban) bean, jraN gream, faNag peannōg, baraD beapād, balax bealac, balu bealađ, caP ceap, caD cead, caR ceap, das deap, dakir deacay, diaPeDaraxT dpeapadēpaēt, cīaPwīlta cpeapauite, faL peall, faMnax peamnac, faD pead, fasax fearac, faTe feara < in pecht-ra (r. g.), jaL geall, jareB geapb, barax beapac, jaxaxv, jaxaxe gearpača, jaRan geappān, jalax gealac.

47. Ó baran i n-ait bíran biopán, barax i n-ait bírax biopaé, beapaé, anwN i n-ait inwN ionann, i lēp claonað ag i i bpoclaið áinde ina bfuil IO ap atpá go h-a. Bēappap fa deapa gup confan bēalaé atá i droiréac na bpocal reo. Agur má cúpteap i n-ionzantar a beit i n-ionad i ran pocal 'ionann', ait naé bfuil confan bēalaé, tugad an léagēdip dā aipe gup mīmic 'b'ionann' ag daoine ma geuid cainte. I draois anīh, āīh iongan nō eangain, i lēp gupab M an pocal 'mo' a cūidig leir an atpá, map i r mīmic 'mo' poume an pocal ag an tē bīor ag caint ap IONZAIN.

48. a a bīor i riollab ap naé bfuil bēm goča i bpoclaið ina rgīobtar EÁ. Tá a pīor agaim go drāing an gūaide reo ap naé mbīonn bēm s É na Sean-ġaeðilge agur na Meaðēn-ġaeðilge. I lēp s pep, ben, mer, der, ml. go drāing EA i bpoclaið a mbīonn a i riollab ap a bfuil bēm goča s E. Tá a cūpētū reo le paḡāil go pōill i dTīp Eoḡam, i nDoipe, agur i nDeirceapt Ulað (pēac alt a 64). Ba hap an cēad riollab bīod an bēm fa tSean-ġaeðilg. Ap an adbap rin b'ionann poḡap do É fa triollab ap naé paib an bēm goča i r do E 'rna poclaið tuar. Dā spum rin i r pupur a tūigbēal gupab ionann pāp do a 'rna poclaið reo leanar i r do a 'rna poclaið far, ban, ml.: kaflān (kæflān) carleān, ælan oileān, kalan coteān, v Drīān DāN an dpoigneān donn, Bwīdal buideāl, mīcal Mīcēal, Lēscal leit-rgēal < leit-rgēal.

49. Bīonn a poum x, m. t. bīfax bīreac, mīfNax mīrneac, Trīfchax trīurgneac, Līrīhaxv tourgneaca, aMwīdax amaideac, gūæLaxv guatneaca.

a:

50. Bíonn a: i bpoelaib ina rghíobtar EÁ i riollab ar a bfuil bém go'ta, m. í. fLan fleán, fan Seán, da:n deán. Ní bíonn an gútaíde ac leat-fada ra bmatar 'dean' .i. da-n. deán adeirtear i nZlunnib Aontroma.

51. Bíonn a: i bpoelaib ina rghíobtar EA poim δ, ð a bfuil a bpoġar caillte indiu, m. í. ma:n meadon, ma:xan meadaċán, dla:x dleaġac.

52. Ní m, md, mp an gútaíde a bíor pompa fada map ír léir: δ carN ceapm, farNag peapmġ, barNax beapmaċ, v da:rN Tu: fíh an dteapm tú riu? carDI ceapdaíde, carTe ceapċa; far peapp, bar beapp, baru beappaċ, jar geapp, jaru geappaċ. Ír fíu a tábairt dár n-aire naċ mbíonn an gútaíde i geomnuide fada poim mp, map ír léir: δ caR ceapp, baRu gurċa beappaċ gaorċe, faRax reappaċ, jaRan geappán. Bíonn ré fada poim ír ran focol ba:LTíh Bealtaine, ac ní hainlaib bíor go coitċeannta poim ír, ír, map ír léir: δ baLTI bealtaíge, jaLT gealt, jaLTan gealtán; maLTu meallta, faLTax fealltaċ, jaLTu geallta.

53. Cailltear h poim ax agur nítear an gútaíde a bí poime fada tps éurteam (fċac alt a 10). Fċac Lá:x leataċ, ba:x beataċ (beataċaċ), ctax cpeataċ.

æ

54. Ír coraimail an gútaíde reo íe gútaíde na bfoal Beapla and, man map adeirtear i nDeirceap Saran iad. Ír an pud ír mġ bċappar fa deapa fa gútaíde na Jaedilge go dteigeann an rmuġead amac

eap map eaid rē de gūdē le lunn an æ reo a pād.
 Aþrū a eāung ap a nō ap a a bīor ann go coit-
 deannta. Iſ minic ag an aor ēg ē i dTīp Cōnail
 i n-ait a mbīonn a ag na rean-daomib. Iſ fōpſeicne
 i nſaot Dobair agur i gClōic Cōannpaolaid ē 'nā i
 n-ait ap biē eile dā bfuil ap m'eolar. Clunim go
 mbīonn rē i mBēapla Dēſcript an Cābāin. Tā rē ag
 rppēidead i dTīp Cōnail pa lātar, map iſ minic ē
 ag an clunim i n-ait a mbīonn a ag an aitar agur
 ag an mātar. Bīonn rē acu i bfoclair a mbīonn Al
 ionnta, m. f. æſa aigne, Pwædīr paidīr < pater (l),
 Mwædīn maidīn [ēuatar Madiū ē ēupla rean-dunne]
 < matutina (l), kælax caitleac, Bwæla baile, Fwæli
 faillige, Bræliū bpaicīn, Tæfma tairme, Bwæſtu
 bairtead ē baptim < baptizo (l), Fwætis faircīor,
 Mwæſe maiſe, kælē caile.

55. Bīonn æ i ſollab ap naē bfuil bām goēa
 i bfoclair ma rſpōctap: Aī, Eāī, go hāpūd ag an
 aor ēg, m. f. ſa:wæl rābāil, BraDæn bpađām, kaſen
 carāin, skālīwæn rgamāin, ækæd ſcāid, diſMeſæd
 diormapād < dispensatio (l), baræd beapād, v TaſTæl
 ag tartād; ſa ſecæl le peceād, kæſlæn carleāin,
 Lak v tiſtæn leac an teinteāin, kuī v wīhæl cūl
 an mūneād.

56. Bīonn rē ap loſg u: i bfoclair ma rſpōctap:
 UAI, m. f. Tuæſim tuaipim, gruæm gruaim, gluæſ
 gluair, v meæl v xueñ i mbēal an ēuaim, er Me xluæſ
 ap mo ēluair, Dah v guæl dat an guail, ſu wuæli
 pa buailið. Bīonn rē ap loſg i: 'rna foclair bliæn
 bliadain agur fiæn fiaðain (ſigīh i n-Ōmēt).

57. æ a bīor i dTīp Cōnaitl i bpoelaib ina rgiob-
 tap Ól, EOl i riollab naē bfuil paor bēum, m. f.
 fiDæt riġeadsīp, spalsDæt rpealadsīp, BaDæt bādsīp,
 fAPeDæt riopadsīp, Darus v seaBael dopar an rgiob-
 bōil, klōxu Nu BaLæja cloēa na ballōige, er wALax
 MæDæja ap mullaē m'opdsige, Bar Nu FwīNæja
 bapp na punneoige, sv wANæj ra bunnōig, Fwln
 wl:fæj paor'n māoifeoig. Iy amlaið seo d'fār æ 'rna
 poelaib ēuar: ɔ > a > æ.

æ:

58. Bionn æ: i nġaoē Dobair agur i bpaire
 de Clōið Cēannpaolaib i n-ionad æ, a. Tā æ: ag
 rppēidead, map iy minic ē ag an māc i n-āiteaēaib
 'rna Roṛaib i n-ionad an æ, a: ēuala rē ag a ātaip
 iy ag a mātaip. Meapam gupab amlaið ēamig rē
 ap tūr i bpoelaib ina paib confan ēaol i ndiaid
 Á agur gup rppēid annyn go poelaib i naē paib.
 Clunteap Tæ: i n-āit Ta:, Læ: i n-āit La:, Bwæ:D
 i n-āit Ba:D, ʒl. 'rna hāiteaēaib ap ap labair mē
 ēuar, aē iy poipletne go mōp an gutaide i bpoelaib
 map sæle rāile, Bwæ:Li bāillid, Næ:to nāipe, Mæ:to
 Māipe, Bwæ:to bāipe, kæl cail, ʒl.

'Sna hāiteaēaib ap ap labair mē ēuar, clunteap
 Bwæh i n-ionad Bah, kæt i n-ionad kaT, sæk i
 n-ionad sak, ʒl.

Taoē amuz de ġleann ġaibteann iy de Tīp Cōnaitl,
 æ: a bīor ran pocal 'peap'. Fēac v Buaxil v sær
 an buacail iy peap.

E:

59. Cairpimid eadap-dealú a d'éanam eadap tpi éineál E atá ra 'Jaedilg'. Cneál de E an gutaide deipeannaic ap a bfuil cup ríor póimann; ac taob amuig de e, tá tpi cinn eile ann. Iutaide forgailte dá ceann acu, agus gutaide dpuide an ceann eile. E: an comapta atá ra leabap reo ap an ceann u forgailte acu. e an comapta atá ap an dapa ceann. Luigeann ré de gnáic ap an éonraic tíg poume cé acu E: nō e: a bēap ran pocal: mā' conran leatān tíg poume, E: a bēap ann; mā' conran éaol tíg poume, e: a bēap ann. Bíonn E: i bpoclaib ina rgríobtar AE, m. f. Tus u LE: túr an lae, u TEr an t-aep, cín u gE: ceann an gae. I r gneannmāp an pud ē gur E: a bíor i ngeimdein an pocal 'caopa', cé gur m, l: a bíor ran ainmnid. Féac kuru, klru, ac cín Ne kErax. Féac porta Ta: gu RE:wax tá go pēabac < mabac. Tá claonaic ag a lān ap e: a cup ran pocal 'Jaedilg', ac éualap E: ag rean-daoinib ann a. gE:lic. Cluinteap E: agus e: ran pocal 'aon', ac deunteap u hūm, u hīn porta. Mā cúpteap 'aon' agus 'éan' i geomórtar le éile, bēappap ra deapa an duitib atá eadap E: agus e: E: a bíor i gCúigeaī Muman i bpoclaib māp raop, daop, caol, ml.

I LEhā laete, gEhā gaete tá an gutaide goimīd māp gēall ap an h atá ap a loig 'na poclaib reo.

60. E: a bíor i dTīp Cōnaill agus i nGleann Jaibleann i bpoclaib ina rgríobtar AD, Aġ ina dtúr nō ina goorp (ac féac alt a 41, 45, 114). Tá claonaic ag an aor ēg ap e, nō e: fēin, a cup ionnta.

D'andean an élaonta seo, meafaim gup fídhup a máð
gup E: 17 poipleitne 'yna poclaib seo:—E:rk aðapc,
E:st'yr aðartap, kE:an caðan, kE:ran caðpán, gE:r
gaðap, RE:rk paðapc, E:í aðaíð, FWE:r paðap (paðap),
FWE:rax paðapaé. gE:lie, gelle ðaéilg a éluunteap
1 dTíp Cónaill, aé gw:lek, gE:lek a bíor 1 nDeirceap
Ulad. gE:l(v)k a éualar 1 dTíp Eoðam agur 1 nðlunnib
Aontpoma.

Bíonn E: 1 sE:əD raigead < sagitta (l), LE:əD
laigead, kLE:v (kle:v) claiðeam < claiðeb na r. ð., cé
naé gnáé E: 1 n-ait a rǫpíobtar: AIḡ, AID (féac alt
a 113).

61. Ac bíonn E: ap AIḡ 1 nDeirceap Ulað map
17 léip: 8 MWE:tə maighe, MWE:ðan maighean <
moegden (r. 6). 17 léip: 8n éomíuam 1 n-Úp-Čuoc
Čán Mic Čamte' gup E: a bí ag Peadaip Ó Doimín
féin ann:

A plúp na MAIḡdean 'y úipe gné,
Tug clú le rǫéin 8n Áðamétoinn;
A éul na bPE:apla, a pún na hǫgre,
Noé dǫblunǫear féile 17 fáilte;
A gúur map ḡRE:in 1 dtúr gaé lae ḡil,
A mǫéar léan le d'ǫáipe;
'Sé mo éuma gan MÉ 17 tú, a fúip, lunn féin
Sa dún rin Čán Mic Čamte.

Féac map a gceadhna: Noe is Don wE:diú v vi: v
garíř in fce:L Dúh ag A.Ó.M. 1 ḡ'Cuan Binn Éadam'.

62. E: a bíor de gnáé ap pud an Tuairceip 1
'poigíð' FWE:d, 'toḡa' TE:, 'poḡa' RE: (TE:ə, rE:ə
1 n-Ómáit). De pǫip: Quiggin (l. 31) úi: a bí ag rean-

daoinib i dTír Cónaill fa dá focal deirneannaí seo. I nDeirceapt Ulað clumteap sEidí raigdiúir. Saidir, saidet, saidur a bíor i dTír Cónaill.

E

63. Níl an gutaíde seo comí fargailte leir an E ap a bfuil cup ríor nóiminn.

Bíonn ré i bfoclaib ina rgníobtar El ap lorg p, b, m, f, c, j, q, j, n, m. í. péca peice, pélic Peillic; bet éf beir aip, befic beiric < barrack (b.) < baraque (fr.) < baracca (id.) < an gaeilg éanda(?); méica Meirice < America, mélt méilt, méta méitte (meatá); fecal peicedil, festi peirtigé, sehu peiteam; cest ceirt, ceirín ceirín, céta ceirte; jef geir, jef geir; cel (cel) céil, cestín ceirtuig; Fa jeru fa deiréad haTe v Nír jef hata an fír deir; v pef i ngeir.

64. Bíonn e i dTír Eoíam, i nDoipe, i nGluinní Aontroma, i Reacraimn, agus i nDeirceapt Ulað i bfoclaib ina rgníobtar EA pouín r, d, g (féac Ir. I. na J. VI, 145-152). Ir léir gupab é an sean-foíar é atá beo go psill 'rna háiteaduib seo (féac alt a 48). Déarfaimn gup mō de e nō de e bíor ann taob amuig de Deirceapt Ulað. Somplaí iad seo ap an rud ap a bfuil mō ag cup ríor:—mes mear, des dear, cles clear, fesu reapaín; cēD cead, pēDur Peadaí, fēD fead, fēcēD rgnead; egul, eglu eagal, eagla < *ek-gal áit a dtig *ek s *eks, eglif eaglaí < ecclesia (L).

E:

65. Ir fargailte fa deagán e: 'ná e. Bíonn ré i bfoclaib ina rgníobtar Él ap lorg p, b, m, v, f, c, j,

ç, j, n, m. f. pēto pēipe, pēst pēirt, spēst rpēip; bēm
 bēm, bēc bēic, bēla bēile; mēla gēūlv mēle gamūn,
 mēto v wēla wōt mēipe an baile mōip, mēd mēid,
 mē: mēit; et v vēf ap a mēir, lēxTēr v vēl iōctap
 an bēil; fēlōkan pēileacān, fēla pēile, fēm pēidm,
 fēriū pēipm < fairing (b.); cēla cēile, cēli cēilde,
 cēm cēm, cēmiarT cēmideacēt, cēdu Cēdeas; v jēū
 i gēūn, jētō gēipe; gēn çēL gan çēit, lōrsuD lō Nu
 çēlo (çēlo) lōbap riad le n-a cēile; jēL sō Dūh gēit
 rē dām, Fa Mw jēū pā mo dēm, Mer jētō map
 dēipce < dē-jeape, hōfi si jēmūi tōirig ri a gēimnig;
 v pēvān i ngēibeann, v pēmūax a ngēmneac

66. Bionn e poirta i bpoelaib ina rgrfobrap ÉA
 i riollab ap a bpuil bēm goča. Bionn cneāl de
 fleanmān ap a lozg. a atā tīor agam-ra anreo
 map cōmāpča ap an tyleamān rin. Aē map naē
 mbionn rē pō-foilēip pōim s, r, nī cūipm rīor pōim na
 conpanaib rin ē. Agur cē go geuipm pōim conpanaib
 eile ē, nī ceapc don lēagēdip aibbēil a dēanam de.
 Mā bionn an gūtaide agur an cōpan i gceapc aige,
 nīl contabapc ap bit naē mbēid an fleanmān aige,
 map nī pēidip leir a tēanga a atpū d ionad an
 gūtaide go hionad na conpame gan pōgap ēigin a
 dēanam. a atā agam-ra anreo ap an pōgap rin.
 Fēac na poela reo:—bēal bēal, bēag bēag, cēad
 cēad, cēadFWI cēadpaid < cēad-buith, cēadFag
 cēadpēg, v kuz dēag a cūig dēag, dēale sō d'ēalug
 rē, ead ēad, eadēn ēadan, fēolu rēala, Nēal
 nēal, mēaner mēanap < mād-gēanap, fēanū rēanad.
 Nuap a bīor x ap lozg an gūtaide, clumteap a i

n-ionad a, m. f. feax fēac pīeaxon pīeacān, fceax
fgeac.

67. Bionn ē: i dTīr Eoġam, i nġlunnib Aontpoma
agur i nDeirceapc Ulað i bpoclaib ina rġrlobtar
-EANġ-, m. f. tēa teanga, cēal ceangal. Fuapar fēan
feangān i dTīr Eoġam. Bionn ē poſta i dTīr Eoġam
i bpoclaib ina rġrlobtar EAD, EAġ, m. f. merax
meaþrac, er fe: ap feað, fLē: fleag.

e

68. Iſ aipde ſa bēal agur iſ puiðe 'un toſaiġ an
teanga leiſ an ġutaide ſeo a pāð 'nā map bīoſ
le lunn ē a ſēanam. Iſ ġuāt ē beit i bpoclaib ina
rġrlobtar El ap loſġ t, d, N, L, l, f, t, m. f. tehu
teiceað; deſa deirē, deſu deimeað, deſta deippe, deſmar
deirmeap; Neha neitē, Nl: Netlīn naoi n-eirpān, Leſ
leiſ .a. thigh, Leſcal leit-rgeāl, LecāN leit-ceann,
cīN Nu Lecā ceann na leice, Letīr leitp, Letīr canlīN
Leitp Ceanamn; leſ leiſ with him or it, er leſlīN ap
leit-pīġunn, vlehlīd(t) ſoh a leitēid ſeo; ſeſc reirġ,
ſeſlīvīſ reirbīr, ſeſān reirean, ſettax reitpeac; bſeh
bſeīt, bſehu bſeiteam, cſed cſeīd, eſ v cſeġ ap
an cſeīġ.

69. e a bīoſ i bpoclaib ina rġrlobtar E ap loſġ
t, f, m. f. La: te lā te, ġu ſeh (i dTīr Eoġam iſ i
nDoipe) ġo ſe < coſe na ſ.ġ. .a. co ſeo.

e

70. Bionn toſeac na teangta beagān nīoſ aipde
leiſ an ġutaide ſeo a ſēanam 'nā map bīoſ le e a

páð. Bíonn ré i bpoctais aon tñollaib nað mbíonn conran ma ndeireað ar lozg t, d, N, f, c, j, p, r, m. í. v te: an té; ToL de: toil Dá, dalán de: dealán dá; INé: i ndé; se: ré; ce: cé; je: gé; ar píe: ar ngé; eie: epé, píe: gné.

71. Bíonn ré porta i bpoctais ma rgníobtar Éi ar lozg t, d, N, L, l, f, r, m. í. ted téid; deice dēice, dedu dēidead, v Mar Nu de:se i mbayr na dēire; v NectiN i n-Éumun, v Neci i ndéid < de-aíad; Léi léig, Léam léim, Tus LeN túr léigun; léi se léig ré, léam Tu: léim tú; sed réid, sedan réideán, fēv réim; dēemite dēimite, soles Nu pte:he rōlar na gūine, bread bréid, pte:is fūeigir, tte:ig tpeig, Níes tte:he níor tpeine. Nuair a tēg gūaíde pōgailte ar lozg e, nítear e de, m. í. teoM téigim, deonax dēideanað, LeoN léigeann.

i

72. Ír coramla an gūaíde reo le h-i na Francire 'ná le h-i an Béapla. Ír cumainge an bealað ealóid bíor ag an anáil agur ír pūte bíor an teanga le linn a dēanta 'ná may bíor ra Béapla. Ní bíonn ré le clumyrin agur e goirid i riollab ar a bpuil bēim goða, taob amuig de Reaépaun ír de fūlunní Aontpoma, ac nuair a bíor e ná h ar a lozg, m. í. íeM íeim, diç d'ie, et biç ar biç, diçal diçeall, miçal Miçeal, et etic ar epiç, Riç píç, filh píç, mihid miçid.

73. Bíonn ré i riollab ar nað bpuil bēim goða i bpoctais ma rgníobtar í poum conran, m. í. kaeliá

caillín, MarNíú mupnín, kahlín comín (kahín i Muineacán), sTórtiú rēdypín, TraNíú tpaíctnín, graNíú gpaíctnín, cípín cipín, seNívis seipbís. Tá claonað ar i a cúp poun s áit a mbéiteá ag rúil le h-l map ir léip s Francis Francir, gregis Ipaigir. Ac ar an taob eile de, tá claonað ar -ín a dēanam de -ín, go mōp mōp i nDeirceap Ulað. Dēappainn gur leat-pada a bfor an gutaide 'na poelais tuar i nġleann ġaibleann. -i:ú a bfor ionnta i dTir: Conaill de pēip¹ Quiggin (D. of Don. 1.45), ac ir léip s -ur agus ar an claonað atá ar an gutaide a dēanam dopēa (pēac alt a 32) naē mbfonn gutaide pada ra ġaēdūg i riollab ar naē bfuil bēim goēa. Mā ēuipceap -lN i bfoeal map 'caillín' i gcomōrtar le h-lN i bfoeal map 'rín', bēappap pa deapa an duitbip atá eadap pad an dā gutaide.

74. Bfonn i porta i ndeipeað foeal a bfuil ēap riollab amāin ionnta agus na rēpōbōtar -i, -id, -ide, -ig, -ige, -igē, m. f. cípín cipín, kípí enapí, Madi maidí; sili pilid, BaLi bāllid; cēli cēlīde, cēLi cēllīde; Ij v xēLi ag an ēallig, v jemāi ag gēmūg, v Lemni ag lēmūg, Nv klariāi na clāpāmūg; haTē Nv kēLi (kaLi) hata na caillige, lē Tus Ba:sti le tūp bāyctige, v far is aMwidi sv Nat an peap ir amaidige ran āit; Ta: sē lmi tā rē mēigē, Ta:N Tolu lbi tā an talam oibpūgē.

¹ Sgrīob mā ēuig Quiggin na taob reo, agus d'aontuig rē liom naē paib an gutaide pada, ac dubaip rē go paib rē leat-pada.

i

75. Mā cluniteap pad ra gutaide atā ran pocal 'd'it', reo tuar an poġar a cluniteap. Bionn rē i bpoclaib ina rġplobtar í i riollab ap a bfuil bēim, m. f. bi: bī, Lī: lī, mī: mī, Nī: nī, v rī: a rī, fī: rī, bī: f bīr < vice (b.). Fēac Mv̄r vāt s̄a mī: f map bēaš rē i mbīr. ci:as cfor < census (l.), ci:ar cfor, ci:b guh ci:b ūb, di:en dion, di:lās dīleap, fīar fīor, Lī:en līon, fī:as fīor, dī:wīā dīomaom.

76. Cē go mbionn an gutaide reo ap a bfuil mē ag cup rīor goind ag Quiggin ina leabap i bpoclaib ina rġplobtar lA, nīl ampar ap biē oym-ra naē mbionn rē pada ionnta, m. f. bīa bīaš, ci:l ciall, ci:arog ciapōg, di:auwul (dauwul) diabol < diabolus (l.), di:līd diallaid, i:l iall, i:ar iapp, Līa liat, mīas miar < mensa (l.), pīan pīan < poena (l.), hīar cīap, mī:en mīan, fī:axv fīacā, pī:axan pīacān.

77. Cluniteap i i bpoclaib ina rġplobtar íO poum x, m. f. ci:ax cfoē, lēxT̄er foētar.

78. i a bīor i bpoclaib ina bfuil -īde, -īg, -īge paoi bēim ap loyġ conraime caoile, m. f. baN fī: bean rīde, fī:og rīdeog, kaNDai Nv mī: Condae na Mīde; Nī: nīg, dī:u dīgeaš, fLī: rīge, v fī: ag rīge, fī:Dor rīgeašv, v Lī: ag līge, Lī:jōM līgm.

Bionn i i n-ionad e i dTīp Cōnaili ran pocal 'ēirge' .i. i fī. Cluniteap hīā i n-āit hēā pēin i nġleann Finne, dāltā map bīor i mōpān āiteacā i nAlbam. Fēac porta i:Ntax, i:NtaxT āġunteac.

I

79. Nuair a tíg conran leatán poim i' cuipeann rí irteaé air go bporglann ir go rgaoileann an teanga le linn an gútaíde a páð. I an comartha atá agam-ra ar an i porgailte rgaoilte seo. Ir mó d'porglad bíor eadar an teanga agus an coguar le linn a dēanta 'nā mar bíor eadar an teanga agus an coguar le linn e a páð, ac ní bíonn an porglad com mór ar pad ir bíor le linn e a dēanam. Ní clumtear an gútaíde agus é goimé i riollab ar a bfuil bēim gotha ac nuair a bíor e nó h ar a topz, m. f. DrIcāD (DrE:uD i dTir Eoḡam agus i nDeireceart Ulað) dpoicead, krIcaxv cpuidēeada, krIhā (krIcā) cpuidēte, DrIhā dpaoidē, FwIhag paocōg.

80. Bíonn i coitēeannra go leop i riollab ar naé bfuil bēim gotha, m. r. BaTI barai, MaII mālai, pte:TI, pta:TI ppeātai, skla:TI rglātai, Pla:TI plātai; ceāDFwI cēadpaið, gasrI, gasrI gapaið, aswI ear-baið < ar-buith, MaDI madaið, laBwI leabaið, tanI teangaið; caNI ceannaige, ptesI gpeāpaiðe, feiaII rgeālaiðe, fanaxI feanāaiðe; MarkI mapcaig, BakI bacaiḡ, v fcaDI ag rgeadaiḡ, caNI ceannuiḡ, baNI beannuiḡ, et v xlarSI ar an clāupriḡ; klaDax Ne faMnI cladaé na feamnaige, v Pa:sta is krusI sv TI: an páirte ir epaoraiḡ ra toig; ptaMWI gpeamuiḡēe, baNI beannuiḡēe, caNI ceannuiḡēe. Clumtear é porta ran focal 'Cēadaoine' cēDIhā.

I:

81. Bíonn an gútaíde cēadna seo .i. I, agus é pada, i bpoclaib ina rgnōbtear -uid, -uide, -uiḡ, -uiḡe,

-oig faoi bēim, m. ī. sL: fias ruid rfor, gl: guid; Ta: fa Nu hl: tā rē 'na fuidē, BWL, BWL:ja buide, BWLēn buidean, BrLēn bpuidean; Ll: er Du laBWL tuig ap do leabaid, Ta: Tu: Du ll: unlf tā tā 'do luige anoir, BrLēn bpuigean; DrLēn dpuigean, v DrLēnAN DAN an Dpuigean Donn.

82. Ag an mōp-cuid den aor ēg agur ag cuid de na sean-daoinib fēin i dTīp Conaill bionn I: i n-ionad u: Dā dpuim rin ir fēidip a pād go bpuil mōpān i dTīp Conaill indiu a bpuil an ſaediſg acu agur gupab ionann poſap a bīor acu le foelaib ma rgpīobtar AO, AOI ir map bīor ag an Connaētaē. Tig ſaediſg ſleanna ſaibleann le ſaediſg Connaēt ra mēid reo poſta. Ac ir lēip gup aſpū tāimig ap ſaediſg Tīp Conaill an I: reo i n-ionad u:, map ir minic u: ag an aſaip agur ag an māſaip i n-ait a mbionn I: ag an clainn. Deapfann gup i ſCloic Ceannſaolaid ir luſa atā an t-aſpū reo le tabaip fa deapa, nā bionn u: go pōill ag na pāyrib fēin ann. Ac leip an Cōndae go huile a tabaip irteac, d'pēadpāide a pād gup coitēeannra go mōp I: 'nā u: i bpoelaib map kl:l caol, MwL:l maol, sl:l raoſal, BrLēn bpaon, gl:l gaol, Dl:ar daor, sl:er raor, ſil.

83. Bionn I: go coitēeannra ap pud Cūgead Ulaē i bpoelaib ma rgpīobtar AOI (ac pēac alt a 42), map ir lēip ē Nl: naoi, DrL: dpaoi, FwL: faoi, MwL:ā maoin, BWL:f baor, MwL:fōg maoreog, FwL:fōg faoitēog, grL: gnaoi, sl:lēm (ſilēm i dTīp Conaill) raolim, FwL:ſidā paoride < *fo-siss-edar, l:hā, i:hā Aoine < jejunium (l.).

84. Bionn I: i n-ionad u: i dTîp: Cónaill i bpoclais ma rgnobtar UA i ndiaid conrame bealaige, m. f. BwLan buan, FwLar fuar, BwLælu bualeaδ, BwLaxlL, Bo:xlL buacail < *bon-koliós < gnon-qoliós (Jones), BwLæltiñ buaitiñ, FwLa fuat, BwLai buaid, BwLæli buailiδ. Ac tugaδ an lðagēδip: dā aipe gur u: a bfor 'rna poclaib reo ag na daoimib a mbionn u: i n-ionad I: acu i bpoclais map atā i n-alt a 82. Iy lðip gurab amlaid reo tāmig I: δ u: i ndiaid conrame bealaige: — u: > u: > I:.

Iy an minul cēadna atā ap I: i n-ionad u: 'rna poclaib reo:—FwLæM fūm, FwLæD fūt, FwLæ fūte, FwLēN fūnn, FwLē fūb, FwLFe fūta. Ac ēualar u: 'rna poclaib reo in m'ðige ag reandume a bī in mo taitige. Bī rē pa cēitpe bliana den cēad nuar a fuar rē bār, agur baim rē le glūn daome a bī nī ba rme 'nā aondume eile dā bfuil luaidte agam ra leabap reo.

Bionn I: map a gcēadna i wLæM uaim, wLæD uait, wLa uaid, wLæiç uaitte, wLæN uaim, wLæv uaitb, wLæFe uaita.

Ó Fu:M, pl. an treandume¹ ap ap labap mē, agur δ Fu:M, pl. wuram, pl. a bfor ag an glūn tāmig ma diaid iy fupur fār an foçap a feiceail.

85. I nDeirceap Ulaδ agur i dTîp: Eoçam bionn I: i bpoclais aon-triollaib dapab deircead -UINç, m. f. MwL: kaPwL, mung capaitl, kl: eung, Ll:

¹ Sēimī Neauraf ar an Cpuir loctapais i Rorais Tîp: Cónaill.

luing (an tabairtair i n-ionad an ainnneada). I dtaoib
'muing', Mwijn, Mwī: agur wī: a bīor i dTīr Conaill.
Tāning wī: s fēimū na conaine ap lorg an pēam-
pocail 'ap'. Tuireal tabairtair an pocail 'mong' ē.
Tā Mañ le clumrtin pa Cīll Captaig.

I

86. Gútaide an-éirdeannra i nZaedilg an Tuair-
cirt ē seo. Iy amlaid map nīteap ē: Anduigēap
lāp na teangta ruar go pab comgapaē don cōguar
ēpuaid. Iy comgapaige do na pīaclaib bīor na pūirīnī
le lunn ē a pād 'nā map bīd le lunn A a cūmaē. Iy
lēp epunne beag ap na pūirīnī le lunn A naē
mbīonn opta le lunn I (pēac alt a 24). Nī bīonn an
gútaide seo pāda. Bīonn rē goipid i bīoclaib ma
rgīobōtap I poum cōnram, taob amuig de ē nō h
(pēac alt a 72), m. f. īm īm, īs īr, īmlrt īmpt <
īm-b-er-t, īmēL īmeall, fīf fīp, fīN fīnn, cīN cīnn,
fīlā fīle, bīfax bīreac, cīL cīll, cīsta cīrte < chest
(b), mīfā mīre, pīlā gīle, īmīf īmīr, fēilēN rgīlling
< scilling (r. b.), tīrīm tīrim, īrīf īrīr, dīlāet dīleap
< deipeoil.

87. I a bīor map pōgap le IO poum cōnram ap
bīr, taob amuig de cōnram bēalaig (pēac alt a 27),
m. f. fīs fīor, cīrīs cīmīor, Lās līor, fīk (fak) rīoc,
bīler bīolap, bīf bīor, brīskv bīmīorga, fīN fīonn, pīTū
gīota, pīLē (pāLē) gīolla, v balax īs cīRv an bealac
īr gīompa; pīlkax gīolcac, mīsur mīorūp < mensura (l).

I dtaoib an I a bīor ran pocal 'rūd' .i. fīD, īr lēp
go dtaung rē s gīompa an gútaide tpe ēadepomū

an bēim. Fēac̃ map nīteap fīD de fīaD .i. riad,
nuap̃ baintēap an bēim goða de.

88. I mīc̃ i i bpoctaið ma rgnōbtaþ Ei, m. f.
jīvū geimpeað, jīm gneim, jīvōM geibim, mīfNax
mīrneað, birt beipt, cīrtax ceipteað, dīhū deicneabap,
i vīra v TABwæh i bfeipeað an tubāin, jīū geineað,
LijōM leigim, mīfij meig, mīfijax meiggeað, er mīfca
ap meigge, mīfcaet meiggeop, Rīlc̃ (rīlc̃) peilic <
reliquiae (l), fīlṽ reilb, fīlīda reilīde, v fīūim ag
reim, tīhī teimīð, hīp eþ̃ teip aþ̃.

89. I a bīor i ngeimdeim an uatāið agur i n-
ammið an iolpaið i bpoctaið a bameap leip an ēēad
dīoēlaonað a bfuil a ionnta ra tuipeal aumneac̃
uatāið, m. f. cīN v xlt ceann an ēait, Ta: gīL v
NefīN tã Jaitl i nēyann, ifca v TABwīf glīþ uirge
an tobap̃ glām, is DīL iad̃ iþ̃ daitl iad̃, beal v Tīc
bēal an tīaie, v gōrw glīf i geōfpa glāy. Bīonn
rē map a geōadna i dtuipeal geimeamīnac̃ agur i
dtuipeal tãbaptac̃ uatāið pocal a bameap leip an
dapa dīoēlaonað a bfuil a ionnta ran aummið, m. f.
v Bu:alu (Bu:ælu) Nv kriþa ag bualeað na cnaige,
et v xriþ ap an ēnaig, Bar Nv sLīta bapp na flaitē,
et v Tlīt ap an tīlait, is glīfō v Fafc̃ haL Nan
Fafc̃ v was iþ̃ glaire an pāipe tãll 'nā an pāipe
i bpoþ, is MwīLō vNūh hu: Na: Nē iþ̃ maille indiu
tū 'nā indē.

90. Bīonn i i n-ionað a nō æ i mbeagān pocal
ma rgnōbtaþ Ai i riollab ap a bfuil bēim goða,
m. f. BwīNt baint, kriþa cnaipe, iþ̃ (eþ̃) aige, iei
(eci) aici, iNæh̃ aundeom, Bwīl̃ bair, gīrim̃ gairm,

MwĪL maill (moill), sĪnt raint. Iŕ mē an claonað atā i dTĭp Eoġam agur i nDeirceapt Ulað ap i a eap i n-ionad a 'nā map atā i dTĭp Conaill, map iŕ tēp ē Lĭpār (Lĭpār) lamneap, ĭpār (ĭpār) ainneap, kĭnt caunt, ĭhĭm (ĭhĭm i dTĭp Eoġam, i Reacpamn, i nġlunnib Aontpoma, agur i Muineacān) aum, xa: Dĭhĭc ēa dtaime. Féac map a geēadna gū vĭl. mĭrk gū vĭl mĭrpe go ħfuit, ac xa: NEĭ ēan fuit. Iŕ dōġ go dēg vĭl ōu tŕean-fuipm 'pĭl'. Bĭonn A i n-ionad i 'yna hāiteacaib atā luaidte tuar nuair ēig conpan bēalaē poum AI, m. ĭ. sPaſtaraxT rpaŕteopaēt, M(w)adih ōwĭt maidm pōġmaip, B(w)ANē baime, M(w)afē maire, Fatē paire, P(w)adĭt paip.

91. I a bĭor i n-āit a rġpĭobtap AI i piollab ap naē ħfuit bēim goēa, m. ĭ. v NaeāN Darĭf i n-aice an dopair, wāĭN mōſpamn, kōs v xaPwĪL eor an ēapail, bēl v TaBwĭt bēal an tobaip, ſaxTĭh reaētman, DoĭĭN d'ōſpamn, ĭj v xō:ſĭh ag an cōm-apſam, er Mv gū:alĭN ap mo ġualaimn, karĭd capaid, Tus v galĭt tūr an ġalaip, kōkĭtō cōcaipe, FalĭN ſulaim (ſuling), TaRĭN tappamg.

92. Iŕ minc i i ħpoclaib ma rġpĭobtap OI i piollab atā paor bēim, m. ĭ. BwĭNæd bounead < bonnet (b.), BwĭnēN boineann, BrĭN ħpoinn, kĭLi coillid, kĭm Nv hĭſē coim na hoīdce, kĭvaD (kĭmaD) comead, kĭvĭNt coimlunt < coimlung-t, xĭmfin RI: laT [ap] cōimſiġe an Rĭoġ leat, kĭmĭh coimĭn < common [land] (b.), kĭvĭnĭu coimſionað, kĭf coip, Dĭrē Doipe, DĭnēN doineann, ſĭnēN roineann, ſkĭlĭb rġoĭlb, FwĭrēN ſoipeann, MwĪL moill (maill), MwĪLĭn

moilein, Pwîl poill (puill), Pwîrt point (puirt), PriN
ppoun < prandium (l.), îlta oîte, Riġan poitēan,
Trîd troid, îrêD (ArêD i dTîp Eoġann) ouead < *up-
rud < pēad, RiNt pount, ġîd goîd, v ġî ag goîl (guil).

Clunteap map a geġadna i i ħpoclaib ina rġiob-
tap Ul, m. ġ. klvtaN cuibpeann, Nias Diva nioy duibe,
Nias Bwiġa nioy buige, Nias Fwîda nioy fuide, sîm
rum, Drîm dpum, Fwîfog fuireog, Bwîla buille,
kric enuic, DiLag duilleog, v Niv, v Nî an uib,
MwîlaN muileann, et v wîc ap an muic, krît cuit,
grîġ ġuig, Nias Lîma nioy lûme, Rîba ruibe, Rîbiâ
ruibîn, sîta ruîte, sîrî ruipġe, Tîla tuile, v tîtim
(Tîtim) ag tuitim, Trîfla tpuirle, Trîma tpuime,
Trîdag tpuideog, İfca uirge, İliġ ulig, İLîN ullinn.

Nuap ċig k poum Ul, a a bîor i n-ionad İ,
map ıf leip s alt a 20. Bîonn a nioy poipleitue
i nDeirceapt Ulað i ħpoclaib ina rġiobtap Ul 'nâ
map bîor i dTîp Ćonail, map ıf leip s hat ċuit,
Drad dpuid, Tarsax tuipeac, xalê 'ê uile. Trad
'troid' adeirteap i nDeirceapt Ulað ġit a mbîonn
Trîd i dTîp Ćonail.

93. Agur i ndeipeað na dâla, bîonn i eadap an
dâ ċonfain pġ, pġ, pġ, pġ, nm, lb, lb, lm, lg nuap
ċig l poum na ċonfanais reo, m. ġ. kaNt Ne Mra:
Bwîrîba caint na mnâ buipbe, Dirîb doirb; on ċaċ
ġîrîv Eoġan Şeân Ĥayb, ġe særîvin Rİ: Did go
roupġe an Rî duit; ġrîm aum, ġîrîm ġaum, kîrîm
(kaġîm) cuum, sTîrîm rtoium < storm (b.), et v xloġ
ġîrîm ap an ċloic ġuum; far Ne firîġa pēap na pēirge,
Lîrîġhaxv luirġneaca, mîrîġ meirġ; æġîm aum, sîġîm

reun; skilb; u lliiv a leub, Ta: fa Me hliiv tã rã
 u mo feitb; felim Feidm, sælim (silm) railm; sili;
 reitg, jila u willj wõt giolla an builg mōip, taxl
 jili; u Da: ñeal teact ðeizg an dã ñeal.

9

94. Mã cūpteap an gūtaide ðeipeannaç ran fōcal
 'mle' agur an gūtaide ðeipeannaç ran fōcal 'māla'
 i gcomðitap le ēðile, ðeapap pa ðeapa go ðruil
 duitþip eatopta. Bionn an duitþip reo i gcomnuide
 eadar E goind agur A goind i riollab ap naç ðruil
 þeim goða. Nil eadarðealũ ap bið ðeanta ag Quiggin
 eatopta. a an comapta atã agam-ra ap þoðap map
 atã leir an gūtaide ðeipeannaç ran fōcal 'mle',
 agur u ap þoðap map atã leir an gūtaide ðeipeannaç
 ran fōcal 'māla'. Le linn gaç gūtaide den dã
 gūtaide reo a pãð bionn na purfai map bið le linn
 i a ðeanaim; ac i ðtaois na teangta, bionn ri go
 hīreal ra ðeal, map ir lēip ð ēlāp na ugūtaide,
 le u a pãð, agur nioy comgapaizg d'ionad an i 'nã
 d'ionad an u le a a pãð. Nĩ hēageorāmail a leir
 an ēlad gūtaide atã ran fōcal ðeapla about. Ac
 ir pũ a ēabapit dāp u-aipg go lūgeann rã ap an
 conpan tiz poum an gūtaide cē acu a nō u a ðeap
 ra triollab. Ir pũ a ēabapit dāp u-aipg map a
 geaðna go geipeann conpan ēaol tiz ap lozg an
 gūtaide irteac aip go ndēan i de, map ir lēip ð
 alt a 91. Bionn a i þpoclaib ma rziobtap E ap
 lozg conpane caoile i riollab ap naç ðruil þeim
 goða, m. j. Bwila buille, Lañ Nu Baskæda tām na
 bargāide, sæL Nu kofa rāl na coire, Drita dpuidte,

teadu Nu krito tēada na cunte, Bar Nu Fwīŋæja
bapp na punneoige, fili file, is Baŋa e: Naŋ Lala
ir bāne ē 'nā'n lile.

95. Nuair naē mbionn bēim ap 'mā', 'rē', 'ē', a
a bīor ionnta i n-ionad ē nō ē, map ir lēip s Ta:
mā cīŋta ger Mēr sīu vTa: tā mā cunte gup map
rin atā, ac is 'mē Ta: Datitiv ir mā atā dāpīpib;
Ta: sē FaDu gu Lōr iŋsōh tā rē pada go leop
anureo, far Mwālc a pēap maī ē, ac se: Ta: Mwālc
'rē atā maī.

96. a a bīor i bpoelaib ina rgnīobtap EA i riottab
ap naē bpuil bēim goēa, m. f. DīhāN domeann,
MwīlāN muileann, kalāN cuileann, sīlāN Tu: gur
fīor ē rīleann tā gup fīor ē, Mwālcas maītear, xux
sē Nu wlaīcas ēuaīd rē 'un na bplaītear, kaŋal
coinneal < candela (L).

97. Nuair a ēig conŋan leatan ap loig ē, bionn
pleamnān eadaŋ an gutaīde agur an cōnŋan rin bīor
ina dīaīd (pēac alt a 66). Nī bionn an pleamnān
lē clunŋtin go rōileip poum r, s, agur, dā spum
rin, nī cūpim-ra rīor ē nuair a bīor ceactap den
dā cōnŋan reo ann. Ac bionn rē agam poum cōn-
ŋanaib eile agur a a cōmāpta, m. f. sēale rēala,
speaklēr rpeaclīp, ead ead, eadax eadaē, brēag
brēag, dēag dēag, brēan brēan, sēan rēan, pēag
gēag, trēan trēan, ŋeal nēal. Bionn rē porta i
bpoelaib ina rgnīobtap IO, m. f. iaxTēr soētap, cīax
cīoc, cīaŋNu cīonna, Līan līon, sīal rīol, iak fōc,
spīanag rpiōnōg, v spīanu ag rpiōnā, v sLīaku ag

riocad, diag diog. Fēac alt a 133 d'poclaið ma
rgmōstran 1A, agur alt a 139 d'poclaið ma rgmōstran
oð, að, oð, oim i ndiað i.

v

98. Bionn v ãit a rgmōstran A, O, nō U ar long
conyame i riollab ar naē bpul bēim goða, m. f.
Darus (Darus i dTir Eoðain agur i nDeirceart Ulað)
donar, solus solar, fēaMēs Sēamur < James (b.),
sanus ronar, Darus donar, eadun eadan, Fōwur
foðmar, FaDe pada, MaLe māla, BaLē balla, Pōku
pōca < poke (b.), kōTw cōta < coat (b.), PANTv
punta < pound (b.).

99. v a bīor i dtoirēac na bpocal reo:—v'NAN
anonn, v'NaL anall, v'Nuas anuar, v'Niar amar,
v'Nef (v'Nef) anoir, v'rifst arifst < a fīrth-ēre,
v'fian amam < mam na S. 7. a. ma-m.

100. v an foðar bīor le A no O i mion-pocal naē
mbionn bēim goða ar, nuar cūpteap i n-abairt ē,
m. f. vi: fō lȳ Toñ v TI: bī rē ag tōm an toige, Fa:g
Nv Brōgv lȳ v jfēsl fāg na bpōga ag an gēdaraide,
vif fō Bar Nv hōrDæp bīr rē bair na hōrðōge,
hælic mō lō Nv ja-nū ēamg mē le n-a sēanam,
xarsv wale ē v grīm cūp rē a māla ar a spum,
Ta: Mv wa:D FwL: hōl tā mō bād paor feol, vi: Du
xaPeL skILtō bī do ēapall rgaolte.

v ir foðar don gūtaide bīor ran pēam-pocal 'm',
mar ir lēp s is glas Nv kriē v waD wlæN ir glar
na cruic i bpad uaim, vi: Pa:Drīc v Ma:D gōmIL bī
Pāðmar i mbād Dōmnaill.

101. Bíonn v eadaḡ an dá cónsain mb, pm, pg, lb, lm, lg, nb, mn, np nuair éig na consana seo ar lorg gútaíde leatam, m. f. jarvB gearb, BorvB bovb, karvBvD capbad; arvM apm, golvM govm, orvM ojm, TarvMan tovmán, darvMvD deapmad, v jarvMwæh an ġearmáin; Lareg (Lareg) lorg, fareg fearg, garv garg, Marvgu mangad, fargv fearg; skolvB rgolb, DolvBv dolba, olvBwíh Albain; kalvMv calma, kolvMan colmán; BolvguM bolgam, dalgv gan dealgán, calv cealg, Bolv bolg; LadvBwl leanbaíde, LadvBan leanbán; MvrvMv monmap, fadvMwæf reanmóir, kaNvMv conmap; kanvFax conpádae.

Bíonn v i n-ionad u i bpoclais a bpúil lb, mb ionnta agur riollab ar a lorg, m. f. jalvwan gealbán, Balvwan (Bolvwan) balbán; garvwan garbán, gv farvwan gar fearbán, darvuw deapbád, Marvuw mapbád.

Beíteá ag rúil leir an gútaíde seo ar a bpúil mhé ag cup ríor beite eadaḡ an dá cónsain pé i bpoclais map domca, upéar, upéid, reanáar, reancaíde, ac a éuala mife main eatonca, cé gurab é an gútaíde domca atá éíor ag Quiggin ionnta. Is rúil a tabairt dá n-ainne go bpúil claonaídh méir ag x ar a beite ar a béalais aige i n-ionad v. Féad Markax, balax, FaLsaxT pallpaet, pl.

De na gútaídeib i gcoitétinne annseo.

102. Béappar fa deapa naé gúte na puiríní beite mhéruinn i nġaediġ an Tuaircirt le linn na ngútaíde a mádh. Is léir seo ón claonaídh a bíor

ap o n̄s a b̄ēt̄ i n-ionad o, v go minic i riollab ap naē b̄fui b̄ēm gōta i n-ionad u. Iy iontuiḡte sn l̄t̄p̄u a b̄iōr ag na hAlbanag ap foelaib map barail, canain, n̄l. go b̄fui an claonaē c̄adna reo i n̄Jaēsilg na hAlban. Tā an d̄ūil at̄ā ag J̄aēsilg T̄īr C̄onaill ap a a c̄up; i n-ionad o taoib le con-ranaib āp̄ide le peiceāil i n-Alban f̄orta, ac̄ iy poip̄lēt̄ne an claonaē reo ap an taoib t̄all de Šp̄ut na Maoile 'nā ap an taoib i b̄p̄or. F̄eac̄ faac̄al ag an Albanac̄ āit a mb̄ionn 'focal' ag an Éipeannaē; elach āit a mb̄ionn 'eloc', n̄l. F̄eac̄ map a gēadna an d̄oiḡ a d̄rig an c̄anaim̄ t̄all agur an c̄anaim̄ i b̄p̄or le c̄ēile fa foelaib ma b̄fui -sg. feadag, duilleag, n̄l. a b̄iōr i l̄t̄p̄u c̄oit̄ēann̄ta na hAlban āit a n-abap̄ap̄ go minic faDag, DiLag, n̄l. i n̄Jaēsilg T̄uairceap̄t̄ Éipeann.

Tā claonaē ap i < i, u < u: a d̄ēanam̄ dop̄ca i riollab ap naē b̄fui b̄ēm gōta, ac̄ iy m̄s an claonaē reo i nDeirceap̄t̄ Ulaē 'nā i d̄T̄īr C̄onaill. Deap̄p̄ann go mb̄ionn riad leat̄-fada i n̄J̄leann J̄aib̄leann. B̄ionn riad fada ag Quiggin ma leat̄ap̄; ac̄ nuap̄ a c̄up m̄re ap a f̄ūil̄ib d̄s naē paib an ceap̄t̄ aige, d'ad̄m̄uiḡ r̄e gup̄b'f̄iōr naē paib riad fada, ac̄ n̄iōr aontuiḡ r̄e liom fa m̄s go paib riad goip̄nd. Dubap̄t̄ r̄e gup̄ leat̄-fada b̄id. Silim gup̄ leop̄ de c̄p̄ut̄ū gup̄ goip̄nd a b̄id an claonaē at̄ā ann ap a n̄d̄ēanam̄ dop̄ca.

I d̄taoib na ngut̄aid̄te map adeip̄m̄ f̄ēin iad, b̄eip̄m̄ fa deap̄a naē mb̄ameann an teanga le coguar b̄p̄ēige a fuap̄ap̄ d̄ēanta go r̄p̄ēir̄ēalta fa c̄onne na h̄ēc̄aide le l̄un a, o, a, o a m̄s d̄am̄. B̄ameann r̄i go h̄ēad̄t̄p̄om leir fa t̄aob̄annaib na gc̄ul-f̄iacaal iy

fuidе riap nuair adeirnn n, m. Bainneann rí leir
 porta nuair adeirnn a. Ac ní tugaim pa deapa
 baint ar bit ag an teangaib leir na fiaclaib uad-
 tapača nuair adeirnn úl, v. Iy mō an baint a bíor
 aici leo le linn a a pād 'nā mar bíor le linn a.
 Tiz an mēid adeirnn annreo ar dōig leir an pud
 adeir Rousselot¹ pa gutaib tīb Ĵaediłge Muig Eo; ac
 tā eagla oim nāp ēipig le Rousselot com beačt iy
 d'ēipeočađ dā mbēađ an teanga aige fēin.

Iy lēip d Ĵaediłg na rean-daime a ēup i geomōrtar
 le Ĵaediłg an aora dīg go bfuil claonađ ag an dpeam
 dīg ar a a ēup i n-ionad a, a, go mōp mōp aīt a
 mbíonn conřan ēaol ar loig an gutaide. Tēimid mar
 a geřadna I: ag teačt i n-ionad m, E: i n-ionad ū.
 Do ai, ai i n-ionad ag, ag fēač alt a 114.

I dtaoib řpōnačta, iy fēidip a pād go mbíonn
 a beag nō a mōp dī i geomnuide i ngutaide tīg
 taoib le conřan řpōnaig, agur go mōp mōp nuair
 tīg an conřan řpōnač poim an gutaide. Nī bíonn
 an třpōnačt tīor i geomnuide agam-řa řa leabap
 reo. Tātar ag cailleađ na řpōnačta i nĴaediłg an
 aora dīg.

Na dē-řořair annreo.

an

103. Bíonn an i bpoclaib ma řpřiočtar AĴ ma
 dēur nō ma georp (ac fēač alt a 22), m. ř. auwīl

¹ Rousselot, Les articulations irlandaises. La Parole,
 1899, I, 241.

abail, auwek, auwax, abac, abac, aulæ ablæp, aulæ
abla; kaulax cablaæ, Dauwax dabac, kauwag cabæg,
Fauwif fabaif, Faur fabaif. (Nif an ceart ag Quiggin
nuair adeif re gupab ionann an Faur biof ap an
gealaig agur an 'upduad' atd ag Ó Duinnin, fæac
D. of Don. § 142). FaurI fabraif, grauwer Mōnū grabaif
mōnað, Draules draflaif < droc-flaif(?), sLauri flabnað,
kausu cabra < canseway(?), kaulæd cablæd.

Bionn au ran fæcal 'Eabnaif' aurif. De pæif map
if læif dam tæing an a biof ran fæcal w'Mauwe
amuða < immudu (r. g.) d u a. w'Mauwe.

Maureaun au ran fæilæact aif a mbionn o: ra
cænt lætæmaif, map if læif d

ce: Nax LaureM, biæM w mjauna gu Mør Fa
Me XrI: (an Droigneæn Donn);

Ni: hifin fi: Me xanuwint is Ni: laureM læga
berle (Seamur Mac Mupæad);

Lax gauwif, Lax gauwif, w Lax is Divna se
Dauwen, tti: Divna Lax gauwif Lax waru
gu Dauwif.

(Ar ampan pa innai mōif a fiubail an doinan go
hule gur bæiteað pa deipeað f i Loæ Bapp fæac
Dobair. Bi nai droigete nai n-naife eadap a dæ
eif, agur ayde Orgair ma dæ bonn). If dōig gupab ar
Connaetair tæing 'an Droigneæn Donn' ap dūif go
Tif Conaill, æc if ar Apda Maca tæing 'Seamur
Mac Mupæad'. I dtaoif ampan na mna mōife, if
læif gupab i dTif Conaill cupeað Lox waru gu
Dauwif ann, cæ gur gu Doæ beiptear go coitæaunta
ap an pæpifte ma bful an loæ reo. Tæ an fæcal

cēadna reo ap a bfuil mē ag caunt beo ran abaupt:
'ġēanfaid rē an dabap' ja nē sōN Dauwer < *dub-ro.
Cuidigeann an cōmputaun leir an t-rean-foġap a
cōmneāil beo i bfulideact āit a bfuil atpū ap ra
ēanamaun cōitēeannra.

au

104. Nīl de durtbix eadaþ an dē-foġap reo agur
an ceann atā pōmaun ac an pad atā ra cēad
ġutaiðe atā ann. Bionn rē 'rna poelaib reo:—grau
ġpāðū (ġpāðuġað), Trau tpaġað, krau tpaideað.

āu

105. Bionn āu i dtūr nō i ġeopp pocal ma rġpōb-
taþ AM, m. ġ. ālres ampaþ < am-ipear, āuwerk (ōnk
i ġCloic Ċeannpaolaid agur i n-āiteacaið i nġaot
Dobap agur 'rna Roġaib) amape, āūll amlaid, sāūru
raimpað < ram-peð, sāūwīl Samain, sāūnas ramnār,
ġāūwīl ġamain, Nē skāūwæh na rġamāin, klāūwert
clamaup, klāūsan clamrān, āūran (oran, oran i dTīp
Ċonaill, āit a dtig foġap an pocal leir an pad
adeipteap i nAlban. Fēac ōran ag an Albanaē)
amrān, Tāūwax Ta-se tamac tāirġ, Dāūsu damra,
Rāūwer peamaþ, āūwīl amail. Fēac haġ mā v Nāūwīl
īNfō Dō tūġ mē an amail a mnye dō, sāūwīl, sāūwīl
ramail.

106. Bionn āu i ndeipeað pocal aon-triollaib ma
rġpōbtaþ AM, m. ġ. Dāūh dam i. an ox, āūh am,
haġ mā sNāū Dō tūġ me rnam dō.

āh

107. Seo poela ina bfuil āh:—sNāh rām, Lāh
lām, Lu: Ne grāh lāt na genām, gv sāh go rām,
Tāh wīlā tām-buile.

au

108. Nuair ēig conran ēaol poim AB, au a bfor
ann, m. f. fjaure Feabra, mjaull meastuise, dauwl
deabais, cfauwur cpeabar, Dīhā big bfausaNTe dume
beag bpeabrānta.

109. Bionn au i ndeipeas nō i georp focal i
ndiaid i, m. f. cliau cliaf, cliauwan cliafān, fLiau
rliaf, diauwel (dauwel) diafal, cliau claf, fiaures
riabpar, uriau apiaim, fiauwl riabraf, fiauwanax
riabpānac.

āh

110. Bionn āh 'rna poelaib reo:—fLāh wīl rleamain,
clāh nūs cleamnar, tāh wīl Teamair, jāh wūr geamair,
Nāh neam, jāh wen (jōn) v wīl is agum deamān
(< daemon na Laidne) a bfuil a fīor agam.

111. Bionn āh i ndiaid i: ran focal Ru:N di:āh
gūn diamapda.

ai

112. Bionn ai i bfoelaib ina rgnioctar AIT i
riollab ap a bfuil bēm, m. f. kaiç caic, LaxT Braic
luet bpat, kraic cpait, Ne Flaiçif na plaitir, kaiçif
caitir < caçaoir < cathedra (l.), skaiçam rgaicim
(rgoicim), Māic maic (ac Mā gv Lor maic go leop),
Duraicā duh-īmaicē.

Bíonn ré ar lorg R i Raíca peite, agus i n-ionad
 oí ran focal DraícaD (DrEaD i dTí: Eoġam agus
 i nDeirceapt Ulað). Bíonn ré ran focal aicire aic-
 ġioppa i dTí: Conaill aic a mbíonn aicire i n-Ómáit
 agus i dTí: Eoġam. Map ġeall ar fheimú n ran
 focal 'daingean', munnead aipú ar an ġutande ar
 dōig ġup Dūlġan adeirteap go coitceannra i dTí:
 Conaill indiu, agus DEān, DEān i dTí: Eoġam.

113. Bíonn ai map a ġeādna i bpoctais ina
 rġpobtar Alġ i rġollab ar a bfuil bēim, m. f. Maistēr
 maistēp < magister (l.), Maistēs maistēpēar, saidat,
 saidat raigdiūp, raigdeop < sagittarius (l.), Maidan
 maigdean < mæġden (r. b), saīnan raigneān. (MwI:stēr,
 MwI:stēs, sEdat, MwEdan i dTí: Eoġam agus i
 nDeirceapt Ulað).

114. Bíonn ai ag an aor dġ i dTí: Conaill ran
 focal 'raġart' .i. saijarT. Bíonn aiM, aiD, aiN, aiv
 i n-ionad aguM, aguD, agiN, agiv i nġleann Colum-
 cille agus i bġānaid. Ir lēp ġup d ag tāing ai 'ra
 poctais reo (pēac alt a 119). Bíonn sagurT, sigurT
 i nDeirceapt Tí: Conaill agus ar fud Cūgead Ulað
 go coitceannra. Ir le ġoupd tāing fēimú ar an g
 ann. Ir fupur a fēiceāil dū dōig a n-abaptar an
 focal indiu ġupab amlaid reo tāing an t-aipū d
 sagurT go saijarT:—sagurT > sagurT > saijarT. Ir
 lēp ġupab amlaid reo fōrta tāing ai i bpoctais i
 ġCūgead Muman ina rġpobtar ad-, -ad- agus naē
 map adeir Henebry (l. 15–16). Ir iontuigē dū mēid
 adeir Bergin (Ēriū Vol. III Pt. I) ġup mēar ré ġupab
 amlaid reo tāing an t-aipū i ġCūgead Muman, cē

nae naib a fíor aige ran am go naib cruith an rgeil
le faidil i nGaediug Tír Conaill (fáac alt a 119).

115. Bíonn ai i bpoclaib ma rgníobtar -aíð, -aig,
-ait i riollab ap nae bfuil bheim goa, m. f. diMai
diombáid, Tus u xórai túr an coimpáid; AMerwai
iomapbáig; eNLai éanlaít.

Bíonn ai i ngeimidein an focail 'partóð' agur an
focail 'anpóð':—deu NasTai deipead an partóð,
Tus árai túr anpóð.

ai

116. Bíonn ai i bpoclaib ma rgníobtar Áit i
riollab ap a bfuil bheim, m. f. kaiq cáit, Faiqa
fáitee, Baiqa páite, saiq ráit, áilqa áite, sNáiq
ruáit, sNáiq ruáite.

117. Bíonn an dē-foḡar céadna reo i bpoclaib
ma rgníobtar Áið, Áig i riollab ap a bfuil bheim
goa, m. f. Fai páid, Na: kraí ma ná cpáid mē,
kaijax cáideac; Trai cpáig, Páijə páige < pay (b.),
Báijə báige < bay (b.), Plai pláig < plaga (l.).

118. Bíonn ré porta i dtuiseal tabaptae an
focail 'blátae':—se wlaig ra blátaig, agur ra bmaetap
'gnáduig':—grai fa hu: gnáduig ré tú.

ai

119. Bíonn ai ap topz conaine caoite i mbeagán
focal map: fai < fag fead, tailax < taglax teaglae,
faih (Fánaid) < fag 'read. fah u coitcéannta i dTír
Conaill, ae clumteap fag, fax i nDeirceap Ulað

agur ag sean-daoinib i dTír Conaill féin. Cluintear
 fLai < fLag rleag, fLai < fLag rleag, mairax < magrax
 meadnac ag an aor sg i dTír Conaill. Iy léir du
 méid seo gurb é an claonad atá ann ai a dhanam
 de ag. Féac alt a 114, áit a gcuirim ríor ap ai
 a éamug ó ag. Iy fú a tabairt dár n-aipe gur
 er fe, fLé, merax adeirtear i dTír Eoigam.

120. Bíonn ai ap long u: i bpoelaib ina bfuil
 -aie, -aie, -aie, -aie, m. f. Luaié luaié, suaié ruaié;
 beal Nv kruaié beal na cruaié, Tlu v wruaié
 taoib an bpuaié; xuai éuaié, Luaié luaié, kruai
 cruaié, Buai (Bwlai) buaié, gruai ghuaié, ban v
 Nír ruaié bean an fpuaié; Fuai (Fwlai) fuaié, uai
 uaié, kós Nv Tuaié cor na tuaié. Ac féac ap an
 aipú cig ap an dē-foğar nuair éirtear t ap a
 long, alt a 128.

ai

121. Bíonn an dē-foğar seo i bpoelaib ina rgnob-
 tar Ol poim é, m. f. DoicéL doiceall, soicax (saicax)
 roiteac, er v xloic ap an éloic, MoicéM moicéim
 (moicéim), Boicax boiteac < bōiteac. Bíonn ré
 poim t ran focal 'boigte' Boite, Baita.

ai

122. Bíonn ai i bpoelaib ina rgnobtar Ól ap
 bealaib é, m. f. Doi dōig (ac féac Do:ta dōigte),
 Doijul dōigeamail, Doiju Nat dōigeac an áit, iy cín
 v Tlo: ag ceann an trlōig, Mwile ai Mupe Óig.

o:i

123. Níl ac beagán focal agam ina bpuil an de-
fógar seo, map loci fá (do) lobuig ré, gróí fá ef
gustuig ré air, Dar Nóí(ja) s fiar sin dap ndúig ir
fíor rin.

o:u

124. Bíonn o:u i mbeagán focal map trocu tpeabað,
Locu loðað, Lóu loðað, gróíu gustú (gustúgað).

o:u

125. Bíonn o:u i bpoelaib ina rgníobtar -sðað,
-sgað map klóu clsðað, Róu peoðað; Dóu dsgað.

u:wI

126. Ag teaét do na puirínib s ionad an u go
hionad an I níd fleanuán atá tíor agam-ra annreo
map w. Ap an ašbap rin u:wI nš ũ:wI a bíor i
bpoelaib ina rgníobtar -uğ-, -um + I map Lu:wI
luğaid; kũ:wI cumaid, Dũ:wI dumalg. Map a geadna
i Nũ:wIaxT nuaidteaét.

Bíonn a beag nš a moir de fleanuán map w ap
loig u i geomnuide nuair a bíor guéaide eile ina
duaid, ac ní cúipum-ra fíor ra leabap seo s map ní
bíonn ré com foileir ap pad noum na guéaidéib
eile seo ir bíor noum I.

u:a

127. Clunteap u:a ag corpr-šune i n-ionad u:a,
agur tá claonað ag corpr-šune eile ap u:v a pād.
Bíonn fleanuán ap loig an u, ac ní cúipum-ra fíor

ē annreo (pēaē alt a 126). Bionn uā poum x, m. i. kru:ax epuaē, Bru:ax bpuāē, uaxTwr uāētap, FuaxT puaēt, Lu:ax luaē, Dūāx duāmaē, ku:ax cuaē, Tu:ax tuaē. Nī bionn an dapa guāide i goinnuide coim roilēp poum cōnpanaib eile i bīor poum x, aē map rin pēu uā i cōitēeannra i bpoelaib map Ruā puāδ, Tuā tuaž, klua:as cluar, su:as ruar, vNu:as anuar, Luā luaē, sLuā rluāž, uan (i dTīp Eoğam. u:n i dTīp Cōnail) uan, ku:an (ku:n zo minic i dTīp Cōnail) cuan.

uæ

128. Bionn uæ i bpoelaib ma rgnōbēap UAl poum cōnpan ap biē aē ē, ē, δ, ž, m. i. grūæm gpuam, sTuæm rtuam, gluæf lAM heā er BaL biğ gluar lom pēu ap ball beag, er Me xluæf ap mo cluar, Dah v guæ l daē an guail, TruæL tpuail, ēf v grūæj ap an gpuag, v meāl v xuæi i mbēal an ēuam, La:N Nu sLuæfē lān na rluarēte. Bionn uæ i u-ionad uai āit a dēig t ap long ē, δ, ž, m. i. suæte ruarēte, Luæte luarēte, Buæte (Buæte) buarēte, Fuæte (Fuæte) fuarēte. Tuigēap ōn mēd atā pāite agam pa pār æ (alt a 54) gup δ uā d' pār uæ.

eu

129. Bionn eu i bpoelaib ma mbionn -aδ ap long ē, m. i. Lēu lēigēaδ, vēu vēaδ, tēu wīfēa vāu tēigēaδ uirge beāta, spīēu rppēigēaδ, Fa imēL Nu cēu pa meāl na cēaδ, Da dēu dā dēigēaδ.

Eu a bīor ran pocal 'toğāδ'.

eə

130. Cluintear eə i bpoelaib ina rgrfobtar ÉA
 poim N, n, L, l, k, g, T, D, P, B, M (fēac alt a 97),
 m. f. cēaNu (ciəNu, ciərNu) cēadna; Lēan tēan, fēan
 rēan; Nu cēaLANI (Nu ciəLANI) na cēadlongaib
 < cēad agur longaib a ite; fēale rēala, bēal bēal;
 pēakax pēacac; bīeəg bīēag, bīeəgax bīēagac, eəg
 ēag, jēag gēag; fēaTI fēadfaide; cēaD cēad, fēaD
 rēad; RēaPv (REəPv) pēabēa; LēaB lēab; fēaMv
 Sēamur. Cluintear ə porta i bpoelaib map 'lēigeanu'
 < legendum (l) LēaN, 'tēigim'. xa dēaM ēa dtēigim.

ei

131. Bionn ei i bpoelaib ina rgrfobtar -ēib, m. f.
 bēi bēib, cēi cēib < quay (b), qv Reī (REi, Ruī)
 go pēib, ce: Ta: Dv jei (jei) cē tā 'do dēib? < diaib
 < de-aīaib. I gcanamain an aora dīg cluintear ei
 aīaib, aīr a mbionn ūi ag na rēan-daomib.

ei

132. Nuair a tīg t, d, N, L, f poim -ēib, -ēig,
 bionn ei i n-ionad ei map ir tēir ē tei hu hein tēib
 tū fēin, xa deijēN v Tifēa fīn vNaxT ēa dtēideann
 an t-uirge rin anoct, v Nei v xaPwīL i ndiaib an
 ēapail, Lēi ə fīh lēig ə rin; sprei vMax ə rppēib
 amac ē.

ia

133. Ōn mēid atā pāite i n-alt a 127 i dtaoib
 na, bēitēd ag rūil go mbēad claonaib beag ag an
 dē-fojar reo tūar an aīrū map a gēadna an dēig go

mbéad ía le clunrēm i n-ionad ía. Ac ní hainlaíð atá. ía bíor i gcoinnide áit a rēpíobtar ía i riollab atá fa bēim goča. ía de pēir Quiggin (1.62, alt a 163) a bíor ann. Clunim ía go coirdeannta ag daoimí atá ag foğluim na ġaēdige ann, agur mearaim gurab ainlaíð rin d' foğluim Quiggin ē agur gur fil rē, map fíleat a lān dā mbíonn ag foğluim na teangēta indiu, go raib rē ag pād an dē-foğar map bī an tē a geuala rē uaid ē 'ga pād. Tā ía ēfor agam i n-alt a 136, agur ír fupur an duitēir atá eadap ē agur ía a ēabairt fa deapa. Bíonn ía i bpoelab ma rēpíobtar ía, m. í. fíax piac, fíaxe piaca, fíeax rgiat, elíax eliat, Bwēlō elia Baile Áta Cluat, fíar riap, uNíar amap, fíal pial, pīan gman, elāL cuall, mīas mar < mensa (L), íarI íarpiad, pīan pian < poena (L), Lía liat, fía piad, Tolu fíarax talam fíarac, píaxan piacān. Ír mīic mīn le clunrēm i n-ionad mīan mīan.

Nítear an ēlad cūd den dē-foğar goimīd nuair a bíor rē i riollab ap nac bfuil bēim goča epom, m. í. fíliaxT píliēacēt, kōfíaxT coiríēacēt, kaíliaxT cáliēacēt.

134. Tā claonaíð beag ag ea ap atpū go h-ia, ac ír luğa go mōp an claonaíð reo i gCūigeaíð Ulaíð 'nā i gCūigeaíð Muīan. Map rin pēim deirtear fíeal rēal, elāNs cēadna i dTīr Cōnaill, agur elāD i n-ionad cēad i nDeirceapt Ulaíð. Féac Da: ra: gur íti ís v gīgan elāTiv ag A Ó M. i g'Cuan Būn Éadam'. Ó 'Molaíð Šeamur Pluncēad' ír lēir gur fíeāMus a bī ag Apt Mac Cobēarē ran amīan, map ní an pocal

compuaim le 'cúice', 'ríge', 'mí', 'diaig' de páir
rgháine Pádraig Míe Zádán. I g'Cúilíonn Ní Cumne'
Zéibmid 'péat' ag dēanam compuaim le 'ríab',
'amam', 'riant'. Deirtear iAMeN (Éamonn) i dTír
Eoigam ac eAMeN i dTír: Cónaill. Ní ra Zaeóilg
amám atá an claonaó reo, ná tá a leat-bheac
d'atru ra Bēapla, nuair adeirtear spik i n-ionad
spek, izi i n-ionad ezi a bíoó ann ra trean-am
agur atá beo i mBēapla na hÉireann go pšill. Ar
pšáideannais Bēal Feirte cluim go munc cuid de
buaóailf na bpáipeá: ag rgaupitig i n-airde a gcum
ir a ngoáa:—da deli miel (The Daily Mail) áit a
n-abhann cuid eile acu mel.

iæ

135. Níl ac beagán focal ma bfuil iæ map
bliæn bliadain, flæn (figlú i n-Ómēt) maóain. Ir
munc Níæl (Níal, Níal) i dTír: Cónaill áit a mbéiteá
ag rúil le Níel níl.

iə

136. iə atá ag Quiggin ar na dē-foógar atá tíor
agam-ra map iə, iə. Ar 1.62, áit a 164 deir ré:—
'O.Ir. accented *i* before a non-palatal consonant became
over-long and developed into the diphthong iə.' Tá
šá ní le pšáó ma šadan reo:—ra éšad áit, caitríá
ré go paib rleamnáó i gcomnuide ar loig i 'before
a non-palatal consonant', map ní tíocpaó leir an
teangais bogaó š ionad an i go hionad na conpame
gan rleamnáó a dēanam. Agur ra dapa háit, ir léir
nac tpe átru ar i táinig an dē-foógar i bpoelaib

map: iœctap, efoë, epionna, rior, riorpmuð, pion, riol, dion, map: bionn an cêad gutaide ionnta pada go pœall .i. i:œTœr, cœx, criœNu, fœr, fœrI, fiœn, fœl, diœn. Iy roilœpe an dapa cuid den dœ-foȝap: poum x 'nâ poum cœnanaib eile.

Ia

137. Bionn Ia i n-ionad ia nuap: êig cœnjan leatan poum IA, m.ŕ. RIaxT pioȝaët, ac pœac qv diȝ Du fi:axT go dtige do pioȝaët, ait a ndœantap an cœnjan caol tpe jœmũ. Bionn Ia pœta i bpœclau map: DrIaxT dpaoidœaët, BwIax buidœaët.

Niœap an cêad cuid den dœ-foȝap: gœmũ i piollab ap naë bpœul bœm goœa tœom, m.ŕ. ſci:allaxT rȝal-aidœaët, ſi:anIaxT ſianaidœaët, cleasIaxT clear-aidœaët, barTIaxT beaptaidœaët, ſallaxT ſealaidœaët, TœrIaxT tœpaidœaët, dœrIaxT deœpaidœaët, BarIaxT bapmaidœaët.

Iu

138. Bionn an dœ-foȝap: ſeo i bpœclau map: biu bœoð, ſi:u pœoð:—vi ſi:u er IAM ſi pœoð ap: uœm, dliu dliȝeað, Ni:u niȝeað:—Ni:uN tax niȝeað an tœac, Li:u PlœTœ uȝeað an plœta, ſci:u rȝpœoð (ac pœac ſci:wu rȝpœoð), jœli gniœm, ſNœũ rniœm.

Iu

139. Iu a bœœ ann nuap: a êig cœnjan leatan poume, m.ŕ. glI:u (w)œȝ glœoðað ap, klI:u (w)œal clœoidœað iad, slI:u (w)œt v sTœl ruidœað ap an rœœl,

Ní Llu (w)er laBwl rEit níor luigeađ ar leabaíđ
arđir, klu caom, Tlu taođ, xa Nil Rlu lef éan
fúil migeađ leir, Mwlu maoidéam, Nlu naoim.

u:ai

140. Ní gnáé tpeađ-foğar ra Țaediłg, ac tá tpi
cun, ar a laigeađ, i nȚaediłg Tpi Conaill i. u:ai, iau,
agur i:ai. Bíonn u:ai i bpoelaib map atá tíor agam i
n-alt a 120, agur iau i bpoelaib map atá i n-alt a 109.

i:ai

141. Ní cluintear i:ai ac i gcupla focal map
Lai laiğ, Nv fi:ai na piaiđ. I draoib 'laiğ', Lai
a fi ag Seamur Ó Doimnaill, file ar Rann na Feirce,
a cum aimpán fa bātađ a mic ra bliam 1811. Féac
Clóic Ceannfaoilađ, l. 65.

De na dē-foğar annreo.

142. Ní bíonn dē-foğar póm L, M, N, η i
gCūigeađ Ulađ map bíor i gCūigeađ Muman. Iy luğa,
ar dđiğ, an claonađ atá ag Țaediłg an Tuairceit ar
dē-foğar 'nā map atá ag Țaediłg an Deirceit. Féac
Łor < Lauwv, mȳoru < mȳauru, Łot < Lauwīt, ȳl.
Iy luğa an claonađ reo nuair a bíor ȳđnaét ra
dē-foğar, ac iy fúil a tábairet dāp n-aire gup minic
Dōn i n-ionad Dāūwen, ōrk (ōrk) i n-ionad auwerk.
I draoib na filideacta, ní fēidiȳ mēpān iontaoibē a
ēup unti, map iy minic foğar nađ bfuil coitēeantta
ma baile fēin ag file nuair a bíor maētanaȳ aige
leir ra cōinne na cōmpuaine. Bíonn E, l. go minic

ag Apt Mac Cobtaig áit a mbíonn m: ag Jaedilgeoirib na háite inap inap yé agur map tógad é. Féac map atá sLor, sLura (rlóg, rluag), Tanwít, Tort (tabair, tóbaire) ag Seapáilín Céitinn ina éuid filideacta de páir map atá gnaithe aige leo fa comne na com-fuaine. I dtaoisí ai, ai, mearam go gceitúigeann an mheid atá páite agam fa fáir na ndé-foğar reo é ag, ag i bpoclais aicinde gupab é an fáir céadna a bí púta i nJaedilg na Muíman agur Connaet i bpoclais map adairc, gadair, admad, ml. ir a bí púta i dTír Conaill 'rna poclais ap a labhann. Tá an t-aor óg ag cailleadh ríonaecta na ndé-foğar dáirta map táid ag a cailleadh 'rna gutaideib.

Na Conrana.

143. D'anáil nō de glōp a níceap na conrana. Má bíonn tēada an goēa rgaolte óna éhile ap dōig go dtig leir an aep teact amac ar na rgaínn gan na tēada a épataō, anáil a bíor ran foğar; ac má bíonn riad i gcionn a éhile ap dōig naē dtig leir an aep éalōō amac gan a gcpataō, glōp a bíor ann. Ac map geall ap an tpleainnān análaē a bíor ap lozg na gconran ndruide ir pēidir a pāō gup minic anáil i ndeipead éuid de na conranaib glōpaēa. Nuair a éig an mōp-éuid den anáil nō den glōp tpeiran tpeōm le linn conran a dēanāim, conran ríonaē a bíor ann. Labhann na huğdair a éupear ríor ap foğnaideact na Sean-Jaedilge ap tpi éineál conran, map atá conrana éhīl, conrana láir, agur conrana toraig. Conran éhīl a bíōd ann nuair a bíōd U taoib

lêite; conſan lãr nuair a bîoð A nð O pômpt nð
ma diaið; conſan toraið nuair a bîoð E ap a lorp
nð I ma diaið nð pômpt. Nîl agann ra ðæðilg
indiu ac an dð cîneðl (taoð amuið de l, n, r, r),
mar atð conſana leatana agur conſana caola. Bîonn
an conſan leatan nuair a bîor A, O, nð U taoið
lêite; bîonn rî caol poime nð i ndiaið l. Caol bîor
an conſan tîg poum E, ac leatan bîor an conſan
tîg ma diaið.

Clãr na gConſan.

	bðalað		ððadað	cãrpað	coguarað		rððmað
	leatan	caol			coguair cruaið	coguair bog	
ðanta ..	P B	p b	T D		t d c j	k g	
mpnað ..	M M	m m	N N n p		N N n p	n p	
taoðað ..			L L l l		L L l l		
cpaðað ..				R R r r	r r		
forðaitte	^w F v	f v	s f	s	ç j	x g	h

Na Conyana Béalaca.

P

144. p leathan na Gaedilge é seo. Le n-a dhanam cupteap na puiríní níos fuidhe amac sna piactaib, rui a ndruideap iad, 'na mar níteap le linn p an Béalaca a pād. Caitpeap na puiríní a dhruidim agur a bfoiglaib apirt rui a gelunfeap poḡap iomlán an P seo. D'anail a níteap é, agur bíonn fleanmáan anailac ap a loḡ, go háyid i ndeipead pocail. Bíonn ré i dtúr, i gcopp, agur i ndeipead pocail ma rḡiobtar p taotib le gutaide leathan, m. f. PaL poll, Pwifín puirín, Prackfa pḡcaipe, Pór pór, Paas pālár < palace (b.), Panḡ pan < bank (b.), Paḡanax pḡánaic < pḡán < paganus (l.), Prackfa pḡirte < process (b.), Prackad pḡrḡid < pḡrḡid < purgatio (l.), Pa:sta pḡirte < page (b.), PaNTe punta < pound (b.), PaRT poḡt < portus (l.), Plur plúr < flour (b.), PaTag putḡ, Pa:Mas plámár < blanchmange (b.) (fēac Gadelica, l. 273); Pa:sl pláiride, Pa:slaxT pláirideac, Pa:saNTe pláiranta < plár < fallace, fallas (m. 5) (fēac Gadelica, l. 273); kaPe cupa < cup (b.), kraPan cupán, sPa:ec, sPa:ec, sPa:ec rpuac, sPa:el rpuail, sPa:D rpad < spade (b.), draPas dḡopár, sParan rpaán, kaMPe campa < camp (b.), klaMPer clampaḡ, klaPwita clupaite, ta:Pei, tá:Pei teampal < templum (l.), asPei arpal < apḡtal (r. ḡ.) < apostolus (l.), asPei eapog < eḡcop (r. ḡ.) < episcopus (l.); TraP trup, caP Brḡe ceap bḡige, saP rop, korP copp < corpus (l.), alP alp.

145. Nuair a tíg foḡar h taoib le B, ní rē P den cōnain rín, m. í. LáPē túbēa, REPē nēabēa, skaPē rgabēa, fiaPē riabēa, cín Nē LáPē ceann na leabēa, AMPēr iomēap < iomb-ēup, as kaNō AMPwīNō of cōinne lompōinne < iomb-ēuinne. Bíonn F na haimrye fáirtinige agur an móda cōingiol্লাig réimigēe, agur h a bíor map foḡar leir. Áp an aḡbar rín P a bíor i n-aimrye fáirtinig agur i móð cōingiol্লাe na mbriatāp reo éuar, m. í. LáPēD túbpad, skaPwīN rgabpānn, ḡl. Tíg an P atā ran pocal 'ciompōð' s B taoib le S réimigēe. Féac *to-imb-soud.

146. Bíonn P i dTīr Cōnail ran pocal 'pāpēðg' .i. ParDag, ac B a bíor ann i nDeirceap Ulað .i. BarDag. Féac map a geḡadna Pra:scīn ppāirgīn i dTīr Cōnail áit a mbíonn Bra:scīn i nDeirceap Ulað (Sg. Oip.). Pra:scīn a bíor i dTīr Eoḡain ir i nDoipe. Bíonn P i n-ionad B ran pocal 'ppōnnam' .i. PraNēM. Bíonn P i n-ionad B cōpp-uair i bpoclaib éainig ón Bēapla. Féac Pank < bank (b.), Plapcad < blanket (b.).

B

147. Foḡar glōpac P s reo. Dalta P, bíonn fleamínān ap a lōp, agur ir pū a éabairt dāp n-aipe gur fleamínān anālae s. Meargann an fleamínān leir an foḡar tíg ina diaid, agur ní éluirteap s ac nuair a bíor B i ndeiread pocal. Bíonn B i dTīr, i geopp, agur i ndeiread pocal ina mbíonn b taoib le guḡaide leatān, m. í. Ba:D bād, Bos boi, BwīLē buille, Bwēle bante, Baskēd bargāid, Boi boḡar, Broc bpiēn, Bolu

bolað, BoleguM bolgam, BaLskæd ballrgæd, Bwæftu
 bayrteað, Bræg bræg, BAN bonn, BræDul bræðamail,
 Bakax bacaæ, BALsife bollraipe, BAMwita bomaite
 < momentum (L), BANTæfta buntæfte < (a)van-
 tage (b.); ka:Ban cæbæn, kaBer cabar, kla:Ber clæbar,
 skaBu rgabað, ABwif obar < opus, operis (L), Ba:Bag
 bæðæg, haBwif þobar, TaBer tobar, LaBer tiobar,
 oluBwif Albam, tfaBlæd tmioblæd < tribulatio (L),
 karuBwD carabad, RaBwL ruball < iarbali, kru:Bag
 crübæg, fctiæBu rgwiobað, jlaBax gliobaæ; Lu:B lûb,
 kru:B crüb, skaB rgab, La:B lûb, skra:B rgwæb,
 fctiæB rgwiob, Læ:B læðb.

148. If minic Bu le clunrtin ap lozg 'taob' i
 n-abarreaðais map 'taob tiar', 'taob tall', 'taob
 i þor', 'taob toir', 'taob tuais', 'taob tior', 'taob
 tuar' map if lëir s TABu hiar, TABu hal, TABu
 was, TABu hef, TABu hu:aiç, TABu hias, TABu hu:as.
 P a bïor ann de pëir Quiggin (D. of Don., l. 124),
 agur if s b + t dð, dap leir. If minic a clun duine
 an pud a mbïonn rë ag rûl leir, agur meafaim
 gupab s an pæc ap jrl Quiggin go geuala rë P ann
 de bñg gup tuig rë naç bñadpad B teaçt s b + t.
 Nï bïonn an Be reo i geomnuide le clunrtin ann,
 ac nï lëir dam piagal ap biç ag bant leir. Sllun
 gup pëidip a çpuçû gup s ba < pa (r. g.) çäung an
 Be reo, agur gup pâr ap dtûr s abarreaðais map
 'an taob ba tuais', 'an taob ba ðear'. Fëac s ap
 l. 16 agur ap l. 18 ag Magnur s Domnail i mBeata
 Colaim Cille a çuip A. s Kelleher i n-eagan. Fëac
 porta 'an taob buð ðer don ear', 'acur an t-erga

ðyr d'ēyrge don taob buð tuais d'Éirinn' ag Miceál
 ó Cléirg i bFéilge na Naom n-Éireannaic, l. 154
 agus l. 160. Ac fēac '... mac don taob tuais
 d'Éirinn' ar l. 160 ag an ugdar óladna.

149. B fíor map updubad ar P, m. f. ar Bockl
 ar bpócal, Mwr Baija map < bar bpáige, v Baife
 a bpáige, v BaTen wraxan i bpota an bpaicm, faxT
 Burefti react bpaipití.

M

150. Fozar rōnac B ē reo. Bionn rē i dtúr,
 i zcopp, agus i ndeipead pocal ma rgríobtar m
 taob le guéide leacm, m. f. MarLes muptur, Magu
 magað, mak mac < *maquos, Maru mapð, Marag,
 Mōrag mopðg, Markax mapcaé, Mwiliū maotlū,
 Mu:Ŋta mūinte, MwilaN muileann, Mwīter munteap
 < monasterium (l.), Māhīr mācap, Mōhiti moē-ēyrge,
 Mak muc, Mōhan moēān, Mwēda maide, Mwēdiū
 maidū < matutina (l.); ΔMwīra iomayre, jΔMax
 gliomaé, ΔMlan iomlān, ŊaMart neamāyrt < neam-
 āyrt (?), darvMvD (dar'u:D i zCūgead Muman) deap-
 mad < *de-ro-mét, faMnax peamuaé, faMwīNax peam-
 annaé, LAMvrt iomayrt, klaMPwr clampar, jaManax
 giomānaé > yeoman (b.), sMa:l rmaī, sMaļu rmatað,
 sMaxT rmaēt, sMōlax rmslaé, TAMvL tamall,
 BRAMax bpomaé; kaM cam, TRAM cpom, dīaM
 dpeam, glaM glam, fti:āM fpiom, LAM lom, lāM
 liom, haquM ēugam, harvM ēapm.

151. M a fíor map updubad ar B, m. f. Nī: Mah
 naot mba, v Maksu i mboefa < box (b.), ar Ma:D
 ar mbad, haTI Ne Maļ haraf na mban.

152. I dtaois na habairte gu MaruM (gu MōruM) atā coitēeannta ap pud Cūgeaḁ Ulaḁ, rīlūm gup fēidip a ēputū gupab ḁn ēēaḁ ēuīd den pocal Bēapla warrant tāmīg tūr an pocal. Cuipteap leir an abairt copp-uair agur deirpteap gu MaruM sTū. Cluinteap I'll warrant agur I'll warrant you map Bēapla ap an dā pud. Cūalar R go mīne i n-ionad r ann. Ó balla < wall, buntāirte < (a) vantage, bappāntar < warrant- ir lēir dūm go dtig b i geopp-pocal atā ra ḁaēdīg indiu ḁ w nḁ v an Bēapla. Map rin de dēappaim gup 'go mbappaim' agur 'go mbappaim ir tū' atā ionnta agur go dtāmīg bapp- ḁ warr- an pocal warrant. Nī fēidip go bfuil bairt ap bit aige le 'm'anam' map mēapay Quiggin (l. 28). Nīl i cīarNḁ manēmwid' atā aige ap an leatānac ēēadna ac 'A ḁīgeapna m'anam Duit'.

153. Taob amuīg de ḁleann ḁaibleann, ait a mbionn m, M a bīor ap pud Cūgeaḁ Ulaḁ i geēaḁ pēappaim uaēaīḁ an bīaēaīp ran amīp lāīpīg, m. f. MōluM mōlaim, fēitwēM rēpīobaim, ToḁuM tōḁaim, lāḁuM leḁaim, kramēM epomaim, fīlāM, sīlāM rīlūm, raolūm, katōM cuīpūm, BwīnāM baīmūm, kaLōM, kēLōM caīlūm.

M

154. Nuair a ēīg pōḁap h taob le M, nī rē anāl de, m. f. Tāmū FwīN īfēa tomēa paol an uīge, kramē epomēa, LāmēD v xLīv lompad an ēaopa, xāmWīN ē: cāmpaim d, v Dāmā sw TABer v an dtompā ra tobap d?

p

155. Seo é an comartha atá agam ar p caol. Is móir an duitéir beir an éluar sa deara eadar p agus P. Le p a shanaim tionntuigtear imeal na bpuirín irtead i n-aice na bpiacal agus leigtear de na coimeáil éalód riap. Dálta P, bíonn rleamán análae map deirtead leir. Is léir ón dóig a ndéantar é naé ionann fojar dō agus do p an Béarla. Bíonn ré i dtúr, i geor, agus i ndeirtead focal, m. í. paN peann < pinna (l.), pest péir < bestia (l.), píin píin, píin píin, píB pfo, píPe píopa < pipe (b.), píce píce < pike (b.), píN píun < pending (r. 6.), paku peaca < peccatum (l.), ple:sur pláirú < pleasure (b.), plésk pléarg, píNus, píNus pionnúr < penance (b.), píaxan píacán, pí:TI píedra; cíin cúin, spa] rpeat, spéir rpéir < sphaera (l.), spaLT rpeat, spíreD rpiopa < spiritus (l.), spí:anu rpíona, krípa críape, ímpí ímpíde < *imb-guide, símplí símplíde < simple (b.); Ne síp na ruip, Ne kírp na cuirp, líp orúM téir orú.

156. Bíonn p i Mumeacán agus i dTí: Conaill, áit a mbíonn f i gConnaétaib agus i gCúigeaš Muman, ran focal 'pillum'. tíLáM a bíor i n-Ómáir agus i n-Árda Maéa. Cluintear tíLáM i dTí: Conaill i n-áiréam éadúg ar na háiteaéaib reo.

157. Tí p bíor ran focal 'timéall' ó -bē. i. tímpjēL < *to-imb-cell.

b

158. Fojar glépaé p é reo. Bíonn rleamán análae ar a loig map bíor ar loig p. Bíonn ré

1 dtúr, 1 goorp, agur 1 ndeipeað þocal, m. f. beal
 beal, bfi: bñg, bfeon bñan, ban bean, bifax bireac,
 bliæn blaðau, bja, ba beo, bjat beot, baNaxT
 beannaet < benedictio (l.), biN bunn, biLa bille
 < bill (b.), biran, baran biopān, biæBly biobla
 < bible (b.) agur biblia (l.), bilur biolap < biap
 (r. g.), biTæLta biotætte < vitaille (fr.) < victu-
 alia (l.), bfeag bpeag, Diña biq btrausANTe ðune
 beag bpeabfænta, bfe:d bpeid, bfeh bpeit, btrauhvns
 bpeiteamnar, bfe:ta bpeote, bfidag bpeðeog <
 bride (b.), bfaLan bpeallān, v braglædi, v bfaileði
 ag bpaonglōidiq, bfeiku bpaorga < bpaorg < brisk (b.),
 blitax bliotac, bfeia bpaieað; clibiñ clabin, fi:biñ
 fiñin, La: ibfa la oibpe, Riða pabe (pabe), Riðag
 pabeog, mi: v Nibfæñ mi an Aibpeām, siðeLTu rei-
 bealta, Drifliñ ðpubliñ, v gu:L Ne kruða 1 geul na
 epūibe, Riðin pabñ < ribbon (b.); ci:b guh ci:b ðuð,
 et v skæb ap an rguab.

Tig b ð v na Laidne ran þocal biñla biñle <
 vigilia, agur ð v an þeapla ran þocal biñ bñ < vice.

1 u-abaipteacab map 'an tē b'feile', 'an þeap
 b'þeap' v te: be:la, v far v bar clunþeap b ðit a
 mbæieð ag rui le B.

159. Bionn b map upðubað ap p, m. f. v kaNTes
 Ne baN ag cuntar na bpeann, de beft ðeic bpeirt,
 ar biñi ap bpigū, v biñi a bpiñ, v barsiñ hasTe
 1 bpeapraun þarfa.

III

160. Foðap rpeuað b ð reo. Bionn re 1 dtúr, 1
 goorp, agur 1 ndeipeað þocal ina rpeioðeap m taob

le gútaíde caol, m. í. mífo míre, míle míle < milla (L),
mífaN mígpeann, mífNax mírneac, mer méap, maL
meall, míl mil, míL mill, míú mín, mas meap,
maDer meadap, makan meacán, maLu meallad,
manax meanaic, manI meanaíte, misTa míortá <
míortáid, mar meap, mæta meaitte, meruDra méap-
adpað; ímhi ímíde, ímjuíom, ímaxT ímteaict, Lémúax
léimneac, cemíaxT céimídeact, ímíre ímíre, símlæ
rímlæip, Nías Tríma níor truíme, æmfer amíreap,
dremíre dremíre; sím rúm, cem céim, Drím drím,
fem feídm, kím Ne híce cuim na hoíde, ím gíem,
æíim aím.

Béiteá ag rúil le m an pócal 'mo' beít caol
póim póclaid a bpuil gútaíde caol ma deúr, ac
ní hamlaíð bíor, map ír léip ó MwíNtíN m'íntim,
MAMíre m'íomape, Maj m'íreap.

161. m a bíor map updubad ap b, m. í. v mel
(meal) farsta i mBeal Feipre, v mílane i mbliadna,
Dah Ne maraD dat na mbeapad, faxT maLTI react
mbealtaíge, ar mícfasTu ap mbíreapra < break-
fast (b.).

ip

162. Nuap íg pógar h taoib le m, ní ré íp de,
m. í. lempíN Mv lANduh ge kíLi gum rE:vo lémpínn
mo ionduib go Coullíð Dún Réime, Tu: fə sNípa tá
ré ruaidmte, sNípa fə i:ad ruaidmíð ré iad. m a
bíor ran pócal 'ímteaict'. Dá mbað ó ímb-thecht dð,
map adeip Thur. (L 109), bað éapí impaxT a beít
ann indiu. Ac ímaxT éíumteap. Féac póta ímeachd
i u-Albain.

F

163. F leatán á reo. Le n-a dēanam bíonn na puiríní beagán amac sna píaclaib, ac ní bíonn riad cori páda amac i bíd le P, B, M a pād. Ní éig an pud adeirín anreo leir an ní atá páite ag Quiggin ar leatanaic 108 dá leabap:—'f denotes a bilabial f with the lips in the position described for m in § 289. Deir Quiggin ar l. 109 gur deacair eadapdealaí a dēanam eadap F agur w; ac ní bíonn w ra Jaedilz. Bíod a crútu rin ar an dēig a n-abnann Jaedilzeoirí focla Béapla map when, why, where, ml. F na Jaedilze bíor acu ionnta. Tá an ceapt ag Quiggin nuair adeir ré naic mbíonn baint ar bit ag na píaclaib le dēanam an foair; ac ní éigim leir nuair adeir ré go ndrudteap na puiríní ra n-a láir agur go n-éaluigeann an anál ar dá taoib an dnuidm nó ra coirneáil an béil. Ní hamlaib bíor. Forglad beag a bíor eadap an dá puirín or coirne na geláir-píacal i ciontaic leir an éumailt ar a dēig an foair. Anál á. Bíonn ré i dtúr agur i geoirp focal ma rgníobtar p taoib le gútaide leatán, m. j. FaDu páda, Fael páitl, FásTe póta < pór, Faeli páitlige, gu Fras go fpar, Falax pólaic, FaliN fulaing (fuing), Fát pór, FaDalax padálaic, Fál pádail, Fōwur póimair, Fokel pocail, er FasTa ar partad, Fag pás, gu FaL (Fál) go fúitl, Fasku pórgad < pō-rgāt, F(w)iraxT fupaeat, Forsu póirriú, FaLēn póllam, gu Fa-ji go páitlige, Farn pórad; LaFTu lápta < aloft (b.), LaFTan láptán, jaFTu, jauTu geapta, geabta (jaTu taoib amuig de Tji Conaill. Ón Béapla gate dē). Cúalar jo:F(w)it síd geobad riad ag

C. Ní Ć. i Muineacán, ac ní gnáth F a bheir maí
 fogar le -b-.

164. F ir fogar réimíge do P, m. í. Fáf sa pór
 ré, Fag síd u cula pég riad a céile, FraN sa oruM e
 pponn ré oruM é, Flux u Tot u far BoxT plúe an
 toir an fear boét, er FaL Tu u Mwada síh ap
 poll tú an maide rin?, su Fafe ra páipe, u Farasta
 an páipíre < paroché (m. b. agur pp.), os kaNa u
 FABwíl or coinne an pobail, ij u Fa:sta ag an páirte,
 LanFART long-pórt caNFart ceannpóirt.

165. F ir fogar do -éb-, -bét-, -ém-, -mít-, -míc-
 eadap gutaíde leatana, m. í. ka:FrI cáthruít; Do:Fu
 dóbta, se:FiFu rípióbta, lo:Fu leóbta, MaruFax maib-
 táe, DI:Fu díobta; Lu:Feu lúcmay; Nú:Fu, NI:Fa
 naomta; Lá:FruN láméann, á:FuN adaméolann.

Tig F i LáFet leat-uay ó -tu-, agur i Fuai
 cuaid ó -tu-.

Ní feicim mínu ap bíť ap an F a bíor i wla:Fu
 uata, fíi:Fu fíioťa, tpiota mupab aťm ap Do:Fu,
 DI:Fu, ml. ir ciontae leir.

f

166. Níteap f ap an dóig éadna a ndéantar F.
 Iré a bfuil de dúitbú eatorpťa go mbíonn na puiríní
 níor tana le f a páf, de bfuil gup coingapaige de
 na piactaib iad, 'ná maí bíd le F a déanam, agur
 gup cuiminge porglađ an f 'ná porglađ an F. Ní
 héageoraimail fogar f le fogar f an Béapla, ce nae
 ionann dóig ma ndéantar an dá éeann: cuipíteap
 an puirín íoctapae i n-éadan na bpiacal n-uactapae

le f an Bēapla a pād, pud naē ndēantap ra Žaēdiz.
 Bionn f taolē le gutaide caol, m. i. fis pior, far pēap,
 fjos, los pēabap, fju: pū, fjoē, fēl pēol, fē:Te pēarta
 < least (b.), fer pēap, fin pionn, filo pīle < *geleis,
 Ne fīanu na pīana < *gejena. Fēac Fīanaigeht l.vi.
 fīru v TABWæū pēpēad an tubān, fīça, fīha pīce
 < *gikents, fī:æn (fīglū i n-Ōmēt) pīadain, fī:æn pīon
 < vinum (l.), farvq pēapz, faLTax pēalltēac, faNag
 pēannōg, er sag (fal, fig) ap pēad; skæfta (rgata i
 dTīp Eogain agur i nDeirceaprt Ulad) rgappte, fīfīn
 rīpīn < rīcēū.

167. f a bīor map fēimū ap p, m. i. fīL Tu: pīll
 tū, ga: fīL a:æDI dā pīllead ēadaiz, fīkīN pīocpaimn,
 ga: fīN dā pīngūn, v ferLæ a pēapla, faku fā pēacaiz
 rē, Dah v fīN dāc an pūn, ga: fē:ta Bræg dā pēape
 bīōg, LēfīN lētē-pīngūn.

168. f ir pōgap do -bē-, -ēb-, -nīc-, -ēm-, -bī-
 eadap gutaide caola, m. i. jīfar žēubēap, kru:fax
 cūāibēac, Dīna ga:fax dume gāibēac; Na hafīr
 ærM ē: nā harēbīp oym ē, afīlæū atē-bīadain; klēfaxv
 claidmēacā; kafax carēmeac; dē:afar dēpbfīrūp <
 dēapb-īrūp < *syesor.

I dtaolē an f a bīor 'na pōpaimneacā pēam-
 pōclaēa fīrāM, fīrāD, fīrāD, fīrāN, fīrāv, fīrāFē, irē an
 bapamail dōitēeantā atā ann go dēamz rē ē ēp-
 agur gup ēpīom, ēpīod, ēpīad, pīl. ir bān lēir na
 pōclaib ēuar; ac nī ēiz f ē ēp- ran abaprt 'a ēpī
 opead' v fīi arūD. Fēac pōrta an bīatāp 'ēpīg'
 a. gīrēj. Mearaim gupab ē an pēan-pēam-pōcal FRI
 agur naē ē TRI, TRE atā ann.

Map g'eall ar an c'laonad atā ar anāil a d'ēanam
de cōnraim glōraig i ndeipead focal aon-triollaib a
b'fuit g'utāide goimē ionnta ir minic f i n-ionad v
'rua foclaib reo:—if uib, ha'lv v Nīr g'if hata an
p'p' d'uib, Līf l'uib, Nīf nūm, ka'p'el, klīf capall clum, g'if goim.

F

169. Fogar glōrae F ē reo. Nī clumtear ē
i n'Zaedilg an Tuaircirt taob' amuig de glūmib
Aontroma agur d'Oileān Reac'mann. Mār p'ndip
iontaois a b'eit ar an dōig a n-abartar annmeaca
diteac' indiu agur ar cōm-focal Zaedilge atā beo
imearg an Beapla, bī rē i gCo. an Dūm nuair a bī
an teanga dā labairt ann. Bionn rē i ndeipead
focal i gCūngead Muman agur i gConna'ctais, ac ir
l'ep' d'n mēid adeip Henebry (l. 52-53, 73) gur minic
w 'nā v i d'ur focal ra Muman. Nīl ep'etū ar b'ic
agam go b'fuit rē i n-Alban, ac d'n cōramlaet atā
eadaip Zaedilg Reac'mann agur Zaedilg na hAlban
b'einn ag r'uil leir ar an taoib' t'ail de Spuē na
Maole. Marā voc Māpe Mōp, v'ael' buail, garve
garb, Tarv' tapb, Lāir lām adeip'tear i n'glūmib
Aontroma agur i Reac'mann mupar meallaē mo
cluar-ra. Ac v a b'iof ann nuair a t'ig A, Ā ar a
loig. Fēac' mā vāir mo mātair, b'jan vah bean māt,
Bo: van bō bān, va: mā bā mē.

V

170. Fogar glōrae f ē reo. Bionn rē map f'eimū
ar b i d'ur, i g'cōrp, agur i ndeipead focal, m. f. v'if

mæn PaTn bpi me an pota, Dar vri: Nw dri: Lauwer
 Mar Laure Tu: ge fēv lām dap bpi na drpi leabap
 mupa labapa tū go rēm lūm (P. Nī Š. ran ampan
 'Ag Jabāil go Baile Āta Clat dam an Čēad Lā den
 tSeactmān'), gen vri: gan bpi:z, Me vaNaxT lāT
 mo beannaet leat, ga: vli:en dā bliadān, De varaD
 do beapād, Pa:te vīg pāpe beag, vli: sin w: bli:z rī
 an bō, Me ve:al mo beal; kivi:en cui:peann, Divogan
 duibeagān, ivnaxv ai:beača, kivi:ax cui:peac, jivāM
 geibum, sE:vi: rai:dbi: < *so-ad-beir, DE:vi: dai:dbi:
 < *do-ad-beir, Tævsa rai:dbi: < *to-ad-bad-sin, Tævsa
 rai:pe; liv lūb, siv rīb, iv mib < mīg (?), Lāv lūb,
 haTn v Nīf giv (gīf) hata af pī: duib, et v xloic
 gīvīv ap an cloic žaipb, cīN v Tivīv ceann an rai:pe,
 v gōl v Tāla hīvīv rui: ag ol an trāile fepb puai:.

171. Bionn v map updubad ap f, m. f. v vēcāN
 Tu: v an bpeiceann tū ē?, Bro:ge Nw var bpi:ga na
 bpeap, v vili:axT i bpi:li:deact, v vīfij i bpeu:z, far Nw
 vi:ax pēap na bpi:ac, o:fi: v Nei Nw vian O:ri:u i
 ndiai: na bFian, faxT vaNagi: react bpeannōga.

172. v a bīor map fēimū ap m pota. Ma:peann
 rpi:naet an m de žnāt ra žutai:de bīor rai:ib lei:.
 Bionn an rpi:naet coim lāidīv rīn i n-ai:teacai:b go
 ndēantap m apī: don v. Fēac kīmaD, dīmas i n-ionad
 kīvaD coimead, dīvas denīeap. Ac v a bīor ann go
 coitēeannta, map i: lēp s kīvha cui:me, Nīvīax
 minīeac, Rīva pome, v Nāvīeto i n-amī:pi:de,te,
 kīvīax coimī:geac, klīvīax clumī:peac; Pa:te vī:Duī
 pāpe mīodūm, v vī: fagi:en an mī reo cūgaun, klax
 vīn cloc mīn; fēv rēm, fēv rēm, Nīv mīn, gīv gōm.

173. Bíonn v i gConnaëtaib agur i n-áiteaëaib i gCúigeaë Ulaë i 'Mag Uidh', 'tuige'. Maglifr, Tiva a bi ag A.Ó.M., aë Maglifr, aglifr, Tl. Tl.í a éum-teap i dTír Conaill. Meafaim gupab amlaíð map táinig v 'rna foclaib tuar a táinig iv ón tream-tabarëaib 'uig', eë gur L. i: bíor ap pud Cúigeaë Ulaë taob amuig de g'leann g'ablaenn iv de Tír Conaill. Féac A. to Pr. of Ir. 1.31, áit a gcuirteap ríor ap an dóg a gcaillteap v i georp focail i gCúigeaë Muinan, conpáct an moda ap ap labair mé pomam tuar.

174. Bíonn v caillte indiu ra tuifeal tabarëaë iolpaíð de bpið gupab é an tuifeal ainnueaë bíor i n-ionad an tuifil tabarëaig agaim. Féac ij Nu fil ag na pír, er Nu Bröge ap na bpiða, ml. Aë maípeann an rean-pud ran upnuigë agur i bpiðeacë. Féac Mv wáicöMwíð iNö Dar víaxuniv feü map maítimid-ne dap bpiacáinnab pém (an Paidir), jar-uwaxiNfö heü er gaLív is er gEäliv Du hálwii v Ne:fiN Nax wíl fä la Fál deapböcáinn-re pém ap g'allaib iv ap g'aeðlaib do íamail i nEynn naë bpiú rë le paðail (Juno, Apollo, Venus: D. Mac J. Féac Cloie Céannpáolaíð, 1.56). Bíonn rë map a gceadna i n-abairëeacáib táinig anall gan aþrú ón tream-am, m. í. er Nu MwíLív (MaLív) ap na moillib (mallab), eí uæfiv ap uayib, eí v xuliv ap a éulaib, er Mv veäliv ap mo b'olaib. Map a gceadna sNu Rosiv 'rna Roraib, sNu Tohiv 'rna Tuaëaib, sNu Duziv 'rna Dümb.

Iv dóg go dëainig v Níiv ó i n-imne; aë ma'r ó 'indeb' na S. J. do 'imne', b'iteä ag rül le v Níiv i nGaeðilg an lae indiu.

175. Iſ fuide amac̃ ōna fiaclaiſ agur iſ cſumne
 bīor na purſiul le lunn w a pād 'nā map bīd le
 lunn u a dēanam. Nī bīonn baint ag an teangaid̃
 ap dōig le dēanam an ſogaſ, map tēid ſī zo monad
 an gūtaide bīor ap a loſg, map bēad ſī ag ſūil leiſ
 an gūtaide, ſul a paib cſiōc le ſogaſ an w. Nī
 hionann ap pad w na ſaediſge agur w an Bēapla:
 iſ fuide amac̃ ōna fiaclaiſ agur iſ cſumne bīor na
 purſiul agur iſ mō an t-oibſiū bīor oſta d'ſogaſ
 na ſaediſge 'na map bīor d'ſogaſ an Bēapla. Le w
 a dēanam i gceapt tappangteap na purſiul iſteac̃
 ōn ionad ma mbīd le lunn ſſuē an aeip beit ag
 teact̃ amac̃. Bīonn w lag map ſleamnan ap loſg
 P, B, M, F, nuap̃ tīg gūtaide a mbīonn na purſiul
 coingapaē do na fiaclaiſ le n-a pād i ndiaid̃ na
 geonſan ſeo. Bīonn w map ſeimiū ap B i dtūr
 ſocail, m. ſ. wuēl, wLēl buail, wroſLē ſe mē bſor-
 luig̃ ſe mē, wagīſ mē eſ bāgaſ mē ap, ploēd eſ w
 was pleoid ap an bār! Mē waTe mo bāta, De wroēg
 do bſōg, w wārIn an bampioſan, w wē an bō.

176. Bīonn w map ſeimiū ap M i dtūr ſocail
 ſorta, m. ſ. wōl mē hu: mōl mē tū, waru Te: gūlwiū
 mapb tū gamain, Nī: maſe hu: Na: lōa De wuēta
 nī meara tū 'nā oide do mūnte, w wāhīſ a mātaſ,
 w wīſa waſtiēſw a Mūſe, a Baintigeapna, ſe wale
 ſa māla, ban wōt bean mōſ.

177. Nuap̃ a tīg gūtaide ap loſg B ſeimiūte
 i gceopp ſocail, bīonn w ſoim an gūtaide ſin, m. ſ.
 garuwan gaſbān, ſaluwan ſealbān, taſwax teapbāc̃,

Danwax dafiac, Fauwif fabayr, jaluwan zealban, Maruwan mapban, Boluwan balban, kauwag cabog, gw faruwan gar reapban, aswl earbaid, Nv caRawl na ceapfbair, dauwl deabaid. Ac nuayr bfor o: map fogayr le hab-, -ab- (fēac alt a 21), nī bionn w ann.

178. Bionn w ait a mbionn M fēumigēe eadap gutaidee, m. f. āuwerk amape, v'wēn amān, Lāwax gANI ttean lāmae gunnai tpean, sūwif Samain < *samenī (Stokes), Rāwv pāma, sūwif ramai, Fō:wer fogmap < *fo-giamo-, jūwv geamap < *giamo-, Tāwax Ta:fe tamae tairg, flāwif fteamain < *slibno-.

179. Bionn w map fēimū ap M i bpoelaib ina rgplobtar -mae i ndiaid conrame, m. f. arwax āpmae, bealwax bealmae, caDwax ceadmāe, fuswax rearmae, koTwax cotmae.

Tā claonað i nDeirceap Ulað ap w ber i bpoelaib ina bfuil -amail, -amaint, m. f. cōlwif ceolmail a. ceolmap, januwif geanamail (A. Ó M.), Lanuwif leanamaint (A. Ó M. ; L. Ó M.), skarfwif rganamaint (L. Ó M.), skariif (A. Ó M.), fēac far FlaFwif farif (L. Ó M.) agur far flahul farul (A. Ó M.) fear platteamail fearmail, Lanuwif leanamaint a eular i dTif Eogain. Bionn kanuwif canamaint le clunrtin i n-āpān i dTif Conaili, ac kanuif a bfor fa caunt coitceannta ann.

180. Bionn w map updubad ap F, m. f. flagaxv Nv wax fleagaeda na bpaiae, v wax le Nv janū i bpaiae le n-a sēanam, v waky Tu: v an bpaca tū e?,

w wos i bpor, w wOLT a bpolr, w walax i bpalac,
NI wahl naor bpatag.

181. Nuair a tīg P, B, M, F poim æ, E, I, i, bionn fleannān eadap an cōnran agur an gūtaide. w atā tīor agam-ra map cōmarcta ap an tīleannān rin ra leabap reo. Tugað an lēagētōip dā aipe naē mbionn an fleannān reo cōm rōlēip leir an w ap ap cūip mē rīor poimam. Bionn rē i bpoctais map Pwæsta paurte < patch (b.), Bwæls baile, Mwæsa maire, FwæL faill; BwErv buadapcta (Deirceapc Ulað), MwE:Den m'ēadan, MwEi m'ōgað; gū TaPwi go tapaið, BwL buide, BwLēn buidean, LāBwL leabaið, MwLā maoin, MwL:fə Maoire, FwL:og faoileog, FwL:fida faoiride, BwL:f baor; MwL:in maoin; PwīL puill, caPwīsa ceapapce, BwīL buille, Bwīl bail, Bwīnt baint, BwīL baill, MwīL moill, Fwīl fuil, FwīraxT fuiracēt, Fwīfag fuireog.

182. Nuair a tīg focal ap tūr dō U ap loig focail ap deircead dō gūtaide caol, tā clonað ap w a cūip eadap an dā gūtaide, m. f. Dīa wu-aLax dume uallaē, Nī: wu:æt (Nī: wL:æt) nī (f)uair. Nī tūgeann na hūgdaip a rgrīobar 'nī bpuair' an clonað reo. Jo deimn tā clonað ap w a cūip map tūr le poctais ap toircaē dōis U. Fēac an dōig a n-abaprap uaim, uaid, pl. — wLāM, wLæd, wLā, wLaiça, wLæN, wLæv, wLāFu. Deimnd æt, ac kōRwīf cōpp-uair.

183. Tā clonað i gCondae Mumeacām ap w a cūip i ndiaid k poim i, m. f. kwīlan (kwīlān) coileān, kwīNag cumneog. Ac pēac kaflā curle, kalax coileac, pl. ait a dōig a ap loig k.

184. Šāpuiz oim y a clunrēin ra ſāedilg. Ac
'tēteap dām go geuala mē pud ēgin coramail leir
i n-abapt amāin i Muineacān:—gude: rīp Tu: lef e
yI:ax goidē minne tū leir an ſpuizleac? Sgrīobann
Quiggin y go minc ma leabap, ac dap liom gur F
a bīor 'rna poelaib ma geupēann rē y i n-alt § 201.
Dā mbēad y coitēannra ra ſāedilg, nī bēad moill
ap luēt ſāedilge y (wh) an bēapla a pād. F na
ſāedilge bīor acu ma ionad de ſpīz gupab ē rin an
poḡap ir neapa dō ma dreangaid fēin. Meapaim gur
leop de ēpuētū an dōiḡ a n-abpānn ſāedilgeopī when,
which, what, why, ḡl. naē mbīonn y ra ſāedilg.

Na Conſana Bēalaēa i geoitēinne annreo.

185. An duitbīp atā eadap na conſana leatāna
agur na conſana caola an pud ir mō beip dume pa
deapa le linn beit ag rḡmūdū na geonſan mbēalaē
dō. Irē ir cioutaē leir an duitbīp reo go mbīonn
na purīnī amac ōna pīaclaib le linn na ſpoḡap
leatan a ſēanam, agur irteac i n-aice na ſpīacal
le linn na gceann geaol a pād. I draoib na teangēa,
bīonn rī go hīreal ra bēal le linn na geonſan leatan
agur apduiḡēa i n-aice an ēoguar le linn na geonſan
geaol a ſēanam. Nī bameann an teanga ap cōp ap
bit leir an ēoguar ſpēagaē le linn P, B, M, F a pād.
I draoib w, ir beag naē ē an ſaint cēadna bīor ag
an teangaid leir an ēoguar ſpēagaē ir map bīor aici
leir le linn u a ſēanam (pēac alt a 10). Tīz reo
ap dōiḡ leir an pud adeip Rousselot (L 3) pa ſāedilg
Muiz Eo., ac nīl an mēid atā cīor aige-pan beacē

go leop, mar ní labhann ré ar ionad na teangta le linn na conran gcaol mbéalaé a pád. Tis *ǵaediǵ* *ǵlinne Aontroma* agus *Reacpann* le *ǵaediǵ* na hAlban sa élaonad atá acu gan na conrana béalaéa a shéanam com leatán is bíd ar fud na hÉireann. Ní tugann uǵdair ar foǵnaideacht *ǵaediǵ* na hAlban duitbir ar bit sa deara eadaí conran béalaé taobh le gutaide leatán agus conran béalaé taobh le gutaide caol, cé gur léir ón méid adeir Mac Farlane ar l. 44 go bfuil duitbir éigin eatorra:—'In the case of all the labials the position of the tongue in the month modifies the sound effects produced by the lips at the time; and though the difference felt is but slight, it is distinguishable, and has even been acknowledged in the orthography of the language ...' D'féadfaide an fud céadna a pád sa *ǵaediǵ* *Reacpann* agus *ǵlinne Aontroma*. Déapann gur coramail le conranab béalaéa an Béarla p, b, m, f, b poim a, á, agus poim an gutaide doirca, ac gur comganaige do foǵar conran leatán na *ǵaediǵ* iad poim a, o, o, o, u, u: 'ná do foǵar conran an Béarla 'rua háiteaéab reo. Is fuidhe foǵar M, m 'ná foǵar B, b, P, p, go mór mór i ndeiread focail ag a drappaingtear anáil. Is minic M, m an-fada sa ceol i ndeiread abairte ag a drappaingean an ceoltóir a anáil.

Na Conrana Déadaéa.

T

186. Le T a shéanam cuiptear bair agus imeal toirig na teangta i n-éadan na bpiacal n-uachtaraé.

Nuair a rgaoltear an teanga, cluintear fleanmáin análae ar a loig. Fogaí análae T. O, map atá san pócal thin, an foíar is comganaíge dō sa Bēapla. Ad conran fōgailte O, conran dūnta T. Bíonn T go minic i mBēapla na hÉipeann agus i mBēapla na hAlban póm r map is léir ón dōig a n-abairtear pócla map true, tree, ʔl. T a bíor de ʔnāe i mBēapla na ʔaeðaltaeða i n-ionad O. Bíonn T sa ʔaeðilg i bpoclaib ma rʔpōbtear t taoib le gutaide leatán, m. ʔ. Tus túr, Tōru tōpāð, TRAM tpm, TABur tobair, Tarʔel tāpētāl, Tōfax toireae, TōrlaxT tōpāðeae, Trid troid, TarNax tōpneae, TABwifta tubairte < tempeste (m. ʔ), TarIN tappaing, TijaM tuigim, Tranōnu tñātusna, Tōrk tope, TABēN tobann, TaR tapp; BaTv bata < bat (b.), saNTax rannae, grasTv ʔrāra (umair iolpāid an pócal 'ʔrā' < gratia [l]); kraTax Marv cpoae mapā, BraTax bpatae, kaTax catae, kosTv cōra < coast (b.), fasTv pearta < pēchtea, pechtea (m. ʔ) < m pechtea (ʔ. ʔ), PaTv, PoTv pota; kaT cat < cattus (l), TarT tapr, sLaT flat, ʔōrT ʔōpr, wNaxT anoet, baNaxT beannaet, MaLaxT mallaet, oXT oet, aXT uet, FōLT polt, MōLT molt, aLT alt, oRT opt.

187. Nuair a ʔig foíar h taoib le D, map ʔig san aimair fāirtinig agus sa móð éoingiollaet tñē ʔeintū ʔ, nī ʔē T den D, map is léir ʔ sLaTv Tu: v fladpāid tú ē, deaTIN v xruhu d'pēadpāinn a ʔpūēā, deaTa sūi v ra: d'pēadpā rin a pāð, sTaTv sē rradpāid ʔē, sTaTIN rradpāinn. Fēae pōra keTija, keTija cad ʔuige, carTv ceapdea.

Ir amlaibí seo porta tainig an T bíor ar lorg an ailt, áit ar fáil an h é féinmú r:—v Tahír an t-áit < *ind(a)s athir < *sindas atir (O'C.); v Tuí an t-áit < *ind sáil < *sinda sáilis; baTe v Tagert hara an t-áit < *ind sácaird < *sindi agur an focal Laidne sacerdos.

Iré an mínuí ceadna atá ar an T ran focal TANTA tionntas < *to-ind-soud (Thur.).

188. Tá claonaibí ar T a cúp i ndiaibí x map ir léir é caNaxT i n-áit caNax ceannaicé, iNtaxT i n-áit iNtax éiginteaicé, TofaxT i n-áit Tofax toireaicé, FwifaxT i n-áit Fwifax fumeaicé. Tá an claonaibí ceadna coip-uair i ndiaibí L, s, m. í. TAMvLT i n-áit TAMvL tamall, diçvLT i n-áit diçvL díceall. Tá 'díceallt' i dT. na bF. ar l. C. (l. 1, 2, 19) a rgníobas sa bliadain 1762. FaresT i n-áit Fares fupur, FosTe porta < port < pór.

Nítear T do D an focail 'do' .i. thy nuair a éig ré poum ainm dap toireaicé gutaide nō p ar béalais gutaide i Mumeacáin, sa Cábán, agur i Reacnamn. Deirtear Tul i n-ionad Dul dul < do-la i n-áit Aontroma. Tal a bíor i n-Árda Mača.

D

189. Foğar glépaicé T é seo. Bíonn rleaninán análaicé ar a lorg dála map bíor ar lorg T, ac de bpiğ go meargann ré leir an foğar bíor ar lorg an D i dtúr agur i georp an focail ní éluítear é ac i ndeipead an focail nuair rradar duine le n-a anáil a tairmaingt. Bíonn D i bpoelaibí ina rgníobtar d

taoib le gutaide leatán, m. f. DaL datt, DaDI (DaDū) dadaið (dadain), Darege dopuga, DaMeNTe damanta, Doxus dōcar, Dēli doiliġ, Duġ dūl, Duxus dūcēar, Dīte Doupe; gaDI gudaide, baDI beadaide, FaDe pada, kluDax cladaē, BraDax bradaē, BlaNDER blandar < blander (b), Fu:vDax (Fu:vDax, FwLəDax) fuadaē, LaDur ladar < ladle (b.), Lə:Des lādur, Lə:Dusax ladurac, sADer rodar, skaDan rgadān, faDag peadōg, TriDI (TraDI) trodaide, sLaDan rludān, Pa:Drīc Pādriag, ParDan pardūn < pardon (b.), sPaDaNTe rpadānta, garDe gānda < guard (b.), u:Der uġdar < auctor (l); gaD gad, sLaD rlad, FaD pad, RaD (RīD) pud < pēt (r. ġ.), fiaD riad, spīrēD rpiorad.

190. D a bīor map upšubāð ap T, m. f. NĪ DaNv naoi dtonna < ton (b.) < tunne (r. ġ.), v dālu i dtclām, kafu v Dolu v cupead i dtclām ē, Is Māic v Darjel v NaM iſ maic a dtāpītāl i n-am, v far Nax Dēāij an peap naē dtainig.

191. Cē gur t rgūōbtar beagnaē i geōmnuide ſa dapa peapram uatāið de na pēam-poclaið pop-ammneaca, D a clumtear ann, map iſ leiſ: ō AgvD agat, RōD poimat, DLəD dīot, Fu:D (FwLəD) fūt, harvD tapat, ffrīəD ppiod, haqvD ēugat < co-co-, iNvD ionnat. T a bīor i 'leat', 'opt'.

Bīonn D an pōcail 'do' i thy map D i geōmnuide i dTīp Cōnail, bīoð an gutaide bīor ap a loyſ caol nē leatán, m. f. Dīm d'im, D'asul d'aral < asellus (l), Dar (Dar) d'pear. Nē tīg reo leiſ an pud adeip Quiggin i n-alt a 404. Ac tā an ceapt aige ſa mēid adeip ſē ſa 'do' an bīatāip.

N

192. Tá an gaol eadna eadaí N agus D atá eadaí M agus B. Is iontuigte é sin gur foíar ríonaí N. Bíonn an teanga go teann i n-eadaí na bpiacal n-uachtaraí le linn é a pád. Is fínde é 'nD, go mór mór i ndeireadh focail. N is foíar do n ar béalaib gútaíde leatáin i dtír focail, m. í. Nāwíð námaíð, Nōs nōr, NaLíe Nodlaig < natalicia (l.), (féad Nadolig sa Breatnair), NaDure nādúrda é nādúr < natura (l.), Naíe náipe, NaPrun napprūn < napron (m. í.) < napperon (fr.), Nāhlr Nīva naíair nīme, Nask narg.

193. Bíonn N i gcóir agus i ndeireadh focail ma ríobtar nu taob le gútaíde leatán, m. í. baNaxT beannaíct é bendacht na S. ġ. < benedictio (l.), caNí ceannaíge, ge haNū go hannam, graNu grāna, RaNí rannaíde, v faNū Nu kEcrax ag feannaí na caopaí, fīNax rionnaí, LaNu lanna, faNag feannóg; ílaN gleann, TaN tonn, LaN lann, taN teann, DaN donn, BaN bonn, FaN fonn, kraN crann.

N a bíor ag na sean-daoinib sa tpeas peapraí naíad ían aimir gúat-láirg den bpiatár, eé gur mīe n ag an aor óg ann. Tug mé sa deapa elaoaí ag a ían cainteoir ar fud Cúgead Ulaí ar ín a pád i n-ionad íN a. ann. aN a bíor i dtír Conaill.

194. N a bíor taob le s, m. í. sNāu rnaí, sNāhēD rnaíad, sNāhn rnaíad, sNāíge rnaíe, caNsv ceannra, FaNsv ponra, skaNsv rgonra < sounce (b.), aNsv onra < ounce (b.), dīNsv fān krak d'ionruig ré an enoc. Bíonn N ar loig r, m. í. baNax beannaí,

karN capn, karNan capnān, DərN dojn, DərNan dojnān, v DarNv an dapna < indapa n-ai < indala n-ai (r. g.), kərNan cojnān, v sLaPərNI sLaPərNI ag flupajmaig flapajmaig, arNI upmuigte < *er-inigude (Thur.).

195. Bionn N poum T, D, L, m. j. PANTv punta, LĕANTv lionta, cĭNTax ciontaċ, Du:NTv dūnta, BæNTv bānta, aNTRAM an-tpom, aNTRĕakaNTv an-tpuaġacānta, aNTRax an-tpātaċ, aNTōL an-toll: Blandvər blandaj, aNDwər an-daor, aNDanv andona, gaNDvəl gandal < gander (b.), BANDun bundūn; Ma:NLĕ mānta, sLa:NLĕs rĭāntur, ɛəNLai ɛantait, aNLĕa an-luat, aNLAM an-lom, kaNLax conntaċ.

Tig N ɔ dn ran fəcal 'cēadna' i. cĭāNv, agur ɔ nd 'r̥na fəcalaib anduine, aonduine, ɣeanduine i. aNiā, vNiā, ʃaNiā.

196. Bionn N 'r̥na fəcalaib 'anonn', 'anoet' ɔ 'innonn', innocht na S. ġ. i. vNAN, vNaxT. Bionn N map a gēadna in 'anall', 'anuar', 'anoirteap', 'anupaid' i. vNaL, vNu:as, vNo:ɣir (vNo:ɣir, vNo:ɣI) vNirL. Fa fānaid ɣ fā'n Teapman i dTir: Cōnaill bionn N ran fəcal 'anoir', aċ n a bĭor ɣa taosĭ ɛiap de Tĭr: Cōnaill ann.

197. N a bĭor map fəġap le n an ailt poum fəcal a ʃpail gūtaiðe leatān ma ɛtir, m. j. v No:ɣug an opðɔg, Lōr v Nu:Dĭr leaġap an uġdaj, v Nibran ran Aibpēān, La: NūnI lā an aonaiġ, v No:N an aġaunn. N a bĭor map a gēadna map fəġap le n an pēam-fəcal 'in', m. j. v NolɛBwĭh i n-Albain, v Nu:axTɛr i n-uaċtap, v No:ɣDu i n-opdū. Bionn

rē ap lozg 'ap', 'bap', 'a' fōrta, m. f. ar Nāhīr ap (*psaran) atair, Mv̄r NaxTāx map < bap (< *sjaran) n-uētaē, v NūēfLaxT a (< *esjan) n-uairleaēt.

Bionn N āit a dtig n ap lozg pēam-fōcail, map lē Nv wāhīr le n-a māčair, α: Nv jefīfat (jefīfat) s n-a deipbīuū. Tpē airpīr ap 'le' 's' ir minic N ap lozg 'do', 'ag', nīl.

Rom̄ ann a bpuil cougan ma tūr tā clāonaē ap vNv a pād i n-ionad v .i. gūtaide an pēam-fōcail 'in', m. f. vNv slīrsaxT im faoirpēaēt (D. Mac Z.), vNv nE:l̄k im nZaeðilg (M. Nic C.), vNv Ma:D im mbād. 1 dT. na bF. ap l. C, l. 62, tā 'anna dteampall', agur i S. an Dp. Uī Z, l. 174, 212, tā ana bhfocal, anna bhfocal. Ir tēip s̄na romplaib̄ reo ar an dā leabap̄ reo gur̄ fada an clāonaē reo i nZaeðilg Tuarcipt̄ Éireann. Ir fuid̄e ap aḡaīd̄ an clāonaē i nZaeðilg na hAlban, āit ap tēip gur̄ab̄ ē an pēam-fōcal 'in' pa d̄s atā ann. Fēac̄:—Gheibhear gach seōrsa measa ann an lionmhorachd; Chithear iomadh sealladh āillidh ann am míosa an t-Samhraidh; anna an cuimhne caidir m' óige.

198. N a bīor map updūbāē ap D, m. f. faxT Nalaxv̄ reāēt ndulaēa, v NōrN v Nīf i ndoim̄ an fīp, vī: fō Na:N Dō: bī rē i ndān d̄s, gēnu Nv Nūēax gameam̄ na ndumāē, BaTI Nv NaL batat̄ na ndall.

199. Bionn N i n-ionad η i ndeipeaē fōcail ma bpuil, n̄s ma paib̄, nīor m̄s 'nā rīollab̄ amāin, m. f. askv̄N eargung < ercung (r. z.), ku:N cumang, cīaLANI, cēaLANI cēadlongaīd̄, Falv̄N (filv̄N) saic̄ fulanḡ raic̄e. Dēp̄ Quiggin ap l. 88 dā leabap̄ go dtāim̄g v Nax

a bſor i dTſi: Conaill ſ 'i ngac'. Ac uſl duine ap
bit a tuiſgear gur axen 'ac a'n' bſor i n-ionad 'gae
aon' i dTſi: Conaill nae bſeicſið gur ſ 'i n-'ac',
'i n-'ac a'n' tuiug u Nax, u Naxen.

N

200. Bionn N a nſteap d'andl i n-aimſip ſairtunſ
agur i moð coingiallae bſiaſap a bſuil N ionnta i
ndeipeað an dapa peapſan uatſið, moð opduigſeac,
m. ſ. faNſD u gũwſi ſeannſad an gamam, haNIN
u Ro:Pe teannſann an pſopa.

Iſ minc elumteap N ſan ſocal 'ſionnſað', cē go
mbionn N ann poſta. Fēac 'ſinnae' na S. J.

n

201. Cē nae conſan dēadae de ceapſ n, iſ ſeapſ,
map ſeall ap coingap, laſapſ ap i ndiað N. I n-
eadan capſ na bſiacal n-uacſanae bſor bapſ agur
imeal na teangſa le linn e a pāð. Nī hēageoſamail
e le n na Franciſe. Tā duiſſip eadaſ e agur n an
Bēapla map adeiſteap i mbēapla na hEiſeann e.
n an Bēapla iſ minc elumteap ag daoimſ nae pſiſ
an ſaediſg acu ap a n-ſiſe nuam a coiſiſgear riad
ap teangſið na ſaediſge a pſoglum. Iſ aipde ſa
beagān a bſor an teanga le linn n an Bēapla a pāð
'nā map bſor le poſap na ſaediſge a ſeanaſ. Beip
an eluar ſa deapna an duiſſip atā eadaſ an dā
poſap. Bionn n map ſeimſil ap N ag ſean-daoimſ,
ac nī ſeidiſ ſin a pāð i dtaoiſ an aora ſiſ ac go
hannaſ. Deip ſean-daoime:—na:ſa Tu: mē (do) nāipſ

tú mé, naxT fa haguM (do) noët rē eugam, De nāwid
do nāmāid, v nōrv a Nōpa, Fa nALic fa Nodlaig.

202. Bionn n map fōgar le n taoib le gūaide
leatan i gcopp nō i ndeipeaš pocail, m. f. sANv rona,
DANv dona, krocnan cpešnān, Lānuh lānamain, FānI
fānaid, LANI lonaid, gāūv gamna, Iēa hāūv Oidēe
Šamna, Tanv tana, FanaxT fanaēt; Ba:n bān, Fan
(Fap) fan, ban (baŋ) bean, Lā:n lān, kasan cašan,
kæfLAN caifleān < caireal + ān < castellum (L) + ān
< *aknos, *agnos, TRAMān tpeomān, bīran, baran
biopān, bīrvDan biopgādān, kālan coileān, ēan ēan,
tēan tpeān.

203. Bionn n poum r, m. f. kANru connpaš, kra:nrv
craunpa, LANru lonnpaš, ANrīca ionpaice, Inra:ta
ionpāite, skanru rzannpaš. Tā claonaš i n-āiteačaiš,
agur go mox mōx i gCioic Ćeannfaolaš, i nġaoč
Došair, agur inr na Roraib, ap n a čailleaš poum r
i bpoclaiš ma rġmōštar n amām poum an čonpau
rin, m. f. āra anpš, āras Anpār, Bārlin bampfozan.
Iy mimic skāru le clunŋtin i n-ionad skanru.

204. I geamt ŋean-daime clunntear n a čāung
š N i ndiaš s rāmīgēe, m. f. nāh fa TrasNe Ne
ho:Ne (do) ŋnām rē tpaŋna na hašanna, naic ŋan
BwāNā (do) ŋnāit rē an banne, ša Ne xad v nāhu
le n-a čuid a ŋnātaš, nIm mā ku:Plv a:Mwād (do)
ŋnaidm mā cūpla ašmaid. Bionn an t-āčpū reo i
Raun na Feippte ag aorta agur šg. Bionn rē i
geomnuide ag mo māčair ŋua poclaiš reo čuar. Ōn
mēid adeiv Quiggin ap l. 88 iy tēiv go paib rē fa
Deirceapt Tīp Čonail. Čualar š ag D. Ō S. i nġleann

ġaibteann, aċ N a ċualar ɾa ċuɗ eile de Ċuġead
Ulað ap loɾɔ s ɾeɿmġte.

205. Clumteap n an aile ap loɾɔ ɾocal a bɾuɗ
ɟuɾaide ma ðeɾpeað. n a bɿor ann nuap ɿ conɾan
ɿ tɿɾ don ɾocal bɿor ma ðiaɿð, m. ɿ. Də:L Tun
BwəNə d'ɿt tɿ an baunne, xəL ɿən Ba:D ċaɿɿ ɾə
an bəð, vɿɿ ɾən ɾesLɿ bɿɿ mə an ċəɾɾaɿð, vli:
ɾra:Nən wə: blġ ġnāunne an bɿ, las məuwən ɾiəPə
(do) ɿar Meaðba an ɾɿopa.

ŋ

206. Bɿonn ŋ i n-aunɾɿ ɾəɿɾɿnġ aɟɿ i moð
ċonġɿallaċ 'leanam', 'nġm', 'ɾəanam', 'lġonam',
'canam', 'leonam', 'ġlanam', 'ɾoġnam', m. ɿ. Ləɾɿ
mə hu: leanaɾð mə tɿ, ləɾɿN v leanaɾm ə; ɟə-ɾə
mə ɿɿ ġəanaɾð mə ɾɿn, ɟə-ɾə Də ɟiċəL ġəanaɾð do
ðiċəɿɿ; ɿəɾɿv Tu: v ɾəanaɾð tɿ ə, həɾɿt ɿən ɿi:al
ɾəanaɾð ɾə an ɾġəal; LəɾɿvMwɿd v PaTv lġonɾamɿd
an ɾota, ləɾɿvMwɿt v lġonɾamɿv ə; kəɾvD RaN
canɾad ɾann, xəɾɿN əs kōt v Turɿ v ċanaɾm or
ċənaɾv an ɾɾaoġaɿ ə; Ləɾv ɿɿn hu: leonaɾð ɾɿn tɿ,
ləɾv Pa:Dɾiċ v xəs leonaɾð ɾəðɾaɾɔ a ċor; ɟləɾv ɿɿN
taɾ ɟlanaɾð ɾi an ɾeaċ, ɟləɾɿN v ti:ask ɟlanaɾm an
ɾ-iarɟ; Fōɾv ɿɿ ɾoġnaɾð ɾɿn, Dōɾɿt ɿə d'ɾoġnaɾð ɾə.

Bɿonn ŋ ɾota i bɾoclaɿ ma ɾɾɿobɾaɾ -ċn-, -nċ-
taoɿ le ɟuɾaide leaɾan, m. ɿ. v bɾaɾv Nv haɾə aɟ
bɾeaɾnɿ na haɾə, xɾəɾv mə hu: ċɾoċnuɿ mə tɿ,
vɿ: ɿə ċɾaɾax vɿ ɾə ċɾeaɾnaċ, v BwɿNt ċɾaɾɿ aɟ
baɿt ċɾeaɾnaɾɟ; ləɾə ɾv mɿɿċ mə leaɾtə ɟo mɿɿc
mə, həɾəɾn ɿi:al v ɟōnɿ ɾəaɾtə an ɾġəal i ɟəonnuide,

Nuair liopa Mu xluasu la Du xad aMwidi nuair
 lfonta mo eluara le do euid amaidige, xapa cod
 Nuair vl: Tu: big cantā ceol nuair a bi tū beag,
 Da: Lopa Du xas Mer raN mife dā leontā do cor
 map minne mife, glapaN tax sal v deha Nu skola
 glantā an teac rul a dtēgēd 'un na rgoile.

Tā clonad mōp: i dTīp Eōgam agur i dTīp Cōnail
 ap y a dēanam de n ait a dtig rē i ndeipead pocal
 aon-triollaib a bfuil gūtaide goimē ann, m. f. bay
 bean, glay glan, Fay fan, fay rean, jay zeau. Aē
 nī tugtar reo pa deapa aē nuair adeiptear an pocal
 leir pēn, nē nuair a tīg rē i ndeipead abaipte.

L

207. Fōgar teann dēadaē L. Ir ionann ionad don
 teangaid le lunn a pād ir do N. Nī tīg an glōp amae
 de gūat aē ap tēoib amān den teangaid. Bionn L
 i dtūr pocal ma rgnōbtar i poum gūtaide leatan,
 m. f. Lān lān, Lōn lōn, Lōid lōaid, Lōstīn lōitīn
 < lodging (b.), Lāas tuar, Lā:B lāb, Lōx loē, Lō:D
 lōd < load (b.), LāMurt lomairt, Lot loit, Lā:Fer
 lūtmar, Lāh lām, Lē: (Lējā) lūge < lūge (r. ē.), Lān
 long < [navis] longa (l.), LāMerNē lamaime.

208. Bionn L i gcopp agur i ndeipead pocal ma
 rgnōbtar il tēoib le gūtaide leatan, m. f. BaLag
 ballōg, kaLan callān, BaLan ballān, gaLax efc
 gallāē ērg, wuāel Tālān v buail tallān ē, tēLāsax
 (tēLāsax) tēnolladaraē, BraLax (BrōLax) brollāē,
 aLax eallāē, tāLax teallāē < ten-lāē; BaL ball,
 faL feall, DaL dall, MaL mall, gaL gall, PaL poli,
 gaL (gōL) Mak MōrNē (MōrNē) Joll Mac Mōime.

209. Bionn L taotb le s, m. f. sLan rlan, sLacasid rluaraid, sLagwM rluuam, sLaT rlat, sLauru rlabpað, sLw:a rluag, sLADan rluðan, sLEDan rlagðan, sLock slabac, sLANu rluunnað, sLaxTer rlaetar < slaughter (b.), MasLw mapla, kasLi carlaig, casLi cearlaid, BrasLu bportu; FaLw pallra, FaLset pallröu, BaLskæd ballrgæid.

210. Bionn L i ndiað r, N, m. f. berLw Bæapla < bælpe (r. g.), perLw pæapla < pearl (b.), arLw upla, iarLw iapla < earl (b.), æ harLw æ tæpla < to-po-la, MarLw muplur, MarLw mapla (malpa i gConnaettað), MarLaxan maplacan, ærLw opla, ærLax opðlac, karLAMan caplomæn; Ma:NLw mænla, Mu:NLax mænlað, sLa:NLw rlanur, a:NLwN annlann, e:NLai eanlaic, ka:NLax conntaæ.

211. Bionn L poum T, D, m. f. MoLT molt, FoLT folt, aLT alt, BaLTu bolta < bolt (b.), saLT rule, spaLT rpealt, aLTax ultaæ, aLTun rI: altrú don Ríð, du:LTu dúiltú, i:rwguLTu iapgeúta, PaLTu polta, ga:LTu galta, gw fuLTax go pealttaæ, jaLTu gealtta, maLTu mealtta, skaLTu rgalta, diaLTu dfoita, miaLTog mfoitög, bahl a:LTu beataðaið alta; v gaLDwMwæd a ðuldamæid, gaLDer goldar.

Nuair éig D poum L, éirigeann coramlú earopra ar dðig nað geluntear aè L, m. f. NaLic Nodlaig, Níar viif sa Nw cia:LANI nioir éur ré na céadlongaíð, kaLu codlað. Mar a gcéadna nuair éig N i ndiað L, bionn coramlú ann agus ní éluntear aè L, m. f. paku Nw kòLw peacað na colna, Dah Nw hòLw daè na hòlna.

Clumteap L i ndiaid T, D ar uairib, ac l ir
coitceannta bfor ann.

L

212. Bionn L i n-aimyr: fairsimig agur i mod
coingiollae bmaear a bfuil L ra mod onduigtea
ionuta, m. f. PAID v klar pollpad an clap, FALIN
v pollpam e, DaL v fi: les v Nisca galax hu: dalli-
paib ri leir an uirge galaic tu, gaLit fi: hu: dallpaib
ri tu, faL v fo orT feallpaib re opt, daLit fo orT
d'feallpaib re opt, jaL v sid v slaL Do: geallpaib
riad an raogal do, jaLit sid arijaD DuN geallpaib
riad augead duinn, maL v fo siv meallpaib re ri,
vuLit fo Nu heanaxe Du Nu kriN meallpaib re na
heanaea de na epainn.

l

213. Daita n, ni conran deadae de ceapt l. Bionn
an teanga ran ionad ceadna, le n-a pad, ir bfor ri
do n. Ir minc l coramail leir i mBeapla an tSaranais,
ac ta pojar nfor leitne aige 'na pojar l Beapla an
Eipeannais. Ir l an Beapla atd da cleactad acu go
laetamail bfor ag mepan Eipeannaic nuair a coirigeat
riad a pojlum na Jaedilge, agur ir fupur don te a
paib an Jaedilg ar a dige aige a tabaapt pa deapa go
bful pud eigin ar ceapp leir an ddis a n-abpam
riad poela map 'gealaic', 'ral', 'mala', ml. Ir ionpaitre
an pud ceadna pa n. Bionn l i dtur pocail ait a
reimigtea L, m. f. lor Tu lAM (do) labap tu uom,
laf san xANel (do) lar re an conneal, luB sid v

kruN (do) lúb riad an eamh, se: la: Nu saxTíne ré
lá na reachtáinne, foh Mw láh Díd Nax wil má PásTe
reo mo lám duit naé bpuil má pórtá, hag fá De
lannú v TI: v tóg ré do lánamam an toige é.

214. Bíonn l i georp agur i ndeipead focal ma
rgíobtar l taob le gúaiđe leatán, m. f. Ma:le mála,
Ma:led málaid, sa:leN (soluN) talann, klaN elann
jalax gealaé, MoleM motam, solus polar, Boleg bolg,
Blas blar, Dah Nu Fole dat na pola, v wulax (v
wolax) i bpolac, Bolu bolađ, kolæsta (kalæsta) coláirte
< college (b.), Talax tađlac, klag etog < clocca (l.),
glann glanađ, Tolu (Talu) talam; Fál fál, sál rál,
fíal ríol, suil (síl:al) raođal < saeculum (l.), ol sl,
stól ríol < stól (r. b.), canel ceangal < cingulum (l.),
Bui (Bwí:al) baogal, fal jar real geapp, v gol(i) vMax
ag gabáil amac, seial rgéal < *sketlon, æpæl aungeal
< angelus (l.), kail cail < caulis (l.). i dTír Eođam,
i nġlunnib Aontpoma, agur i nDeirceapt Ulađ bíonn
l ran focal 'ġaeđilg', áit a mbíonn l i dTír Conaill.
Tig l ón tuiREAL ainmneac. gEl(v)k (guilvg comp-
uair i n-Ómair) éluirteap taob amuig de ġleann
ġaiblean 17 de Tír Conaill.

215. Nídeap l de sL nuair a fíhúigteap s, m. f.
lag fá kripa (do) flug ré enaípe, foh De la:Nta reo
do fláirte, Mw lanlár mo slánuigteoir, De laNu
do flounnead. L a bíor ag an aor óg agur ag cuid
de na daoimib meadon-aorta fíen i dTír Conaill rna
foclais reo. Ac l a bíor ionnta ag aorta agur ag
óg i Rann na Feirte agur ag rean-daome an fud
na Condae. L a tugar fá deapa ra cuid eile de

Cúigead Ulað i n-abairteachaib map iad seo tuar, ac
l a b' ag D. Ó S. i n-áileann áibleann ionnta.

l ir gnát beir ap logg T, D, cā gur L a b'or ap
a mbéalaib (fēac alt a 211), m. f. Tla:Man tāmān,
Tlu: tū, v Tla:Nta an tylānte, v Tlu:asid an tylu-
araid, er cīN v Tlōi ap éeann an tylōig; Dll: dlaoi,
Dlu: dlūt, xarsv Dlus lōf v NaBwlr éurp rē dlūr
leir an obair.

Bíonn l ap béalaib r, m. f. fīalru rīolpað, dalru
dealpað, galrī galpaí.

216. Trē dūil i n-áageoramlaet conran éamug l
i n-ionad n i dTir Conaill ran focal 'áipneān'. Fēac
vI: fīD v garNal b' rīad ag áipneān. Fēac forta
bīlur s bīpox na S. ſ, agur kōrNal < corner (b.),
agur gartā < garter (b.), agur gaNDul < gander (b.),
Mārtal < mortar (b.), MārNalax < mariner (b.). Map
a gēadna raxlīN s Reacpānn.

Taoð amug den áageoramlaet clumteap l i n-
ionad n agur i n-ionad r i mbeagān focal, m. f. oval
arēā oven apām, āūgel (P. Nī Š.) s amīgar < am-gāipe,
sal, sal an Ulaig agur an Connaētaig, āit a mbíonn
'rap', 'rapa' ag an Mūmneac s perīu-po na S. ſ.
(fēac Foctōir: 'Cū na gCear'). Ac tā a cōnraet
seo d'atpā i b'roctāib map v Darv an dāpa < ind ala
na S. ſ. Bíonn Dalv i Reacpānn go pēill, dāta
map b'or i n-Albain. Fēac forta 'ap', 'appa' lrsv
s 'ol' na S. ſ.

I

217. Bíonn l i n-ionad l i n-amrīp pāirtinīg agur
i moð cōmgiollaet b'raetap, m. f. mōlD mōlpað, wōlīN

hu: molfainn tú, oíu ma gláha slpáid mé glóme,
 DoJIN dox d'spáinn deocé, coíu Tisu ceolpáid túra,
 cailit fə ɔ: wædiu gə hL̥çə céolpáid rə ɔ maidin go
 hoidee.

218. Bíonn | i dtóiréac agus i gcópp focal ma
 rgnóbtar: éi, m.í. ga laman oLe dá tlamán olua,
 v waidan laic a maigdean tlaít; si:lan ríochtán, v
 si:lan waf ag ríochtáil an báir.

Bíonn | ran focal 'bealaí' a. baíu.

Tá claonaí i dTír Conaill agus i dTír Eoíam
 ar | a dlanam de l i ndeireadh focal aon triollaib
 a bfuil gútaíde goimh ionnta, m.í. ja] geal, spa]
 rpeal, fa] real, ga] gal. Is ceap a tábaip dár
 n-aip naé geluintear | i bfoclaib map iad reo ac
 nuair adeipitear focal acu leir féin nó i ndeireadh
 abaipte.

8

219. Seo é an comapta atá agam ar r leatán
 na Jaedilge. Anál é. Ní hāagecoramail é le s Béapla
 na hAlban. Tá coramlacé eadar é agus s na Fram-
 cire porta. Le n-a dlanam bíonn bair agus imeal
 toraig na teangta i n-éadan éap agus éil na bfiacal
 n-foctapac agus a toiréac apduigte ruar comgapac
 do éap is do éil na bfiacal n-uactapac. Bíonn lag
 nó díog beag ag mē anair tpe lāp na teangta.
 Bíonn s i dtúr agus i gcópp agus i ndeireadh focal
 ma rgnóbtar: r taob le gútaíde leatán, m.í. sak
 rac < saccus (L), susTe rāra, su:as ruar, sNāh ruām,
 soles polar, su:evnās (su:ēnās) ruamnear, sokru rocpā,
 sTaD rrad, saicax (soicax) roiteac, su:an ruan < *són

< *sopu-, sI: ruiðe, saku rucað, su:l rui:l, sugan rui:an, siri (sI:ti i nDeirceapt Ulað) rui:ge, su:l (sI:l) rao:gal, sko:rNax rgo:mae, salax rala:e; kasan ca:an, Baskæd ba:ga:ð < basket (b.) (ræa:e basged, basgawd na Bp. agur bascauda na L.), Naskæd nea:ga:ð, far fasu fear feara, fasu fearam, fasu geara, TrasNe trapa:na, Rasu pa:ra < race (b.), glasan gla:an, Fasax fa:ra:e, Trasku tro:ga:ð, osan Me vti:sta o:an < hosa g. hosan (r. b., Mac Bain) mo bpa:te, kasId ca:ao:ð, ce:sLI ce:ar:la:ð, casI ce:ar:la:e; Nõ:s nõ:r, klu:as cluar, dīvas deūnear, Māi:as maitear, kas co:r, e was i bpo:r, cu:as ciūnear, cū:s ciūmar, Dlus dlūr, Fas pa:r, Bas ba:r.

220. Bionn s poim p, m i dtúr focail, m. f. spéir rpa:ir < sphaera (l.), spal (spa:l) rpeal, spíca rpi:ce < spike (b.), spíca:og rpi:ca:og; smæ:u rme:apa, smax rmea:e, smír (smír) rmiop, smi:paD rmi:gead, sma:ra rmea:ra, smæ:du rme:deað.

Bionn f poim p, m i gco:pp focail map i: lēir s kaspan coirpe:an (Deirceapt Ulað) .i. coirceim, Tæfma cairme, kæfmi:rt cairmei:rt, a: i: ceapt a ca:ba:rt dā: n-a:pe go poim:tear an rillab eada: an dā co:raim 'rua poelaib reo.

Na Conjana Dēada:ea i gcoitēinne annreo.

221. I: an pud i: mō bēa:pa: pa deapa pa na conjanaib dēada:ea gu: mō: dūil na Jaedilge 'rna conjanaib teanna dēada:ea. Fēa:e map ni:tear T, D, L, N. I dtaoib L, N i n-ionad l, n, a bīo: ag a lān

cainteoir: i dtúr focail indiu, ní ceapt a páf gupab
 é an dúl reo 'rna conpanaib teanna is ciontaé leir,
 ac gupab é an míni atá ar an élaonad naé dtugtar
 fa deapa an duitéir atá eada: L agur l, eada: N
 agur n i dtúr focail de bpié naé mbionn l, n le
 cluinrtin i droiseac focail ac i n-ait a réimítear
 L, N. De páf map atátar ag caillead bpié na
 Jaedilge d'earbaib cleactaib tátar ag caillead an
 duitéir atá eada: L agur l, eada: N agur n i dtúr
 focail. Níl baile ar bit ar m'eolar i gCúigeaé Ulaé
 a bpiil l, n map féimú ar L, N ag aorta agur ag
 éz ann ac Rann na Feirte i Roraib Tír Conaill.
 Is ceapt a tabairt dáf n-aire gur fuide fozar L,
 N 'ná fozar l, n, go móir móir i ndeipeaé focail.
 Sa éol Jaedlaé tá claonad móir ar L, N a séanam
 an-pada i ndeipeaé focail a tíg ag deipeaé line.

Na Conpana Capaéa.

R

222. Fa éap na bpiacal n-uaéatapac bíor bap na teangta le linn R, r, s a páf. Ar an aébar rin conpana capaéa beirim opta.

Le R a páf epaittear bap na teangta go láidip cupla uair fa éap na bpiacal n-uaéatapac. Fozar é atá cailte ag a lán den aor éz. r a bíor acu ma ionad. Ní bíonn ré ag mórán de na sean-daoinib féin i dtúr focail. Ag Aoé Mac Jabann a éomnuig ar an Caoldpuim i gCioicé Céannpaolaib is fearr a éualar R i dtúr focail. Is Mac Jabann is mé a lean mé 'rna foclaib a bpiil R agam ma dtúr.

Bíonn R tíor ag Quiggin i gcoirp agur i ndeireadh focal, ac níl focal ar bit tíor aige a bfuil ré ma tír (féad l. 94 agur 95). Is léir ón mbeid a deire Quiggin, agur ón mbeid a tugar féin sa deara, gur annam R le clumrtin indiu i dteireadh focal, cé gur léir go raib ré le clumrtin go coitcheannta ann nuair a bí an Gaedilg ní ba bpiógmaire 'na mar tá sí anois. R a bí ag Mac Gabann i bpoclais mar iad seo:—Ráwé náma, RI: mí, RLá mgin, Rás mór, Ru: maad, RAD pud, RaN pamm, RaN peann, Rof poir.

223. Bíonn R coitcheannta go leor i gcoirp agur i ndeireadh focal ina rghioibtar m ar lorg gutaide goirid, m. í. kaRíc capraic, v Fál kaRax an Fál Capraic, faNag xaRax peannóg capraic, kōRax corpaic, faRax reappaic, jaRan gearpaic, kōRan corpaic, BaRax bappaic, kōRu corpaic, faRu rioppaic, aRu uppaic, aRuNTe uppaicanta, aRuM(m) uppaic, aRuMax uppaic; kōR corpaic, kaR capraic, er caR ar capraic, kaR cupraic, TaR tapraic.

R

224. Níl agam ac cupla focal ina gclumrtar R, mar kōRu corpaic, sPaRu rapraic.

r

225. Bíonn an teanga sa'n ionad éadna le r a mád is bíor sí le R a deanam, ac is laige an crataid bíor ar bair na teangta le r a deanam 'na mar bíor le R a mád. Tá claonaid mór ar r a mád i n-ionad R. Ní tugtar ac crataid amáin de gnáth do bair na

teangða nuar atáðar ag það r, agur yr minie an
 eptað sin þeim lag. r a blor i deyr þocal ag a lán,
 go mör mör ag an aor óg agur ag daoimib meaðon-
 aorða, áit a mbloun R ag rean-daoimib map Mac 3.
 Bloun r i georþ agur i ndeipeað þocal ma rþröðtar
 i taotib le guðaiðe leatán, m. f. faru rearþ, Taru
 tarþ, glærax glöpað, karax cupað, Brön bþön, kromnan
 eþöndán, Trid (Trad i nDeirceapt Ulað) troid, Drid
 (Drad i nDeirceapt Ulað) druid, kram eþom, Dri
 draoi < *dru-yi(d)s (Thur.), sTær rþör < stör (m. b.),
 Lær lær, Tar Nø wæle tar 'un a' baile, far (far) þear,
 Ta: Lær orT tá lear opt, Þær þör, gu Lær go leor.

226. Bloun r þoum L, N, t, d, s, m. f. körlø
 coimale, Mak Sörlø Mac Soimale; TærNø túþne,
 TærNø tauþge, Mv warNin mo muþmín, BarNax
 báþmeað, far ÞærNø þear þoume; LaxT v çirt luçt
 an çirt, kaskert eargaurt, kANTert contabaurt,
 kläuwert elamaurt; ard aurd, Næs arðe nioy aurd,
 kardiñ cuþða, cird ceþð; Tirsø tauþre, Tirsax
 tauþreacă, klarsax eläureacă, kursø cýþra, Darsø
 doþre, jirsax gýþreacă.

227. Níteap r de n i ndiað k, g, T, M, m. f. krak
 enoc, krag enag, kragu enagað, kräu enämi, kripø
 enaþe, kraDan enäðán, kragIþ enag-aor, kraþ
 enäib, kræwax enämað, kräuwerLax enämaplað, kraP
 enap, kraPan enapán, krö: enð, krusax enuarað,
 krauwig enuðög; graiçe gnaite, v grö:u ef ag gnöçü
 aþ, grl: gnaoi, gruþ gnüþ, grax gnäð, gras gnär,
 grLwll gnaoiðeamail, grūsaxT gnüþaét; ef v Tröñ
 aþ an tynäin, Tru: tuüt, sv Trahid ra tynätaid,

cĪN v Traiçə ceann an tṛuāite, far v Tra: peap an tṛuāta, sē TrĪ:fiū ɾa tṛnaoifū; Mra: mna, ĩj v wrĪ: ag an ĩnuaoi.

Rinnead r de n ɾan ɾocal 'muna' .i. Mer, Mure < manĭ (ɾ. ġ.) < ma-nĭ. Fēac ɾorta krohur, kruhur Conēobap, agur arĭm (i Reacpaimn) i n-ionad aneM anam.

228. Bĭonn r i n-ionad R nuaiɾ atā an gutaide bĭor ɾouĭ an cōnɾain ɾada, m. ĩ. Bar bapɾ, ĩs far ɾ ɾeapɾ, ɾar geapɾ, kar capɾ, bar hu: he:n beapɾ cū ɾēu.

Do r taoib le s ɾeac alt a 233, 234.

229. I Rann na Feirte bĭonn r eile — r a nĭteap agur bapɾ na teangta tionntuigte ruar ɾa toirēac an cōguaiɾ cṛuaid — a bĭor map ɾēuĭū ap R, r, m. ĩ. ɾag ɾoruM ɾug ɾē oɾm, Maɾə ruā Māipe Ruad, Du ɾas do ɾōɾ, Me rū:we mo ɾāma. Cluinteap an ɾoɾap ɾeo i n-ġaoē Dobap ag an aor ɾg i n-ionad R, r.

230. I n-Orleān Ţopaige, ag cuid den aor ɾg i gCloic Ceannɾaolaid, agur i dTĭp Eoɾam bĭonn r i n-ionad x ɾouĭ T, m. ĩ. ɾrT oēt, farT ɾeacēt, BōrT boēt, ɾēl. Dēappaimn ɾupad amlaid ɾeo tānig ɾē:— ɾinnead r na teangta bige (r map cluinteap go mune ɾan Ţraincir i bPāɾap) den x ap dTĭr, ac map nāp ɾoɾap ē bĭ ɾa Ţaēdĭlg ba ɾeapɾ ɾup hatɾuigead ē go r na teangta a bĭ coitēeannta ɾa cānamam.

I

231. Nĭteap ɾ de r āit a dɾig ɾoɾap h taoib leir, m. ĩ. Me ɾuāiɾə mo cṛuāige! ɾĭt ſĭD cṛoid ɾiad,

v wíl. Tu: De rasku an 'puil tú 'de tporzad? v
 lehiD De rap a leicéid de tpu, aṛu aṛu, aṛu Ne:
 aṛu inde, aṛuN dedi dṛta an dēidiš, Tṛu tṛpṛa,
 caṛu ceatṛap < ceat'p-ṛeap, caṛu ceatṛama, kṛuM
 coṛpom, kaṛuNus capṛannaṛ, kaṛuNax capṛannaē,
 Tuṛel tāmṛtāl, kṛu comṛta.

232. Map a gceadna ran aumṛp ṛāṛtṛmṛg aṛu
 ra moš coingiolac aṛ a mbionn poṛap h le ṛ
 ṛeumṛge, baṛuD ma heh beapṛad mē ṛēu, woṛlN
 hu: boṛapṛann tū, diṛaṛ aṛuM v ja-nū d'iaṛṛa oṛu
 a ṛēanaṛ. Bionn ṛē ran aidiācṛ bṛatṛpṛa, maṛ
 iṛ lēu ē Bu:ṛu buaṛapṛa, baṛu beapṛta, jaṛu
 geapṛta, Tu:ṛu tuapṛta. Fēac poṛta kṛu coṛpa
 < coffer (b.), aṛel oṛṛāl < offering (b.).

8

233. Seo ē an comṛta atā aṛam aṛ ṛ a bṛuī
 poṛap lēu maṛ atā le s an Bēapṛa. Bionn baṛp na
 teangṛta beagān nfoṛ uaēṛapṛaṛge le n-a pād 'nā maṛ
 bfoṛ le R, r a ṛēanaṛ. Nī ēlunteap ē ṛa ṛaēdīg
 ac nuap a bfoṛ p taōiṛ le ṛ. Nuap a tṛg an dā
 coṛṛain ṛeo le ēhile aṛ ṛdīg gṛp den tṛiollab cēadna
 dfoṛ, s aṛu ṛ a ēlunteap, iṛ euma cēacu leatān
 nē caol a bfoṛ an guṛaide atā taōiṛ leo. Deṛṛteap
 fuī ac eṛsuī aṛ ṛuṛāl, foṛ ac v farse an ṛeap ṛeo.
 Maṛ a gceadna Tṛse tuṛṛe, klarsax clāṛṛeac,
 ṛṛsax gṛṛṛeac, v forsu ag pouṛṛū, kursu cūṛa
 < course (b.), Barsaṛ bāṛṛṛu: sṛad ṛṛāid < strata
 (l), sṛahṛ ṛṛatṛp, sṛuh ṛṛuē, sṛom ṛṛēu, sṛaṛan
 ṛṛeangān, sṛaṛlāMan ṛṛeanglōmān, sṛēcān ṛṛan,

srEaDI rreádaíde. Ac nuair a poinntear na tiollaib eadaí an dá conrain, bíonn s nó f i n-ionad s ann, m. í. gasrI garraíð, pístagl (pístragl ag corpr-duine) pírneoga, kofraku coirpeacað < correprað (r. í.) < consecratum (l), seftrax reirpeac. Nuair a éig t ar lozg r a éig i ndiaíð n, f a bíor ann, m. í. Færstíuax fœirtineac, clia ærsta cliaé fœirtre, beal farsta Béal Feirtre.

Na Conraia Cappaia i gCoitcenne annreo.

234. Tátar ag caillead R agus ag cup r ma ionad. Is beag duine de na sean-daoinib féin a mbíonn R aige i dtír focail, cé gur minic é i gcompar agus i ndeiread focail. Is coitcennea go mór r i nÆaedilg an lae indiu 'ná t map is léir éu dóg a mbíonn r poinn t, d, l, n, agus taoib le s, íf. Ón eolair atá le pagáil sa leabair seo sa poigair i agus n deapraun gur r bað ceapt beir map réimú ar R, agus gupab é an r atá le pagáil i Rann na Feirtre map réimú ar R (r) (féac alt a 229) bað ceapt beir map réimú ar t. Is deacair a páð indiu cé acu is ionann na ceirpe n seo atá le cluimrín i dtír Conaill agus na ceirpe n a bí sa tSean-Æaedilg. Ní féicim go bfeadfaíde n ní bað caoile 'ná t map atá i bpoelaib map 'a n', 'náipe' beir sa Æaedilg. I draoib s, is léir gupab é ionad an r a cúip irteac air:—b'fura leir an teangaid dul irteac sa ionad an r le poigair r a páð 'ná i n-ionad an s nó an f áit a paib r taoib le r.

¹ Bíonn t ar lozg f. Féac kofraku, pístagl, seftrax.

Na Confrana Cogarača.

t

235. Žeapamuid dā poum de na confranaib cogarača. Labappamuid pa confranaib an cōguair ēpuaid an cēad uair, agur pa confranaib an cōguair buig annrūn. De confranaib an cōguair ēpuaid annreo.

Seo ē an cōmarča atā agam ap t caol na žaediłge. Le n-a pād cuipceap toireac agur lāp na teangta i n-šadan uačtap an bēil š čapp na bfiacal riap a pad leir an cōguar bog. Bionn lāp na teangta go teann i n-šadan an cōguair ēpuaid; agur nuair a rgaolteap an teanga, cluinteap fleanmān anālač ap long na confrane. Tā daome ann a cuipceap bapp na teangta cōmgapač de čapp na bfiacal n-šočtapac le t a pād, agur nuair a rgaolid an teanga, tā claonaš acu ap fleanmān map f bēit ap long an t acu. I nDeirceapt Ulaš, i nŽleann Žaibleann, agur i n-Āpaimn Mšip i dTīp Cōnaill bionn an fleanmān cōm lāidip rin gur fēidip a pād gur tš (i. požap map atā le ch ran pocal Beapla cheer) a bīor ann. Bionn a beag nš a mšp den tšleanmān reo i gcomnuide ag an aor šg i dTīp Cōnaill ap long t, ac ir annam d'fēadpāide a pād gur tš ap pad a bīor ann. Cluinteap tš i n-āiteačaiš i gConnačetaiš, agur go hāipnd ag an aor šg. Tā claonaš ap požap map t an Bēapla a pād i gČūgeaš Muman. Bionn t i dTūr, i gcoyp, agur i ndeipeaš pocal a rguiočtap t ionnta taoib le gučaiše caol, m. j. tas tear, tīč tīp, tīL tūl, tīrim tūm, tīēon tīēan, tīas tīear, tījāM tīgim, tāMnu tiomna, tāNTa tionntšš, tīLēasax

(tFALæsaX) tFnoLLaðarað, tFABlæd tFnoBLíð, tFAPeLax tFnoPallað, tFmpjəL tFmíceall < to-imb-chell-, tABu tiobað, tIN tinn, tuh tuð; koto coite, Fatis (Fætis) faticíor, Rata páite, Fúæta (Fúæte) fuaigte, Buæte (Buæte) buaidte, Luæte luaidte, artígul aurtiogal < articulum (l.) (fæac in articulo mortis), gata gaíte; Lot lot, eadax v Nír woxt eadað an fup boiet, kurt edapt < court (b.), Nv kít na caut, Nv Brít na bpaite, hít tuit.

236. t a bíor áit a mbíonn -ét- taoib le gutaide caol, m. f. Ta: fə Mwæta gə heag tǎ rě maíte go heag, Ta: fə ita gə haMlan tǎ rě iíte go huomlan, jím v Nír wæta gneim an fup báíte, kræta gə Lær vTa: fə epaíte go leop atǎ rě, vLín kaT sata su wæNə bí an cat ráíte ra baimne.

237. Bíonn t map foğap le -ðt- taoib le gutaide caol, m. f. Ta:N Dares Drita tǎ an dopar ðruidte, Ta: fə lúgeta tǎ rě m-ðneidte, Dínə seta duime réidte, vLín TærijaD gíta bí an t-angead goidte.

238. Bíonn t i n-ionad T i mbeagán pocal map tiLla tuilleað, tespanu (tesanu) tairbeánað, títim tuitim. Tá an claonað ceadna seo i gConnaétaib áit a mbíonn t i n-ionad T i 'tuigim', 'tuilleað', 'tuidéact'. Ac fæac ap an taoib eile TasTæl taptail < t-əp-tǎ- i n-ionad tasTæl teartail < t-er-tǎ-.

239. Níteap t de d áit a dtig foğap h taoib le d, m. f. gíta Tun wə: goidpíð tǎ an bə, gítan xurə goidpeð an caopa, Bríta mə hu: bpuidpíð mə tǎ, writIN hu: bpuidpínn tǎ, Tríta síD tpuidpíð riad,

ritit fa éipoidpead ré, setin gur: v réidpáð an gaoé é,
hetun gur: Nu kru:axe réidpead an gaoé na epuaéa.

Táing t an focail 'técim' é -dē-. Féac ad-éim
> acim > tím .i. tiāM.

240. Tá claonað i nZaedilg an Tuairceirt ap t
a éup i ndiað f, dála map tá claonað ap T a éup
ap lozg s (féac alt a 188), ac ir mó claonað f ap
t a táppaing ap: 'ná s ap T, map ir léip é ari:st
ap:rt < a éynth-éirre (féac Stories from the Táin,
l. 49), araf agur arast ap air, vEwift béamur,
RaxeWift paéamur, caNaxeWift éeannócamur,
fiLəWift pillpimur, xafəWift éuipimur, ɲl.

241. Tá claonað porta ap t a éup i ndiað n, N,
i, L, m. f. kannŋt canaim, Lannŋt leanaim; v
TaRiŋt ag táppaing, v Fwiliŋt ag fuing < fulaing;
la fecael, la fecaelt le peiceail, la sa:wael, la sa:waelt
le rábail, sáiwil, sáiwilt ramail; v da-nū v jicil, nō
v jicilt ag dēanam a dēicill.

Ir munc t i ndeipead an focail 'pād':—gude: Tu:
Tu: rat (rati i nDeirceap Ulað).

242. t nō T a bíor map pōgar le t an aile de
pēir map bíor gutaide caol nō gutaide leatan ap
a lozg, m. f. v tim an t-im, v tēan an t-ēan, v
taMwifə an t-iomape, ac v Taran an t-apān, v Tol
an t-ēl, ɲl.

243. Nuap a éig focail a bpuil f ma éur ap
lozg bpuatap a bpuil -ad ma dēpead, cluinteap t
poin an f, m. f. xafit fa Nu Bah vMax éuiead ré
na ba amac, Raxit fi: Də deha le:ə paéad ri dá

deigíteá léite, vísít síu v tax bharpead rin an
teac, caNít sív aLax éeannuigeađ ríb eallac, gərTaxít
síd Nu Pa:stí gortóeac riad na páirtí, xa: raxít
síu kanTralac éa paéac rin contráilte (N. Ní D.),
caNaxít síu Bx: éeannóeac rin bó, Molít síD v Taxru
molađ riad an taéhan, got fa Nu wala gabađ rē 'un
a' baile.

Iy greannmar map táimz gotsa (gatfa) ó 'gab
anureo'; ac beipim fa deapa mā toirigim a pāđ 'gab
anureo' go mall, agur mā leanaim de go tapaid, go
bpuil claonad agam ap: t a cúp i n-ionad an N ann.
Focal é adeirteap go tapaid, agur meapaim gupab
aimlađ map tá claonad agam pēim ap: t a cúp i
n-ionad an N ann d'pāy gotsa ó go INfah. Iy lēp:
én amríp iolpaíđ gotsíji gup focal amāin i n-utim
Jaedilgeoir anoir é.

244. Nuap a éig f ap lozg focail a bpuil d ma
deipeađ, níteap t den d, map iy lēp ó grít síD v
Darvs bpuid riad an dopar, wrít fa mā bpuid rē mé,
gít sív v w: goid ríb an bó.

d

245. Foğap glōpac t é reo. Bionn fleanmān
andlac ap: a lozg, ac ní élunteap an fleanmān ac
nuap a éig an d i ndeipeađ focail. Iny na hāit-
eacacib a bpuil claonad ap: t f a pāđ i n-ionad t tá
claonad ap: d g (i. foğap map: j an focail jew) a pāđ
i n-ionad d. Bionn d i dtúr, i georp, agur i ndeipeađ
focal a rgnóbtap d ionnta taob le gútaide caol,
m. í. dia Dia, darvg deapz, diden didean, daruwu

deapbað, du:l du:l, dalug dealg, dre:mira dpe:mipe,
 drasag dpearðg, dītax dīpeac, daMwita dīomaoidce,
 draM dpeam, das deap, di:l dīol, dīnur dei:neabap
 < deic n-peap < *dekenvīros, dīvīrcax dībīpceac, dīla
 dīle, dīlas dīlear, di:MuNTes dīombantar, dī:wæl
 dīoḡbāil < dī-ḡabāil, dī:f dīr, dīlæt dīleoiḡ, v tri deag
 a tḡi dēag < *de-penque; kadu cudiū (cudiuḡað),
 Trīdag tḡundeog, fīdag fīdeog, Ru:de pūide, Brīdu
 bḡundeas, Nīas Fwīde nīor fūide, cīedaM cīeidiu
 < credo (L); Drīd dḡuud, Trīd tḡroid, sTad rēad
 < statio (L), okæd scād < occasio (L), Pragaed
 pḡuḡeod < pḡuḡeod < purgatio (L), dīsmesæd dīor-
 marād < dispensatio (L), v Nīhīd an luid < initium
 [jejunii] (L).

246. d a bīor map upḡuḡað ap t, m. ī. ga: dī:an
 sã dēpian, hæñic v Ba:D v dī:r ēaung an bād i dēḡ,
 hī: fīD fīas v dī:r fūid rīad rīor a dēḡuḡ, baN
 Nē dī: Mō: bean na dēḡi mēð, far Nē dāḡax pēap
 na dēangēac.

247. d īr pōḡap do d an pōim-bḡaḡap 'do' nuap
 a ēḡ bḡaḡap a bḡuīl gūḡaḡe caol ma ēoīreac ap
 a lōḡ, map īr lēḡ s dīar mē scīlāN ēḡ dīap: mē
 rḡilling ap, de:ls Tu: d'ēalug tū, dīNīf sē Dūh v
 dīnnīr rē dām ē. Deḡ Quiggin (L.24) gup: d bīor map
 pōḡap le d an pōcail 'do' (tuus) pōim ann a bḡuīl
 gūḡaḡe caol ma tū. D a ēualar-ḡa i gcoimnūde
 ḡac dīr ann (pēac alt a 191). Meapaim gup: mēarḡ
 uḡḡap A Dialect of Donegal 'do' (tuus) aḡur 'do' an
 bḡaḡap: aḡur gupab amlaḡ rīn ēaung an deapmad
 rēo ma leabap.

248. Seo é an comapta atá agam ar u a nítear agur an teanga ran ionad éadna a mbíonn sí le t, d a pád. Bíonn sí i dtír focail áit a rghíobtar u taoib le gútaide caol, m. í. NaD nead, Ní: ní, Nō:ú neoin, Niv (Nif) nín, Néal néal, NarT neapt, NarTur neaprtar, u Nas Dó: i neap dō, Ní: ní; Ní:an ní:ean < ní:ean < *ini-gena.

Bíonn N i gcóir agur i ndeiread focail a rghíobtar nu taoib le gútaide caol ionnta, m. í. kaNag cumneog, BraNal bpuinneal, FwíNag puinneog, fíNíNá fípuinne, BaNá, BwæNá baunne, Fa xaNá fa cōinne, kaNal comneal < candela (l), sLáNu fíoinnead, kraNá cpuinne; bín binn, eín cinn, fín rinn, ef u TAñ ar an tuinn, íjín méinn.

N a bíor poim L, t, d, m. í. mi:NLax míuleac, Fa:NLag fáuleog, kaNLá cōinnle, kēNt cant, BwíNt baint, kaNtíax cōintneac; aNdas an-dear, aNdlan an-dian.

Bíonn N ar lóg r a bpuil gútaide caol taoib leir, m. í. TurNá (TurNá) túipne, MarNín muipnín, korNal cōinneál, far ForNá fear poipne, BarNax báipneac. Bíonn N ar béalaib agur ar lóg s, m. í. o:Nfax dúireac, Nu híNfai na hureáin, DæNfar daureáin < danger (b), fNéil rúioin, fNaxTe rneacta.

249. N a bíor 'rna foclaib 'anfor', 'amap' .i. vNías, vNíar. N a bíor i dtír Conaill ran focal 'anoir' .i. vNéj. Tácuigeann d le u 'rna foclaib 'indé', 'indiu' .i. vNe, vNíh. ÍNde, ÍNduh bíor i Reacraun map bíor i uAlban.

250. N a bſor map upſuðað ap d, m. f. kaRie Ne
Nær Capraig na nDeop, v NeſuN Loſt i ndeipeað an
leabap, Nl: Nalugæh naoi ndealgâm.

251. N iſ ſoðap do n an aile poum aum a bſul
guðaiðe caol ma tſur, m. f. v Naſag an earðog, eſ v
NiareN ap an iapann, Du NaſPug don earbog. Mâ
bſonn f ſeimigðe i dtſur an ſocail, iſ ionann e agur
ſocail a bſul guðaiðe caol ma tſur, map iſ lèip e
v Niðag an ſiðeog, iſ v Naſ ag an ſeap. Map a
geðadna leiſ an n a bſor ap loſg 'ap', 'map (bap)',
'a', 'dâ', 'an':— ar Nim ap n-im, Mer NiNuN map
(bap) n-intinn, v NiðklæNta a n-ſocſlainte, Da:
Nærit ſoreM v dâ n-iappað ſe oſm e, v Niçan Tiſe
uſl an n-iðeann tuſa uſlaſ?

252. N a bſor i n-ionað p i ndeipeað ſocail a
bſul niſor mð 'uâ ſiollab aumân ionnta, m. f. aRiN
appaing, aſLiN aſling, akiN acmuing, TaRiN taim-
aing, FaLiN ſalain, FwiLiN ſuling (ſulain), TarLiN
tupling < *to-air-ling-, DæRLiN doſpling < *do-air-ling-,
ſeLiN rgilling, ſjæRLiN ſeoupling < ſeorthling (ſ. ſ.),
FaſiN ſaiping, Du gany iſ Du gætiNæ æT do ðona
iſ do ðoðuainge opt! TarNæ taiminge.

I dtaoib axiNæ, iſ lèip nae e p taimig N ann,
map 'atæuinge' < *ad-con-tek- atæ ann. axiNæ eualay
ag Connaetæ map ſoðap leiſ.

§

253. N a niðeap d'anâl e ſeo. Bſonn ſe i n-aumſur
ſærtiung agur i moð eomgiollæ 'poumm', m. f. RiNæ
mâ laT poumſið mâ leat, RiNiN leſ poumſinn leiſ.
Iſ minie N ſan ſocail 'pâumne' .i. Fa:Na.

254. Bíonn lár na teangta níos éadruime i n-Éadan an éogair le h a pád 'nā map bíor le N a dēanam. Bíonn a bapp i n-Éadan éoireac an bēil beagān níos uaētapange 'nā map bíor le lunn n an Bēapla a pád. Iy lēip sē mēid reo gup beag an duitēip atā eadaip ē agur N. Jo deimin fēin N a bíor ag an mōp-cuid de muntip na Rorann, Jaoē Dobair, agur Cloic Céannpaolaid indiu aic a paib h ag na rean-daoimē. Ó D. of Don. l. 89 iy lēip go bfuil N ag bpeit buaide ap h i nDeirceap Tīp Conaill fōrta. Fa fānaid iy fa'n Teapman, ap an taoib éoir de Tīp Conaill, iy peapp atā an duitēip atā eadaip an dā fōgap beo go pōill. Tugay an duitēip atā eatōpēta fa deapa ag rean-daoimē 'rna Rorair, i nJaoē Dobair, agur i gCloic Céannpaolaid. Bíonn N nō h ag mō mātay do pēip map bíor nn nō n ran fōcal. I nDeirceap Ulaē, i dTīp Eōgair, agur i nJleann Jairleann nī bíonn N le clunrtin i n-ionad h.

255. h a bíor map fēimū ap N ag mo mātay. Deip Sēamur Ó Jmanna go mbíonn rē map fēimū ap N ag aōrta agur ag ēg i Rann na Feipre. Iy lēip s Jaidilg Ó. Uí S. go paib rē map fēimū ap N i nJleann Jairleann. Ó abairt map fīal i: nē:L (A. Ó M.) iy ion-tuigē go paib rē map fēimū ap N i nDeirceap Ulaē. Ac nī bíonn an t-āpū reo ag a lān dā labhann an Jaidilg indiu, eē gup lēip go paib rē coitēeannra nuair a bī an teanga nī ba bpiōgmairē 'nā map tā rī anoir. Bíonn h ag mo mātay agur ag S. Ó J. 'rna fōclair reo:—hī: fēn

PaT_v (do) niġ rē an porta, hi: s_ə N_{ar}T i_hi_ə (do-)ni
rē neap_t oib_pe, v h_iv_əD_æf a n_in_ea_dō_p, su_l n_iv_ən_ax
r_ūl n_in_ne_aē, k_əs n_iv_ən_ax co_p n_in_ne_aē, ta_x h_e:L
te_aē N_ēll.

256. B_ionn h̄ i go_pp ag_ur i n_de_ir_ea_d p_oca_l ma
r_gp_io_bt_ap u ta_oi_b le gu_ta_id_e ca_ol, m. ġ. D_ih_ə d_un_e,
is m_in_ih_ə i_r m_in_e, i_f s_ih_ə i_r r_un_e, v l_in_iv a l_en_ib,
ka_in_in co_mi_n, M_wi_ni_n m_un_ig_un, æ_ul_m a_un_m, t_in_i
te_mi_d, u_əp_ha_x u_aig_ne_aē; ka_n c_ān, bl_iz_ən bl_ia_da_m,
N_v k_æs_læ_n ca_rl_ed_ān, k_æl_in ca_ll_n, R_li_ə p_ug_un, s_in
r_un, æ_rD_æn æ_pd_ān.

257. B_ionn h̄ ag na d_ao_mi_b a m_bi_on_n h̄ ma_p
r_em_it_u ap N æ_r a r_em_ig_ea_p s p_om N, m. ġ. v ka_r
h_ax_T_v ag cu_p r_ue_ac_ta, F_wl: h_ax_T_v p_ao_i r_ue_ac_ta,
h̄h̄ m_ə L_i:n (do) r_ufo_m m_ə l_on. I_r l_əp go p_ai_b an
t_ac_tp_u r_eo i n_de_ir_ea_pt U_la_d p_or_ta, ma_p c_ua_la_r v
ka_r h̄a(x)_T_v ag A. Ó M.

ij

258. h̄ a n_ic_ea_p d'an_il ē r_eo. B_ionn rē i n_au_mp_i
p_ai_rt_in_ig ag_ur i m_od c_on_gi_oll_aē b_ha_ta_p, ma_p s_i:h_ə
s_ə s_ih_ə r_un_pi_d rē r_io_r, h_i:h̄i_N æ_r M_v h̄B_wI r_un_pu_n
ap m_o l_ea_ba_id, k_la_həD s_ci_al_v c_lu_mp_ea_d r_gz_al_a,
x_la_hi_N v c_lu_mp_iu_n ē, ka_hə s_ə s_iN c_ān_pi_d rē r_un,
x_ah̄l_t s_ən P_AB_ul c_ān_pe_ad rē an p_ob_al, k_li_hə T_u:
g_v F_xL c_ao_mp_id t_u go p_əll, x_li_hə c_ao_mp_ea_d.

B_ionn rē p_or_ta i b_po_cl_ai_b ma r_gp_io_bt_ap ē ta_oi_b
le h̄, m. ġ. æ_hə æ_in_e, F_wi_əh_ə p_ai_tn_e, N_ih_ə L_ih_ə n_or
l_ei_tn_e, R_æh_ax p_ai_tn_ea_ē.

259. Ní c í de ú map a gcéadna, m. í. díghur deicneabap, íhíN incinn, MwiíLá muncille.

I bpoclaib aon-triollaib a bfuil gútaíde goirid ionnta agus ú ma ndeipeas tá claonaí ap í a schanam den ú rin i dTír Eogaim agus i dTír Conaill, map ir léip ó míh mun, síh rin, Bwíh bain, íy v wíh ag an boin.

L

260. Fogap é seo a mbíonn an teanga le na púas beagnaí ran ionad céadna a mbíonn sí le N a schanam. Bíonn sé i dtír pocail air a rípsobtar i ap béalais gútaíde éaol, m. í. Láan líon, Las leat, Lanu leaní, Lém léim, Logu leoga < leabpa, Léas leigear, Léan léigean < legendum (L), LhəD leitead, LaBWI teabais, Lahyn teatan, Lór leabap < liber (L), Lítir leitir < littera (L), is Lór síh ir leop rin. Ma gu lór a éualar ag C. Ní C, ac Ma gu Lór a éluinterap i dTír Conaill. I dtacis líjalef a éluinterap go minic i dTír Conaill, mearam go dtámig í i n-ionad L ann de bpsí go dtuigeann na daoine bamear úráid ar gur pocail amam é. Ac ap an taob eile de, tá a lán adeir líjalef agus tarbeánann rin go bfuil daoine ann a bfuil claonaí acu ap a deatu .i. uile go léip.

261. Bíonn L i gcopp agus i ndeipeas pocail a bfuil li taob le gútaíde caol ionnta, m. í. Dilag duilleog, kílí coillí, kəLta cailte, kəLax cailteac < caille < pallium (L), pílu pilleas, BwíLə buille, bíLə bille < bill (b); Nv DÍL na daill, Nv gíL na

Jaill, mīl mutt, cīl cūtt a. tab. 'ceall' < cella (l).
 I dtaoib FwīLi, 17 tēp s Nu FwīLi, mī: Nu wīLax
 gur iolpað dð. Dā mbað s 'faoilis' dð, FwīLi bað
 ceapt beit ann. Agur dā mbað s 'fuīleac' (< fuīseall.
 Fēac gweddill ra Breatnair) dð, 17ē an poğar cēadna
 bað ceapt beit ann. De pēp Quiggin (l. 83) FwīLax
 a bīor i nDeirceapt Tīp Conaill¹. Fm:Lax, FwīLax
 a bīor fa na Roraib agur fa ġaot Dobair, āit a drit
 an poğar s 'fuīseallac', ac Nu FwīLi, mī: Nu wīLax
 bīor 'rna hāreacāib reo ap an dapa mī den bīam.
 Tā 'Faoilis' tīor ag s Duinnīn, agur deip re: "P. O'C.
 says it is a corruption of fuīle a. the dregs or
 remains of the year." 'Faīlleac', 'Faīllis' atā tīor
 ag Ó Reilly; agur 'Faīlleach', 'Faīllteach' atā i
 n-Albain (Mac Bain). D'fēadpað rē teact s 'faīlleac'
 tpe cōramlā. Fēac bīTālā s bīTālā.

262. Ī a bīor poum t, m. f. mēlt meilt, cēlt
 ceit, la fscēlt < la fscēl le peiceāt, v kaNēlt <
 v kaNēl ag couneāt < con-gabāt, bīTēltā (bīTālā
 i nġleann ġaīleann) biotālte, Mwīltæt multeoip,
 FaLta pālte, buēLta bualte, kaMwīlt cumait.

263. Bīonn Ī ap toğ r atā taoib le gūtaide
 caol, m. f. kōrLā coīmaile, Mak SōrLā Mac Somaile.
 Bīonn rē ap toğ N map a gēadna. Fēac mīNlax
 mīnleac, FaNlāg pānleog, kaNlā coumle, kaNlæt
 coumleoip. Ac tātūgeann N teip nuap a tīg Ī
 poume, m. f. Nīas aLā nīor āitne, guēLaxv guaitneaca.

¹ Fwīlax a bīor i Muineacan; FwīlaxT a ēualar
 ag pēap ar ġleann Fūne i dTīp Conaill.

Tátuigeann t a tíg poime leir coip-uair i goip pocail, map ir léir & Bréilín bpaicim, Inif ceLón Inir Ceicleann.

264. Bíonn L ar bdealaib agur ar loig f, m. f. mÍLsan míleán, káfLan cairleán, i:fLan írleán, æLsa ailtre, sölfa roilyú, káfLá cairle, fLíau ríab, fLáúwín rleamam, fLan rleán, fLíe ríge, fLíjan rígeán, fLí:skvM ríocam, fLíif ríir, fLíAPax ríopac, fLíAXT ríioct.

L

265. Bíonn L a níteap d'anáil i n-aunrip fáirtiní agur i moð éoiníollac 'milleann', 'goilleann', 'gáill-eann', 'cailleann', 'railleann', 'pilleann', m. f. mÍLs Tu: s millpíð tú s, víLs NaBwíř millpeá an obair, gÍLs foruM goillpíð ré opm, gÍLíř foruM goillpeáð ré opm, jeLs sa Du:N gáillpíð ré dúinn, jeLíř sa gáillpeáð ré, káfLs Tu: fíř cailpíð tú rin, xáfLÍN u cailpínn s, sáfLs mæn tisk foh raitpíð mé an t-iarg reo, háfLÍN iad raitpínn iad, píLs sa Nu wæls pillpíð ré 'un a'baile, fíLÍN pillpínn.

Bíonn L coip-uair ran pocail 'ceapcín' a. carLín, ac ir minic éualar cartLín.

I

266. Bíonn an teanga beagnaí ran ionad éadna leir an fojar reo a páf ir bíor rí le ú a dhanam. Ir iontuigte ón inéid reo naí mbíonn an teanga coim teann i n-éadan an éoguar épuaid le linn s a páf ir bíor rí le linn L a dhanam. Dáta map tá

claonað ap N a mǫð i n-ionað ñ, tǫ claonað ap L a mǫð i n-ionað l, æc yr luğa go mǫp an claonað s' nǫ an claonað ap ap labap mǫ nuap a bī mǫ ag cup rīor ap ñ. Bionn l map fēimū ap L ag mǫpān de na rean-daomib i dTīr Conaill. Bionn rē map fēimū ap L ag aorta agur ag sğ i Rann na Feirte. Cualar l map fēimū ap L ag D. Ó S. i nǫleann ǫaiblean. Ó ǫaēdīg A. Uī M. yr lēp go paib rē i nDeirceap Ulað porta. Map rin de, bionn l i dTīr pocail map fēimū ap L, m. f. Me lann mo leanb, Me leān mo lēan! lēāN TuN TaBan (do) līon tū an tubān, lēi sōn pāpar (do) lēiğ rē an pāpēd; <paper (b.) < papyrus (l.), er laBwIn wāf ap leabaið an bāp, Ta: De laBwI kōti tǫ do leabaið cōmǫtē, Brōg lahīr bǫsğ leatāp, er lahul ap leat-fūl.

267. Bionn l i geopp agur i ndeipeað pocail a bfuil i taoib le gutaide caol ionnta, m. f. er Bwile ap buile, saile rāte, skale rǫāte, ǫlāN gleann, clas clear, floh (fluh i n-Ōmēit) fliuē, kēlc caic, flīij reilg, kēlin caicū, kīvlīNt coumlint < coumling-τ; ka:l cāil, v kar flīl ag cup rīl, su:l rūl, Du:l dūl, sa:wāl rābāil, fǫ:l peol, Fwīl (Fwīl) fuil, ka:l (ka:l) coil.

268. Bionn l ap loyg t, d, m. f. tliju Nv xroxTē v tliǫeāð 'un a cǫēta s, v tli: sfar an tliǫe yr peapp, v tli: an trly; dliu dliǫeāð, dli:stōnax dli:teanaē. Nuap a tīg N map updubað ap d, bēitēā ag rūl le L, æc l a cualar ann, m. f. v Nliu i ndliǫeāð. Tǫ claonað ag L bēit ap loyg t i geopp pocail. Fēac katlīn Carlīn. katlīn cualar ag A. Ó M.

Nu xrxTx v tligiðe 'un an epoëta e. Bienn | i
n-ionad | i 'euleat', 'eilt', 'difu' a. ka|ðT, efið, di|ñ.

273. Dálta a lán de na conpanaib eile, tá clonað
i dTíp: Conaill agur i dTíp: Eoðam ap anáil a ðéanam
de | i ndeipeað focal aon-triollaib a bfuil gutaíðe
goimð ionnta, m. f. Fwif fuit, Bwif bail, v wif an
bfuit? ka| coil, mif mil, er di| ap deil.

f

274. Iy coinganaíge coip na teangta don éoguar
leir an foðap reo a ðéanam 'ná map bfoir le sh
an Béapla a máð. Bíonn bapp na teangta pa na
maclaib, agur ap an aððap rin tá ré tíor map
éonfan dèadae i gelaip na geonfan agam, ac v
leir gup foðap coguarae e porta. Beir pear na
foðnaíðeaeta an duitbip atá eadaip e agur foðap
an Béapla pa deapa go roileip. Bíonn f i dtúr, i
gecip, agur i ndeipeað focal ma rgiobéap r taob
le gutaíðe caol (ac péac alt a 220 do r poum p, m,
agur alt a 233 do r taob le p), m. f. fi:al fiol,
fal (fal) real, fi:n rin, fLiNæn rinneam, faru-
waNTI reapiþoðantuide, fcaBal rgiobéi, fci:n rgiob,
fNaxTx rneaeeta, ftaLag rteallig, fu:l ruibal, faxTii
reaetinaim < septimana (l.); eifan eirean, mifo mire,
fefan reirean, bifax bireac, bifu biread, Fwifag
fureog, kafla cuirle, ifca uirge, Tæfma tairme, gofte
goirte < coirte < quest (b.), bti:fta bti:te < breeches
(b.), su:fta rui:te < fustis (l.), BaLæfta ballai:te
< ballast (b.), Raigræfta, rairæfta mapai:te < rærage
(m. f.), sl:fta raai:te < siege (b.) < siege (r. f.), ka:fta

cóirte < coach (b.), DaMasta damáirte < damage (b.);
lúif mór, kúf cúir < causa (l.), Dru:f dírúir, Du:f
duair, er jes de: ar deir Dá.

275. Is mune -ísta i n-aidiaictaib bmaíarDa i
n-ionad -I, m. í. caNísta i n-ionad caNI ceannuigíte,
íraMwísta i n-ionad íraMwI greamuigíte. Is deacair
a pád ceadu den dá fúim is coitceannta indiu, ac
deapraim gur mō an clonad atá ag an aor óg ar
-ísta a cúir mar deirhead le haidiaictaib a ríobtar
-aigíte ionnta 'nā mar tá ag na sean-daoinib. Ac
is ceart a pád go bfuil aidiaicta áinde ann nae
glumtear -ísta mar deirhead leo ar eor ar bit.
Ceann acu rin 'beannuigíte'. Féac porta cialL caNI
ciall ceannuigíte a elumtear ag cāc.

276. Bíonn f ía Tuairceart ían íocal 'íort'
< sort (b.) áit a mbíonn s ía Deirceart agus ían
íapíar. f a bíor i dTír Conaill ían íocal 'íort'.
fíl a bíor i dTír Conaill áit a mbíonn sÍl i dTír
Eoíam agus i nDeirceart Ulađ. síl a éualar i
nÍlunne Aontroma. Ac ar an taoib eile féac sálar
< cellar (b.) i dTír Conaill áit a bfuil 'reilíir' ag
Ó Duinnín.

I dtaoib 'ionnr' ar' < ionnrúige ar, INset a bíor
mór na Roraib, ac INsEt i n-áiteaíab eile i dTír
Conaill.

†

277. Seo # an comárta atá agam ar í caol.
Mā cúirtear an teanga i n-ionad j agus a bairí a
éionntóđ ruar go mbaintear íraíad ar, elumtear í
caol mar bíor go coitceannta ía íaéidig i nÍleann

Columella agur i nDeirceap Tí: Conaill leigteap do bap na teangea tuitim ap dōig gur poġap coramail le z (z ran pocal Bēapla azure nō j ran pocal Francire jour) a ēlumteap. Iy lēp ōn mēid adep Henebry ap l. 74 gur ēapla an t-āpū cēadna reo ap t i gCill Connig. Iy adep Quiggin i draoib t ap l. 99: "The Donegal palatal r is a very elusive sound and is perhaps more easy to acquire than to describe. The tip of the tongue hangs down slightly behind the upper teeth though not in such exaggerated fashion as in the case of s and f. The tip of the tongue a little over half an inch from the tip rests against the arch-rim leaving a narrow horizontal slit through which the breath rushes when I first heard the Donegal r', I was reminded of a j-sound formed against the arch-rim instead of against the hard palate." Iy lēp ōn mēid reo nāc gcuala Quiggin p caol Tí: Conaill map deirteap ē pa ēūarceap na Condae agur ap fud Cūgead Ulađ go coitēannra.

278. Nī bionn t i dtūr pocal ac map jēimū ap R (r) poum ġuēaide caol, m. j. wti: Nu nrasTē a Rī na ngrāra, Rīva te: poune pē, hēt v rahv, hiñ v rahv (de) ēapbe(?) peāa, (de) fīnead(?) peāa, v fēt v ġēla de pēp a cēile, Da: fēt fīp dā pēp rin, Da: fīfiv dā pīpū < do + a + po + fīpū(?). I draoib w'tian agur w'tist amain < ma-in, apīre < a pīrch-ēire, iy lēp nāc p iy tūr dōib map deirteap i dTí: Conaill indiu iad. r a bīor ran pocal 'apēp' a. w'rEct, w'rut < w'pāp na S. Ĵ. Iy pū a ēabap dāp n-ape poſta gur ardi: Apd-Rī adep rean-daime i dTí: Conaill.

Fēac map a gceadna gu dīa De tīaxT go drige do mīgeaēt, mīfīaLTu mī-maġalta.

279. Blonn t i georp pocal a rgnōbtar p taob le gūtaide caol ionnta (ac fēac alt a 226), m. j. cted cneid, cteFag (creFag) cteapōg, ctis cpor, bti btiġ, bteag bteag, Fwæta fape, Baſa bāpe, ætīaD augead, jīm gneim, dteamīa dteimīpe, æta aipe, Naſa nāpe, Maſa Māpe, sīti rūpge, Dīſa Doipe, er mīa ap mīpe; fīf (fīf) fūp, spæt rpep, v Bwīnt et ag bant fēp, tīf tīp, gu Læt go lēp. If fū a ēabapt dāp n-aīpe gur r bīor ran pocal fapmge a. Farīja. t a bīor ran pocal 'mēpe' < mayor (b.) < maire (p.). Fēac mēſon wēla wōt (P. Nī S.).

280. Nīteap t de ſ i ndiaid c, j, t, m. j. ctaſTe cnearta, ctaſl cnearuġte, cta: cnead, ctāwīta cneamaīpe; jfīl gnoīm, jfē gne; et v tīaxT ap an tīneadta, sv tīlī ſa tīnoīm. Fēac map nīteap t de N i ndiaid c i g'Call māc n-Ēanān' cīlīctēanān. Deīpteap a cteL i n-ionad ak NēL i. Mac Nēll i nġlunnīb Aontpoma. Tānig t ran pocal ſanūMwæt < reanmōm agur ran pocal Iſnæt < unneom ōn dūl atā ag an ġædīlġ, agur go mōp mōp ag ġædīlġ an Tuarīpt, i n-ēagcoramīaēt conſan. I draoib cīlīctēanān, if fū dūnn a ēabapt dāp n-aīpe gur 'Call mīc Cpeannān' atā ag Cērtunn i bF. F. vol. III, L 12 (Irish Texts).

281. I draoib p an pēam-pocal 'ap', r a bīor ann poīm conſan agur t poīm gūtaide. Fēac er mīa ap mīpe, er BaL ap ball, er BōrD Līa ap bopd lūnge, ac et v NaſLar ap an uplāp, et unax

ap aonað, et ifca ap uirge, et arLar v TI: ap upláp
 an toige. Féac map a geadna map bíor p an
 iarmbéapla deirtuig caol poum gútaide, m. í. It ol
 ap sl? It imo Tu: ap imtíg tú? It ag fan Bwela
 ap fág ré an baile? Ac féac Ir vřif sa Nínag ap
 býr ré an funneog? It ion-páite an pud ceadna
 fa p an focail 'nfor', 'éap', m. í. Nít ol nfor sl,
 Nít ag nfor fág, Nít imi nfor imtíg; ac Nít vřif
 nfor býr; xar vřif má éap býr mé, 771. Tá clonað
 ag cuid de na daomib ap t beic 'r na foclaib seo
 poum gútaide agur poum éourain. Tá an clonað
 ceadna i gConnaétaib.

f

282. Bíonn f a níteap d'anál i n-aumrú fáirtuig
 agur i mod éomgiollað bnatap map 'cuip', 'póip',
 'labap', m. í. kafa má Max Nu Bah cuipid má amac
 na ba, xafin hagd v éuipinn éugat é, Fxfi fih
 póipid rin, Dxfit fa d'póippead ré, Lofa má les
 labapid má leir, lofin lo: (do) labapinn leo.

283. Bíonn f i georp focail áit a rgnobtap é
 taoib le f, m. í. xfi aítmge, xfaxu aítpeačar,
 Mwāfaxu māitpeača, kəfim caitpəim, kəfaxu cait-
 peača, Lafax lāitpeač, xfaxu aítpeača, cəDīn v
 Lāxfi Cəadaoine an Luaitpəð.

Nuap a éig é + f i dtúr focail, et a bíor ann,
 m. í. cřez tpeig, v cři: aruD a tpa oupeač, v cřian
 a tman, cřaMwīn La: tnomuig an lā.

Tá b caillte i n-aumrú fáirtuig agur i mod
 éomgiollað 'mapbann', agur f a bíor ann, m. í. Mwīpə

mā hu: muirbʰið mē ēū, wifin v wake mā tian
muirbʰinn a bʰaca mē ariam.

284. Tā claonað i dTīr Cónaill agur i dTīr Eoḡam
ar f a dēanam de f i ndeipeað focal aon-tryollaib
a bʰuil gutaide goind ionnta, m. f. fīf fup, jēf geip,
deif (Dif go minic ag sean-daoinib i dTīr Cónaill)
deip < ad-d-beip, eif aip. Féac gude: vI: eif.

c

285. Bíonn lāp na teangta go teann i n-šadan
an cōguar ēruaid agur a bapp fa ēapp ir fa ēūl
na bʰiacal n-foctapaē leir an foḡar dap comapta c
a pāð. Nuair ḡaoilteap an teanga den cōguar,
clumteap ḡleamnan anālaē ar a loḡ, go hāind
i ndeipeað focail. If fuide 'un toraig an ceangal
eadaip an teanga agur an cōguar le lunn an foḡar
reo a dēanam 'nā map bʰiof le lunn foḡar map atā
ran focal Bēapla 'king' a pāð. Bēappar fa deapa
an duitbʰip atā eadaip an dā cōnram mā cūipteap
'cinn' agur 'king', 'cill' agur 'kill' i gcomḡtar le
ēāile. Bíonn c i dtūr, i geopp, agur i ndeipeað
focal a ḡpʰoḡtar c taob le gutaide caol ionnta,
m. f. cēaD cēad, cīas cīor, cīL cīl, caNI ceannuḡe,
cīar cīor, cīriū cīrū, clas clear, cted cteid, ctis
cnoḡ, cīū cīnead, clāūnes cleamnar, caP Broḡa ceap
< cippus (L) bʰḡige, cark ceapc, carT ceapc, er car
ar ceapp, er cīic ar cīit, cīreMax cīotpamaē, cīaL
cīall, caSI ceapaide, caḡaxT ceapaēt, cēsu cēapað,
col ceol, cūh cūū, cūis cūmar; Brīcīhax bʰrīcīnead,
lā fēac le pēceāil, kēfēim cōpēim, Bar Nē Lēc

bapp na leice, kracAN cpoiceann, v Næca i n-aice, LecAN leic-ceann; mīnle mune, Bar v xric bapp an ēnuic, bæc bæic, lofc san fer loigf rē an fēap, Nu Trīsc na tpoigf, ēf v Lec ap an leic, bæal v Tīc bæal an tpaic, PaL v wac poll an faic.

286. Nīceap c de j i n-aumfip fāirtunig agur i moð cōingiolleac bnačap, m. f. Līca mersul v Marax lu: leigfīð mē ap rušal i mbāpac tū, v Līca lām TāMas an leigpēā liom Tomār? Nī: cteca Tu: mā nī tpeigfīð tū mē, Nī: cteclN v nī tpeigfīnn ē, gen Mv waDu v hīlicu wīAM Mv nāwīd gan mo mādað a fēilgpeað uaim mo nāmāid. Fēac map a gēadna na haidiačta bnačapda 'leigte', 'tpeigte' a. Līca, tteca. Fēac forta INTīca iontuigte.

287. Bīonn c i n-ionad j i ndeipeað na bpocal reo:—NaLīe, NoLīe Nodlāig, gElic, gēlic (Tīp Cōnail) ſædīlg, kaRīc cappaig, hañle, hæñle tāmīg (clumteap j ag cōpp-ðune ann), Pa:Drīc Pādpaig < Patricius (l).

j

288. Foğap glōpac c ē reo. Tā an dūtēbīp cēadna eadaþ ē agur g an Bēapla, map atā ran pocal 'give', īf atā eadaþ c agur k an Bēapla, map atā ran pocal 'king' (fēac alt a 285). Bīonn fleamūān andlāc ap a loigf, ac nī tūgtap pa deapa go roilēp ē ac i ndeipeað pocal. Bīonn j i dūtē, i gcoþp, agur i ndeipeað pocal a rēpīoþtap g taotē le gūtāiðe caol ionnta, m. f. jaL geall, jaſv geara, jaBag giobðg, jaN gleann, jīvru geimpeað, jīeDan gpiodān, jalax gealač, jleſTe glēarta, jaſ gearp, jeag gēag, jīTv

giota < jot (b.), ju's guír, jín gunn agur an t-íolpað
jaNTraxu geantpaða, hijs éuige, sLíjan rígeað, kogn
(A. Ó M. agur pílúeaét A. Mic C.) eðigeað < eðig
(> eúig) < *com-penque, Faríja paupge, Lítíjnaru
loipgneaða, ijiñ igin < iog-in, mífij meipg, e vírij
i bfeipg, tfej tpeig.

289. j ir poğar le g an pšam-pocail 'ag' poim
aunm bñatapaða a bñuñ guñaiðe caol ina túr, m. f.
e jiarl ag iapnaid, e jAMPur ag iomčar, e jAMPwite
lš çela ag iomčaire < imchomape(?) na S. Ĵ. < *imb-
com-arc (< *pare) le čele, e jeola ag ealšš, e jeoD
ag ead. Ij nš ej (Ija i nDeirceapc Ulaš) a bñor map
poğar le 'ag' poim aunm nš poim an alt.

290. Iji a bñor map deipeað le bñatpaib ra dapa
peaprain iolpaid, moð orduigčeač. Ir an mĩnu ata
ag Quiggin aip (l. 140) agur ag an Čpeagač ina
Ĵnamadaig (l. 78) go dčainig ře ap dčur š čaillead
an tčreimigče a bñ ap an g i mbñatpaib ra dapa
pšimnu agur gup rpeid go bñatpaib an čšad pšimnu.
Dā mbað lřonmaipe bñatpa an dapa pšimnu 'nš
bñatpa an čšad pšimnu, nřor deacair glacað leir
an mĩnu řeo. Mearann Bergin (Gadelica, l. 78) go
dčainig ře ap dčur ra dapa peaprain, moð orduigčeač,
den bñatap 'čā' .i. 'břš' .i. biji agur gup rpeid go
bñatpaib eile. Ir deacair a čuigčail go dčiočpað
le bñatap aĩm buaid a bñeč ap a bñuñ de
bñatpaib ra Ĵaediłg agur go dčabappað orčā aĩtup
a ščanain aip ra mĩd řeo. B'řupa glacað leir an
čšad mĩnu 'nš leir an mĩnu řeo. I dčaoib an -idi
ap a labrann An Čpeagač (l. 123), nř člunčear š ag

daoinib fáirta ac i gcaint leanbuidé nō ag daoinib a bfuil bpsg de éineál éiginteačt ar a dreangaid. Ó Bw:eli, Liji éuala mé i bfuildeačt i lēp gup -I nō -i agur nač iji a bi map deipeač le bnatpab an éad peimnū tā beagān éad blian s foin. Féac an pann adeiptear Oidče Fáile Bpūde: teji er Mur nla:ia, Faskliji Mur su:la, iges Liji stax brid tēgīd ar map nglūme, porglaid map rūile, agur leigīd irteač Bpūid. Liji adeiptear i gcoinnuide taob amuig den pann reo. On inēid adeip Bergin (Gadelica 1.73-78) i lēp go bfuil iji coitēeannra go maic i gCūgeač Muman, taob amuig de Čopcaiz agur de Čappaiže ait a mbionn ij, agur go mbionn rē le clumrtin i gConnačtaib ac nač bfuil rē coin pōp-leatan ann i r atā rē i gCūgeač Ulač. Cibē dōig ar fā rē, -iji clumtear i gcoinnuide ra Tuairceart indiu ra éaint laetāmail ra dapa peapraim iolpuid, moš opduigteač, de gač bnatap, m. f. bñsliji bpiuid, Leijliji lēgīd, di:liji dīolaid, caNiji ceannuigīd, imliji imtēgīd, kaNiji coinnigīd, fasliji rearuigīd.

I n-áiteačtaib i dTij Conaill deiptear ū:wij i n-ionad uai uamaiz (taib an pōcail 'uamač'), lūljīlā i n-ionad lūljīlā ingēit.

Sēimigteač g an pōcail 'cad éuge' i n-áiteačtaib i dTij Conaill agur deiptear kv TI:ja i n-ionad kv TIja.

291. j a bīor map updubāš ar c, m. f. kælax Nu park cailleač na gceapc, Bō: Nū jaL bš na gCeall, Ta: sē jarT tā rē i gceapt, ar jīas ar gēfor, v jarur a gceatpax.

292. Fogar ríonaí j é reo. Is fuidé 'un toraig an dpruidim eadaí an teanga agus an coguar le linn a máí 'ná mar bíor do ng an Béapla i bpoelaib mar thing. Ní bíonn p i dtúr focail ac mar updubad ar j, m. í. ar ne: ar ngá, v ne:váN i ngáibean, tax Ne paLT teac na ngealt, v Bríe Ne paMax ag bhuic na nglomaí, v paNTan fLevó i ngleannán ríeíbe, v paLeN Tu: síj an ngeallann tú rin?

293. Tá claonaí i dTír Eoíam agus i nDeirceap Ulaí ar p a éaillead i geopp focail, agus i ndeipead focail aon-triollaib a rííobtar ng taoib le gútaíbe caol ann. Tá beagán den claonaí reo i dTír Conaill íéin mar is íéin í Dáíjan i n-ionad Dapán daingean, Mwí: i n-ionad Mwíj muing < mong. Tá an claonaí le tabairt pa deapa go maí pa íaoí Dobair nuair adeir cuid de muirir na háite mí:N Nu kí:ja agus cuid eile acu mí:N Nu kapá Míu na Cuinge. Is amlaí reo porta éainng pí:N í pinginn. Is iontuigíbe í Sounds of the French Language, 1. 75, go bfuil an claonaí éadna reo ía íraimeir. Tá claonaí i dTír Conaill ar áíjé a máí i n-ionad apol aingeal. Deirtear Lí: luing < long i nDeirceap Ulaí.

294. Ac p a bíor go coiréannta i dTír Conaill i geopp focail, agus i ndeipead focail aon-triollaib ina rííobtar ng taoib le gútaíbe caol, m. í. Lípí luingir, er BórD Lípé ar bórD luinge, sípíLta ríngílte < single (b.), kaLaN Nu Drípa síj callán na dpruinge rin, et v Líp ar an luing, kap euing.

295. Bíonn *p* i n-ionad *N* i ndeireadh focail i nDeirceart Ulaí, m. í. ra(x)íu maéamu, a líu áluinn, tíu tinn, woíL fá íu buail ré inn (l. Ó M.), líu inn, síu rinn, Díu dúinn, bíu binn, Farsíu fairsing, ac péacé feilín rílling (l. Ó M.). kaíu a éualar i Muineacán i n-ionad kaíu comfa. Ní gnáé j beit ar loig *p* ra Tuairceart, ac péacé íuor ainnear, Lanjír lunnir ag A. Ó M. i n-'Uí-Áill Uí Óneagáin'.

296. Bíonn *p* i n-ionad *n* poim *e*, *j*, m. í. v rapc an Fhainc, apcal apcal amceál, Dónax eipeísa Doimnác Cincíre < dominica quinquagesima (l.), sípc ranc < sink (b.); anjiax aingideac, PlapcaD plancead, jlipcín glincín < clinking (l).

§

297. Má éomnigítear an teanga i n-ionad an *c* agus a láir a rgaileadh den éoguar ar dísí go mbéid díog nó poll beag eadaí an teanga agus an coguar cruaid, ír féidíu *c* a pád. Ní bíonn cumailt an aep i n-éadan na teangta agus an éoguar nóláidíu, agus, ar an adbaí rín, ír deacair a pád go minic eé acu *c* nó *h* a bíor ann i gcóir agus i ndeireadh focail. Bíonn ré mar íéimíu ar *c* i dtúr focail, m. í. cíaí má Mu cín (do) éíor mé mo éeann, céstní fá hín (do) éeirtníú ré tú, Du cís do éíor, Mu cíaí mo éíall, v cark an éeapc, far v cólí fear an éeíil.

298. Bíonn *c* mar íéimíu poíra ar *f* i dtúr focail a bpuil a; o; nó u: ar loig an *f* ionnta, m. í. v cín (v cín) a Séáin; v cósí a Séoiríe < George (b),

v çosiv a Šeorain < Joseph (b.); v çurwan a Šušan < Johanna (b.), çur ma Nu wæle (do) juðail mæ 'un an baile. Deirtear v çosil a Šeoin, ac Mu hok mo jeabac.

Ni bíonn ç map foçar le t réimigthe i dtír focail taoib amuig den focal 'tígearna': v çiarNu da-N Tróikís oríN a Tígearna dēan trécaipe opainn!

299. Bíonn ç i gcórp focail map réimú ap e, m. í. DoiçaL doiceall, Faça páitē, FaiçIL paicill < fo-chnall (?), fēac foichle, fuciallat, Str. fr. Táin, 1.85), is Doiça (Tóiča) ir dōice (dōig), Dah Nu kloiča daē na cloicē, līça oīdē, xLīça coīdē < co oīdē. Dēap-fainn gup mō de h 'nā de ç a bíor ran focal 'fice'. Ir ion-páite an pud cēadna fa 'dpoicead', 'mīd' i dtír Conaill.

300. Bíonn ç i ndeiread focail map réimú ap e, t, m. í. ef v xloic ap an éloic, sv wla:īç fa blācāic; Maiç maic (ac Magu Lōr), skaic rgaic (rgoic), kaiç vMax v (ka i Muineacān) caic amac ē, Brīç bpuic, diç d'it, rīç pūc, ciç cit, lr biç ap bit. Nuair a bíor i ran focal cailltear an ç ap a loig map ir lēir ó ef v çī: ap an éic, sv çīi: fa épic.

Bíonn ç map réimú ap t i gcórp focail porra, m. í. leiça léite, Raiça páite, Lan wraicē lā an bpáite, er xul fceicē ap cūl rgāite.

301. Tis ç ó t réimigthe taoib le j ran focal 'aitéioirna' a. aicere (acere i dtír Eogain agur i n-Ómēt), agur ó -g- ran focal 'lāigpīd', 'lāigpīnn' a. Leiçī, leiçīN. Map a gēadna Līçī, HçīN lūigpīd, lūigpīnn. Fēac porra teiçī, heiçīN tēidpīd, tēidpīnn.

Tá claonað ar c a cúir ar loig I 'rna foclaib
reo: amuig, irtoig, tpoig, ruid, luig. An claonað atá
i dTir Cónaill ar anáil a beir i ndeireadh focal a
bhuil gútaíde goimn ionnta ir ciontaí leir. Féac
vMwlg vsTlg Trlg slg Llg.

j

302. Foğar glópaí c é reo. Tá duitéir eadaí é
agur y an Béapla: ir fuide 'un topaig agur ir con-
gapaig don éoguar an teanga le u-a pād 'nā map
bfor le foğar an Béapla a dēanam. Bíonn an teanga
rgaoilte le lunn y a pād, ac bíonn rí teann nūte
le lunn j a dēanam. Bíonn j map fēimūl ar d, j i
dtúr focail, m. f. jīal (do) díol, kōs jas cor dēar, v
jīa ilā xū:waxTI a Dia Uile-Čumāctaiğ, taxT jīfj v
Da: hēal teačt dēirg an dā nēal, Mv jareMvD mo
dēapmad, Fa jēru fa dēirpead; jīvāM gēibum, sv jall
ra gēalaig, v jīan an gīan, v je: an gē, cīN jīNā
Ceann Ĵunne, v jīLv aDI a Ĵiolla udaí, jaL er Mv
hasu (de) gēall ar mo fāram.

303. Bíonn j i gcopp focail map fēimūl ar d, j,
m. f. spēijāM rppēidum, Tru:aijā tpuaiğ, Nlās kru:aijā
nfor cpuaiðe, La: kaijāx lā cāiðeac, LeiijāM tēigim,
kōs Nv Tu:aijā cor na tuaiğ, kīvjāx comētiğeac,
teijāM ifca tēidum uirge, ac fēac tēāM v Max tēigim
amač. Ir minic j 'rna foclaib 'buidē', 'ruide', 'luigē'
i. BWljā, sljā, Llījā, ac dēirteap BWl: sl: Ll: forta.

304. Bíonn j ar loig b, m, f, go mōp mōp ag an
aor dē, nuair bfor v: o:, nō u: i ndiaí na conraime,
m. f. bja: beo, bjačt beoir, fjačt feoil; mjōčt meabair

< memoria (l.), fjos feabaf; fju: fñ, fju:NTax fñntac.
 Aè bo:, bo:t, fo:l, mō:t, fo:s a bñor ag rean-daomib
 i dTìp Cònaill. Tìg Ìaediig Còndae an Cábáin le
 Ìaediig fean-daome Tìp Cònaill ra mēid reo. Cpuetā
 ē reo naè cuid den cònrain an j map deip Quiggin
 (l. 73–74). Bionn j ap lozg p, b, m, f poim a i
 nTlunnib Aontpoma agur i n-Oileān Reacpann map
 ir lēip ē pñan peann, bñan bean, fñar fear. Tìg reo
 le Ìaediig na hAlban. Ir ion-tuigē ē Henebry (l. 40)
 naè bñuil j coim coitēeannra i gCūigeaē Murnan ir
 ēuigpēā ē rēolāipib atā ag foēlum canāinan na
 Murnan ap na bliantaib deipeannaēa reo. Tūgar fa
 deapa ē Murniig a paib an Ìaediig ar a n-ēige acu
 naè mbñō ē j ap lozg p, b, m, f acu coim mūic ir
 bñor ag daomib atā ag foēlum na teangēa rna
 bailtib mōpa.

305. Tā clonaē ap j a ēup poim i i n-abairt,
 go dñreac map tā clonaē ap w a ēup poim u i
 n-abairt (fēlaē alt a 182), m. f. gude: Tā: Tu: jīarī
 goidē tā tū a iappaiē (< do iappaiē)? pTē jīarīN
 giota iapainn, fīD v kaPeL v jīcōn xōtēa rīud an
 capall a itē (< do itē) an ēoipe. Map a gēadna
 poim e, m. f. Part Dē jētiN pāipt d'Éipinn, xu:v fīD
 v jē:staxT ēuaiē rīad a d'ēirteacēt. Irē an mīnū
 coitēeannra atā ap an j reo poim ainm bñatāpda
 gup ē dāblū an pñam-focail 'do' ēāinig rē. Ir lēip,
 dap liom, naē ē dāblū ēāinig rē i pTē jīarīN, Part
 Dē jētiN. I draoib na n-ainmneacā bñatāpda, dēap-
 paimn gupab ē iapma an 'do' atā ann, aē gupab
 ē an gūtaide pāin rīu v, atā an-coitēeannra ra

teangaid indiu, agur naé é an pëam-focal pëin atá
 ar béalaid an iayma rin. Map fleaimnán d'fár ré
 ra dá abairt reo tuar. Agur dëappainn gur map
 fleaimnán táinig ré poim 'é' 'eád' ar loig 'ba':
 Ba je, Ba jah agur naé map adeir Henebry, l. 61.

Conšana an Cöguaif Buig.

k

306. Cuirtear eúl na teangta i n-éadan an
 cöguaif buig le k a päd. Bíonn bapp na teangta
 i n-éadan éapp na bpiacal n-íóctapaé. Iy punde riap
 an dpuidim le k na Jaedilge a päd 'na map bior
 le k map atá ran focal Bëapla 'come' a dëanam.
 Anál k. Nuair rgaoiltear an teanga den cöguaif,
 bíonn fleaimnán análaé ar a loig, ac ní éluirtear
 an fleaimnán ac i ndeipead focal. Bíonn k i dtúr,
 i gcopp, agur i ndeipead focal a rgníobtar e taois
 le gútaide leatan ionnta, m. í. korP copp, kot cöy,
 ku: eü, kanvFax conpadaé, kra:g epäg, kragu enagað,
 kaMes camur, kahü eaitëam, kra: epäd, kosulaxT
 eoraimlaét, karvNaxT eaptannaét, kaiçit eataoir,
 kuxla caoélisð < caom-élisð, kanuNt eanamaint,
 koxan coéan, kllç eluice, klud elúid, kajlLt coigite
 < *com-cent, klvaD coimead, kalax coileac, kōrøk
 coimac, cyfrang ra Bp. < *com-ranko-, kōinI (kanI
 i nDeireapt Ulað) coimuide, künfi congnam < con-
 gnaim < con-gníom, kaPag copög; Bakax bacaé, sokru
 roepü, kōkils eöcaine < (?) eoquus (l.), paku peacað,
 sTōkax rēcaé, Bakan bacān, saku rucad, sTākifō

rtucapre, Rakan pacān, sTakan rtacān; sak rac, Bok got boc gabap, Bak bac, Tv'Bake (TaMBak i n-āiteacāib dālta map bīor i n-Albam) tobaca < tobacco (b.) < tabaco (rpān.), sLock flabac, fok reabac, ūirk, w:rk, erk aḍapc, olk ole, fak rīoc < siccum (l.), tagesk, tagusk, taijask teagarg < *to-en-cose (ŌC.).

307. Ničear k de g i n-aumrip pāirtiniḡ agur i moḡ cōmgiollac bmatap map 'tōg', 'pōg', 'enag', 'rlug', m. j. Tokv mā v tōgpaid mā ē, hockiN v tōgpainn ē, PōkIn wāhif v Lanu pōgpaid an māčear an leanb, Fōklt fl: v pōgpaid rī ē, krakv mā hu: enagpaid mā tū, xrakIN hu: enagpaimn tū, sLakv mā Lan v xLPv rlugpaid mā lān an čupa, lakIN v rlugpaimn ē.

k a bīor i n-aidiaēt bmatapda na mbmatap gcēadna, m. j. Tokv tōgča, Pōkv pōgča, krakv enagča, sLakv rlugča.

g

308. Foḡap glōnac k ē reo. Iy fūide riap an dpuidim eadap an teanga agur an coguar 'nā map bīor do g an Bēapla. Bīonn fleamnan anālaē ap long g. Bīonn g i dtūr, i geopp, agur i ndeipeaḡ focal a bpuil g taoib le gutāide leatan ionnta, m. j. gərT gopt, gragan grāgān, glas glar, glann glanaḡ, gwenū ganneam, gīd goid, gæfculaxT gairgeamlaēt, gualIN gualaimn, grāaMv gruamda, guæf guar, fagel reagal < secale (l.), Bagif bagap, Fa:gæl pāgāil, Togæl tōgāil, su:gru rūgnaḡ < rūg-naḡ, Magel mogal,

Magu magad; kra:g epag, sPa:g rpag, Fa:g pag < pácab na S. ǵ. < *fo-ad-gaib, Lag, Lag lag, Brag brag < brókr (loc.), beg big (bag i nDeirceap Ulað) beag.

309. Bíonn g go coitcheannta i n-ionad g i georp focal a bfuil D réimighíte eadaib guthaíte ionnta. Is ainlaíð seo éamg an g ionnta: leigead don teangaíð dhruidim i n-éadan an éoguaíř buig i n-ionad porglad beag a éinneáil eadaib i agur an éoguar, m. í. diaguNTv diaðanta, diagu diaða, kra:gu epóða. Tá claonad ar g a éinneáil i n-áiteaíř 'rna poelaib seo. Ac bíonn g 'rna poelaib 'dopuža', 'corpař', 'Feapřur', 'Feapřal' gaé air i dTíř: Conaill a. Darvra, kareges < quadragesima (l.), fareges, faregul. Bíonn fig, fLig, flig, mígur i n-áiteaíř i dTíř: Conaill, ac fag, fLag, flag, mager peag, pleag, plead, meadaib a bíor ag sean-daoinib fa na Roraib. Deirteap er fag ar pead 'rna Roraib ac er fig i n-áiteaíř eile map ir léir ǵ Quiggin 1.42. Féac porra fag pead a. fathom. I draoib taglax a bíor i n-áiteaíř i n-ionad taglax, ir léir ǵ teag-lac < teg-slóg < *tegos-slugo gur tpe éaillead an tréimighíte atá g ann. Ní dóig gur réimighíte apam an g ran focal 'ragap' 'rna háiteaíř a n-abapap sigurT, sagerT. sagerT, saijerT adeirteap fa na Roraib, fa ǵaot Dobap, ir fa Clóic Céannpaolaib.

310. g a bíor map updubad ar k, m. í. v gosu a geora, v gosumur xanil i georamap Conaill, pLw Nw gra:g giolla na gepag. Is tpe updubad éamg g i bpoclaib map 'eagecip' eagot < an-cip, 'eageaom' eaglín < an-caom, 'eageoramail' eagsul < an-com-ramail.

311. Fōgar: fōnāc g ē reo. Ōn mēid atā pāite azam fa'n dōig a ndēantap k agur g tuiſſeap nāc ionann ap pad fōgar do η na ſaediſge agur do ng map atā ran fōcal Bēapla 'long'. Nī Bionn η i dēūf fōcal ac map updubad ap g, m. f. DūN Nu nāl, Dūn na nſall, ar ηu:alīN ap ngualaimn, v ηorT i ngoſt, v ηorTuxv Tu: v an ngoſtōcāid cū ē?

312. Bionn fē i georſp agur i ndeiſead fōcal a rſiſobtap ng taoib le guāiſe leatān ionnta, m. f. ſaſan ſeangān, Rāſv pungra < rung (b.), tanI teangaiſ, anax eangac, anlax anglae, ſraſan ſpeangān, Lanān langān, canl ceangal, iſv, anīn ionga, iongaim (eangaim); Draſ dpong, Lan long ſraſ ſpeang. Fēac alt a 199 do ng i ndeiſead fōcal a bſuil nſor mō 'nā ſiollab aimān ionnta.

Caillteap η eadaſ guāiſe i dTīp Eōgam agur i nDeiſeapit Ulaſ. Deiſteap tēv, cēv 'rna hāiteacāib reo i n-ionad tanI, canl. Fēac Drō, Lō: i dTīp Eōgam i n-ionad Draſ, Lan. Caillteap η poim n ap pud an Tuaiſeip map iſ lēp ſ i:nū iongnaſ < an-guāth, m:NTes, i:NTes iongantap < an-guāth-ap, m:NTax, i:NTax iongantac < an-guāth-ac.

Bionn g ran fōcal 'taipngaiſe' .i. Tarvſiſa. Agur ran fōcal 'taipngaiſeac' map a geāadna .i. TarvſiſaxT. Tā 'taipngaiſe' taoib le 'taipngaiſe' < *to-air-in-gair ag Thur., l. 109. Tā fōcal eile i dTīp Cōnail a bſuil aēpū map reo le ſeiſeāil ann .i. 'cūmangail': Nīar xū:giL ſi: FADer Na: ſer Nīor cūmangail ſi ſodap nā ſēap (Cſūbae Tōpaige). Map a geāadna 'cūmanglae' .i. kū:glax.

313. Bíonn *η* i n-ionad n poim k, m. í. *Fránkax* *Francaé*, *Pańk* u *NaLI* *panc* an *eallaiğ*, *sPlanğ* *rplane*, *sPańk* *rpenc* < *spunk* (b.).

D

314. Bíonn *η* i bpoelaib a dtig foğar h taoib le *η* iunta, m. í. *tařaxv* *teangtaea*, *FaD* *Nv* *tařv* *pad* na *teangta*.

X

315. Má *řgaoltear* an *teanga* ó ionad an k ar *đđiğ* go mbéid *ğlęar* beag *đalđiđ* ag an *aer*, x an foğar a *elunfear*. Anál *đ*. Ní bíonn *ğarfe* ar *bit* ann map *bior* i *nġaediğ* na *hAlban*, agus ní bíonn *ř* coim láidib *břioğmar* le x na *Muinan*. Bíonn an *eumailt* coim lag *řin* i *georp* agus i *ndeipead* *foeal* *ğur* *deaeap* a *řad* go *munic* *cę* *acu* x *nđ* h a *bior* ann. Tá *elaonađ* *mör* ar a *ęailleađ* ar *pad* i *nDeirceapř* *Ulađ* (*řeađ* *alt* a 316). Bíonn *ř* map *řeuniu* ar k, i *đeřur* *foeail*, m. í. *xu:ai* *ęuaiđ*, *xALI* *ęodluğ*, *Dv* *xlaN* *do* *elann*, *Mv* *xas* *mo* *ęor*, *ęř* u *xasan* ar an *ęarın*, *xasřin* *mę* u *ęorain* *mę* *ę*, *břid* *xaTax* *Břiğid* *Čatač*, *kas* *xaM* *ęor* *ęam*.

Map a *geadna* i *georp* agus i *ndeipead* *foeal*, m. í. *Baxran* *bačřan*, *řuxřan* *řeačřan*, *Taxřan* *tačřan*, *koxan* *cočřan*, *ęxřt* *eočap*, *ęxřI*, *axřI* *eočpaiđ*, *kloxan* *eločřan*, *axlax* *eačlač*, *řaxřin* *řeačřmain*, *ęxř* *očř*, *Boxř* *bočř*, *Loxř* *ločř*; *ařax* *eangač*, *balax* *bealač*, *řařax* *řeařpač*, *barař* *beapač*, *sřo:kax* *řřčoač*, *ka:x* *čęč* < **kuaknos*.

316. Caillteap x poim T i nDeirceap Ulað, ac ní tig aṡpú ap biṡ ap an ġuṡaide le n-a lunn, map iṡ ləp s faT reaṡt, LoT loṡt, faTih reaṡtmain, BoT boṡt, vNoT anoṡt. Féac alt a 230 do x poim T i dTih Eoġam agur i dTopaġ.

317. Tá claonað i dTih Ćonaill ap x a ḡḡanaim de h i ndiaid u, m. ġ. uxwt ūṡapṡ, uxas uaṡḡāṡ, sruxan ṡpūṡān. Tig x s -ṡġ- ran pocal 'lūṡġāṡ' .i. Luxaṡ. I dtaoiḡ ġu Bra:x ap a labmann Quiggin (l. 115), iṡ ləp s Ó Dūmnaṡ ġur x iṡ deirpeaḡ dḡ go coitṡeannaṡ. Iṡ pū a ṡabapṡ dāp u-aipṡ ġur Braiġa (féac La:n wraiġa) iṡ ġeimide dḡ i dTih Ćonaill. x iṡ deirpeaḡ don pocal 'ġnaṡ' poṡta. Féac gra:x.

318. Bionn x poim t, m. ġ. eḡDax v Nih woxi ṡadaṡ an pih boiṡt, BoxtiṡaxT boiṡtineaṡt.

9

319. Foġap ġlḡnaṡ x s reo. Bionn ṡḡ map ṡḡimū ap D, ġ i dṡūṡ pocal, m. ġ. ġrīd ḡpuid, ġīd ġoid, De ġoṡN do ḡoṡm, Mṡ ġANṡ mo ġunna, Bṡ ġuh bḡ ḡuḡ, ban ġasTṡ bean ġapṡa, Íġa ġaraxṡ oiṡṡe ḡoṡṡa, Lṡhi ġoṡM ləimḡ ḡoṡm.

Bionn ġ i n-ionad ġ ran pocal 'ġabāil' ac aṡmān nuap a bṡor 'ag' ap a bḡalaid. Táimġ an ġ reo ap dṡūṡ s ṡḡimū an ġ ap loṡġ pḡam-pocal map 'a' < do agur leaṡ ṡḡ nuap nāp ṡeapṡ pḡam-pocal ap biṡ beṡ ap a bḡalaid, m. ġ. Bṡ ġarT Dūh ġol (xol) ġu ġu Doṡ baḡ ṡeapṡ daṡ ġabāil go ġaoṡ Doḡapṡ. Maipṡann an ġ i ndiaid 'le' pḡm ann, m. ġ. le ġoL (xol) Ne wāle le ġabāil 'un a' baile. Iṡ aṡlaid reo

míniǵteap porta an h bíor ran focaí 'teaét' ac aindim nuair a bíor 'ag' ar a béalais, m. í. Be carT Díd haxT vNaxT bað éeap duit teaét anoét, vl: sa la haxT vEt bí ré le teaét apéir. Deirteap la hini le éeuid, ac ir ddiǵ gur 'tpe éeuid' ir eiontaé leir an tpeimú ran focaí reo. Ir piú a éabairt dár n-aire go mbíonn 'dul' nō 'dol' i dTír Cónaill, ac gur ciall eile bíor leir. Féac Ní roh Dol ageM et v ja-ní ní rab dol agam ar a éeanam, Ní: veí Dol ageD et v wale wínt vMax ní béis dol agat ar an baile a baint amaé.

320. Ir leir gur le goirid éaimǵ an réimú ar an g ran focaí 'ragairt'. Tá g cailte i n-áiteaéais ran focaí 'teaǵlaé' agus g ma ionad. Clumteap g corp-uair i 'diaanta', 'diaa', 'epóda' (féac alt a 309). Bíonn ag agus ag ag rean-daomib i dTír Cónaill agus i nDeirceap Ulað i bpoelaib a mbíonn ai agus ai ag an aor ég ionnta, m. í. agreM adraim, magrax meadpaé, magur meadap, fagnag, fagnagl peadnǵ, peadnǵa, jagreN geaǵpann. Bíonn g i n-Ómáir i mbeaǵán focaí a bfuil ré cailte ionnta i n-áiteaéais eile. Féac fiagáin fiadam, xlf(s) Tra:gu coir tpaǵa, gra:ǵ gpað. Bíonn saglf reǵair i nDeirceap Ulað ag daomib a bfuil filiáeac A Mic C. ar a dteangaid acu.

321. Bíonn g poim ainmneáa bpaéapda i n-abairteaéa mar xlv sa gól éuaib ré a d'sí, xa daxl sa gaBwíir éa dteacaid ré a d'obaip, díma sa garNI d'umtǵ ré a d'umniǵte. Ir an míniú ceadna atá air ir atá ar j i n-alt 305.

322. Bíonn g i ndeireadh focal aon-riollaib a bfuil D níos g réimíche ar lorg gutaíde goimí ionnta, m.í. sag feadh, er sag ar feadh, sag (sax go mune map geall ar an élaonadh atá ar anáil a dhanaim de conraim gíopaig i ndeireadh focal aon-riollaib a bfuil gutaíde goimí ionnta) 'read; sllag rleag. Ó Sg. Oir. (l. 126) ir léir gur v Nags a bíor ar 'an Feada' i ndeireacht Ulad, ac v Nov a éualar ag A. Ó M.

Caithead focal ar leit a pád sa focalaib a bfuil -adh ionnta i Reacraimn. g a bíor ina ndeireadh ag D. Mac C., ac bíonn ré coim lag rin aige gur mune a síleat naé raib poáar conraime ann ar éor ar bit, agus síleat uaireanta eile gur x a bí ann. x a bíor ag A. Ní g. ann, agus bíonn g agus x ag a deirbhíur, ag bean Uí gíair, ann. Ac iré an cruth ir fearr gur g a bíodh ann gur g a bíor ag an dpeam óg i Reacraimn i bpoclaib a bfuil -adh ionnta. Meafaim gur léir ón méid seo goide map éamg x, g i ndeireadh briatair a bfuil -adh ionnta i gCúigeadh Muimán. Ac ní i ndeireadh briatair amáin a bíor g i Reacraimn, map ir léir ó rúag puadh, v Nereg i ndeireadh, MaDag madaid.

Na Conraim Cogaraíde i gCoitínne.

323. Tá élaonadh i gConnaictaib agus i n-áiteaíde i gCúigeadh Ulad ar ts, ds (df) a éur i n-ionadh t, d. Iré an élaonadh atá i gCúigeadh Muimán t, d map atá sa Béarla a éur ina n-ionadh. I dtaoib N i n-ionadh n i dTír Conaill agus i dTír Eogaim i ndeireadh focal a bfuil níor mós 'ná riollab amáin ionnta, ir

fú a éabairt dár n-aipe go bfuil claonað i mBeapla
 na hÉipeann ar n a éur i n-ionad ng i bpoelaib
 map longing, singing, coming. Bíonn a éontact
 reo i nJaedilg Deirceapt Ulað map a mbíonn n i
 n-ionad N (féac alt a 295). Tá an claonað éadna
 reo i gCorcaig agur i nDéirib Muman. I dtaois N
 i n-ionad n, is iad na maclaða éadna atá ag baint
 leir i dTír Conaill agur i dTír Eoigam is atá éíor
 agam do N i n-ionad n. Tá claonað ar n, n a
 éailleað i gcorpp pocail, ac is mē an claonað reo
 i dTír Eoigam agur i nDeirceapt Ulað 'nā i dTír
 Conaill. Cailteap ng i ndeipeað pocail aon-triallaib
 i nDeirceapt Ulað agur i dTír Eoigam agur nī bíonn
 d'iarraima aip ac rēnaect a bíor sa gútaíde. I dtaois
 g i ndeipeað pocail i Reaépaun, is coramail an laige
 a bíor ann le laige x, g i gcorpp agur i ndeipeað
 pocail ar fud Cligeað Ulað.

h

324. Is beag an duitibin atá eadaip h na Jaedilge
 agur h an Beapla. Is ainlaid map niteap h: cuipreap
 réideán aep amac eadaip téada an gōta gan na
 téada a épaatā. Anā ē, agur nuap a éig ré taois
 le conpan glōpaig nī ré conpan anālaē dī. Le h a
 pāð caipid téada an gōta beir rgaolte óna céile.
 Agur mā bíonn téada an gōta rgaolte, nī fēidip
 conpan glōpaē a pāð mā ineargēap h agur an conpan
 rin le céile. Bíonn h map fēimū ar T, t i dtúr
 pocail, m. f. huas tuar, hīas éíor, haL éall, v lehīD
 De haBwīsta a leitēid de éubairte, hōsa sa xēnt
 éoirig ré a éaint, ga: ha:Blv dā éābla < table (b),

Ma hurÑo mo túpne, híl fə túll rē, Pate hífim
páipe túam, heh v gaDI tēic an gaduise, híp ej
tēip aip.

325. Bíonn h map fēimū ap T i georp pocal,
m. f. Bohag bočōg, ahīl ačay < *pater, Māhīl māčay
< *māter, kahīl < *castriks, Lahīl lāčay, Tus cah
tūr ceāča, v cahīl a ceāčay, suher, silher raotay.

Tā claonað mōp ap c a sēanam de h, āit a
mbíonn rē map fēimū ap t i georp pocal, m. f. Raciça
pāite, sNaciça ruāite, ʔl. I bpocal map mihīd mītid
ir deacay a pāð go mīic cē acu h nō c a bīor ann.
Irē an pāt a gelaonann h go c map bíonn i ap a
bēalaib. Fēac alt a 300 do t rēimigēte i georp agur
i ndeipeað pocal. Fēac alt a 317 āit a geupceap
rīor ap T rēimigēte ap lozg u. Fēac alt a 5, 10, 53
āit a geupceap rīor ap T rēimigēte ap bēalaib ax.
Tā claonað i dTīp Eoġain agur i ndeipeapt Ulað
ap T rēimigēte a cailleað i georp pocal, m. f. Bōvr
bōčay, Laīl lāčay, Māīl māčay, aīl ačay. Tā rē
cailte gac āit i ndeipeað pocal nuay bīor gūtaide
pada ap a bēalaib, m. f. Fa: pāt, ska: rgāt, Tru:
tūāt, v Tru: ag tūāt, Lu: lūt. Að bíonn h ann
nuay a bīor an gūtaide goynd, m. f. Dah dat, mah
meat, Lah leat, Rah pat, guh gut, gruh gput,
sruh rput.

326. Tā claonað i dTīp Eoġain agur i dTīp Cōnail
ap h a cūp i ndeipeað pocal aon-ʔriollaib a bpuil
gūtaide goynd ann Māʔ conʔan ġlōpāc ir deipeað
don pocal, nī an h anāl dī. Māʔ conʔan anālāc ir
deipeað dō, nī clumteap pōġay an h. Nī bíonn h

ac oipead i bpoclaib ap deipead dōib M, m, N, N, L, L, R. Bíonn ré i ndiaid gútaide i bpoclaib map 'ba' Bah.

327. Níl mínu ceapt tugta go pōill, go bpior dam-ra, ap an h a bíor i dtóirac bnatap a bpul DE faoi bēim ionnta, m. í. Ní: hahI ní téacaid < ní deacaid < ní de-éuaid < *de-com-yadi, Ní: har, Ní: harN ní téapn < ní deapna < ní de-po-ñuf, Ní: ha-nuM ní téanam < ní deanam < ní de-ñnīm. dahI, dar, darN adeipteap nuap éig updubad ap an céad conpam. I dtacōib Ní: ha-nuM, i téip ó ge Na-nuM, Nax Na-nuM naē bpul an t-atpū com pada ap aḡaid ra bnatap reo i dTíp Conaill i atā ré i dTíp Eoḡam agur i nDeirceapt Ulad áit a n-abaptap tanv ra moš opduigteac agur tanl ran aum bnatapda. Iri an éirt i: Joidē i ciontaē leir an atpū reo? Ní feicim de mínu ap ac go bpul claonad i nḡaediḡ an Tuaircept ap t a éup i n-ionad d i mbnatapib a bpul DE faoi bēim ionnta, go dípeac map níteap T de D an pōail do < to i mbnatapib a mbíonn ré faoi bēim ionnta. Féac ní tabairim < ní do-beirim, ní táinig < ní do-ān-icc. TO a bí ann ap dtúr, ac minnead DO de nuap a bamead an bēim goḡa de.

328. h a bíor map réimū ap s, f (ac féac alt a 298 áit a geupteap ríor ap f réimigte poim a, a, u), m. í. haxI sō mō fáruig ré mē, haxv sō i v Dares fearuig ré ag an dopar, Du hal do fál, Mu huI mo fúl, kōTv hēamwif cōta Šeamur, hiñ v Raxv řin an pāra.

329. Bíonn h a tāmig s í go minic poim focal a bfuil gutaíde ma túr, m. í. Ní: he: ní hē, Ní: hē: ní hī, Ní: hiad ní huad, áit a dtig Ní: h- s *níf < *nis < *nist < *ne est. Bíonn h i n-aimyir éaitte an bpiatay faoyr, m. í. hōlun BwæNa (do) hōlað an baimne, Ní:ar hīNfu Dūh gē roh fō is Bwæla nfor hūnyead dām go fāb rē ar baile. Bíonn h ra bpiatay faoyr ar loyg 'ní' i gCūgeað Muman agur ag na daoimib ir feayr Jaedilg i gCūgeað Connaet. Do fēir Thur. (Ériu, vol. III, Pt. I, t. 18-19) tāmig an h reo ar dtúr s *níf < *nis < *nist < *ne est. Sppēid an est annyin go mbíod ar loyg 'po' agur 'do', agur ir amlaíð rin éapla go mbíod poim bpiatay ar túr dōib gutaíde nuayr ba faoid édarra dōib. Bíod an h reo ar loyg 'ní' ran faoid gūfōmaig fēin ra tS. ȝ. map ir s *ne est do 'ní'. Le linn na haim-rye caillead an h i ndiaid 'ní' ran faoid gūfōmaig de bpið go mbíod an fōpaimm neodap coim minic rin eadap an 'ní' agur an bpiatay gup ran fēimūl ar an éonfaim toraig i gcoimnuide i ndiaid 'ní' tpe éumaet an fōpaimme rin. Agur áit a mbíonn fēimūl ar éonfaim toraig bpiatay ar loyg iaymbēapla ní gnāt h bēit ar loyg an iaymbēapla rin poim bpiatay ar toiread dō gutaíde. Ir amlaíð rin caillead an h i ndiaid 'ní' ran faoid gūfōmaig. Ac ní bíod an fōpaimm neodap eadap an 'ní' agur an bpiatay ran faoid édarra, agur dā dpuim rin inayr an h go mbíonn fē indiu fēin ran bpiatay faoyr. Taob amuig den abayr is Do: heh v hīNstar v ir dō fēin a hūnyteay ē, ní bíonn an h reo ra bpiatay faoyr i nJaedilg an Tuaircyrt ac ran aimyir éaitte. Cūip nōr na faoidē

gníomhaíge i rtaeac aip 'rna hamreapaib eile ap dōig
go bfuil ré caillte ionnta indiu.

I dtaoib an h a bfor in Níar huru, meafaim gur
'níor hubmad' atá san focail. Féac Níar urt 'níor
ubairt' áit a mbíonn 'ní dubairt' i gCúigead Muman.

330. Bíonn h ap lozg an ailt iolpaib, taob amuig
den gheimdein, m. í. Nu huzi na huain, Nu hasagI na
hearōga, er Nu hōrDagI ap na hōpōdōgaib. Bíonn ré
map a gēadna i ngeimdein an ailt ap bēalaib focail
bainirgne uataib, m. í. Bar Nu hōrDaga bair na
hōpōdōge, v Lahīr Nu hūaēa i lāēair na huairē.
Ó í an tpean-ailt *rindāf ēāing ré ra dā ēār reo.

331. Ó í forta ēāing an h a bfor ap lozg 'go'
< *qos (go hēipunn, ṡl.), 's' < avjos (Ó hEidin, ṡl.)
'Dia' < *dijes (Dia hAoine), 'tṡ' < trejes (tṡi huairē),
'ceitpe' < *quetperes (ceitpe huairē), 'rē' < *syeks
(rē huairē). Tṡe aipair ap 'tṡi', 'ceitpe', 'rē' bíonn
h ap lozg 'cūig'. Bíonn h ap lozg 'le' < *less nō
ō leth (Thur.).

I r deacair an h a bfor ap lozg 'nā' an móda
opduigēig a mīnū mupab ó í dō a. nāh < *nāf
< *nast < *ne est. Ní fēicim de mīnū ap an h a
bfor ap lozg 'cia', 'cē' ac a nāō go dēāing ré ó í
a. *qvoī est. Féac forta *esjas > a h- (a huan), an
dapa < indala a. ind ala < *aljos.

332. Bíonn h i n-ionad x 'rna poelaib 'ēugam',
'ēugat', 'ēuige', ṡl. Map a gēadna i cōnaic < con-
accat(?) a. hanīc. Féac forta henu fīh ēeana pēin,
ait a mbíonn ré i n-ionad g.

333. Bíonn h map réimú ar p i bpoclaib a dtáinig réimú ar p ionnta le goipid, m. í. má héa mé réin < *pa-ē-rin. h ir poḡar le p na haimpise fáirtimige agur an móda cóingíollaig, áit a dtig ré s réimú na consaine rin. Ní éluinteap é i ndiaid consaine análaige. Ní réimigíteap é eadap gutaide, m. í. tífl 'tēspid. Maípeann p gan réimú go fíill i móð cóingíollaic an bhatair faoir i nḡleann Columcille. Maípeann ré porta ra dapa peaprain den móð cóingíollaic i dTír Eogain agur i nDeirceap Ulað. Ir tpe réimú p bíor í ran pocal 'oipáil' .i. aḡwí, agur ran pocal 'cōppa' .i. ko:ʃe. Map a gcéadna 'būippe', 'būippeac' .i. Bu:fo, Bu:fax. æfōN Aípeann a bíor i nDeirceap Ulað áit a mbíonn æfōN i dTír Conaill. Bíonn hABwír < *fo-od-beir i dTír Conaill áit a mbíonn Bv go: Bwír i gCúigeað Muíman. Bíonn an gutaide fada i gConnaictaib ann map a gcéadna. Meapaim gupab é an pocal céadna é atá ra tS. ǵ. Féac *Fóbair a n-ármach*, *Stories from the Táin*, 1.5. Bíonn p an pocal 'fuair' réimigíte i Reacpaimn map ir léir é hu:æf. Tig seo leir an dōig a n-abaprar an pocal i n-Alban. Féac shuair i ltrpú coit-céannta na hAlban.

Fogpaideact na hAbapre.

334. Nuair a bíor duine ag caint, ní bíonn bpíreac aige eadap na pocla map bíor ra rḡpíneopact. Nuair adeipim-ra, 'éí mé i nDoipe', ní rḡadaim eadap gaic pocal ran abapir, ac deipim an abapir go hiomláin map adeapaimn pocal amáin .i. gan bpíreac ar bí

agam ar fpuet an aeyr atā ag teaet amae ar na rgamān. Mā ēlun tū teanga naē drugeann tū dā labayr, nī pēdip leat a pād cā droirgeann nō cā rradann pocal. Fēac rgolānī Jædylge a tēigear imearg Jædylgeoyr a ērummyl ampan agur rgealta agur a ēig 'un a' baile agur tpi nō ceatayr d' pocalib rgnobēa acu may bēad pocal amān ann, may nāp tūig riad an teanga maē go leop le dealū a dēanān eadap na poela.

Ac cē naē mbionn dealū eadap poela i gcoimpās coitēeannra, tuigpīd gac dūne a meabysēar ar an ēeyr naē pēdip mōpān a pād gan rrad le d'anāil a ēappangt. Caitpīd an canteoyr rrad i geionn gac tamaill le reo a dēanān; agur caitpīd rē rrad portā le bpiḡ na cante atā dā pād aige a ēuy i gēhll do eibē atā ag ēirteaet. Nī pēdip maḡlaēa ar bit a dēanān d'unreocāē do dūne cā huayr agur cā hāit ar ēeapt dō rrad, nuayr atā rē ag lēigēad nō ag unre rgeil, may luigēann rē ar aoyr an canteopa, ar ēhll na cante, ḡl cā hāit ar ceapt bpiḡeād ar fpuet an aeyr. May fompia ar an dōiḡ a lēiḡum pēin cūppead rfor annreo epioē 'Sgēal Cūculann' ar 'Cū na gClear'. Bīod | may cōmapēa ar gac āit a drappangum m'anāl.

xu:ai v feialu Max gu roh ku:xaliN Maru | xraNi
v wabu | igus hog fīD u:alan (u:alan) klēNta Nar
klaNu tiau v lēhīd v NetiN | iNfiN To:gu v korP
er gu:æLaxe far | Tagu Ne hu:aij(ə) v | igus karu v |

Du:LTv gax DiNə iNfiN feial Maiḡ er heā | vI:
mīfə er v To:ru | v taxT Ne wəle TranōNv Du:N |
vI: fə titlīm fī:as lə Trai | in skaftə vI: in Me

xadaxTē | Nī: xafu faxT gahv Nē feNē | Iges bīt
 fīD AN | as v jīN | Nax roh fē Tanv gu Lōr lē
 FaL TrasNē et v Narsīd | xu:ai fīaDsen v Ta: |
 xu:ai mīfē v klōxan | Baīcu iāDsen | Iges hēnīj mīfē.

Cup irteaē Conſaine ap Conſain eile.

Mā ſearcamuid ap gac abayt de na habayt-
 eaēaib ſogaip ſa ġiota reo ſomainn, ſearcamuid ſa
 deapa go ġeupēann conſana āimde irteaē ap con-
 ſanaib eile āit a dtig riad taōib leo ſan abayt,
 go dīpeaē map ēupid irteaē opta ſan ſocal. Fēaē
 INſIN : n-ionad INſm map ġeall ap an T atā ma
 ſiaid ſan ſocal Toġu, INſif : n-ionad INſas map
 ġeall ap an ſ atā ſan ſocal ſeial, FaL : n-ionad
 Faī map ġeall ap an T atā ſan ſocal TrasNē.
 Bēappap ſa deapa ġupab i an conſan tīg : dtūr an
 dapa ſocal a ēupēar irteaē ap an conſain tīg :
 ndeipeaē an cēad ſocal. Bēappad iappaid ap na
 maġlaēaib a ſamear leiſ an cup irteaē reo a cup
 ſīor anoir.

L

335. Nīteap N de N, n, n poum ¹N, L, T, D, s,
 m. j. cōl bīN Nv Nēan cōl bunn na n-ſan, mīN Nv
 gaPag Mīn na ġCopōg, LaN Nv ġraġ lān na ġepāg;
 krīN Lohv epainn lobēa, mīN Larax Mīn Lāpāē,
 ſParaN Lan ġpapān lān, bīN Tī: bunn tōiġe, Nī:ar

¹ Nī ſlōnn ann ac n amām cē go ſpūil dā n tīor
 agam ſa ġpūbneopāct.

xLēN Tu: dōr nīor ēaom tū deor. Ta:N Tōlu tīfīm
tā an talain tīpīm; hūas ēj v vīN Dīf ēuar ag an
Binn Duīē, fīN Dīfē rīn dūit-re, Lā:N DarN lān
duīpīm; lē hīN solus Nu pīehe te linn polar na gīeīne,
fī:N sūas v rīn ruar ē, Lā:N sīc lān raic.

Nīteap N de N, n, n pōim ¹N, L, t, d, f, m. f.
kraN NaDrac epann neadpac, glu:N Nīvīax glūn
mīneac, o:N Ne:L Eom Nēitt; kaN Lāa Conn Liac,
BaN Leca bun teice, mī:N Lak Nu Lōr Mīn Leac
na Leabap; jlaN tīfīm gleann tīpīm, ge Lā:N taN
go lān-teann, BwīN tas īs bann tear ar; kraN das
epann deap, haN derca bean dēpce, krelīN das caulū
dear; haN fī: Mv lāu ēeann rī mo lām, araN jagīl
apān reagal, gūūwīN fūlax gamān ruīlāc.

Nīteap n de N, n, N pōim r, m. f. kran rūūwer
epann neamap, v xLēn rāfē an ēaom-Rōīre, v vīn
rua an Binn Ruāē.

Nīteap n de N, n, N pōim l, m. f. vū gāū lāT v
an gann teat ē? īs glāū lēf v tax īr glān teir an
teac, īs blū lām Dv fēīale īr bunn lūom dō rgēala.

II.

Nīteap L de L, l, l pōim ²L, N, T, D, s, m. f.
Tūn xLē Lohv tā an ēoūl lōbēa, Du:L LEhul dūūl
laetamāil, Ta:N sTō:L Lā:Pe tā an rēōl lūbēa; mīL
Nu:v mīl nua, Bvjo TōL Nēū Pa:Drīc v ba ē toīl
Naom Pādpaig ē, canēL Nu gūg gū:l ceāngal na

¹ Fēac an nōra ap l. 146.

² Nī fīonn aē l amām ann, ce go fīpūl dā l
cūpēa rīor agam.

geuig geaol; vīL Tun Fare milt tū an þāipe, çēL
Tu: oruM v ðeul tū oym æ, wōL Tu: BarlaxT v mol
tū bappaiðeaet æ; hag Nu gīL Dæ: ef larsv tūg na
ʒaull dð ap iapp: rē. Tagn skoL Dæ: tugað rgoil dð,
is æL Dūh fīh v eol ðam rīn; Tan çīL salax tū
an eill ralaç, vī: NæL sate Nu Fockv bī an feol
rātte ma þōca, xa ro(h)N sTæL sīte jart cā pað
an rēol ruidte i geeap.

Nīteap l de L, l, l poum iL, N, t, d, f, m. f. v
DaL Lia an Dall Liaç, FaL Lahen fāl leatan,
DuL LeN dūl læginn; BaL Nīvñax ball minneac,
kuL Nīvñax cūl minneac, suL Nīvø rūt nūne; PaL
tīfīm poll tīpīm, gnaL tīñu gual teineað, TaNīL
teh tū an fūl te; gaL dīlæs ʒall dīleap, sTæL das
rēol deap, ToL de: tot Dæ; jaL fīD ʒeall rīad,
wōL fē hu: mol rē tū, çēL fē oruM v ðeul rē oym æ.

Nīteap l de L, í, l poum r, m. f. Bal ruc ball
ruað, Fal rocv fūl rþōna, cīl romæñ Calt Rōññu.

III.

Nīteap T de t poum T, D, N, L, s, m. f. Na:
LoT TLu v ʒasīr na loit taob an ʒarūp; Tox Nu
kīT Dæ: tabap na caic dð; hT Norvñ wæ: loit
Nōpa an sð; Na: LoT Læu Nu jīrēI nā loit lām na
ʒuprīge; xu:al Nu kīT suas cūaīð na caic ruar.

Nīteap D de d poum, D, T, N, L, s, m. f. is
mīhīD Dīd īmaxT v mēīd dūit imteaet; gīD Tu:
Me sParan ʒoid tū mo rþapān; sTaD Nu tīrē rēad

¹ Fēac nōra a 2 ap l. 147.

na tíre, Fag v xAD Lohv De jei pág an éuid loéa
do diaid; BríD sōrlax bpuid rompaðac.

Féac alt a 244 do d poim f.

IV.

Níteap f do s poim f, t, d, N, L, m. f. Fag fí
pór rí; gaf tírim gar tium; Ba:f das bār dear; gaf
Níva gar nime; Fa:f Lévlíane pāp leic-bliana.

Níteap s de s, f poim h, l, m. f. kas nívnax cor
minueac; et v xas nívni ap an éoir minnig; hænij
mā Nias les éaung mē anfor leir, wíl v cías laT
an bpuil an éoir leat? is mīlis lAM v ir mīlir tuom ē.

Níteap s de s, f taoid le r, m. f. kas raica cor
peite; er xas rí: fēamēs ap éoir Ríog Sēamur; far
sibēLTe peap roibealta; er sūd ap ruēal; v farsv
an peap reo.

V.

Níteap r de f poim N, s, t, d, N, T, D, l, L,
L, r, m. f. tír Ne maN típ na mbeann; Ne fírv na
pup reo; Ta: Nu fír teh tād na pup te; Ta:N tír das
tād an típ dear, glór de: glóip Dē; glór Nēva glóip
neime; xar Tū: fíel éup tū fíol; glór DoN āhīr
glóip don Aēap, is kār Díd ir éōip duit; Tor laT v
tabap leat ē; kār Līon īNfīh cuip līon annin;
kār Lāh īNfōh lAM cuip lām annreo tuom; ban v
Nir ru:ai bean an pūp puaid.

Romur na Siollab.

336. Mā éirtumid le pōgap na Jædílge ceann
ap éionn, bēappamuid pa deapa naē ionann bupg do

gač cionn acu, gup fuide uainn a éluinnid euid acu 'nā an euid eile. Iy fuide uainn a éluinnid an gučaiđe 'nā an éonfan; iy fuide uainn a éluinnid an éonfan glōpač 'na an éonfan anālač; agur iy fuide uainn a éluinnid m, n, l, p, ng 'nā na conřana glōpača eile. Clumteap pořap r go roilēir of cionn pořap eile go minic map řeall ap an řpiř a čumteap leir an anāil le linn ř a řāđ. Iřē an durtēir řeo atā eadař řpiř nō řuinneam na řpořap řeir opaim řocla a řoint ma řiollabaib. Čuřeann an řpiř a čumteap leir an anāil iřteač corř-uair ap an řoint řeo.

Romneann conřan eadař gučaiđe řocal i řiollabaib de řpiř gup laire pořap na conřaine 'nā pořap na ngučaiđe. Mā řointteap an řocal eadař conřana, iřē an řāč a řointteap ř map iy laire řpiř čeann de na conřanaib 'nā řpiř an činn eile.

Bameann conřan eadař gučaiđe leir au čēad řiollab nuair a řior an gučaiđe atā ap a řēalaib gořid, m. ř. ¹kaP|vL, čip|iū, sLaT|ax|v, gaD|I|axT, řAM|(w)L, baN|axT, Dīh|ə, taŋ|I, řp|əl, řaR|ax, Dīř|ə, kař|an, bīř|ax. Ač mā'ř gučaiđe řada řior ann, iy leir an đapa řiollab an éonfan, m. ř. ²Lu|Bu, kla|Bur, ko|Tv, rē|Pē, Ba|Dēř, ře|ta, Ba|ta, kũ|nũ, Tla|Man, řē|lu, v Dō|lu, Pē|su. Mā čig đā éonfan le čēile i gořp řocail, řointteap an

¹ capall, čipīn, řlatača, řadaideač, iy iomđa, beannač, đune, teangađ, augeal, řeappāč, Đoupe, carān, bireāč.

² lūbađ, elābap, čōta, řōpa, bāđōir, řēidre, bāřte, conřnān, člāmān, řeolađ, i đrčlām, řōrađ.

riollab eadaɣ na conɣana. Ap an aɖbaɣ ɣin, ɣ minic naɔ mbionn ouɣeaa ɔe ɔuɣ ɣɣeaɔ ag na conɣanaib ap a ɔɔile ɔ ɣoɣp an ɣocail ɣ ɔɣor ina ɔɣɣ. Fɔaa ¹gas|ɣl, pɣf|ɣagɣl ɔɣ a mbɔaa ɣɣ ɔ ɔɣɣ an ɣocail. Aɔ mɔ ɔɣ ɣ poum an ɣ, ɔionn ɔuɣ ɣɣeaɔ acu ap a ɔɔile, ɔɔ ɣo poumteap an riollab eaɣoɣɣa, map ɣ lɔɣ ɔ ²klar|sax, Bar|sɔɣ, Tir|sv, kur|sv. Somplaf eile ap poum na riollab eadaɣ na conɣana:—³Baɣ|skaa, kɔɣ|ɣlan, kar|ɣin, Par|Tax, ɣs kim|ɣa, ɣan|Tɣ, Tur|Nɔ, kɔɣ|ɣlɔ.

An Bɔm ɣota.

337. ɔɣta na Sean-ɣaaɣilɣe, ɣ ap ɔɔaa riollab an ɣocail ɔɣor an bɔm ɣota ɔ nɣaaɣilɣ an Tuairɣɣ. I mbɣaɣɣaib ɔom-ɣoclaaa, map 'ɔo-bɔɣɣm', 'ɔo-nɣm', ɔionn an bɔm ap an ɔaɣa riollab, agɣ ap an aɖbaɣ ɣin ɣaa an ɔɔaa riollab caillte ɣa ɔaint laaɣamaɣ indɣ. Aɔ nuap ɔuɣteap ɣaɣmbɔapla, map 'ɔa', 'nɣ', 'ɣo', 'naɔ', 'ɔa', 'an' poum an ɣnaɣaɣ, ɔionn an bɔm ap an ɔɔaa riollab, map ɣ lɔɣ ɔ 'nɣ ɣaaɣɣm', 'ɔa ɔeanam'. ɣ ɣon-ɣuɣte ɔn ɣnɣd ɣeo ɣo n-ɣɣɣteap ɣlɔɣ na caɣte ag ɣaɣaɣl ɔ ɣɣ ɣo ɔeɣeaa an ɣocail. A ɔonpaɣɣ ɣin a ɔɣor ɔ nɣaaɣilɣ na Muɣan, ɔɔ ɣo mbionn ɣocla ɔ ɣCɣɣeaa Muɣan ap a mbionn an bɔm ɣ ɣɣuɣe ap an ɔɔaa riollab (ɣaaɔ alt ag Loth ɣa Revue Celtique ap an bɔm ɣota ɔ ɣCɣɣeaa Muɣan).

¹ ɣaɣpaɣd, ɣɣɣeaa.

² ɔlɣɣeaa, ɔaɣɣeaa, ɣuɣɣe, ɔɣɣa.

³ baɣɣaa, caɣleaa, ɣuɣɣin, ɣoɣaa, ap ɣuɣɣe, ɣonta, ɣuɣne, ɔomaɣle.

Cé go labhráid ar fiollab aindim bíte fa bheim gotha, ní hion-tuigte ar rin naé mbionn bheim ar bit ar fiollabaib eile an focail. Bíonn tri bheimanna, ar a laigead, fa gaeilg. Bíonn an bheim is laide ar an ead fiollab i n-gaeilg an Tuaircirt, an dara bheim de gnát ar an dara fiollab, agus an bheim is laige ar an trear fiollab. Ac má'r gutaide dopéa bíor fa dara fiollab, agus gutaide goind nō gutaide beađ pada faoi an pñiom-bheim fa triollab deipeannaé, is ar an triollab deipeannaé bíor an dara bheim is trime. Tōgraib má pñogaéa agus cuipid má rior 1, 2, 3 de pñim mar atá an ead, an dara, nō an trear bheim ar an triollab ran focal, m. í. BraDan, gasur, mēDun, kēlin, kēlin, bifax, kasan, FwīNag, arDag, Bakax, v MaLuxTI, v baNaxTI, v faDēll, v kagurNI, spaleDær, kōfiarT, kaliarT, farulaxT.

Nuair atá ceitpe fiollaib ran focal agus gutaide dopéa fa dá fiollab laip agus -axT fa triollab deipeannaé, is beag an duitb; a bíor eadaib an dá fiollab laip, m. í. spaleDeraxT, gareNTeraxT.

Bheim na gCom-Focal.

Má'r com-focal ceapt a bíor ann, bíonn an bheim tuairim ar cothrom ar an dá focal, m. í. sanar, Lasēilm, korgiña. Ac muja ndana an cainteoir deala ina intinn eadaib an dá focal ac deapcađ oñta mar beađ focal aindim ann, ní bíonn an bheim cothrom

op¹tā, m. f. a¹f²wæf (a¹t-uap), ka¹f²u ef a¹l²a (a¹t-lā) v,
 lē¹f²iN (le¹t-pinginn), lō¹xv²ræN (le¹a²t-cōp²sin), Mw¹icæ²
 (muic-²f²eol), sō¹h²akv (rō-²t²ōg²tā), Lā¹f²rēN (lām-²ē²p²ann).
 Bionn dealū eadap na poela de g¹nā²t nuap a b¹ōf
 'rean', 'deag', no 'd¹po²' map tū¹r le¹r an cōm-pocal.
 Ac fēac¹ fā¹N²D²i²h²a (rean-duine) agur f¹u²N²i²h²a (reandume)
 ā¹t a b¹puil duit¹b²u² beag ra cē¹ill eadap an dā pocal.

Bēim na hAbairte.

338. Mā d¹irtim²id le cainteoir ag innre r¹g²il nō
 ag pā¹d dā¹n, bēapcamuid fa deapa map d¹u²ngear ir
 map tū¹tear a g¹lō² ag gabā¹il d¹ tū¹r go deipead na
 habairte dō. Mā deapcamuid ap abairt an pō¹gair
 map f¹rut amā¹n cainte, t¹g linn a pā¹d g¹urab ē an
 bēim t¹rom a b¹ōf ap fiollaib d¹unde ran abairt ir
 cionta¹c le rēo. Cuirpead r¹ōf an¹reo deipead 'Sgā¹l
 Cū¹culann' ar 'Cū na g¹Clear' agur cuirpead 'pō¹m
 an t¹riolla¹b ap a mb¹ōnn an bēim t¹rom rēo ap a
 b¹puil mē ag caint. B¹ōd | map cōm¹ap²tā ap deipead
 abairte an pō¹gair .i. an ā¹t a d¹ra¹mp²angeann an
 cainteoir a anā¹.

xu¹ai v 'f¹ci:vl² Max g¹v rōh 'ku:xaliN Maru | x¹ra¹ni
 v 'wa¹nu | i¹g¹us 'hō:g f¹id u:a¹lan 'k¹i:ntō | Nar kla¹nu
 r¹iau v 'lē¹id v 'Nē:fiN | iN¹fi¹u To¹gu v 'kō¹rP er
 g¹u:æ¹laxv 'far | Tagu Nē 'hu:aijē v is 'ka¹f²u v.

Da:LTv gax 'D¹i²h²a iN¹fi¹f f¹ci:al 'Ma¹q er 'hē¹n |
 vl: 'm¹ifē ef v 'Tō¹ru | v tax¹T Nē 'wā¹lō Tra: 'nō:nu
 Du:N | vl: fē 't¹it¹m f¹i:as lō 'Tra: | in 'ska¹fta vl: in
 Mv 'xaxaxTv | Nē xā¹f²u fax¹T gahv Nē 'fē: Nē | is

bit fīD 'AN | as v 'jīN Nax roh fə 'Tane gu Lox la
 Fa:L 'TrasNe ef v 'Narsīd | xu:ai 'fīaDsun v 'Ta:
 xu:ai 'mīfə v 'klɔxan | Ba:ɪɕu 'līaDsun | lges hæɪɪ
 'mīfə.

Sēimū.

339. Tā dā dōiḡ le deapeaḡ ap fēimū conḡan
 ra ḡaeḡilḡ. An cēad dōiḡ, amape goideḡ an pud ē.
 An dapa dōiḡ, pēacaint goideḡ map tāmig rē.

Tōḡpamuid romplai map 'Pɔ:s, Fɔ:s; Ba:D, Mu
 wa:D; ku:an, ef v xu:an; gas, ga: gas; cark, v çark;
 jaL, jaL fə, agur pēacpamuid goideḡ an pud an t-atpū
 tīg ap pōḡap na gconḡan 'rna poelaiḡ reo. Forḡlaḡ
 a nīteap ap na conḡanaib dūnta ɪ ciontaḡ leiḡ an
 atpū pōḡap. Sēimū beɪpteap ap an atpū reo. ɪ
 ceapt a tēapɪt dāp n-aipe naḡ atpū map reo tīg
 ap L, Ĺ, N, Ņ nuaiḡ a fēimūḡteap iad, cē gupab ē
 an pud cēadna ɪ bun leiḡ an atpū a tīg oɪta ɪ ɪ
 bun leiḡ an atpū tīg ap na conḡanaib 'rna poelaiḡ
 reo tūar. ɪ fīon pōḡta naḡ atpū map reo ap pad
 tīg ap T, D ɪ nḡaeḡilḡ an lae indiu. θ, ð baḡ cēapt
 beḡ map fēimū ap T, D. Aḡ θ, ð bī map fēimū
 oɪta ra tSean-ḡaeḡilḡ mā'ɪ pēidɪp iontaoiḡ beḡ
 agaun ap an dā pocal ḡaeḡilḡ, 'Dubthach' agur
 'Tadḡ', atā tīoɪ map Duspakɪ agur Tadkr ra tSean-
 ɪrlandaic (ÓC. I. 4).

Caḡpɪmid dul rīap go haupɪp na ḡaeḡilḡ cianda
 le n-a pāḡāɪl amae goideḡ map tāmig an t-atpū reo

¹ pōɪ, (do) pōɪ; bād, mo bād; cuan, ap a cuan;
 ḡar, dā ḡar; ceape, an ceape; ḡeall, (do) ḡeall rē.

ap a dtugtar fheimil. I n-ionad 'an bean', 'mae an fup' iré an pud beaó ra *Jaedilg* cianda '*sinda bená', '*maquas sindi giri'. Tá fheimil indiu ap b an focail 'bean' agur ap f an focail 'fup' i ndiaid an ailt. Má deapcamuid ap fupm an ailt ra *Jaedilg* cianda, beappamuid ra deapa gur gutaide ba deipeaó dó poim na foclaib reo a. *sinda poim an focal bainirgne agur *sindi poim gaimdeim an focail fupirgne. Cuir an gutaide irteaó ap an conraim bí ap a loip gur aipmiz a foáap; agur b'amlaid rin táimig an t-aipm reo ap a dtugtar fheimil. Ir fíor naé paib gaé conraim dá mbíonn fheimigte indiu ap loip focail a paib gutaide ma deipeaó ra *Jaedilg* cianda. Análaé ir ciontaé le cuid den fheimil bíor ann indiu.

Bíonn fheimil map a gelaína ap conraim bí eadap gutaide i georp nó i ndeipeaó focail ra trean-am cianda.

Tá an t-aipm reo ap a dtugtar fheimil ap obair go fíall ra *Jaedilg*. Félaé map bíor foáap conraime caillte ap pad go minic ag an aor óg i georp nó i ndeipeaó focail, áit naé mbíonn aé an élaó aipm aip ag na sean-daime. Ir ion-tuigte ón abairt deipeannaig reo gur minic níor mó 'ná aipm amáin cupáa dí ag conraim.

Tig *Jaedilg* an Tuaircirt le *Jaedilg* na Múman agur Connaét ra fheimil caob amuiz de éupla pud beag. Ir comáapaiz de foáap na Sean-*Jaedilge* foáap *Jaedilge* an Tuaircirt 'ná foáap *Jaedilge* ap bíe eile dá bpul dá labairt indiu. Ir ion-tuigte ón méid rin gur luá an t-aipm táimig ap a cuid foáap 'ná map táimig ap foáap *Jaedilge* na Múman.

Ní mór an dúitbhir atá eadaí poíair an Connacraí agur poíair an Ulaí, ac bíonn conraia i bpoelaí aipide ag an Ulaí agur gan oíra ac ead atá an tseimíge at a mbíonn riad eallre ag an Connacraí tpe atá ra bpeir beir oíra.

Ir pí a tabairt dá n-aíre go mbíonn seimí ag ead conraia aipse i ndiaí an ailt ra tuiséal tabairt uatáí i nJaedilg an Tuairceir, at a mbíonn updubáí i gConnacraí agur ra Múman uipé. Bíod seimí ag ead conraia aipse ag loig an ailt ra tuiséal tabairt uatáí ra tSean-Jaedilg, agur leanann an nór rín go coitceannra ra Tuairceir indiu. Bíod updubáí ag ead conraia an aipse ag loig an ailt uatáí ra tuiséal curpóipeac ra tSean-Jaedilg. Ba minic an tuiséal curpóipeac i ndiaí pēam-pocal ra tSean-am at a mbíonn an tuiséal tabairt indiu. Tuigear: ón mēid seo gurp'pupur an seimí agur an t-updubáí a mēarad nuair a bēad pēam-pocal ag bēalaí an ailt agur an aipse. Rug an t-updubáí an buaí i gConnacraí agur ra ¹Múmain, ac rug an seimí an buaí i ²gCúigeaí Ulaí.

Ní bíod seimí ag loig 'eadaí' < etar (r. g.) ra tSean-am (pēac Str. fr. Táin, l. 18). Ir ailtáí bíor i nJaedilg Tír Conaill indiu, at a mbíonn an tuiséal curpóipeac ma diaí, ac ir deacair a pād anoir cē acu ipē nór na S. J. ir ciontaí leir gan seimí beir

¹ Bíonn seimí i ndiaí do, ra, de ag bēalaí an ailt i gCúigeaí Múman.

² Ir minic updubáí ra tuiséal tabairt ag aipse dáir coipeac b, p, m i Muineacān (Sg. Oip. l. 124).

ap a loyg nō nōr nua d'pār ap dōig dīginteaēt
ele.

Tā 'ap' < ap (r. 2.) ag cup irtaē ap 'ap' < for (r. 2.)
ap dōig gup mune rēimū ap loyg 'ap' < for ag an
aor dō āit naē mbionn a leitēid ag na rean-daoimib,
m. f. xu:v fə er wōrD Līpə i n-ionad xu:v fə er
BorD Līpə.

Iy gnāt rēimū ap loyg an aum hnatapda ag
na rean-daoimib āit naē mbionn a leitēid ag an aor
dō, m. f. v kar wū:ŋw oŋM, v Bwīnt et, ac iŋ
claonað an aora dōg v kar Bwīapw oŋM, v Bwīnt
fet a pād.

Maieann nōr na S. 2. agur na M. 2. go pōill gan
rēimū a cup ap ēad conŋam aumne tŋēn i ndiað
aumne pūnŋgne i geupla rompla a ēāimz anall ŋn
tŋean-am, m. f. TaBer Mwīra, Tīrus Bīda, Tīrus
PaDrīc.

Updubað.

340. Dālta an tŋēimigē, tā dā dōig le deapcað
ap updubað na 2aeditge.

Iŋ an bealaē iŋ fura teaēt ap an ēad dōig
romplaf a 2laeað, map ¹Pare, ar Bare; Ba:D, v Ma:D;
cark, kælax Nə jark; gaDI, Bro:ŋv Nə ŋaDI; TAN,
Tuam Nə DaN; DaL, haTI Nə NaL; Fax, kæfLaN

¹ pāpe, ap bpāpe; bād, i mbād; ceape, carleac
na geape; gaduise, bŋga na ngaduise; tonn, tuam
na dtonn; dall, hataf na ndall; pataē, carleān na
bpataē.

Nu wax. Bēappaið an lēahteow þa deapa an t-ātrū
 tīg ap an ēlād cōnraim 'r̥na romplaið tūap. Iŕē an
 t-ātrū atā ann go ndēantap gl̥s̥p den anāil agur
 go ndēantap an cōnraim gl̥s̥paē r̥p̥s̥naē. Dā ȝp̥um
 r̥in iŕē an nī iŕ up̥uŕbað ann ātrū ȝ cōnraim anālaig
 go cōnraim gl̥s̥paig, nō ȝ cōnraim gl̥s̥paig go cōnraim
 r̥p̥s̥naig. Nī tīg ātrū map reo ap L, Ĺ, R, (r), t
 map naē mbionn L, Ĺ, R, (r), t r̥p̥s̥naē ra ȝaēdīlg.
 Nī tīg ātrū map reo aē oipead ap s, f map naē
 mbionn z, ȝ ra ȝaēdīlg.

Aē ead cūge an mbionn an t-ātrū reo ann?
 Mā tēigmid paða go leop r̥iap, Bēappamuid þa deapa
 gur n a cūp iŕteac ap an cōnraim bī ap a loŕg iŕ
 ciontaē leiŕ. Tāmīg 'a gēneāl' ȝ *esjan cenethlon,
 'ap geapa' ȝ *psaran karants, 'r̥ī na bŕeap' ȝ *reks
 sindan ſiran, 'deic bŕip' ȝ *dekn ſiri, 'i dŕoig' ȝ *en
 teges. Iŕ leiŕ ȝna romplai reo go paib n i ndeipeað
 an ꝑocail a mbionn up̥uŕbað ap a loŕg indiu. Ó 'an
 āit i bŕuīl NT i bŕocail ap biē ra teangaið ēianda,
 iŕ D atā ma ionad ran Oȝam-ȝaēdīlg, agur an āit
 i bŕuīl NC ra teangaið ēianda, G atā ma ionad ran
 ran Oȝam-ȝaēdīlg' adeiŕ Eoin Mac Nēill (Iŕ. I. na ȝ,
 Iml. 18. 11, uim. 218), tuigimid go paib an t-ātrū
 reo ap a dŕugamuid up̥uŕbað ap obaiŕ poum aimpŕ
 na S. ȝ. ꝑēin.

Claonann ȝaēdīlg Reacp̥ann le ȝaēdīlg na hAlban
 ra cēiŕ reo an up̥uŕbē map iŕ leiŕ ȝ an gonĹ .i. i
 geomnuide, mē xraiȝa sl̥an laT gax at aN det u:
 mo ēpoiðe pl̥ān leat gaē āit a dŕēid tū.

Bionn an t-up̥uŕbað caillte i gCūgeað Ulað
 indiu poum aidiact na gēimidean iolpaib, m. ꝑ.

¹Brøgu Ne var beg i n-ionað Brøgu Ne var meg.
 Að maípeann þé coyp-uaiþ i rean-panntaið, map:
²Ros skata, Ros skata, takIN Tra: Dø: vø kata, le
 LIN Ne var vIN gu miþiN TAN hær Ros skata.

Deiþteap ga: dñian a. ða dñman, ðit a dñmng
 þé ðn am apð þocal neodap 'tñian'.

¹ þrøga na þreap beag; þrøga na þreap mbeag.

² Ror Sgaíte! Ror Sgaíte! tiocpaíð an tñat
 ðð beít caíte, le lunn na þreap þrionn go mðnyfíð
 an tonn tñap Ror Sgaíte.

Заділз Тір Чонал.

Огін

(a)

(6 mo mātāu).

Fwlær sīD ūj Bas. vL: sē heñ is v xu: Ban
vMwlc EāN La: wwañ is hanv sēn waidan v Tarēnt
ēf Be vtræxv hanv sē tiau. wlæL sīD in kōrai la
çele; is Be sēn miñ is rĒtax v vL: ēf gur hog sī
leçə gu tir Nv hoçə ē.

Ni: roh sē heñ is Nv kalini v taxT la çele AN.
deft sē la:Fe gu wake sē kmre xLrīN v NefiN
Be wō: Nan maskan imə vLau oku, egus gu vecit
sē DiLag eñ v NefiN Be wō: Nan oval arēñ v
vLau oku.

iNfīp Be wālc līf haxT gu hefiN wraf. xar sīD
fan-jaRan Ban līf; Na: Da: Līgt sē xos ēf holu Nv
hetuNv, vet sē Nv haNīne çtīen xatə ustə.

Nir v hīlī sē gu hefiN, hanv sē birt v jərI və
kar kloçə Mōtə vs kasan v Trēñ. — cfeðəM Nax
roh Trēñ ēf blī AN sē NaM. sTaP sēn bax; is
bejəN Da: Lah-xos v lījən ēf v Tolu gur xar sē ver
līf v xloç wōr gur xaiç sē vs v valax i. iNfīp vL:
sē Nv haNīne çtīen xasTə guN La: guN Lahīr.

diar sē ē: hort gu di: at iNtaxT v roh klax
wōr v roh v gad artīqel FwL.

(a)

Oirín.

Fuarf riad uilig báir. Bí ré féin agur a cú bán amuig aon lá amáin agur éonaic ré an maigdean ag tarraingt air ba bheagta éonaic ré maí. Buail riad 'un coimráid le éile; agur ba é an mán ir réidteac a bí ann gur éog ri léite go Tír na hÓige é.

Ní rab ré féin agur na cailíní ag teact le éile ann. Deirtead ré leobta go bpaca ré caor éaortáinn i nÉiminn ba mós 'ná an meargán ime bíod acu, agur go bpeicead ré duilleog eidin i nÉiminn ba mós 'ná an ovel (oven) apáin a bíod acu.

Anrín baé maí leir éeact go hÉiminn ap air. Cuir riad sean-geappán bán leir; ná dá leagad ré a cor ap éalaín na hÉimeanna, bead ré 'na féandúine émion éaitte aorta.

Nuair a éainig ré go hÉiminn, éonaic ré beirt ag iappaid beir ag cur cloicé mósie ar carán an tpaen. — Cpeidim naé rab tpaen ap bí ann ran am. Stap ré an beataadaé; ir b'éigean dó leat-cór a leagan ap an talain gur cuir ré a mēap leir an éloic mōis gur éait ré ar an bealaé i. Anrín bí ré 'na féandúine émion éarta gan lūt gan láear.

D'iair ré a éabairt go deí air éiginteaet a rab cloé mōis a rab a gcuid airtiozal ann.

hANTe sən xlox wōt. hag fə lif cīN De Ne
hartigil—fidag v vl: sv Nartigul—ger hec fə i:
is ger xraNə fə eənaXv NEt. jrasv sən ku: Ban
INsNv hēənaXv bar v vl: aN gv di: gv roh Tra:
bi: Ijə hec is ij a xu: Ban.

v NaM Nīu Pa:Drīc v vl: foh; is hag Nīu
Pa:Drīc in credi e. Nīf v vl: Nīu Pa:Drīc a hoet
in credi, Durt ofiū:

a: veciN fə gaL is dia v sParN

v MaLax v xric ard ID haL;

Də: veciN fə gaL er Lar,

dejiN ger far Ladīf dia.

INfij hag Nīu Pa:Drīc ōrk Də: et ifrəN is er
Ne Flaiçif. vl: v NīaL v vl: v su:stə gīL v bīfu
v jīN axuN wAMwīte; is diar Nīu Pa:Drīc et ofiū
tti: axiNə larI is gv wīt fə laD.

diar ofiū (1) laL v xar v su:stə gīL Nax mīfu
gv Brax; (2) skraiç glas v xar FwI: xəsv ɔskit
v ha:wlaXu v wANI et v Mriç; (3) v xu: Ban v
və lif Ne wlaičas.

INfij diar Nīu Pa:Drīc et haxT gv Mastit
fə e; is hīūj. haiç sən kaNlæt fias sv Tolu is
ka: hat et haiç fə e: ax fti:d grīm v xəfə. Nīf
v hanic Nīu Pa:Drīc v Tīə ɔle fias v TarLar,
dele fə lif gv Tl:jə Nat INif fə Də: e. v çleti
vaNI, er sefən, hi:l mə ger Den wafu v. is
TruaN te: hīfas vɔs Nax jredəN; vɔs is mēəvər
DəN te: çtedəs is Nax vecəN, arse Nīu Pa:Drīc.

Tionntuig ré an éloc msh. Tug ré leir ceann de na hauptiogail — fídeog a bí san auptiogal — gur féid ré i ir gur éruinnig ré éanaea an aeir. Ipearuig ré an cú bán 'ma hēanaea b'feapp a bí ann go dtí go maó tpaté bíó aige féin ir ag a éú bán.

I n-am Naoim Pádraig a bí reo; ir tug Naoim Pádraig 'un cpeidm é. Nuair a bí Naoim Pádraig a éabairt 'un cpeidm, dubairt Oirín:

'Á bpeicpinn-re Zoll ir Dia ag rpaipn
I mullaé an énuie áipd ud éall;
Dá bpeicpinn-re Zoll ar lán,
Deippinn gur fear láidip Dia.'

Ansin tug Naoim Pádraig amare dó ar lpeann ir ar na Flaitir. Bí an iall a bí i rúirte Zóill ag bhuiréad i geionn 'ac a'n bomaite; ir d'iaip Naoim Pádraig ar Oirín tpi atéuige a iappaid ir go bhuiréad ré iad.

D'iaip Oirín (1) iall a éup i rúirte Zóill naé mbhuiréad go bpaté; (2) rgrait élar a éup paol éoraib Orgaip a fábléad a bonna ar a mbhuiré; (3) a éú bán a beit leir 'un na bFlaitéar.

Ansin d'iaip Naoim Pádraig ar éaéet go mbairtéad ré é; ir éainig. Sáit ré an comleoir ríor ra talam ir cá háit ar fáit ré é ac rpaó dpuim a éoiré. Nuair a éonaic Naoim Pádraig an tuile póla ríor an t-uplár, d'éilíg ré leir cad éuige náip innir ré dó é. 'A éleipnig beannuigé', ar reirean, 'fíl mé gur den bairtéad é'. 'Ir tpuag an té éspear ir naé gceideann, agur ir méanar don té épeidear ir naé bpeiceann', arpa Naoim Pádraig.

(b) Uymaŋtē an Sgabul.

v glaŋ sīv mīfə, v laxT Nv skaBul,
Na: danŋi FaLi in Mer gas;
is Tru:a sĭN Dīnə gen xarid
vges ɛ Nv II: ɛr laBwIn wa:f.

edu Furæt mīfə ɔ: wīfə —
is pakax mæ: f Nī: fju: mīfə a:l;
ax gləMse Mwīfə
is ɣv roh cti:asT agvM ɛt u:æt Mv wa:f.

v gīnə woxT gen ɕə:L, Na: dan bræ:g lə Mwīfə;
Na: hiɕ fjo:l ɕəDīnə, is Na: hæ:g IN Dv hīNəs;
u:l Don ɕlɛ:t is Dv Nv kuɣ mæ:Ltə Mwīfə;
glak kaMwInaxv dīlɛs dɛ: is bɛ: Tu: ɛt fɛsTɐ
v gurt Nv Napəl.

vI: Mwīfə is v Mak v fu:l vMwIɕ sv lɔ;
kasuN Dīnə ro:NĒfɛ Dɪ:fɛ, Mer v vI: fɛmīn
vs v rō:v;
hi:N fī: hɛɣə vs v das-Lāu sgaBul bɛ: Nv Mraŋfi
ɔ:t:
Nī:l v Nīnə aMPrəhəs MwEdv Mer is kɔ:t Nax
mɛ:l fɛəlv agvM ɛt v anvM INs v glɔ:t.

v waidan wōfɛr gləru:l wafax,
is Tu: Mv sTɔ:r, Mv lɔ:n, s Mv hafci;
is Tun rɛəLT ɔ:lɪf ro:N ɛr Nv ball
ɛr gat ɛt v Nɔ:lɪs Nīf v bi:əs Tɔ:t ɛt v fakax.

(b) Upnaigēe an Sgabail.

An geluin rib mire, a luēt na rgabal,
 Nā deanaid faillige in map gear;
 Iy tpuag rin duine gan capaid
 Agur ē 'na luige ap leabaid an bair.

Éidead fuair mire ó Muire—
 Iy peacaó mé iy ní fú mire 'faigil;
 Aó guidim-ra Muire,
 Iy go rab Cnfort agam ap uair mo bair.

A dume boiēt gan céill, ná dean bpeag le Muire;
 Ná hēt peoil Céadaoine, iy ná hēag in do tinnear;
 Uinluig don éleir iy do na cilig 'mēilte Muire;
 Glac comaoineaca ²dilear Dā, iy bēid tú ap fēarta
 1 geluirt na n-angeal.

Bí Muire iy a mac ag riubal amuig ra ló;
 Capad an duine pō-naomta díobēa, map a lē
 Sēmūn ar an Rēm;
 Sūn rí cūge ar a dear-lām rgabal bpeag na mbpamrī
 8iy:

Níl aondume iomēapēēar ³m'ēidead map iy cōiy nac
 mbēid fēala agam ap a anam iny an Glōiy.

A maigdean módmāp glōpamail maifead,
 Iy tú mo rēoy, mo lōn, iy mo éairgid;
 Iy tú an pēalt eolay pōmainn ap na bealaige
 'Ar gcup ap an eolay nuair a bíor rēoy ap an peacaó.

¹ fēilte² mīc³ m'abfō (P. Ní Š.)

vetMwId ar NāI ē FAbEL Nw haſi, Nat v
ſiLtar Nw dore.

LiānI Mw xri: lə gra: ē v Nāhīr;
ſiLi Mw hu:lə lə gra: ē v wāhīr.
ſi: Mw lāwu us sMa:l v faki;
is ē nzeſ Mw wa:f Toſ MaueM Nw wlaieſ.

(c) Tpeapta na mBan de pēp: Dat
a geuid 3ruaige.

v vaN DAN Mer v Lan ē Ifce glay;
v vaN Duh Mer dimaxuN Tiſce oN Trai;
v van wa:n Mer v veu v Lan vMax s vſtax;
v van ru:a Mer veu Fu:aD ē xaPeL klif.

(d) Sean-poeta agur Toimaranna.

joi far FwEdax FarTax.

ſi: hiſ kru:ſ gw DarI aRax, Na gw roh ga: ean (nə
ga: iv) ij v ſaNaſ.

Bearmaid ar n-áraid ar pobal na hairéige, an áit
a rítear na deora.

Líonaid mo éiríde le gnáth ar an áit;
Sílaid mo fíle le gnáth ar an máthair.
Ní mo láma ar ríal an péacaid;
Ar uair mo báir tabair m'anam 'un na bfeitear.

(c) Tírdartha na mBan de réir Dá
a gcuid Zruaige.

An bean donn mar an long ar uirge glan;
An bean dub mar d'imteoicad an t-uirge ón tríd;
An bean bán mar bhad an lán amac ir irteac;
An bean ruad mar bhad ruad ar capall cluin.

(d) Sean-foela agus Toimarra.

Zeobaid fear poigdead fuprac.
Ní éig cruar go dtara eaprac, nó go rab dá éan (nó
dá uib) ag an feannóg.

¹ A Bampfogán na Zile ir a Bampfogán na Zlóipe,
Ir leat a ním mo éaraoid ar maidin ir trídénna,
Mo feolaí ar mo leat, mo éur ar an eolar,
Go pobal na hairéige, an áit a rítear na deora.

(P. Ní S.)

Nīr v bīas Mv laNu v hu:aiç, kařəM Fu:axT et v lan;
s Nīr v bīas Mwænīm sv xloič, hīəm miN Dv
gran.

Ta: Mwænīm FwI: Mv hoč is Ta: Mv laNu et Mv
wīūal.

(e)

Ranuta.

a: de:Nfə v NīNI is Mv wə: Dv jīəl
et he: FANTə gæfijəD vges et ga: jīni o:t;
Da: NīmfaxiN v TæfijəD is v Təx iij o:l,
gude: jīN DoN te: jīh Nax MwīnəN jīN Dəx.

(f)

Brāčipe Dūn na nZatt.

Brəfə gu:N Ne ɲaL v xafəs v graN gv tuh,
ŋi: hīj u:l et v Mar gv gartə faxT səlū la Ne
Maŋ.

far v vl: v Nu:N Ne ɲaL v Dīnīj u:əfLə et
dīNar hījə. Be wāiç hīj u:l vət v xījīm is xarsv
taxTīrə iNfər Ne Brəfə. ax ŋi: roh en cīN la
sPaɾəl oku. hīnīj v taxTīrə hīj v fəiale jīn hījə.
ŋi: harsv gah ax TANTə hart is Lo:D Mak v
warewə is v xar hīj v taxTīrə araf iNfər Ne
Brəfə. FwIæt v taxTīrə Lo:D u:l iNjīj.

Nuair a bfor mo fíomneadh ó tuaid, cuirim fuaíocht
ar a lán;

Iy nuair a bfor m'aunm sa éiríocht, níl min den ghrán.
(Tuatlán ó Jaóitín.)

Tá m'aunm faoi mo éiríocht iy tá mo fíomneadh ar mo
muineál. (Cataoir 'ac Caba.)

(e) Rannra.

'Á dtéiginn-re 'un aonaió iy mo bís do díol
Ar ís punta d'airgead iy ar dá gúir díu;
Dá n-impeodáinn an t-airgead iy an t-óir uilig a dí,
Joidé rin don tó rin naé mbaineann rin dó.

(f) Bpáitpe Dún na nGall.

Bpáitpe Dún na nGall a cuipear a gearann go tuig,
Ní éig ublaí ar a mbair go gcuirtear faíocht faileadh
le n-a mbun.

Feair a bís i nDún na nGall a dtairg uairle ar
dinnéir éiríocht. Baó máit leir ublaí béis ar an
cuipem iy cuip ís teachtairé ionn'ar na bpáitpe.
Aé ní rab a'n éiríocht le rparáil acu. Táirg an
teachtairé leir an rgeala rin éiríocht. Ní téair ís a
dát aé tiorntóó táir iy ísó muc a máiríocht iy a
cuip leir an teachtairé ar air ionn'ar na bpáitpe.
Fuair an teachtairé ísó ublaí annsin.

Ɔædiz ȚiȚ Ɔoȓain.

Sæptar Óg

(Ɔ Éamonn Ó Tpearaig).

v herLiȓ ȓȓ, v vȓ rȓ: ȓæMus,
 ȓe: Mu wor ȓrarT Du ȓtiaL is eȓiȓ
 ȓun v ro:ȓæ Broȓ ȓrT, sȓki Na: Lænn,
 ax v kaskurt les Nu FrankL
 horo: ȓæ Du vahu Nu Mwæla;
 is horo: ȓæ Du vahu Nu Mwæla;
 is horo: ȓæ Du vahu Nu Mwæla
 niȓ v tarT v TȓurL

ȓe: Mu ȓrex ȓer Nax vȓciȓ,
 Muȓ meȓ bȓ: Nu ȓei ax ȓarTiȓ,
 ȓerLæȓ ȓȓ su vȓla ȓæȓciaȓ
 v kaskurt les Nu FrankL
 horo: ȓȓ.

Ta: ȓerLæȓ ȓȓ v tȓiaL har sæla—
 bei ȓiȓ læȓen ku:Ple ȓarDu;
 bei ȓiȓ læȓen FrankL is sȓaȓi,
 is Bwiȓi ȓiȓ riȓȓa is eȓci.
 horo: ȓȓ.

Séaplar Óg.

A Séaplar Óg, a mhic Ríog Séamur,
 'Sé mo mháthair-éireac(τ) do tpiall ar Éirinn
 Jan a'n ruainne bhíog oir, ríoca ná léinead,

Aé ag ceargairt leir na Francaig.

hórs! 'rē do beata 'un a' maile (< mbaile);

Ir hórs! 'rē do beata 'un a' maile;

Ir hórs! 'rē do beata 'un a' maile

Noir ag teact an tiamraid.

'Sé mo éireac gear naé breicpinn,
 Mura mbéinn beo 'na diaid aé reactinain,
 Séaplar Óg ir a míle geargidead

Ag ceargairt leir na Francaig.

hórs! níl.

Tá Séaplar Óg ag tpiall éar rāile —

Béid riad leir-Sean cúpla gearda;

Béid riad leir-Sean Francaig ir Spáinnig.

Ir bairid riad múnce ar éiriciú.

hórs! níl.

Ʒædiz Arda Mača.

(a) Cuan Beinn Éadam
(ð Anpār Ó Maþcaiz).

İþ kuan vīn ææDīn īn Mv hu:an vrEr Dūh,
İs mæ lə TE:n TəN Nv BoxnE īn Mv İİ,
hañic v NæfLīn væl vīn gvn İs DuM akiŇt
er aſti væenEs No: v glo: BaŇti,
Da: ra: ger iti İs vn çřigan ciaTiv
De wāçiv gEd as Nv TəMBwI Ňias,
gv roh ſial i: ñe:L İNs Nv mahv cææNv,
İs v Noca v je:Lu v Noç sv Mwİn.

glu:İf İeçæ xō: kluiſ İs dææDes
İn klāŇſtİŇt rEm skaiç Nv koçn harT hias;
di:Frİſ ſæN DI: vn rEv Mak Ğwri
v kar Nv klaiç ſewI v NoçDu riſt;
No: vn roh tref frið xAMPwI Nv heſæNv
Fo xİLİ gun rEvæ v veh Do:ta Nv jriſ;
Noç İs Doñ wEdİn v vL: garİſ vn ſcææL Dūh
No vn roh on a ŇeL Mak art æç sv tit.

(a) Cuan Binn Éadam.

Aige Cuan Binn Éadam in mo fuan aiséir dam,
 Is mé le taobh tonn na boéna in mo luige,
 Táinig an aiséir bheil-binn gan fíor dom' fíacaint
 (< fíacaint)

Ar aiséir Vénuir níos i gclóid ban tríd,
 Dá n-ádh gur éirí ar an Cneagán céadtaib
 De maraibh Jaedéal ar na tombaib 'nós,
 Go raib Síol Uí Néill 'nós na meata (< mbeata) céadna;
 Is an fíad ag gillead i n-ádh 'i maoin.

¹Dlítear léite com clútar(?) is d'fíadair
 'Un clunrtin fíem ríait na céigead tápt tíor;
 D'fíapfíuigí fíem dí an raib Mac Éamhá (< Mac Émhá)
 Ag cup na cloide fíem i n-ádh aiséir;
²Nó an raib 'tréir fíad éampais na hÉipeanna
 Fa Coillidh Dún Réime a beir dísíte 'na fíar;
 Níos ar fíor don maigdin a bí ag aiséir an ríal dam
 Níos an raib Eógan Ó Néill mac Aiséir Óig ra tír.

¹ a mbeataib raona, ma mbeataib.

² fíad me fíem léite com dlíte is d'fíadair.

³ tréir.

⁴ Níos aiséir fíad tréir a ann aiséir na tréir-fíad.
 (É. Ó T.)

Ta: Fas Ne fægnus rɔ: vjo ɐ NefaT
 ɐ Faru ɐ Nævɔl ɐ Nɔr su vi;
 kotliŋ rEmwɪl, Nɪɔn æN Ne fæle,
 ɐ mæu ɔr agus efaT ɐ Fɔlu ɐ Mwɪn —
 Is BraLax Nɪal rasɪ ɐMax gɛn xɪnu i: —
 ɐ mæu Ne cabɐ DurnaT ɐ NɔrTu iNw xrl;
 ɛn vɪli tɹeax De wɪçiv gEl carT
 flAT xALe Ne dexrl: ɐ Daraxun çti.

Úp-Çall Uí Çpeagān

(b)

(an File)

ɪpə uɹçɪl i: çɹigah fəh xADɪl mɛ: ɐrEɹ Fwɪ:
 wɹɔn;
 lə hæti Ne jall hahc a Nɪpɹer Fə Mɛ jɛn lə
 Pɔç;
 vl: dɪf gru:ai garɐ æci agus Lanyɪt iNw ci:v Mur
 ɔr;
 Is gur vɛ: sæklaŋtə ɐN Dāliwɪn veh gāliwerk ɛɹ ɐ
 rɪ:van ɔç.

Tá ¹páir na phoenar pò-beo i n-éipeáct

²Ag fopas i n-éibéal an féoir ra bpiob;

Canlín pèimeamail nígean Eogain na pèile

A mbéad ór agus éipeáct ag ³pollú a maoin'—

Ar bpollaé Niall Fparais amaé gan élaonad i—

A mbéad na ceata daonnaéct' ⁴a ndoirtú ina époide;

An mílíd tpeíteac de máitib ⁵Jaédeal ceapt

Slioct Colla na deag-époide ⁶a d'atpéad an épioc.

Úp-Cill an Éreagáin

(b)

(an File)

Aige Úp-Cill an Éreagáin 'read éodail mē anéir
paor bpiob;

Le héirge na ⁷gealaige táinig an ainneap fa mo
dén le póg;

Bí ⁸dír-éruaid gairta aici agus lunnip ina ciab map
ór;

Ir gupb é ⁹éac-fláinte (< íoc-fláinte) an domáin bér
ag amaire ar an ¹⁰píog-bean óig.

¹ go póill, pór.

² fopas an éabail feoib 'r na'r paob, fopas an
eibel an féoir 'r na pib. Reading suggested in
thesis:—fopas an éabail nár feodaé a'r nár pígead.

³ polla.

⁴ ar féoir ós a épié.

⁵ na maidne.

⁶ gpié-éruaid.

⁷ aoirneap.

⁸ ar an pailléan óg.

(É Ó T.)

(an Bean Siðe)

v i:al i: xAMuN, Na: kator hasu v ÑeəLTiv
 Broñ,
 ax e:fi gu TaPwI ages asTer lAMsu fjar sun rə:D
 No: gu tit: jes Ne naLiv Na wer gaLə iNti rEm
 gu Fə:L,
 Is jo: Tu: Evhas er ha:LI De Mu vaLusə lə faMsu
 çə:l.

(an Fite)

o: v rLan jes vilif, vN Tu: helip Fər třeəDu
 sLə;
 No: vN Du Ne NI: Mra: dasu hu: parnasiv v vL:
 deəNTə glə;
 gude:N tit: vNsu xraNuwən er holu hu:, v rLalT
 guN çə,
 Dar vian laT Mu hăuwəLsu veh kagurNI laTse
 fjar su rə:D.

(an Bean Siðe)

Na: fi:FrI Dusu caft er biç — Ñi: xALəM er v TEu
 fən Mə:N;
 fi:əxl biç Lănu mə v holu lə TEu gra:N əç;
 v Mwrih çarT Ne naLiv biəM gu Fəles ipe
 Daskun çə:l:
 Da: məp su Nl̥çə ipe tənip, vən er Mwidih ipe
 klar hit on.

(an Béan Síde)

A fial-fí: ¹éumann, na caitear túa i ²néaltaib
 b'ísin,
 Aé éirí go tapaí agur artar liom-ra riap ra pód
 Ns go tí: dea na ³ngeallais naé b'fuair: Zalla innti
 p'ím go p'íll,
 I' g'eobaid tú aoi'neap ar hallais do mo imeallad-ra
 le ⁴reama an éoil.

(an File)

Ó, a p'iozan dea inlir, an tú h'elen f'ar t'peagdaí
 r'íó;
 Ns an de na naoi mnáib deara tú Parnarrur a b'
 d'anta i g'eló;
 Zoidé an tí: in'ar éruinne mar hoilead tú, a p'alt
 gan éeo,
 Dar inian leat mo f'amail-ra b'eit ag cogarmas leat
 riap ra pód?

(an Béan Síde)

Ná riarruig daín-ra ceirt ar bit, ní éodluigim ar an
 taob' seo den mBóinn;
 Síoguide beag leinb mé a hoilead le taob' Z'áinne Óig;
 I mb'uidin éapt na n-ollam b'ím go pollur aige
 d'úrgad an éoil:
⁵Dá mb'einn ra n-oidé aige t'Sionainn, b'einn ar maidin
 aige clár Tír Eógan.

¹ éap'tanaig.² ngalar.³ ngeallaimint.⁴ rianraib.⁵ anna n-oidé da mb'einn a t'Teamair (É. Ó T.).

(c) Luēt an Tōppaið agur Luēt na Baure.

Jan van v vl: iŋti. vl: fi: Ne sl: et v gane
biḡu v jliāu. vit fi: v kraŋu deŋcā iḡus dāM-
Praxit fid i: o: hl: ge TL: et v fLEŋaū. fih v
Dai haT v diŋ v vl: æci.

is Diŋe harLe Fo jeŋu ge wuŋer fi: Bas jivu
Ne fNaTe Moŋe; iḡus wadi Ne hāganI harT in
sokru xar oŋL riŋ fid solar iŋiŋid lē Fwiŋe vā
oku.

vl: fid v PōtifaT tri: la: is tri iŋe; ax v tŋs
La: haŋic v TaM i: ilku. vl: v Tiŋcā bahe er Ban
is xar sMLai fid er xore. xolk fid i: fias iŋu
çliāu iḡus DarDI fid i: er hiŋaŋ sTōkax; iḡus Ner
v vet fid Tarsax ven fal iŋe Diŋe elē Den çliāu;
iḡus Mer fih haŋic fid Barv Ne raelicā.

vl: tax LaNe er Lav lōFe; iḡus Dag fid v
xalax er xlag iḡus Fuv fid iŋtax v wiŋt v NuaT
is v Niŋcā. gede harLI ge Tra:wil ax haŋic Banif
vŋiar oŋ tax PaBwil iḡus tri: çliāu lōFe Laŋ
Diŋcā bahe, aran, is kaŋLē, is ga Ni: Da wake Tu:

haŋic vMax Bann vN TōrI iḡus DarDI fid
çliāu Den viTaLē lōFe is DasTer fid fīar v
raelic iḡus diŋLā fid en xalag. DaskiL fīeD en
çliāu iḡus is Diŋe vi: oku ga Ni: Da wake Tu:—
bia iḡus dōx.

laf fīeD Ne kaŋLē, diç fīeD is DōL fid is
vi: fīeD sugax is v kar cōl ge Mwidiŋ.

(c) Luēt an Tóppaid agus Luēt na Bainne.

Sean-bean a bhí inuirt. Bhí sí 'na ruidse ar a gónaib beaga i gcliaib. Bhíod sí ag cnuinnú d'áirce, agus d'iomparócaid riad i s tóig go tóig ar a flinneáin. Sin an dóig éaéit i dtí a bhí aici.

Iy damne tapla ra deirpead go bfuair sí bair geimpead na rneacta mairce; agus bailig na hógánaig tairt 'un ríscu a cúir inuirt. Rinne riad soláitair airgid le faire a beit acu.

Bhí riad ag pótipeaéit tpi lá iy tpi oidé; ac an tpeaf lá éainig an t-am i adlacad. Bhí an t-uirge beata ar bun iy éaf rmaoinig riad ar éoina. Cole riad i ríof inran éliaf agus d'ápdunig riad i ar flinneáin ríscac; agus nuair a bhaad riad tuirpeac, bhaad real aige duine eile den éliaf; agus mar rin éainig riad bappa na peilice.

Bhí teac leanna ar láim leobta; agus d'fág riad an éailleac ar élaad agus éuaid riad irteac a baint an fuaéit ar an uirge. Zoidé éaplaig go tpiatamail ac éainig banair anair ón teac pobail agus tpi éliaf leobta lán d'uirge beata, amán, agus coinnle, iy gac ní dá bpaca tti.

Tainig amac bunaad an tóppaid agus d'ápdunig riad éliaf den biotailte leobta agus d'artair riad riap ra peilie agus d'irliig riad an éulóg. D'fórgail riad an éliaf agus iy damne bhí acu gac ní dá bpaca tti — bhaad agus deoc.

Laf riad na coinnle, d'it riad iy d'ól riad iy bhí riad rísgac iy ag cúir ceoil go maidin.

Ʒædylz Oméit.

Maidin Fegmarr

(a) (ð Páidí Ó Feapáin).

Mwíðin ð:wít is me gəl gu fjo:xíl,
 ce: xas sɛ rɔ:D ɔrɛM ax sTɔr Mɛ xrl:
 Ílg me Mɛ Lɛh ɪt v BrɔLax rɔ:wíl
 is hag me Pɔg Nɛ gɔ: Dɛ sTɔr Mɛ xrl:
 ʃə Dɔr ʃi: sTɔP ɔgus Nɔ: sTrɔk Mɛ xləkv,
 Tɔ: ʃis Dɛ nɔ:ʃɪn ɪə ban v Tl:.

(b) Toimarr.

v wəkv Təsv rɔD ɛr biq Nɔr wɔi diə? xə
 Nɔi diə v lɛti hɛn ʃiəu; hənɪc mɪʃə Mɛ lɛti
 hɛn.

Iomáin Léana an Báððððin

(c) (ð Riobard Mac Ceangainna atá
 83 bliaðan d'aois).

cɛtə fərv dɛɔgv Dɛ skaFwítə a mɛ,
 is iəD v ʃəMəl ɛr lɛəvɛn wɔ:wɛn;
 ɔ: wuzɛt v vɔ:N lɛ: gu di: kɔrMɛ Duh Nɛ ʃrɛnɔ
 xɔr xɔr sɪD ɛr wɛ:N Tɔu wɪəFv v Bɔtə.

vɪ: di:ʃ Dɛ wítɪf ɔ:gəh ɔN;
 vɪ: di:ʃ ɛlə Dɛ wítɪf ɛ:gəh ɔN;
 vɪ: rɔ:arkɔx kɔ:wíl ɛɛrNɔx ɔN;
 vɪ: fəv ɛlə ɪNʃɪn Dɛ wítɪf vɛrɪɪ ɔN;
 vɪ: PɔtɪN tɛ:və Nɛ wɔrɔNTɛ v gu:l ʃɛ:ʃɛ;
 vɪ: Dɔ:wɪ bəg ɪʃ fɛh ɔN.

(a) Maidin Fógmaí.

Maidin Fógmaí is mé ag gabáil go Feoicail,
 Cé éar ra pód oim aé ród mo éiríde.
 Leag mé mo lám ar a brollaí pómáil
 Is tug mé póg níos do ród mo éiríde.
 'Sé dubaí rí: 'Stap agur ná ríde mo éiríde,
 Tá pór do níos aige bean an toige.'

(b) Toim.

An bpaí tura pud ar bié nár bpaí Dia? Can
 paí Dia A leiríde Féin maí; éonaí mipe mo
 leiríde féin.

(c) Iomáin Léana an Baíde.

Ceiríe peapa daga de ragaí níos Ómíe,
 Is iad ag iomáil ar Léana an Baíde;
 Ó uair an meadon-lae go dtí epomáí dub na gpeine
 Cap éuríad ar aon taob uata an báire.

Bí díe de muntí Ágáin ann;
 Bí díe eile de muntí Féaríde ann;
 Bí Ruapacé epídeamí cearnacé ann;
 Bí peap eile ann níos de muntí Méaplaí ann;
 Bí Paí an ríleibe 'na bapíanta i geíl gáige;
 Bí Dubtaí beag leir féin ann.

3æðil3 Muneacáin.

Sean-Fecla

(a)

(s Lúcar Ó Muirgeara).

is míúic v ves v ku: MaL sonv agus v ku: Dæv
Nv riç.

Mes FaDeN La: hīj v Nuçə Fa jetu.

erke Mo:ru er wah har Lar.

is glas Nv kric v waD wop.

hīj v Duxus fti:D Nv krā:wv is hecd v ku: Sei
v jaria.

(b)

Rann.

sLa:Ntə Nv (h)etəNv is kANDv wE: ɔ,

is Nvr eəgus Nv gE:l, Na: roh Dīnə er biç bjɔ.

(c)

Abayteaca.

ka vMax v.

far FlaFwíl.

Ta: fə xɛ ku:l lə fNeh kaPwíl.

Ta: fə lɪp.

wɛ:l fə ɪp.

Ta: fə kar naTɐ.

çaNv mə MarT.

gude: rɪp Tu: lɪf v wɪlax (Fwɪlax)?

Tɔr Dɪpə ə.

Ta: pɪan vn Mv grem.

wɪn mə ʒɪem is kas Mv gəd.

Ta: fə kœlɛtə lɪf v NœaT is lɪf v Nakres.

(a) Sean-Focla.

Iy minic a beay an cū mall rona agur an cū dona
'na piē.

Mā' r pada an lā tīg an oidee fa deipeaδ. (6)

Aðarca mōra ap 6a t̄ap leay.

Iy glay na enuic i bpad uann.

Tīg an dūc̄ay f̄rid na enāma, iy t̄eid an cū i ndiaid
an ġeayr-f̄iaid.

(b) Rann.

Slāinte na (h)Éipeanna iy Condae Muig Eo,
Iy nuayr ðagar na Ĵaedił, nā paδ dume ap biē beo.

(c) Abayrteača.

Caic̄ amaē ē.

Feay flait̄eamail.

Tā rē cōin caol le r̄neaδ capail.

Tā rē linn.

Buail rē inn.

Tā rē ag cup r̄neača.

Ċeannuiḡ mē mapr.

Ĵoidē junn(e) cū leir an b̄ruideac̄?

Taḃayr̄ dunne ē.

Tā pian in mo ḡpum.

Bain mē ġneim ar cor mo ġaid.

Tā rē caillte leir an f̄uačt iy leir an oc̄ayr.

xa dīj hīf ka:Frī ol lə manl.
 xol: mə v ləti fəh.
 xa: No: mə ə.
 gude: v Tīfīm vTa: ɔrT?

An Pota Óip

(d) (s Cárptona Ní Cumargatg).

vI: far v gəBwīt er xul vN TL. Fuīt sən
 PəTə is e: Lan ɔt ɪgus hag en PəTə IN TL.
 vI: sə scitə ɛt v FəTə gu roh v lət sīn ɛt v
 Turaw ələ. xa daku lə Nīhə ɔku janu Max gude:
 vI: scitə ɛt v FəTə.

hīnīc far BəT ɪstax La: wən is jar sə piəsə
 arəh. Fuīt sən piəsə is Nuīt v vI: sə Du: ɪə
 Dālwɛrk fət v FəTə. is ɛNTax v fə:rt PəTə
 sīn er sɛsən. arəv ban v TLə: xa dīj hīj Dīhə
 er bīç al ɪNfəxus Dīp gude:N scitə Təf. dīr sə
 gu vīl v lət ɪNsu Turaw ələ.

ɪgus xurə sīD vMax is Fuīt sīD v lət ɪNsu
 Turaw ələ (tīə).

Ɔaediłz an Ɔabām: Ɔleann Ɔaibleann.

Rannra

(s Ɔaəç Ó Dəslām).

- (a) Ta: mə ɪmaxT, Nī: ɛəDīm tīLə,
 Me wɔ:n, Me vīLə, Me çīhəNt kru:ai;
 Ta: mə ɪmaxT ɔv Me DLhə MwīNtərə
 gus Nə dɔ:rə sīLə ɔv Me gru:ai.

Ca dtig leir c         a    le meanaite.         a leit       .
              .
       an t-     (a   ) at      ?

(d) An pota    .

        ag              an to   .         an pota agur          ; agur     an pota 'un to   .                 an pota go     a leit           an taob     .    dtioc    le aondu                                an pota.

T          bo  t                   d'                 .         an     ;         a       d      , d'            an pota. '   ion      an       pota    ',          .          an to   :—'   dtig      du          a               du        an         at      .' '       go     a leit         taob     .' Agur                agur          a leit        taob     .

Rann  .

- (a) T      ag       , n          t     ,
 Mo     , mo       , mo               ;
 T      ag          mo        m        
 '    na d     ag         mo       .

- (b) jefi gūst er Madīn,
 xurēv mē Nuīm Da: kasu (kəsu),
 jīzan v Taurī Lasu,
 ges col bīN Nv Nēon.

An Cailín Donn.

- (c) (6 Domhnall Ó Seipeadán atá 80
 bliadán d'aois).

v wake sīv No: gu:alv sīv Tu:anisc Mv xalīn
 DAN,
 harT Fa: Nv jlaNTaī u:ajūax No: su:as Fa: Nv
 sLe:vto FrI;
 Mv vl: sē v jīNuū xru:ai agvM Mv lu:a laT s guN
 Dal Mv wrI:—
 Mv vaNaxT gv La:N Lu:ān laT, is bi: ku:arTīaxT
 sv Nat v mim.

- (d) An Páidip.

ar Nāhīt vTa: er Nāū, gv Nī:Fv hanīm; dij
 v DrLaxT; Mv NēaNTER Dv hel er v Talu Mv
 nīhər er Nāū. ar NaraL LE:hauwīl, Tar Du:N
 vNūh; Maiç gu:N ar vīax lē Mv Maiç gu:N.
 Na: Lēj Du:N Tītim v gaxI, ax sIr sīN o: gax
 alk nīf īges uat ar Ma:f. amen.

- (b) Ag éiríge dain-ra ar maidin,
 Cuala mē an fuaim dā caraδ,
 Ğrian an trāmpaiδ ag laraδ
 'Zur ceol binu na n-ēan.

(c) An Cailín Donn.

An bfacea rīb nō an geuala rīb tuanaizg mo ēailín
 donn,
 Tapr fá na gleanutāin uaigneac' nō ruar fá na
 rīlībrib ppaicē?
 Mā bī rē i gcuineamain ēpuaiδ agam mo luad leat
 'r gan d'fagāil map innaoi—
 Mo beannaēt go lā an Luain leat i' bī ag cuapt-
 aīdeāēt ran āit a mbīm.

(d) An Páidiz.

Ar n-ačair atā ar neam, go naomēar ē'aim; [go]
 drige do pioğāēt; map ndēantap do ēoil ar an talam
 map nītear ar neam. Ar n-apāl (apān) laetāmail,
 ēabair dūinn indiu; maic dūinn ar bpiac' le map maic
 dūinn. Nā lēig dūinn tuitim i geatuiğēe, ac raop
 rinn δ gaē ole 'noir agur ar uair ar mbāir. Amen.

Заедилз Аончрома.

- (a) Абаиреаца агур реан-рочла
(δ Μάριε Μόρι Νιc Κομμαic).

va: klvñə mah aguM Ner v vl: mə ɔg.
Ta: sə gu ma:gaɛl wɪf Ner vTa: mɪsə v fa:f fan.
vl: sɪD v goɪ ɔɔɪ vNu ɳElk.
Ta: mə Tul gu bɪtal fərft kuD De Ne Laiha
fəh. ɔ: gu dɪLi Tu: mə vʊrNiñ sLan.
Ta: mə mə xocɪl iNfəh v rugu mə is gu
MəvemasTu gu jo:v mə bas in.
vɔ:l fəN Dɪha sɪñ ɪgʊs hut sə.
Ta:N Lai fəh faDv ax takɪ Nɪʔa.
is glas Nu kruc v vaD wʊaɛN ax məs glas
ɛD xan fər v Tɪn.
is mɪñɪc ku: faLʊv sonax.
Pɔs ɛɪ v xɔx wɪlax ɪgʊs rɪc De vɔ: v vaD
vɔ:n vɔla.

- (b) Rann
(δ Ρόριε Νιc Αοδα).

Da: me:N fəñ v Nardə ku:an
v Nacə tɛvə Ta: vaD wʊaɛm —
oho ɛtə ɪj is ɔ:
oho ɛtə ɪj is ɔ:
fɛ: mə xɪE: Ta: TroM is Bro:nax.

(a) Abairteacha agus sean-focla.

Bá cuimne maith agam nuair a bhí mé óg.
 Tá ré 'ga m'fágáil anoir nuair atá mise ag fáil sean.
 Bí riad ag gabáil ceoil m' i nZaediú.
 Tá mé tuil go Béal Feirste cuid de na laethib
 seo. Ó, go dtille tú mo muimín pláin!
 Tá mé 'mo coinnuidhe anseo ó rugadh mé is go
 mboisiam is tú go gceoid me b'ann.
 Buail ré an duine sin agus tuit ré.
 Tá an lá seo pada a' t'ioceadh an oide.
 Is glay na cuic i b'pad uaim, a' m'glay, éan
 f'ear atá ann.
 Is minic eú fallra rona.
 Pór ar an éirí (< cruac?) aileac is pic do b'ó
 i b'pad ón baile.

(b) Rann.

Dá mbéinn f'inn i n-Áirde Cuan,
 I n-aice an t'leibe atá i b'pad uaim —
 Oho Éire 'lig is!
 Oho Éire 'lig is!
 'Sé mo éirí atá t'iom is b'ona.

(c)

Abaupteaca.

tiȝ ƿ Nīas Iges sai fīas Iges deæn De fciſta.
deæn De goce.

Ta: Nu maDe fa: rEkt is Nu kloxe jfīmīſta.
va: fə bakax.

Ʒædīlȝ Reac̃rann.

Mac na Baup̃teabaȝe agur Nīgean an Rīoȝ

(s̃ Doīnnall Mac Cuyp̃trīȝ).

va: rL: an rēvə fəh is va: Nīæn eȝə; is xa Fōwēȝ
i: Dīnə ax Dīnə verēȝ uȝə ga-tīaxT Trai uæſen;
is va: NārT Dūnə er sīfī uȝə; is xa Bureȝ hūn
də Ne Dūnə Tōrtən uȝə gaſen ƿ jēnīv. va:
baīNtrax an is va: Eæn (eæn) vak eæ; is Durt
ſeſen lə Ne vāit̃ ȝe bær Doſen ƿ goL is feaxīNt
ƿ DErēȝ ə gaſə er Nīæn ƿ rL.

Wal, arse vāit̃ ief, fīmē Dīnə urēmax ƿ xūai
ƿ hīNsī is xa Dug Dīnə uȝə fīan gaſə jēnīv.
Wal, arse ƿ mak lēȝə, dēn use banax Dīse is
marē cark. Wal, ƿ vīc, arſīfə, Nī: mīfə fīN Dut.
ko-ke sær lāT banax Mōr is mē vaLaxT Na
banax beg is mē vjanaxT. Wal, ar ſeſen, is sær
lām banax beg is De vjanaxT.

(c) Abairteacha.

Tig aníos agus ruid ríor agus dèan do rìgìrte.
Dèan do òrpað.

Tà na madaid fa pèir agus na cloca greimirt.

(Bì rìoc ann agus nì òrpað leis cloca a pìocað
le caiteam aì na madaid).

Bà rē bacad.

Mac na Baintreabhaige agus Nigean an Rìog.

Bà nì ann poime reo ir bà nigean aige; ir ca
pòrpað i dume ac dume beappað uirte gairndeaet
tì nì uirpean; ir bà neart daime aì ruirge uirte;
ir ca b'urpað haon de na daoim tabairtean uirte
gairpean a deanaim. Bà baintreabhaic ann ir bà aon
mac aige; ir dubairt reirpean le n-a mairpean go
b'feapp: dō-ran a dol ir fēacaint an dtabappað a
gairpe aì nigean an rìog.

'Wall' (< well), appa a mairpean leis, 'ir iomda
dume uirpamaic a cuaid a monniride ir ca drug
dume uirte naim gairpe deanaim'. 'Wall', appa a mac
lētē, 'dean tura bannaic daim-ra ir mairp ceape'.
'Wall, a mīc', aì rīre, 'nì mīre rīn duit. Cēa ir
feapp leat bannaic mōp ir mo mallaet 'nā bannaic
beag ir mo beannaet?' 'Wall' aì reirpean, 'ir feapp
liom bannaic beag agus do beannaet'.

Nir v hu:æf æ v banax sē çark, xuai æ IÑfiñ,
is Nir hañi vN Takrus, hai æ fies is rain v
jiÑar.

rain æ rai IÑfiñ goL (j)IÑsI Tai an rI: va:
æ sMwL:Ñfaxv gude: jenug æ er san ga:fə ho:rt as(f)
Ñi:en v rI:.

Nir va: æ DoL IÑfiñ, hut sē stax lə gor v
xof v vjall; is xuai æ is Lem v varklaxT
er v gor is çINTI v grim su:əs lə can v got.
rug æ lə Ne ga: Lā:v er sTAMpə i:raBwIL v got;
is va: æ IÑfiñ des Də hoi vñ rI:.

va: sōmər ej Ñi:en v rI: er v LaFTv; is xuf
mak Ne baiÑtrai v gor er mife; is Nir hanl
ifə v TaməDaN Dñə v marklaxT er v gor is
v gor er mife, vuzæi i: v Da: eos ēr v çele is Lij
i: ga:fə Mo:er asti.

xuai mak Ne baiÑtrai IÑsI v rI: vñif, arse
mak Ne baiÑtrai, Ta: De ñi:en ageM. mə Ta: he:
xa ñil i: ageD fast. Ta: ageD lə To:rt u:fə ga:fə
Da: uzæf elik.

hañə sēñ Ne valə IÑsI v vāñr; is Durt v
vāñr ləf gude: xuai Də: Durt sēñ ləçə gu Dug
æ Eəñ (əəñ) ga:fə asti.

rain æ rai IÑfiñ is xuai æ Lə: er Ne va:tax
is xa roh sis sje gude: jenug æ er sAN To:rt u:fə
ga:fə v DarNe uzæf.

va: æ koflaxT spel, is gude: hu:æf æ IÑfiñ ax
krucəN Ne Bə: xofi æ piəsə elik xof v vjall
is hut sē stax lə jax; is sMwL:Ñfi æ, Nir hu:æf
æ v tax, v ruD v bæ:r v jeniv Də: er sAN To:rt
er Ñi:en v rI: ga:fə v jeniv v Dale uzæf.

Nuair a fuair é an bannaic i' an céime, éuaid é annsin i', nuair a tainig an t-ocpar, fuid é fíor i' rinn(e) a dhinneáir.

Rinn(e) é péid annsin a dol ionnruide toige an píos. Bá é rmaoinreaca goidé géanpad é ar son gáire a tabairt ar nígéan an píos.

Nuair bá é dol annsin, tuit ré irteac le gabair a coir an bealaig; i' éuaid é i' léim é a mapcaideact ar an gabair i' tionntuig a dhruim ruar le ceann an gabair. Rug é le n-a dá láim ar rtumpa iarbail an gabair; i' bá é annsin deas do toig an píos.

Bá reomar ag nígéan an píos ar an lafta; i' cúir mac na baintreabaige an gabair ar mipe; i' nuair a connaic i' an t-amadán dune ag mapcaideact ar an gabair i' an gabair ar mipe, buail í a dá bor ar a céile i' leig í gáire mór airí.

Cuaid mac na baintreabaige ionnruide an píos. 'Anoir', apra mac na baintreabaige, 'tá do nígéan agam.' 'Má tá féin, can íl í agat fárt. Tá opt le tabairt uirte gáire dá uair élioc (eile).

Tainig eirean 'un a' baile ionnruide a mátair; i' dubairt a mátair leir goidé éuaid dš. Dubairt reirean láite go dtug é aon gáire airí.

Rinn(e) é péid annsin i' éuaid é lá ar n-a báipeac i' ca pab fíor aige goidé géanpad é ar son tabairt uirte gáire an dapna uair.

Bá é coirideact spell, i' goidé fuair é annsin ac cpaiceann na bš. Coirig é píora élioc a coir an bealaig i' tuit ré irteac le eac; i' rmaoinrig é, nuair a fuair é an t-eac, an rud a b'feapp a deanaim dš ar son tabairt ar nígéan an píos gáire a deanaim an dala uair.

xu:ai ə is hug ə lɛf v tax is spɛəDax kracəN
 Nu Bɔ: vmax er klar EəDɪn v Nɛiɕ. xu:ai ə is
 harɪN unu:əs kracəN Nu Bɔ: er kosən v Nɛiɕ is
 lɛm v varklaxT er v Nax is gaLɛpəl lɛf ɪNɪ
 Tai vn rɪ.

va: Nɪən v rɪ: Nu sai Nu fomər he: v gäverk
 vmax er v NuNag; is Nɪr hanɪ ɪfə v TaməDan
 Dɪnə v marklaxT er Bɔ:, lɪj i: gatə əlik afti.

xu:ai mak Nu baiNtfai ɪNɪ v rɪ: Ta: Du
 nɪən əM (agəM) vnɪf. mə Ta: he:, xa nɪl, arsən
 rɪ: xa nɪl i: agəD fast. Ta: agəD lə Tort ufo
 gatɪaxT u:əf əlik.

hanɪ ɛfəN Nu valə ɪNfɪn. disrɪ v vāɪr Də:
 gude: xu:ai Də: Durt fɛsən gə Dug ufo gatə
 Də: u:əf.

er v Traɪə Lə: rain ə rai er sAN Tort ufo
 v Traɪə gatə v jənɪv. Nɪr hanɪ mak Nu baiNtfai
 er äverk Tai v rɪ: va: fis ɛjə gə mɛəg Nɪən v rɪ:
 v gäverk vmax er v NuNəj vn gənl.

xu:ai mak Nu baiNtfai is xur ə v ga: Lāv
 Fwɪ: er v Tɔləv, is hɪɪj ɛfən v ga: xof v Nardə
 ɪNfɪn is va: kɔfɪaxT er v lāvən; is Nɪr hanɪ ɪfə
 v TaməDan v kɔfɪaxT er v lāvən is v xosən gə
 harD, rain i: ɪNfɪn v Traɪə gatə.

xu:ai mak Nu baiNtfai ɪNɪ v rɪ: Ta: Du
 nɪən agəM vnɪf. mə Ta: he:, xa nɪl, arsən rɪ: lə
 mak Nu baiNtfai. Ta: ax Mor ɪNfɪn, arsən rɪ:
 mənə vai v ɕaN Dū xa Nai (h)u: mə nɪən.

Cúaid é agur tug é leir an t-eac ir rpreadac cpaiceann na bS amac ar clár eadam an eic. Cúaid é ir tarrpauz anuar cpaiceann na bS ar coran an eic ir lém a mapcaideact ar an eac ir gallapal leir ionnruidé toige an plog.

Bá nizean an plog 'na ruidé 'na reomar fém ag amape amac ar an funneog; ir nuair connaic ire an t-amadán duine ag mapcaideact ar bS, leir i gáipe éilloc airt.

Cúaid mac na baintreabaige ionnruidé an plog. 'Tá do nizean aham anoir.' 'Má tá fém, éan fíl', arfa'n pí. Can fíl i aghat párt. Tá aghat le tabairt uirte gáipideact uair éilloc.

Tainig eirean 'un a' baile annrín. D'fiorruig a máctair bS goide cúaid bS. Dubairt seirean go dtug uirte gáipe dá uair.

Ar an tpiomad lá minn(e) é pèid ar son tabairt uirte an tpiomad gáipe a deanaim. Nuair éainig mac na baintreabaige ar amape toige an plog, bá fíor aige go mbéad nizean an plog ag amape amac ar an funneog in geomnuide.

Cúaid mac na baintreabaige ir éuir é a dá láim faoi ar an talam, ir teitg eirean a dá cóir i n-áirde annrín ir bá ag coirideact ar a láiman; ir nuair a connaic ire an t-amadán ag coirideact ar a láiman ir a coran go hárd, minn(e) i annrín an tpiomad gáipe.

Cúaid mac na baintreabaige ionnruidé an plog. 'Tá do nizean aham anoir.' 'Má tá fém, éan fíl', arfa'n pí le mac na baintreabaige. 'Tá acaé mór annrín', arfa'n pí, 'muna bpaige a ceann dam, éan paige tú mo nizean.'

xuai mak Ne baiNtfrai iNfiu ge roh ej Tai
v Na:x. Nif xodI e mak Ne baiNtfrai ej v Tai,
Durt fa lef ene Trod v va: wuai. Durt mak
Ne baiNtfrai gur var lef goL v xarIaxT Na
goL v god.

v ceD xor Ne dif hug e as, xuf e v Tax
fias ge di: v ga: glun ffid v Tolve kru:wi. sparal
mareM Du is vev me Dut me xIEiv is Pukan
ot. iNif Du kat v vel e is sparaje me TareM
Dut.

diNif v Tax Do vak Ne baiNtfrai kat v
vaig e e.

xuf e v Tax iNfiu fias ffid v Tolve kru:wi
dhar v Tax et v sparal is ge Neneg e ruD
er bi Do.

xuai mak Ne baiNtfrai is xuf e e fias ffid
v Tolve. xa roh bit er uaxTer ax v can is v
vual (vuNal). huxer mak Ne baiNtfrai v kIEiv
is jarog e creg Ne ruD er bi.

nif, arse mak Ne baiNtfrai, ko: er v Bu:leg
e kIEiv v ceD ruD. Durt v Tax lef v vuleg
er sTAMpe kru:v va: ej v hu:v. Na:M Bu:leg
mak Ne baiNtfrai e er v xru:v xa vreg bit
mah et.

arse mak Ne baiNtfrai lef: v sTAMpe sar Dus
v vuleg et, De vual (vuNal).

vuf e Bu:le den xIEiv er v vual (vuNal) is
xuai v can suas eDer (h): sNe speren.

Nif v hudi v can vnuas, xuai e er v vual
(vuNal), is va: xo: sLan is va: vifau.

Cuaird mac na baintreabaige annrín go rab ag toig an a-tac. Nuair éuala é mac na baintreabaige ag an toig, dubairt sé leis an é troid a bá uaird. Dubairt mac na baintreabaige gurá' fearr leis dol a éapaideact ná dol a troid.

An élad éor ná dí' tug é ar, éuir é an t-a-tac ríor go dtí a dá glúin fuid an talam éruaid. 'Spáráil m'anam (anam) dam ír bearrad me duit claidéam ír pucán éir.' Inuir dam é'ait an bpeil é ír spáráilfuid mé t'anam duit.'

Dinnir an t-a-tac do mac na baintreabaige é'ait a bpaigead é é.

Éuir é an t-a-tac annrín ríor fuid an talam éruaid. D'arr an t-a-tac air a spáráil ír go ndearpad é rud ar bit dó.

Cuaird mac na baintreabaige ír éuir é é ríor fuid an talam. Ca rab bit ar uactar ac a éeann ír a muneál. Fuair mac na baintreabaige an claidéam ír gearrpad é creag ná rud ar bit.

'Noir', arra mac na baintreabaige, 'es ar a buailfead é an claidéam an élad rud. Dubairt an t-a-tac leis a buailead ar rtumpa éraois' bá ag a éaiois. Ná mbuailead mac na baintreabaige é ar an éraois éa báad bit mar é air.

Arra mac na baintreabaige leis: An rtumpa ír fearr dam-ra a buailead air, do muneál.

Buail é buille den claidéam ar a muneál ír éuair a éeann ruar eadar tú 'rma rpearan.

Nuair a éainig an éeann anuar, éuair é ar an muneál, ír bá éom flán ír bá aram.

vuil a e: v Dale uæf, is hahi vnuas is hai
 a er v vual (vuNal) xo: mah is va: a v çED uæf.
 xa roh fis ej mak Ne baiNtfai gude: jeneg a
 ersa.N deteg v xur er v NaX.

v Traie BuLø hug a Do: xuai v can suæ
 eDer (h)u: is Ne spærun; is er v vø taxT vnuas
 vuil mak Ne baiNtfai bar v xos jes er v çan
 is çINTI Ture Ne grucæja er v Tolwe; is Lai
 a iNfiu. xa roh Tuli mah et.

hug mak Ne baiNtfai læf v can is hug a e
 Don ri:. Durt mak Ne baiNtfai læf v ri: Tu
 Du hæn agwM unif.

Fos ID iNfiu is var v vañif faD faxT bliæv,
 is va: v La: mæ jeteg xo: mah læf v çED La:
 Fos ID is gag mife ID iNfiu.¹

¹ Do u, u: Reacpann pæac alt a 31. Dap hom
 gup nud ægin eadap m: agur E: an t-m: atā tior
 agam ra rgeal reo. Do na conpanais bēalacā pæac
 alt a 185.

Buail é é an dala uair, is éainig anuar is iud
 é ar an inunedl com mair is bā é an éad uair.
 Cá rab fíor ag mac na baintreabaige goide éeanpad
 é ar fon deipead a éup ar an atac.

An tpiomad buille éug é ds éuaid a éeann ruar
 eadar éú is na rpeapan; is ar a beir ag teact anuar
 buail mac na baintreabaige bapp a éor deap ar an
 éeann is éionntuig taob na gpaige ar an talam;
 is luig é annrín. Cá rab tuillead mair air.

Éug mac na baintreabaige leir an éeann is éug
 é é don píg. Dubairt mac na baintreabaige leir an
 píg: Tá do nígéan agam anoir.

Pór iad annrín is mair an bairt pad react bliana
 is bā an lá mu deipead com mair leir an éad lá.
 Pór iadi r é'pág mire iad annrín.

Clár na bFocal.

[Baineann na hainmneacha leis an alt ina bfuil an focal le faighil sa leabhar.]

a 331	a duldamaid 211
aíac, aiaic 103	aer 59
aíall 22. 103	ag 289
aíann 22	agaib 28. 114
a ípolc 180	agaib 41. 45. 60. 131
aíla 103	agann 28. 114
aíleir 103	agam 28. 114
a bpáire 149	ag an bion 259
a bpáirín 159	ag an éailiú 74
acimung 252	ag an éomairrain 91
a ceatair 325	ag an fear 251
a éir 14. 19	ag an ínnaoi 227
a éir an dopair 19	ag an páirte 164
a éomair 19	agat 28. 114. 191
a éir d'ag 66	ag baint éreacnaig 206
aíaméioinn (r. tab.) 165	ag baint éir 279. 339
aíar 41. 45. 60. 142. 306	ag beannaicir 337
aíarar 60	ag bpeacnaí na híre 206
aíar 9	ag bpeacnaí 158
a Dia Uile-Éumacir 302	ag bpeac na nglíomac 292
aímad 9. 142	ag buaicé na enaige 89
aíram 320	ag ceann an tríd 122

- ag cogarmair 337
 ag comneáil 262
 a geora 310
 ag cuntaí na bpeann 159
 ag cup buađapta oim 339
 ag cup ríl 267
 ag cup íneácta 257
 ag dēanam a dīcíl 241
 ag dād 289
 ag dālō 289
 ag feadalaig 337
 ag feannađ na caopać 193
 ag fūē 78
 ag fōuprū 233
 ag fūling 241
 ag gabāil amać 214
 ag gēimnig 74
 a ġiolla udaiđ 302
 ag ġnotū aip 227
 ag ġoil 92
 ag iapmađ 289
 ag iomćap 289
 ag iēmniġ 74
 ag liġe 78
 ag mallāćtaig 337
 ag ōl an tṛāile fēupđ 170
 ag fēim 88
 ag rġpeadaig 80
 ag rīōćlōđ an bāir 218
 ag rīlōcađ 97
 ag rīuparmair ġlaparmair 194
 ag rīpōnađ 97
 ag tarmair 241
 ag tarmāil 55
 ag tūlć 325
 ag tūim 92
 aībneāća 170
 aīcī 90
 Aīpēann 333
 aīē 90
 aīne 54
 aīlīe 264
 aīmfeap 160
 aīnceāl 296
 aīndeom 90
 aīngeal 214. 293. 336
 aīngīdeāć 296
 aīnn 90. 93. 160. 256
 aīnneap 90. 295
 aīp 284
 aīpđ 226
 aīpde 226
 aīpe 279
 aīpgead 212. 279
 aīpm 93
 aīpneāl 216
 aīptiogał 235
 aīpling 252

áite 116
 aitéioppa 112. 301
 aítne 258
 aitéaca 283
 aitéacár 283
 aitéige 283
 Albain 101. 147
 a leinb 93. 256
 a leiteid de tnap 231
 a leiteid de tubairte 324
 a leiteid reo 68
 alp 144
 alunn 295
 allta 9
 alt 186. 211
 altú don Ríg 211
 am 106
 amadán 2
 amaideac 49
 a Maigdean gléamail 271
 a maigdean éiláir 218
 amail 105
 amáin 178
 amape 105. 142. 178
 a mátaip 176
 amgar 216
 amlaid 105
 ampan 105
 ampar 105
 amuša 103
 amuig 301

a Muire, a Baintigearna
 176
 an abainn 197
 an áit reo 12
 anall 99. 196
 anam 227
 an baimríogan 175
 an bpaca tú ? 180
 an bealac ir gioppa 87
 an bpeiceann tú ? 171
 an bpuil? 273
 an bpuil an cfor leat 335
 an bpuil tú 'do tporgað?
 231
 an Binn Ruað 335
 an bš 175
 an buacail ir feam 58
 an Caom-Róire 335
 an ceape 297. 339
 an Dall Liat 335
 an-daop 195
 an dapa 216. 331
 an dapna 194
 an-dear 248
 an-dian 248
 an-dona 195
 an Dpoigneán Donn 48. 81
 an dteam tú rin? 52
 an dtompá ra tobap ? 154
 anduine 195
 an earðg 251

- an Feaða (g.) 322
 an fear b'feapp 158
 an fear i' amaidige ran
 ait 74
 an fear nað dtaing 190
 an fear reo 12. 335
 an fideog 251
 an f'raic 296
 an gann leat ? 335
 an gē 302
 an ġeapmāin 101
 a ngeimnead 65
 an ġman 302
 amap 99. 133. 249
 a mineadsi 255
 an luid 245
 a n-focflāinte 251
 aniof 249
 an leigfeð liom Tomāf?
 286
 an-lom 195
 an luat 195
 an mī reo ġugann 172
 an ngeallann tū rin? 292
 an ngortscāid tū ? 311
 an n-iċeann tupa uðlaf 251
 annlann 210
 anoct 186. 196. 316
 anoi 99. 249
 anoiſteap 196
 anoiſ 196
 anoun 24. 99. 196
 a Nōpa 201
 an opðog 197
 Anpār 9. 203.
 anpð 9. 203
 an pāiſte i' epaoraiġe ra
 toiġ 80
 an pāpdiſte 164
 an t-aep 59
 an t-apān 242
 an t-atap 187
 an tē 70
 an t-ġan 242
 an tē b'pēile 158
 an t-im 242
 an t-iomaipe 242
 an t-ſl 242
 an-toll 195
 an-trātað 195
 an-trpom 195
 an-truoġacānta 195
 an tſlāinte 215
 an tſliġe i' feapp 268
 an tſliſ 268
 an tſluaraid 215
 an tſūil 187
 an uap reo 12
 anuar 23. 38. 99. 127. 196
 a n-uaiſleact 197
 an uib 92
 anupaið 196

- Aoine 83
 aon 59
 aondúine 195
 a péapla 167
 ap 281. 339
 ap, apfa 216
 ap a cúlaib 174
 ap aiy 240
 ap a mēir 65
 apān 3
 ap an éarān 315
 ap an éoir minnig 335
 ap éoir Ríog Sclamur 335
 ap an éic 300
 ap an élaiprig 80
 ap an éloic 121. 300
 ap an éloic gairb 170
 ap an éloic gairm 93
 ap an énaig 89
 ap an épeig 68
 ap an éuan 339
 ap an éruaig 128
 ap an iapann 251
 ap an leic 285
 ap an luing 294
 ap an muic 92
 apān reagal 335
 ap an rguab 158
 ap an tirlat 89
 ap an tynān 227
 ap an tynēacta 280
 ap an tuinn 248
 ap an uplāp 281
 ap aonaē 281
 ap ball 281
 ap biē 72. 300
 ap boipd luinge 281. 294
 ap bpāpc 340
 ap bpigūn 159
 ap bīar rē an fūinneog? 281
 ap buile 267
 ap éeann an tirlig 215
 ap ceapp 285
 ap cūc 72. 285
 ap cūl rēite 300
 apd 9
 apdām 256
 ap deil 273
 ap deir Dē 274
 Apd-Ri 278
 apēip 278
 ap fāg rē an baile? 281
 ap fārcōō 163
 ap feaō 67. 166. 309. 322
 a gceatpān 291
 ap gcīor 291
 ap gop 25
 a pī 75
 apnān 99. 109. 278
 ap imēig tū? 281
 a Rī na ngāyca 278
 apīr 99. 240. 278

- ar leabaíð an báir 266
 ar leat-íúil 266
 ar leit-pingunn 68
 arn 101
 árnac 179
 ar malaið Sliað Maoldonna
 270
 ar mbád 151
 ar mbuicearta 161
 ar meirge 88
 ar mipe 279. 281
 ar mo béalaið 174
 ar mo éluar 56. 128
 ar mo éoir 11
 ar mo gualainn 91
 ar inullað m'opdóige 57
 ar na hordógaib 330
 ar na moillib 174
 ar n-aéar 197
 ar ngé 70. 292
 ar ngualainn 311
 ar n-im 251
 ar él? 281
 ar póll tú an maide rin?
 164
 arraing 252
 ar riuáil 283. 335
 ar rluáil Uí Flóinn 270
 ar rluige na rluinne 270
 ar uairib 174
 ar uirge 281
 ar uplár an toige 281
 aral 2
 ar cuimre 336
 a Seáin 298
 a Seoiní 298
 a Seoirre 298
 a Seorainn 298
 a Siubán 298
 aéar 325
 aé-bliadain 168
 aécuimre 252
 a Tigearna, dhan trécaire
 orainn! 298
 A Tigearna, m'anam Dair
 152
 aé-lá 337
 a érian 283
 a éri d'ag 245
 a éri oiread 283
 aérú 231
 aérú indé 231
 aé-uair 337
 ba 2. 58
 babóg 147
 bac 306
 bacac 4. 147. 306. 337
 bacaið 80
 bacán 306
 bacpán 315
 báð 8. 58. 147. 339. 340

- baðððün 9
 baððup 13. 57. 336
 ba ð 305
 ba eað 305
 ba ð toil Naoim Páðpaig ð
 335
 bagap 308
 bagap me ap 175
 báige 117
 bail 90. 181. 273
 baile 54. 147. 181
 Baile Áta Cliat 133
 bail 181
 báillið 8. 58. 74
 bain 259
 bainum 153
 bainne 90. 248
 bainpíogán 9. 203
 baint 90. 181. 248
 bain tear ar 335
 báipe 58. 279
 báimeac 8. 226. 248
 báipeoir 336
 baipceas 54. 147
 báitte 336
 balb 36
 balbán 36. 101. 177
 ball 208
 balláipe 274
 ballán 208
 ball mínneac 335
 ballög 6. 13. 208
 ball ruað 335
 ballrgáid 147. 209. 336
 bá me 169
 bán 202
 banb 36
 bánta 195
 bánuðað 35
 baogal 40. 214
 baor 83. 181
 bapamail 34
 bap bpáige 149
 bap n-uétað 197
 bapp 9. 228
 bappa 9
 bappað 223
 bappaiðeaðt 9. 137
 bapp an énuic 285
 bappántar 152
 bappðög 9. 146
 bapp na funneoirge 57. 94
 bapp na hopðsige 330
 bapp na leice 285
 bapp na plaite 89
 bappðip 233
 bá 219
 bá dear 335
 bargáid 147. 219
 bata 186
 bátað 5
 batat 80

- batat na ndall 198
 bēaš 129
 beadaide 189
 beag 27. 308
 bēal 66. 130. 158
 bealač 46. 315
 bealaš 46. 218
 bēal an tobair 91
 bēal an traic 89. 285
 Bēal Feurte 233
 bēalīnač 179
 bēal na cnuaiče 120
 bealtaige 52
 Bealtaine 52
 bēamur 240
 bean 46. 158. 202. 206. 304
 bean an fīr puaiš 120. 335
 bean dēirce 335
 bean ġarta 319
 bean māč 169
 bean mōr 176
 beannač 4. 158. 186. 193.
 336
 bean na dēir mbō 246
 beannuig 80
 beannuigēaš 35
 beannuigte 80. 275
 bean riče (< riče) 78
 beapač 46. 47. 315
 beapād 3. 46. 55
 Bēapla 210
 beapmač 52. 194
 beapp 52. 228
 beappaš 52
 beappaš gaoite 52
 beapppad 232
 beappta 232
 beaptaideat 137
 beatač 53
 beatašaiġ allta 211
 bēic 65. 285
 bēiš 131
 bēile 65
 bēm 65
 beir air 63
 beiric 63
 beirt 88
 beo 15. 158. 304
 beoir 15. 158. 304
 bī 75
 biaš 76
 bī an cat ričte ra banne
 236
 bī an feoil ričte ma pōca
 335
 bī an mūc ra lataiġ 10
 bī an t-airgead goidte 237
 bīš 290
 bī do čapall rgaolte 100
 bī pīob air lom 138
 bigile 158
 bille 158. 261

- binn 158. 248. 295
 binn toige 335
 bfobla 158
 bfoð 138
 biolar 87. 158. 216
 biop 87
 biopað 47
 biopán 47. 158. 202
 biopgáðán 202
 biotálte 158. 261. 262
 bí Páðmaiz i mbáð Dom-
 naill 100
 býr 75. 158
 býrað 49. 86. 158. 274.
 336. 337
 bí rē ag tōin an toige 100
 bí rē cpeatnað 206
 bí rē i ndán dō 198
 bí riad ag áinneál 216
 blandap 189. 195
 blar 214
 blātað 5
 blātínar 33
 bliadain 56. 135. 158. 256
 blið Ĵmānne an bō 205
 blið rī an bō 170
 bliotað 158
 bō 18
 bō bān 169
 boc 11
 boc gaðap 306
 boét 230. 315. 316
 boðap 21. 147
 boðappainn 232
 bō ðuð 319
 bog 25
 boictīneact 318
 boigte 121
 boineann 92
 boinneáid 92
 bōiteað 121
 bolað 147. 214
 bolg 101. 214
 bolgam 101. 147
 bollraipe 25. 147
 bolra 211
 bomarte 24. 147
 bō na gCeall 291
 bonn 147. 193
 boþb 11. 101
 boþd 16
 bō fllogta 270
 boþ 26. 147
 bočōg 325
 bpadac 189
 bpadān 55
 bpadān 3. 337
 bpaigfā 146
 bpaicfā 54. 263
 bpaon 40. 82
 bpaac 186
 bpačap 5

bpeag 66. 97. 130. 158. 279
 bpeagač 130
 bpeallān 158
 bpeān 97. 158
 bpeid 71. 158
 bpeit 68. 158
 bpeiteam 68
 bpeiteamnar 158
 bpeiteamnar aičpige 34
 bpeote 15. 158
 bpeoeg 158
 bpeig 158. 279
 Bpeid Čatač 315
 bpeiožmar 33
 bpeorga 87. 158
 bpereač 35. 158. 274
 bpepreač rin an teač 243
 bperid 290
 bper mē an čarlati 205
 bper mē an pota 170
 bper rē bap na hopdšige
 100
 bperite 219. 274
 bpeo 11
 bpešdamaul 34. 147
 bpešg 14. 147. 308
 bpešga na bpeap 171
 bpešga na ngaduščē 340
 bpešg leačap 266
 bpešg fleamain 270
 bpeoun 92

bpollač 208
 bpomač 150
 bpsu 18. 147. 225
 bporlu, bporlužač 35. 209
 bporluž rē mē 175
 bpuac 38. 127
 bpuicfneac 285
 bpuideac 245
 bpuidean 81
 bpuidpīd mē tū 239
 bpuidpīnn tū 239
 bpuid rē mē 244
 bpuid rompačac 335
 bpuigean 81
 bpuinneal 248
 bpuit 300
 buačail 23. 84
 buačarča 181. 232
 buaič 43. 84. 120
 buaičte 128. 235
 buail 23. 43
 buail 169. 175
 buanleač 84
 buaili 290
 buail rē inn 295
 buail tallan š 208
 buaitre 262
 buaitrin 84
 buan 43. 84
 buapač 43
 buatair 43

buiðe 81. 181. 303
 buiðeað 137
 buiðeðl 48
 buiðean 81. 181
 buille 92. 94. 147. 181. 261
 búppæ 333
 búppæað 333
 bulgðid 28
 bun 28
 bunað 28
 bunaðar 28
 bundün 32. 195
 bun leice 335
 bunnðg 6. 28
 buntáyrte 28. 147

caðar 22
 caðän 147
 caðar 147
 caðlað 22. 103
 caðliðid 103
 caððg 22. 103. 177
 caðrá 103
 cæð 315
 caðan 60
 cað çuige 187. 290
 caðpän 60
 cæ draume 90
 cæ ðreaðarð rð a ðobar
 321

cæ ðreaðeann an t-uirge
 rün anoðt 132
 cæ ðreaðum 130
 cæiðeað 117
 cæil 8. 58. 267
 caile 54. 267
 cæiliðeaðt 133. 337
 cailin 73. 256. 267. 337
 cailin ðear 335
 cailleað 54. 261
 cailleað na gceape 291.
 340
 cailleað 35
 caillpð tū rün 265
 cæillpinn æ 265
 caillum 153
 cæill rð an bæð 205
 caillte 261
 cæin 256
 cæinpeað rð an pobal 258
 cæinpð rð rün 258
 caint 90. 248
 caint na mnæ buipbe 93
 caipde 9
 caipleän 55
 caipleän 48. 202. 264. 336
 caipleän na þpaðað 340
 caipmeipt 220
 cait 112
 cæit 116
 cait amað æ 300

caiteam 35. 306
 Caelin 268
 caimeac 168
 caiteaca 283
 caiteam 283
 cail 214
 callán 208
 callán na dpuinge rin 294
 calma 101
 cam 150
 campainn & 154
 campa 144
 camur 306
 canaim, canaimte 34.
 179. 241. 306
 canpad rann 206
 canpáin or comair an
 traogail & 206
 can fuair 23
 can fuil 90
 can fuil ngead leir 139
 cantá ceol nuair a bí tú
 beag 206
 caoile 306
 caompeá 258
 caompid tú go púill 258
 caol 40. 59. 82
 caom 139
 caora 59
 capall 336
 capall cluin 168

ca rás an rúil ruidre i
 geairt 335
 ca rásad rin contráite
 243
 capaid 91
 capad 101. 147
 cap bair má 281
 caploman 210
 capu 9. 194
 capuán 194
 capu 9. 223
 capu 228
 capuic, capuig 2. 223. 287
 Capuig na nDeor 250
 capuanna 231
 capuanna 306
 capuanna 231
 cap 2
 cap 8
 capad 35
 capu 55
 capu 3. 202. 219. 336. 337
 capuoid 219
 capuairt 226
 capuig 209
 capu 32
 cap 58. 186
 Catac Columille 5
 catac 186
 catair 325
 catair 112. 306

cācþpuit 165	ceannuiġeað 35
cā, cia 70. 331	ceannuiġeað rið eallac 243
cead 46. 64	ceannuiġið 290
cēad 66. 130. 134. 285	ceannuiġē 80. 275
Cēadaoine 80	ceap 46
Cēadaoine an Luaiċmð 283	ceapape 181
cēadpaið 66. 80	ceap bpiðige 144. 285
cēadlongaið 130. 199. 211	ceape 285. 339. 340
ceadmae 179	ceapðaiðe 52
cēadna 130. 134. 195	ceapðca 52. 187
cēadraið 134	ceapm 52
cealg 101	ceapm 46. 52. 223
ceana pēn 332	ceapt 285
ceangal 67. 214. 312	ceaptlīn 265
ceangal na geūg geaol 335	ceapaet 285
ceannað 188	cēapað 285
ceannaige 80. 193	ceapaide 219. 285
ceann an cait 89	cēaplaið 209. 219
ceann an fātaiġ 5	ceatpama 231
ceann an ġae 59	ceatpam 231
ceann an tapð 170	cēið 131
ceann an tynāite 227	Cēideað 65
Ċeann ġlunne 302	ceil 63
ceann na caopac 59	cēile 65
ceann na leabða 145	ceileabap 34
ceann na leice 68	ceilpeað rē opm æ 272
ceannscāð rīn bð 243	ceilpið rē opm æ 272
ceannscēamuy 240	cēiliðe 65. 74
ceannþoipet 164	cēilliðe 74
ceannuiġ 80	ceil rē opm æ 335
ceannuiġe 285	ceil tīl opm æ 335

cdm 65. 160
 cdmideact 65. 160
 ceipd 226
 ceipín 63
 ceipteac 88
 ceirt 63
 ceirtuig 63
 (do) ceirtuig ré tã 297
 ceirtuigad 35
 ceirte 63. 331
 cẽ tá 'do ðãð? 131
 ceo 15
 ceol 15. 285
 ceol binn na n-ðan 335
 ceolpað 217
 ceolpað ré ð maidin go
 hoidee 217
 ceolpað 217
 ceolpað tupa 217
 ceolmail 179. 271
 ceolmap 33. 179
 ciað 109
 ciall 76. 133. 285
 ciall ðeannuigte 275
 ciapðg 76
 cib ðuð 75. 158
 cill 86. 261. 285
 Cill inac n-ðan 280
 Cill Rðan 335
 cinead 285
 cineamaint 34

cunn 86. 248
 cíoc 77. 97. 136
 ciomaç 27
 ciontaç 195
 cfor 75. 285
 (do) cfor mē mo ðeann
 297
 cfor 75. 285
 ciotpamaç 285
 cipín 73. 155. 336
 cipín 74
 cipín 285
 cipean 274
 cipte 86
 cit 300
 ciunap 39. 219. 285
 ciun 285
 ciúineap 219
 clāap 147. 336
 cladaç 189
 cladaç na peannaige 80
 claiðeain 60
 claiðinteaca 168
 claiðpreac 226. 233. 336
 clamaip 105. 226
 clapaap 144. 150
 claimpān 105
 clann 214
 claoidead iad 139
 cleainnap 110. 285
 cleap 64. 267. 285

cleapaideacht 137
clab 36. 109
clabán 109
clach 133
clach fóirte 233
cláibín 158
clochán 315
clocha na ballóige 57
clóc mín 172
clódaš 125
clog 25. 214
clogad 25
cluair 23. 38. 127. 219
cluiche 306
clúid 306
clumpeac 172
clumpead rǵála 253
clumpinn # 258
clupaite 144
cnádán 227
cnag 227
cnagaš 227. 306
cnag-air 227
cnagpaíš má tú 307
cnagpaimn tú 307
cnagta 307
cnáb 227
cnaipe 155. 227
cnapf 74
cnám 227
cnámač 227
cnámplač 227
cnap 227
cnapán 227
cneadh 280
cneamhaire 280
cneařta 280
cneařuięte 280
cnš 227
cnoc 24. 227
cnuarač 227
cnuic 92
cnumšg 227
coca 11
cošcaipe 14. 91. 306
coščán 306. 315
codail 25
codlaš 211
códluię 315
cošpra 14. 232. 333
cogaš 25
coguřar 25
cogur 25
čoirdče 41. 299
cořgeaš 288
cořgilr 306
coil 267. 273
coileac 183. 306
coileán 48. 183. 202
coilúš 92. 261
com na hoirdče 92. 160
counešđ 92. 172. 306

coimín 92
 coimlín 92. 267
 coimlíona 92
 coimpe an Ríog leat 92
 coiméigeac 172. 303
 coimín 73. 256. 295. 337
 coimneal 96. 248
 coimnig 290
 coimne 248. 263
 coimneoir 263
 coimneac 248
 coir 92
 coir 14. 306
 coirce 11
 coirneál 216. 248
 coirceim 220. 285
 coirde 11
 coirdeac 133. 337
 coirpeán 220
 coirpeacac 233
 coirte 14. 274
 coir tréaga 320
 coirte 235
 coirte 214
 coimán 101
 coirna, peacac na 211
 coimale 19. 226. 263. 336
 coimain 24
 coimaineac 24
 coimarta 231
 coimgairí 19

coimgairí 19
 coimla 19
 coimnair 19
 coimnide 306
 coimrac 306
 coimrac 19
 coimracom 19
 coimbla 24
 coimac 332
 Coimda 227
 Coimda na Mide 78
 coimrac 101. 306
 coimrac 35. 306. 336
 coimrac 101
 Coimracac 24
 coimrac 24. 195. 210
 Coimrac 335
 coimrac 203
 coimrac 24
 coimrac 17. 24. 226
 coimrac 306
 coimrac 309
 coimrac 16
 coimrac 194
 coimrac 144. 306
 coimrac 11. 223
 coimrac 223
 coimrac 35. 223
 coimrac 223
 coimrac-dume 337
 coimrac 224

corpr-uair 182
 cor 11. 26. 219
 corain mē ē 315
 coramail 34
 coramlaēt 34. 306
 cor an cāpall 91
 cor cām 315
 cor deaſ 302
 cor na tuaige 120. 303
 cor minneac 255. 335
 cor peite 335
 cōſta 186
 cōta 14. 98. 336
 cōta ſēamuir 328
 cōtmaē 179
 cōtſom 19. 231
 cſāð 306
 cſāg 306. 308
 cſāiðſeac 168
 cſāiðeað 104
 cſainn 212
 cſainn loðta 335
 cſait 112
 cſaitte go leor atā ſē 236
 cſann 193. 213
 cſann deaſ 335
 cſann neadmaē 335
 cſannðg 6
 cſannſa 9. 203
 cſann ſeaſar 335
 cſē 70

cſeaðar 108
 cſeaſðg 66. 279
 cſeaſailte 46
 cſeaſac 53
 cſeid 68. 279. 285
 cſeidum 245
 cſiðcnamail 34
 cſionna 97. 136
 cſnor 87. 279. 285
 cſoc 11
 cſoðā 309. 320
 cſoiceann 285
 cſoiðte 79
 cſoiſin 7
 cſom 225
 cſomaim 153
 cſomta 154
 cſonān 202. 225
 cſoraē 7
 cſotaē maſa 186
 cſotnuig mē tū 206
 cſuaē 38. 127
 cſuað 120
 cſuð 147
 cſuððg 147
 cſuiðſeacā 79
 cſuinne 248
 cſuinuigeað 35
 cſuit 92
 cſuicſeog cōpce 272
 cſupān 144

cruic 31
 cúl 37. 306
 cuac 127
 cuais 120. 165. 315
 cuais na cair ruar 335
 cuais ré a d'ól 321
 cuais ré ar bopd lunge 339
 cuais ré 'un na bflaitear
 96
 cuais riad a d'áirteacht 305
 cuala mē 23
 cuala mē rín 23
 cuan 127. 339
 cuaptuigeaδ 35
 cuḃar 23
 cugam 150. 332
 cugat 191. 332
 cuibneac 170
 cuibneann 29. 92. 170
 cuid 29
 cuidid 245
 cūg 331
 cuige 288. 332
 Cūgeaδ Ulaδ 28
 'c uile 92
 cuileann 29. 96
 cuilear 272
 cuileog 29
 cuile 29
 cuinne 29. 172
 cuing 85. 294

cumneog 29. 183. 248
 cuip 29
 cuipdin 226. 336
 cuipneaδ ar at-lā 337
 cuipneaδ i dtalam 3190
 cuipneaδ ré na ba amac 243
 cuippiδ mē amac na ba 282
 cuippimur 240
 cuippinn cugat 3282
 cuipim 153
 cuip lām annreo liom 335
 cuip līon annrín 335
 cuip ré a mēla ar a dpuim
 100
 cūpt 235
 cūp tū rīol 335
 cūp 274
 cuipneac 29
 cuiple 29. 183. 264. 274
 cūl 37
 cūlaδ 28
 cūl an mūneāil 55
 cūlīg 37
 cūl mūneac 335
 cuma 28
 cumact 39
 cumaiδ 39. 126
 cumail 28
 cumailt 262
 cumang 199
 cumangail 312

- cumanglae 312
 cumapae 28
 cupa 28
 cupae 28. 225
 cupp 223
 cūpfa 226. 233. 336
 cupra 28

 daēae 22. 103. 177
 daēap 103
 dā bhaēam 170
 daēaiē 189
 dā dēāēae 129
 dā dēman 246. 340
 dā gār 339
 daēēp 170
 dāim 8
 daingean 112. 293
 daupēap 248
 dala 216
 dā leontā do ēor map
 mune mipe 206
 dall 2. 189. 208. 340
 dallpae 212
 dallpae 212
 dallpae pī leip an uirge
 galaē ēū 212
 dam 106
 dam 31
 damāpce 274

 damanta 189
 dampa 105
 dā n-iappaē pē opm ē 251
 daop 40. 59. 82
 dā pēipe bpsg 167
 dā pilleaē dādaē 167
 dā pinguun 167
 dap bpsg na dēpī leabap
 mupa labapa tū go pēm
 liom 170
 dā pēpē 278
 dap ndēig ip pēop rin 123
 d'aral 191
 dat 325
 dā ēābia 324
 dat an gūail 56. 128
 dat an pūun 167
 dā ēlāmān olua 218
 dat na cloice 299
 dat na mbeapāē 161
 deabaiē 108. 177
 deacap 46
 dēag 97
 dealān dē 70
 dealg 245
 dealgān 101
 dealpae 215
 d'ēalug pē 66
 d'ēalug tū 247
 deaman a pēpūl a pēop
 agam 110

- dean 50
 deān 50
 deanam 35
 deapfað 101. 245
 deapfðcainn-re þein ap
 Zallaið yr ap Zæðlaið
 do famail : nEymn nað
 þruið rē le faðail 174
 deapz 245
 deapmað 101. 150
 deap 46. 64. 245
 deic þpērt 159
 deicneabap 34. 88. 245. 259
 deideað 71
 deideanað 71
 deippe 68
 deimeap 172. 219
 deip 284
 deippe 71
 deipeað 68
 deipeað an þartðið 115
 deire 68
 deirmeap 68
 deoc 12. 217
 deop 15
 deopaiðeaðt 137
 de þēp : a cēile 278
 d'þeapfað rīn a mǽð 187
 d'þeapfaðinn a ēputā 187
 d'þeallpað 212
 d'þeallpað rē opt 212
 d'þeap 191
 d'þoðupað rē 206
 d'þoðupæað rē 282
 Dia 245
 dia 331
 diaðal 76. 109
 diaða 309. 320
 diaðanta 309. 320
 diallað 76
 d'iauppa 232
 d'iaup mē rgilling ap 247
 diðupceað 245
 diðeall 72. 188
 diðean 245
 diðle 245
 diðleap 75. 245
 dileoup 86. 245
 dilfa 272
 d'im 191
 d'imtið rē a d'imtiðte 321
 d'innur rē ðam ē 247
 diððta 165
 diðog 97
 diðogðail 245
 (do) diðol 302
 diðol 245
 diðolaið 290
 diðolpaið mē tū 23
 diðolta 211
 diomaoidte, diomaoidte
 27. 245

- d'fomaoin 75
 d'fombáil 115
 d'fombantar 245
 d'fion 75. 136
 d'ionnraig ré an cuoc 194
 diormaraid 55. 245
 d'for 191
 d'fpeac 245
 d'f 245
 d'it 72. 300
 d'uil 245
 d'uilcú 211
 d'laoi 215
 d'leagac 51
 d'ligeac 78. 138. 268
 d'lipteanae 268
 d'liur 215. 219
 d'liut 215
 d'obap-cú 22
 do beapad 170
 do bpeog 175
 d'obta 165
 d'ocay 189
 do clann 315
 do cpor 297
 do dona ir do dogmainge
 opt 252
 do donn 319
 d'ogac 125
 doiceall 121. 299
 d'og 14. 122
 d'ogead an air 122
 d'ogeamail 14. 122
 d'ogeamlaer 4
 d'ogte 122
 doilic 189
 doineann 92. 96
 doipb 93
 Doipe 92. 189. 279. 336
 doipling 252
 doipre 226
 dol 28. 319
 d'olay 14
 dolba 101
 d'olpauu 91. 217
 d'olpauu deoc 217
 d'ol cú an baunne 205
 domain 19
 doiman 19. 142
 domarae 24
 domblay 24
 Domnae 19
 Domnae Cincire 296
 Doimnall 19
 dona 202
 do namaid 201
 donay 24. 98
 don earbog 251
 donn 24. 193
 dopay 7. 98
 dopay an b'itig 17
 dopay an rgiobail 57

- doimca 101
 doim 16
 doim 16. 194
 doimán 16. 194
 do mór 229
 doimuga 189. 309
 do fál 328
 do fáirta 3
 do fíoinneadh 215
 doimlaí 103
 doimoi 83. 225
 doimoidheacht 137
 doimoi 79
 doimeam 150. 245
 doimeapadseacht 46
 doimeas 245
 doimeime 71. 160. 245. 279
 doimeirí 32
 doimeolán 15
 doimeorá 144
 doime-fear 11
 doimead 79. 112. 299
 doimegan 81
 doime 18. 24. 312
 doimeibh 158
 doime 92. 225. 245
 doime 319
 doime riad an doime 244
 doime 94
 doime 92. 160
 doimeir 274
 duair 274
 duib 31
 duibairt 39
 duib-fhaite 112
 duibeagán 170
 dúil 37. 189. 267
 dúil laetamail 335
 duilleabair 34
 dúil léiginn 335
 duilleog 92. 102. 261
 duine 256. 336
 duine beag breabhranta
 108. 158
 duine gáibhteac 168
 duine ríadte 237
 duine uallaic 182
 dúinn 295
 dúl 28. 319
 dúldamán 211
 Dún na nGall 311
 dúmaic 39. 127
 dúmaic 126
 dúin 37
 dúinta 195
 dúitear 189
 Eabhair 22. 103
 eacilaic 315
 ead 66. 97
 eadaic 97
 eadaic an fíor 'oicé 235. 318

- eadan 66. 98
 eadar 339
 eadmar 33
 eadmað 35
 eág 130
 eagal 64
 eageaom 310
 eageoir 310
 eageoraíuil 310
 eagla 64
 eaglaí 64
 eala 2
 ealaðam 2
 eallaic 208
 ealaic 6. 13
 Éamonn 134
 éan 59. 202
 éanaí 212
 eangaic 312. 315
 eangain 47
 éanlaic 195. 210
 earbaic 80. 177
 eargung 199
 earóg 2
 earpal, arpal 144
 earpog, earbog 2. 144
 éiginíeac 78. 188
 eilic 272
 éirí 78
 éirí 23
 eochar 12. 315
 eochar 12. 315
 Eogain Séam 315
 Eoin Néill 335
 eabair 22. 103. 177
 eabair 103
 eabair 22. 103
 eabair 248
 ead 189
 eada 2. 98. 163. 189
 eadlaic 163
 eadlaic 63. 302
 ead na ceangla 314
 ead 100. 163. 308
 eadlaic 308
 eadlaic 163
 ead an éirí leicta 'do éirí
 335
 eadair 60
 eadair 60
 ead na ceangla ag an
 éirí 100
 eadlaic 299
 eadlaic 117
 eadlaic 163. 181
 eadlaic 54. 163
 eadlaic 262
 eadlaic na ceangla 129
 eadlaic 248. 263
 eadlaic 253
 eadlaic 90. 279

- parrige 279. 288
 parring 252. 295
 pãitêe 116. 299
 parícioy 54. 235
 paríne 258
 pãl 214
 palang 252
 Pãl Caprac, an 223
 pãl leatãan 335
 pallra 209
 pallraet 101
 pallrêy 209
 pa mo ðem 65
 pan 202. 206
 panaet 202
 pãnaið 202
 pa Nodlaig 201
 paocôg 40. 79
 paol 83
 paolteog 83. 181
 Paolileac 261
 Paollið 261
 paol'n maolreog 57
 paolrêe 83. 181
 paol rneacta 251
 pãr 219
 pãrac 219
 pãr leit-ðiana 335
 parcôð 6
 pãc 325
 paçac 5. 10. 340
 peabar 22. 166. 304
 Peabpa 108
 pëac 66
 pead 46. 64
 pead 67. 119. 309. 322
 peadpað 130
 peaðnôg 320
 peaðnôga 320
 peaðôg 102
 peag 309
 peall 46. 208
 peallpað 212
 peallpað rë opt 212
 peallrac 52. 211
 peamainneac 150
 peamnaç 46. 150
 peannpad an gamam 200
 peannôg 46. 166. 223
 peannôg çappaç 223
 peap 46. 93. 95. 166. 179
 225. 304
 peap 166
 peapað na pãlte 35
 peapamail 34. 179
 peapamlaet 4. 34. 337
 peap an çeoil 297
 peap an tynðta 227
 peap peapa 219
 peap poirne 16. 226. 248
 peapç 101. 166
 Fearçal 309

- Feargúr 309
 fear maic 8 95
 fearman 33
 fear na bpiac 171
 fear na dreangtae 246
 fear na peirge 93
 fearnóg 52
 fearr 52. 58. 228
 fearr foibealta 335
 fearaé 46
 fearra 46. 186
 fearra 166
 feiceáil 63
 Feidlm 93
 feidm, feidm 65. 160
 féile 65
 féileacán 65
 feipeas an tubáin 166
 féirín 65
 feirtigíte 63
 feiteam 63
 feoiúte 15
 feoil 15. 166. 267. 304
 feoilíng 252
 fiabhar 109
 fiac 133
 fiaca 76. 133
 fiad 133
 fiadam 56. 135. 166. 320
 fial 133
 fianaidéaé 137
 píce 72. 166. 299
 pídeog 245
 pígeadúir 57. 78
 píle 86. 94. 166
 píliú 74
 píliéaé 133
 píob 138
 píon 136. 166
 píonn 87. 166
 píonnraé 200
 píor 75
 píor 87. 166
 píormac 4
 píir 86. 279. 284
 píinne 248
 píú 166. 304
 píúntaé 4. 304
 plaiteamail 34. 179
 plaiteamlaé 4. 34
 pleas 119. 309
 pluc 17. 267
 póbaip, póbaip 20. 25. 147.
 333
 pocal 102. 163
 póid 14
 póglum 21
 póimair 21. 33. 98. 163. 178
 póinaim 21. 35
 póinraíú rín 206
 póigúid 62
 póill 14

- poillrúgeaḁ 35
 poillrúgaḁ 35
 pḁp 14. 163
 poipeann 92
 pḁppḁḁ rḁn 282
 poiprḁ 163
 pḁppḁḁḁneac 233
 pola, ḁaḁ na 214
 polac 163. 214
 pollam 163
 polc 186. 211
 pon 24. 193
 ponra 24. 194
 poraḁ 163
 por (i bpor) 219
 porgaḁ 163
 porta 11. 163
 Fraincey 73
 Franceac 313
 pḁḁ 168
 pḁḁ 168
 pḁḁḁ 168. 191
 pḁḁm 150. 168
 pḁḁḁḁ 165
 pḁḁn 168
 puaḁḁ 43. 127
 puadaḁ 189
 puaduḁgeaḁ 35
 puagḁil 43
 puag 120
 puagḁḁ 128. 235
 puap 333
 puap rḁ an poḁa 23
 puap 23. 84
 puac 84
 pḁḁ 84
 puḁeallac 261
 puil 181. 267. 273
 puil ḁḁḁna 335
 puinn 84
 puinneog 248. 337
 puḁeaḁḁḁ 163. 181. 188
 puḁeog 92. 181. 274
 puḁḁ 84
 pulang, pulang, puling
 28. 91. 163. 252
 pulang raiḁḁ 199
 pḁm 84
 pḁḁḁḁḁḁ 28
 pḁḁḁḁḁ 28. 188
 pḁḁ 84. 191
 pḁḁḁ 84
 gaḁa 22
 gaḁaḁ rḁ 'un a' baile 243
 gaḁail 319
 gaḁail amaḁ 214
 gaḁal 22
 gaḁ annḁeo 243
 gaḁap 22
 gad 2. 189
 gaḁap 41. 45. 60. 142

- gadaiðe, gaduiðe 189. 340
 gadaiðeaet 336
 gaeðilg 59. 60. 214. 287
 gaete 59
 gaiðre 235
 gaimeam 308
 gaimeam na nduimac 198
 gaipm 90. 93
 gaipreðl 216
 gaipgeamlaet 308
 gal 218
 gall 208
 gallac ðirg 4. 208
 Gall ðilear 335
 gallra 9. 211.
 galraf 215
 galun 32
 gamam 105
 gamam riublaet 335
 gamna 202
 gan bpaig 170
 gan eðill 65
 gandal 195. 216
 gan mo madað a feilgpeað
 naim mo naima 286
 gaol 82
 gaot Deðap 22
 gapb 169
 gapðan 36. 101. 177
 gapða 189
 gapg 101
 gapðað 9
 gapðantðpaet 337
 gar 339
 gar nime 335
 garpað 80. 233. 336
 gar reapðan 101. 177
 gar tipm 335
 garðr 2. 32. 337
 gð 70
 geapra 163
 geag 97. 130. 288
 geagranu 320
 geal 218
 gealaet 46. 214. 288
 gealðan 101. 177
 geall 46. 288. 339
 geallað 35
 (de)geall ap mo jðram 302
 geallpað 212
 geallpað riad aipgeað
 ðum 212
 geallpað 212
 geallpað riad an raoðal
 ðs 212
 (do)geall rð 339
 geall riad 335
 geallra 52. 211
 gealt 52
 gealtan 52
 geamap 110. 178
 geam 206

- geanamail 34. 179
 geanamlaet 34
 gēanpā do sīceall 206
 gēanpāið mē rin 206
 gēanpāið rē an dābap 103
 geantpāca 288
 gearb 46. 101
 gearp 52. 228. 288
 gearpāð 52
 gearpān 3. 46. 52. 223
 gearpāta 232
 geara 219. 288
 gearpāca 46
 gēibim 88. 170. 302
 gēibteap 168
 gēillpēað rē 265
 gēillpē rē dūnn 265
 gēill rē dām 65
 geimpeað 35. 88. 288
 geineað 88
 geip 63. 284
 gēipe 65
 geip 63
 gēobað riad 163
 gile 86
 ginn 288
 giobðg 27. 288
 giolcað 87
 giolla 27. 87
 giolla an builg mēip 93
 giollaet 27
 giolla na gēpāg 310
 giomānac 27. 150
 giota 87. 288
 giota iapann 305
 gippreac 226. 233
 giur 288
 glam 150
 glan 2. 206
 glanað 214. 308
 glanpāið rī an teac 206
 glanpāinn an t-iarg 206
 glantā an teac rui a
 dteigteð 'un na rgoile
 206
 glaoðað ap 139
 glay 308
 glayān 219
 gleann 267. 288
 gleann tinn 335
 glēarta 288
 gleo 15
 glincin 296
 gliobað 27. 147
 gliomac 27. 150
 glome 217
 glōip Dē 335
 glōip don Atap 335
 glōip neime 335
 glōpac 225
 glōpīnap 33
 gluair 56

gluair liom fám ar ball
 beag 128
 glán 37
 glán mínneac 335
 gnaithe 227
 gnaoi 83. 227
 gnaoidheamail 227
 gnár 227
 gnáit 227. 317
 gná 70. 280
 gníom 138. 280
 gnótu 124
 gnótuig ré air 123
 gnúir 227
 gnúraet 227
 go 331
 gó 14
 gob 25
 go bráit 317
 go dtíge do mhoáet
 (máeáet) 137. 278
 go fáitlige 163. 272
 go feallrae 211
 go fóill 163
 go fpar 163
 go hannaín 193
 goid 92. 308
 goid 319
 goide tá tú a iappaid? 305
 goide tá tú a páid? 211
 goide bí air? 284

goide pinne tá leir an
 bfuileac? 184
 goidpeá an éopa 239
 goidpáid tá an bó 239
 goid rí an bó 244
 goid tú mo rparán 335
 goilpáid ré 272
 goilpinn 272
 goilpead ré oim 265
 goilpáid ré oim 265
 goim 168. 172
 goirte 274
 gol 25
 goldar 211
 go léir 279
 go leop 225
 Goll mac Móine 208
 go mbappaín 152
 go mbappaín ir tú 152
 gonta 24. 336
 go péid 131
 goim 11. 101
 goit 186. 308
 goitócaid riad na páití
 243
 go ráim 107
 go re 69
 go roipéige an Rí duit 93
 go tapaid 181
 gnaibair mnaid 103
 gnaid 8. 320

- gpaḡa 104
 gpaḡuig ré cú 118
 gpaḡán 308
 gpaḡneamail 34
 gpaḡuín 73
 gpaḡna 193
 gpaḡta 186
 gpeamuiḡte 80. 275
 gpeann 46
 gpeannmar 33
 gpearuide 80
 gpeigir 71. 73
 gpeim 88. 160. 279
 gpeim an fip bāitte 236
 gpean 133
 gpeanruaḡaḡ 35
 gpeodán 288
 gpeuaḡ 120
 gpeuam 56. 128
 gpeuamḡa 308
 gpeuig 92
 gpeut 31. 325
 gpeuineaca 49. 263
 gpeuir 308
 gpeul 23
 gpeulainn 308
 gpeul teineas 335
 gpeuḡ 81
 gpeuadḡir 24
 gpeur 28
 gpeut 31. 325
 hata an fip deir 63
 hata an fip duib 168. 170
 hata an tḡaḡairt 187
 hataí na mban 151
 hataí na ndall 340
 hata na caillige 74
 (do) hḡlaḡ an bainne 329
 iall 76
 iapḡcailta 211
 iapla 210
 iapp 76
 iappaiḡ 133
 i bḡalaḡ, i bḡolaḡ 180. 214
 i bḡaḡaḡle n-a ḡḡanam 180
 i bḡeipeas an tubáin 88
 i bḡeipḡ 171. 288
 i bḡuḡḡeaḡt 171
 i bḡogaḡ 25
 i bḡoḡ 180. 219
 i bḡeapḡain fḡirta 159
 i bḡota an bḡaḡáin 149
 i bḡḡlaḡ 14. 190. 336
 i ḡḡḡin 65
 i ḡḡḡḡa ḡlaḡ 89
 i ḡḡḡmar 19
 i ḡḡḡmuḡḡe 19
 i ḡḡḡamair Cónaill 310
 i ḡḡḡ na cḡḡibe 158
 iḡn 288
 i lḡḡair na huape 330

- um 86
 t mbád 340
 t mbair na déire 71
 t mbéal an éuain 56. 128
 t mBéal Feirste 161
 t mbliadna 161
 t mborra 151
 imeall 86
 imre 160
 imre 86
 imúide, imúisim 160. 271
 imride 155
 imreacht 160. 162
 imríg 290
 ina éollap-éir 27
 i n-aice 285
 i n-aice an doirí 91
 i n-aimeirí 172
 i n-Albain 197
 incinn 248. 259
 indé 70. 249
 i ndéid 71
 i ndeireadh 322
 i ndeireadh an leabair 250
 i ndiaid an éapail 132
 indiu 249
 i ndlúgadh 268
 i ndoim an fí 198
 i neas 248
 i nEirinn 71
 i ngac 199
 i ngeibean 65. 292
 ingeilc 290
 i ngeir 63
 i ngleannán ríab 292
 i ngoir 311
 im mbád 197
 im nGaeilg 197
 im 86. 274
 im raonreacht 197
 im Ceitleann 263
 inneoir 280
 i n-uachtar 197
 ioc 97
 iochtair 65. 77. 97. 136
 iochtair an béal 65
 iomad 27
 iomán 271
 iomair 27. 150
 iomairbáig 115
 iomairca 27
 iomcár 145
 iomlán 27. 150
 iomlatac 27
 iompoinne, oí coinne 145
 iompa 27
 ionann 47
 ionga 312
 iongan 47. 312
 iongantac 312
 iongantair 312
 iongnac 35. 312

- ionnat 191
 ionn'ar 276
 ionpaice 203
 ionpáite 203
 iontuigte 286
 iur 86
 ir 86
 ir báine é 'nā an lile 94
 ir binn liom do rgēala 335
 ir cōir duit 335
 ir daill iad 89
 ir daoipe 42
 ir dō fēin a hinniŕteap é 329
 ir dōice 299
 ir eol dām rin 335
 ir fearr 228
 ir glaire an páipe éall 'nā an páipe i bpor 89
 ir glan leir an teac 335
 ir glar na cnuic i bpad uainn 100
 ir iomda 336
 írléan 264
 ir leor rin 260
 ir maille indiu tú 'nā indé 89
 ir maic a dtáppéail i n-am 190
 ir mē atā dāpūis 95
 ir milir liom é 335
 ir mīne 256
 ir mītid duit imteacr 335
 ir rine 256
 irtoig 301
 iēm 72
 iubar 39
 lá 8. 58
 lá an aonaig 197
 lá an bpáite 300. 317
 lāb 147. 207
 labair 22. 142
 (do) labair 213
 labairpū mē leir 282
 (do) labairpūnn leo 282
 (do) labair tú liom 213
 labair riad le n-a cēile 65
 lá cāideac 303
 ladair 189
 laðair 41. 45
 lādur 189
 lāduraic 189
 laete 59
 laŕta 163
 laŕtān 163
 lag 308
 laiŕead 60
 laiŕpeac 283
 lām 107. 169. 207
 (mo) lām 213
 lāmaic gunnaŕ tŕpēan 178

- lamaime 207
 lām-épann 165. 337
 lām na baryāde 94
 lān 202. 207
 lānamain 34. 202. 213
 lān duyin 335
 langān 312
 lann 193
 lanna 193
 lān na genāg 335
 lān na rluayte 128
 lān raic 335
 lā oibpe 158
 lāp 225
 (do) lāp 213
 (do) lāp Meašba an pīopa
 205
 (do) lāp rē an cōinneāl 213
 lačac 10
 lāčay 5. 325
 lā te 69
 le 331
 leabaiš 80. 181. 260
 leabap 22. 142. 260
 leabap an ugdap 197
 leac an teinteāin 55
 leašb, lēašb 130. 147
 leagam 153
 lēan 130
 leanamain, leanamaint
 34. 179. 241
 leanb 36. 260
 leanbaiše 101
 leanbān 36. 101
 leanpaiš mē tū 206
 leanpauin š 206
 leantā go mūic mē 206
 leap 225
 leay 260
 leay-ann 337
 leat 191. 269
 leat 325
 leatac 53
 leatan 260
 leat-cōpōm 337
 leatnuigēaš 35
 leat-uap 165
 le peiceāil 55. 241. 262. 285
 lēig 71
 lēigēaš 129
 lēigēann 71. 130. 260
 leigēay 260
 lēig š rin 132
 lēigpīš 301
 leigpīš mē ap rušal i
 i mbāpac tū 286
 lēigpinn 301
 leigīš 290
 lēigīš 290
 leigim 88
 lēigim 303
 lēig rē 71

- (do) léig ré an páipeáir 266
 leigte 286
 léim 71. 260
 léimfinn 'mo lóndub go
 Coillidh Dún Ráine 162
 léimneac 160
 léim tú 71
 léimid goim 319
 leir 68
 leir 269
 leir-ceann 68. 285
 leirte 269. 300
 leirtead 260
 leirir 68. 260
 Leirir Ceanann 68
 leir-pinginn 167. 337
 leir-réad 48. 68
 le linn rolaí na gceime 335
 le n-a euid a fuáda 204
 le n-a mátair 197
 leo 15. 269
 leobta 165
 leoga 260
 leonpaí Pádraig a cor 206
 leonpaí rín tú 206
 leonta 18
 leop 15. 225
 le rábail 241
 le téim 319
 le túr bairrige 74
 li 75
 liaig 141
 liac 76. 133
 liú 170. 269
 lígead an pláta 138
 lígim 78
 linn 269. 295
 liobar 27. 147
 liobarta 27
 liom 27. 150. 269
 líon 75. 97. 260
 líonpamuid an pota 206
 líonpamuir é 206
 líonta 195
 (do) líon tú an tubán 266
 lior 87
 lobad 124
 lobta 17
 lobuig ré 123
 loé 207
 loéán 14
 loét 316
 lóid 14. 207
 log 25
 loíad 21. 124
 loingneaca 49. 288
 loirg ré an péir 285
 loirtín 14. 207
 loit 207. 235
 loit Néia an b 335
 lom 24. 150
 lomairt 24. 150. 207

- lompad an caora 154
 lon 24
 lón 18. 207
 lonaid 202
 long 18. 24. 207. 312
 long-þort 164
 lonnpað 24. 203
 lozg 7. 101
 lozaid 11. 26. 207
 luað 38. 127
 luaðmar 33
 luaðe 120
 luaðte 128. 235
 luað 120
 luar 207
 luað 127
 lúb 37. 147
 (do) lúb 213
 lúbað 336
 (do) lúb riad an cpann 213
 lúbpad 145
 lúbta 145
 luét an cyp 226
 luét bpat 112
 Luðaid 126
 luis 168. 170
 luis 301
 luis ap do leabaid 81
 luis 207. 303
 luispað 301
 luispaun 301
 luing 85. 293
 luingir 294
 lunnir 90. 295
 luirgneaca 93
 lur 28
 lúð 37. 325
 lúðgair 317
 lúðmar 33. 165. 207
 lúð na genám 107
 mac 2. 150
 Mac Néill 280
 Mac Somairle 226. 263
 madað 35. 322
 madað 80
 magað 150. 308
 m'agaid 181
 Mag Uíðir 173
 maide 150
 maidí 74
 maidin 54. 150. 217
 maidin þoðmar 90
 maigðean 61. 113
 maigirir 113
 maigirirpear 113
 maigre 61
 mail 90
 Máipe 8. 58. 279
 Máipe Mör 169
 Máipe Ruað 229
 maipneðlac 9. 216

- maiŕe 54. 90. 181
 maiē 112. 300
 maiŕeamnar 34
 maiŕear 96. 219
 maiē go leop 112. 260. 300
 mairpeača 283
 māla 8. 98. 214
 mālaf 80
 mālaib 214
 mall 208
 mallaēt 4. 186
 malpa 210
 mānla 195. 210
 maoidēam 139
 maolfin 150. 181
 maoin 83. 181
 Maoire 181
 maouireog 83
 maol 40. 82
 maop 40
 mapb 36. 150
 mapbað 101
 mapbān 177
 map bēað ŕē i mbŕ 75
 mapbētaē 165
 mapb tū gāmāin 176
 mapcaē 4. 101. 150
 mapcaig 80
 map ōŕipe 65
 mapgað 35. 101
 mapla 9. 210
 maplačān 9. 210
 map maŕimud-ne ðap
 bŕiačāimnaið ŕēin 174
 map n-intinn 251
 map n-uētaē 197
 mapla 209
 māčap 5. 150. 325
 meabap 22. 304
 meabluiðe 108
 meabŕā 142
 meacān 160
 meačacān 51
 m'ēadan 181
 meadap 160
 meaðap 309. 320
 meaðon 51
 meaðpaē 67. 119. 320
 mēaduigēað 35
 meaiŕte 160
 meall 160
 meallað 160
 meallpað 212
 meallpað ŕē na hēanača
 ðe na cŕam 212
 meallpaið 212
 meallpaið ŕē ŕib 212
 meallra 52. 211
 meanaē 160
 meanaŕte 160
 mēanap 66
 meap 160

meap 160
 meapadpað 160
 meay 64. 160
 meac 325
 mē pēn 333
 mēid 65
 mēile gainm 65
 mēilpeað an muileann 272
 mēilpeað i mbāpað 272
 mēilt 63
 mēipe an baile mōip 65.
 279
 meipg 88. 93. 288
 meipgeac 88
 Meipice 63
 meipgeoir 88
 mēitē 65
 mēitte 63
 m'peap 160
 mī 75
 mī an Aibpeān 158
 mian 76. 133
 miay 76. 133
 miay mine 23
 Mūcēal 48. 72
 mīgpeann 160
 mil 160. 273
 mīle 160
 mull 160. 261
 mulleað 35
 mullpeā an obay 265

mullpāð tū 265
 mull tū an pāipe 335
 mil nua 335
 mīlpeān 264
 min 259
 mīn 160
 minic 285
 Mīn Lāpað 335
 Mīn Leac na Leaðap 335
 mīnleac 263
 mī na bFaotileac 261
 Mīn na Cuinge 293
 Mīn na gCopōg 335
 m'utinn 160
 mīodūn 32. 337
 mīoltōg 211
 m'iomaype 160
 mīope go bpuil 90
 mīortā 160
 mīortū 32. 87
 mī-mağalta 278
 mī-jārta 3
 mīpe 86. 160. 274
 mīyneað 49. 88. 160
 mīcīd 72. 299. 325
 mūd 227
 mūaoi 227
 mo bād 339
 mo bāta 175
 mo bēal 170
 mo beannaet leat 170

moé 17	mórtar 18
moé- <i>aipe</i> 150	mo <i>feabac</i> 298
mo éall 297	mo <i>Slánuigétoip</i> 215
mo éor 315	mo <i>íúil</i> 328
moš 21	močán 150
mo <i>dearmad</i> 302	mo <i>éruaipe!</i> 231
mođmar 21	močú 17
mogal 308	močuígim 121
mo <i>gunna</i> 319	mo <i>éúipne</i> 324
moill 92. 181	muc 28. 150
moiltín 92	múé 37
móin 18	muc- <i>feoil</i> 337
moipteál 216	muileann 92. 96. 150
molaš 35	muilteoir 262
molaš <i>riad an taéprán</i> 243	munéille 259
molaim 153. 214	muing 85. 293
mo <i>léan!</i> 266	muing <i>capail</i> 85
mo <i>leanb</i> 266	munigim 256
molpad 217	múinte 150
molpaimn <i>éú</i> 91. 217	muintear 150
mol <i>mé éú</i> 176	muipéid <i>mé éú</i> 283
mol <i>ré éú</i> 335	muipéinn <i>a bpaca mé</i>
molé 186. 211	<i>apnaí</i> 283
mol <i>tú bapraideact é</i>	Muipé <i>Óig</i> 122
335	muipéin 73. 226. 248
mo <i>máéar</i> 169	mullaé 28
mong 85	muna 227
monmar 101	munamar (<i>monmar</i>) 28
móir 18	múnlac 210
mo <i>páma</i> 229	muipar, muipar 28. 150.
moipé 150	210

nā 331	naoi mba 151
na bpat 235	naoi ndealgām 250
na carleām 256	naoi n-eirpūn 68
na cat 235	naom 139
na cēadlongaið 130	naomēa 165
na ceappðaiğ 177	nappūn 32. 192
na clāipūiğ 74	narg 192
nā cōppūiğ 7	na rgamām 105
nā cpið mē 117	na rūp 155
na cuip 155	načaiy nūne 192
na ðaill 261	na tpoirg 285
nāðūpða 32. 192	nead 248
na fiaið 141	nēal 66. 97. 248
na fiana 166	neam 110
na fip reo 335	neamāipt 150
na flaičir 112	neapt 248
na ŷaill 261	neaptmāy 248
nā haitčip oym ē 168	neargōid 219
na hearðga 330	neice 68
na hupedū 248	neom 18. 248
na huam 330	neomfn 18
nāipe 58. 192. 279	nī 75. 248
(do) nāipūğ tū mē 201	nī dučaipt 329
nā loit lām na ġipriğe 335	nī fuaip 182
nā loit taob an ġarūip 335	nūğ 78. 248
nāmāid 192	nūğeað 138
na mbō 18	nūğeað an teac 138
naoi 83	nūgean 248
naoi fpataiğ 180	(do) nūğ rē an pota 255
naoi ðtonna 190	nī hē 329
	nī hī 329

ní huad 329
 (do-) ní rē neapt oibpe 255
 níl 135
 níl dul agam ar a seanam
 28
 ním 168, 172, 248
 ní meara tú 'nā oide do
 múinte 176
 nínneac 172
 níor bhr 281
 níor bhr rē na ceadlongaid
 211
 níor caoin tú deor 335
 níor cūmangail rí fodar
 nā fēar 312
 níor fāg 281
 níor hunnreac dām go rab
 rē ar baile 329
 níor huēra 329
 níor imēig 281
 níor luēra ar leabaid
 arēar 139
 níor ēl 281
 níor ubairt 329
 níor āilne 263
 níor airde 226
 níor buige 92
 níor caoile 42
 níor cūraide 303
 níor duibe 92
 níor fuide 92, 245

níor leirne 258
 níor luime 92
 níor mō 18
 níor teo 15
 níor tūme 160
 ní rab 17
 ní tabairim 327
 ní tāimig 327
 ní teacaid 327
 ní teanam 327
 ní teapn 327
 ní tēigra 281
 ní tēigra 286
 ní tēigra 286
 ní tēigra an rācāc an
 reang 5
 (do) noēt rē cūgam 201
 Nodlaig 192, 211, 287
 Nōpa 18
 nōr 18, 192, 219
 nuaidēac 126
 nuair a bī rē dā icē 23
 nuair lōntā mo ēluara
 le do cūid amaidē 206
 ō 331
 obair 147, 215
 ōcāid 55, 245
 oēt 186, 230, 315
 oēar 21
 oēra 232, 333
 oēam 21

- oide 41. 217
 oide 80pca 319
 oide 8amna 202
 oilean 48
 oilte 92
 sinreac 248
 oipead 92
 Oirín i ndiaid na bFian 171
 ol 14. 214
 ole 306
 olra 217
 olra mē gloine 217
 olua, dat na h- 211
 o n-a deurbhíur 197
 opdla 210
 opdóg 6. 16. 337
 opia 210
 opm 101
 opt 186. 191
 opta an dheidid 231
 orán 219
 or coimair 19
 or comne an pobail 164
 o tapla 9. 210
 oven amán 216

 Padraig 189. 287
 pagana 144
 paidir 54. 90
 paige 117
 paip 340

 paip an pataig 10
 paip beag 170
 paip iníodúin 172
 paip tipim 324
 paip d'Eiminn 305
 paip 181
 paip 144
 palár 144
 pane 144. 146. 313
 pārdūn 189
 pārdóg 9. 146
 Pārtar 9
 Pārtolán 9
 peaca 130
 peaca 155. 306
 peacaig ré 167
 Peadar 64
 peann 155. 304
 peapla 210
 peata an maor 42
 peice 63
 Peilic 63
 peipe 65
 peip 65. 155
 piacán 76. 133. 155
 pian 76. 133
 píce 155
 pígn 155
 pillead 261
 pillid ré 'un a' baile 265
 pillimur 240

þillfunn 265
 þillum 156
 þill tū 167
 þingunn 155. 293
 þiob 155
 þioefamun 167
 þionnnr 155
 þiopa 155
 þirín 155
 þirreoga 233. 336
 þlāg 117
 þlanceað 146. 296
 þlāmār 144
 þlāraide 144
 þlāraideað 144
 þlārānta 144
 þlātaf 80
 þlēarg 155
 þlēirūp 155
 þleoid 15
 þleoid ap an wār! 175
 þluc 28
 þluc an toit an þear boet
 164
 þlūp 144
 þobal 25
 þoca 98
 þog 14
 þogpað rī æ 307
 þogpað an mātaþ an
 leanb 307

þog riad a cēile 164
 þogta 307
 þoill 92
 þoirt 92
 þōitū 14
 þōitūpe 14
 þoll 25. 144. 208
 þoll an baic 285
 þollpað an clāp 212
 þollpamun æ 212
 þoll tūm 335
 þollta 211
 þōp 14. 144. 225
 þōp 144
 þōptaæ 336
 þōp 339
 (do) þōp 339
 þōpað 336
 þōp rē 164
 þōp rī 335
 þōpta 11
 þota 23. 186
 þrāirgū 146
 þrācān 66
 þrātaf 80. 155
 þrācape 144
 þroun 92
 þrōite 144
 þrounam 146
 þroun rē oþm æ 164
 þrugōid 144. 245

pucañ 28
puill 181
puirín 144
punta 28. 98. 144. 195
Purpaddoir 28
pur 28
putóg 144

raáarta 22
raaáaí n' dá dtéigíteá léite
243
raáainn 295
raáamuir 240
raaáa 306
raáapc 60
raáite 235
raáite 116. 300. 325
raáineac 258
raáma 178. 222. 229
raann 222
raannaíde 193
raára 219
raá 325
raáabta 130. 145
Raáapainn 216
raámap 105
raann 222
raáic 88
raáice 112
raádaá 125
raí 222

raapáirce 274
raáe 158
raáeog 158
raáín 158
raáín 222. 256
raágaáe 137
raá 72. 300
raáa 21. 62
raáapc 14
raáine 172
raáine raá 278
raáapáí m' leat 253
raáapáin leir 253
raáapc 92
raá 222
raáicléa 92. 272
raáat 191
raá 18
raáa 336
raá 14. 222
raáa 14 *
raáa 38. 127. 222. 322
raaball 147
raá 28. 189. 222
raá 229
raáe, raáe 92. 158
raáín, raáín 92. 158
raáde 245
raá 37
raá d'raáapáa 111
raágra 312

- rábail 55. 267
 ra blácaig, ra blácaic 118.
 300
 ra buailið 56
 ra bunnóg 57
 rac 2. 58. 219. 306
 Saðsa 9
 raçapt 114. 309. 320
 ra çealaig 302
 raibbip 170
 raigðilip 62. 113
 raigead 60
 raigneán 113
 ráile 8. 267
 raileap 276
 raillipð mē an t-iarg reo
 265
 raillipunn iad 265
 railm 93
 raunc 296
 raunt 90
 ráit 116
 rál 8. 214
 ralaç 219
 ralann 214
 rál na coire 94
 ramail 105. 178. 241
 Samam 105. 178
 ra mála 176
 ramnár 105
 rampað 35. 105
 ran Aibneán 197
 ramntac 186
 raogal 40. 82. 212. 214. 219
 raoil 276
 raoilum 83. 153
 raorite 274
 raor 40. 59. 82
 raotap 44. 325
 ra páipe 164
 rárra 219
 ráruig ré mē 328
 rátaç 5
 ra tynaoirín 227
 ra tynátaid 227
 ra tynáoin 280
 ré 70. 331
 reaðac 22. 306
 reaépán 315
 reaçt 230. 316
 reaçt bpeannóga 171
 reaçt bpaipçirí 149
 reaçtmam 91. 274. 315. 316
 reaçt mbealraige 161
 reaçt ndulaça 198
 réad 130
 'reað 119. 322
 reaçair 320
 reagal 308
 real 218. 274
 réala 66. 97. 130
 realaíðeaçt 137

- realbān 177
 real gearp 214
 Sēamur 98. 130. 134
 rean 206
 Seān 50
 rēan 97. 130
 rēanað 66
 reanēaiðe 80. 101
 reanēar 101
 reandume 195. 337
 rean-dume 337
 řēanřað řē an řgēal 206
 řēanřaið řū ð 206
 rean-řear 337
 reangān 67. 312
 řēaninap 33
 reanmōip 101. 280
 řēantā an řgēal i gcom-
 nuiðe 206
 reapb 36. 225
 reapbān 36
 reapbřořantuiðe 274
 reapř 101
 reappac 52. 223. 315. 336
 rearām 64. 219
 rearīnac 179
 rearuiřið 290
 řearuiř řē ag an ðopar
 328
 řēarūp 32
 řē atā maī 95
 řēid 71
 řēideān 71
 řēidřeað an řaot na
 cřuača 239
 řēidřið an řaot ð 239
 řēidre 237. 336
 řēilb 88
 řēilg 93. 267
 řēilide 88
 řēim 71. 172
 řēim 93
 řēipbř 68. 73
 řēirean 68. 274
 řēirg 68
 řēirřeað 233
 řēirřeað 68
 řē lā na řeačřīmaīne 213
 řeo 12. 233
 řeo ðo řlānte 215
 řeolað 336
 řeo mo lām ðuit nað řřul
 mē pōřta 213
 řgab 147
 řgabað 147
 řgabřam 145
 řgabřa 145
 řgadān 189
 řgaipre 166
 řgāile 267
 řgaīē (řgoīē) 300
 řgalta 211

- rgamān 55
 rgannpað 9. 203
 rgapamaint 179
 rgæc 325
 rgæal 134. 214
 rgæalanðe 80
 rgæalanðeaæt 137
 rgæm 172
 rgeon 18
 rgiaæt 133
 rgilling 86. 252. 295
 rgioð 27
 rgioðel 6. 27. 274
 rglaæt 80
 rgouib 92. 93
 rgouitum 112
 rgolb 101
 rgouja 194
 rgornac 219
 rguað 147
 rguaðe 66
 rguað 64
 rgioð 147
 rgioð 138. 274
 rgioðað 147
 rgioðað 138
 rgioðaum 153
 rgioðæa 165
 rguab 38
 ri 75
 riabpaí 109
 riabpānac 109
 riabæa 145
 riad 87. 189
 riap 133
 rið 170
 ribin 158
 riðeog 78
 ripin 166
 rileann tú guþ ríor æ 96
 rilpæd tú rin 272
 rilum 153
 rimleop 160. 271
 rimpliðe 155
 rin 259
 rin 256. 274
 rin an mæra 328
 rin duit-ge 335
 rinpæd ræ ríor 258
 rinpinn ap mo leabard 258
 ringilte 294
 rinn 86. 248. 295
 rin ruar æ 335
 ríoc 87. 306
 ríol 97. 136. 214. 274
 ríol Aðma 9
 riollartpæc 27
 ríolpæð 215
 Ríol Uí Néill 255
 rionnac 193
 riopadðip 57
 ríor 136

- ríoppaš 223
 ríoppuiš 136
 ríor 75
 ríotlān 218
 ríotlāš an bāi 218
 (do) ríubail mē 'un an
 baile 298
 ríubail 39. 233. 274
 ríūd 87
 ríud an capall a iře an
 cōippe 305
 ríabac 209. 306
 ríabpaš 103. 209
 ríactar 209
 ríad 189
 ríadpaš tū ē 187
 ríagđān 209
 ríāinte 215
 ríān 209
 ríāntur 195. 210
 Štānuigēoip 215
 ríat 209
 ríataca 336
 ríeaž 67. 119. 309. 322
 ríeažaca na bpačac 180
 ríeamān 110. 178. 264
 ríeamnuig mē 270
 ríeān 50. 264
 ríuab 36. 109. 264
 ríiže 78. 264
 ríugeān 264. 288
 ríinneān 274
 rílocam 264
 ríuoct 264
 ríiopač 264
 ríi 264
 ríšž 142
 ríšž 215
 ríoinneaš 209. 215. 248
 ríuaž 38. 127. 142. 209
 ríuapaš 209. 215
 ríudān 189. 209
 (do) ríug 215
 ríugam 209
 ríugpaš mē lān an cūpa
 307
 ríugfainn ē 307
 (do) ríug rē cnaipe 215
 ríugta 307
 rímaet 150
 rímal 150
 rímalāš 150
 rímaointiugaš 35
 rímeac 220
 rímeapa 220
 rímeapta 220
 rímeideāš 220
 ríugead 220
 ríioip 220
 rímlac 150
 rímiid 37
 'yna Dūmib 174

- (do) fuaidm mē cūpla
 ađmaid 204
 fuaidmuid mē iad 162
 fuaidmte 162
 fuaite 116
 fuaite 116. 194. 227. 325
 (do) fuaite fē an bainne 204
 fuaim 107. 194. 219. 227
 (do) fuaim fē tparua na
 hađanna 204
 fuaoirin 227
 fua pēagūm 32
 fua Roiaib 174
 fuačad 194
 fuačad 194
 fua Tuatāib 174
 fuačta 248. 274
 fuioim 248
 (do) fuioim mē līon 257
 fociū 219. 306
 fodap 189
 foibealta 158
 foilrū 264
 foineann 92
 foip 276
 foiteac 121. 219
 folar 98. 214. 219
 folār 14
 folar na gpeime 71
 rompla 24
 rona 202
 ronay 24. 98
 rop 144
 roip 276
 ro-tōgta 337
 rōd 144
 ropadanta 189
 ropg 308
 roparteopačt 90
 ropāil 144
 ropān 144
 ropān lān 335
 ropāpēta 224
 ropēclōip 97
 rpeal 155. 218. 220
 rpealadōip 57. 337
 rpealadōpačt 337
 rpealt 155. 211
 rpēip 65. 155. 220. 279
 rpice 220
 rpionađ 155
 rpionōg 97. 220
 rpionad 155. 189
 rplanc 313
 rpouc 313
 rppeid amac ē 132
 rppeidead 129
 rppeidum 303
 rpuac 144
 ruid 233
 ruatay 233
 rpeang 312

rneangán 233. 312
 rneanglomán 233
 rpeón 233
 rpué 31. 233. 325
 rpuéán 31. 317
 rtacán 306
 rtad 219
 rtadpáid 78 187
 rtadpáinn 187
 rtáid 245
 rtáid na típe 335
 rteallóg 274
 rtéacá 306. 315
 rtóipín 73
 rtóipín 93
 rtól 214
 rtól dear 335
 rtóp 225
 rtuam 128
 rtucaipe 306
 ruaimnear 219
 ruait 120
 ruaitte 128
 ruan 219
 ruar 23. 38. 127. 219
 rucaó 219. 306
 rúgaó 37
 rúgán 37. 219
 rúgláó 37
 rúgmaipe 37
 rúgpaó 308

ruíó 301
 ruíó 219. 303
 ruíóad ap an ríó 139
 ruíó riad ríor a dtrúip 246
 ruíó ríor 81
 ruíóte 92
 rúil 37. 219. 267
 rúil núne 335
 rúil núneac 255
 ruim 92. 160
 ruimeamail 34
 runge 92. 219. 279
 rúirte 274
 rul 216
 rult 211

tá 58
 tá an éill ralaó 335
 tá an éoil lótha 335
 tá an donar dpuirte 237
 tá an fúil te 335
 tá an ríó lútha 335
 tá an talam oibpúte 74
 tá an talam tippín 335
 tá an típ dear 335
 tabair 23. 142
 tabair leat é 335
 tabair na cairt dó 335
 tabairt 22
 taóipín 315
 taólaó 214

- tā do leabaíð cōingēte 266
 tā Jaill i nÉirinn 89
 tā go pēabac 59
 taidēre 170
 tāing 287
 tāing an bād i dtír 246
 tāing mē anfor leir 335
 tāing mē le n-a dēanam
 100
 tairbe 170
 (de) tairbe peata 278
 tairge 9. 226. 252
 tairbeana 238
 tairme 54. 220. 274
 talam 35. 214
 talam piapa 133
 tā leap opt 225
 tāll 2. 324
 tallan 208
 taimac tāirg 105. 178
 tamall 150. 188
 tām-buille 107
 tā mē cunnre gur map
 rin atā 95
 tā mo bād paol feol 100
 tana 202
 tā na fir te 335
 taob 139
 taob an bpuatē 120
 taob i bpor 148
 taob tāll 148
 taob tiap 148
 taob tíor 148
 taob tōir 148
 taob tūatē 148
 taob tūar 148
 tap 225
 tapar 191
 tapb 36. 169. 225
 tapla 9. 210
 tapm 150
 tapngair 312
 tapngairpeact 312
 tapn 9. 186. 223
 tapnang 91. 186. 252
 tāpētāil 8. 186. 231
 tapr 186
 taprīmap 33
 tap 'un a' baile 225
 tā rē pada go leop annreo
 95
 tā rē i gceapt 291
 tā rē imtīgēte 74
 tā rē 'na fuidē 81
 tā rē in-ēpēidre 237
 tā rē in mo feill 93
 tā rē itte go hiomlān 236
 tā rē maite go hēag 236
 tā rē ruaidmēte 162
 taptāil 238
 tā tā 'do luige anoir 81
 'tēim 239

teac na ngealt 292	teip aip 88. 324
teac Néill 255	teip oim 155
teacht 319	tiap 76
teacht deipg an dá néal 93. 302	tigim 235
teada na cnuite 94	till 235
teagarg 306	tillim 156
teaglae 119. 309. 320	till rē 324
teallae 208	timceall 157. 235
Teamaip 110	tinn 235. 295
teampal 144	tiobaδ 27. 235
teanga 67	tiocpaδ 27
teangaδ 80. 312. 336	tiomaint 27. 271
teangtaea 314	tiomna 27. 235
teann 193	tiompδδ 145
teannpaim an pēpa 200	tiompδδ 6. 13. 187. 235
teann rī mo lām 335	tīor 324
tear 235	tīp 235. 279
tearbae 177	tīpim 86. 235
teartail 238	tīp na mbeann 335
teic an gaduise 324	tiug 31. 235
teiceaδ 68	tlait 218
teid 71	tlāmān 215. 218. 336
teidead uirge beata 129	tligeaδ 'un a ēpoēta ē 268
teidpīδ 301	tligpīde 'un an ēpoēta ē 272
teidpīnn 301	tlig rē 272
teidim uirge 303	tlū 215
teid tū pēin 132	tnaē 37. 227
teigim 71. 130	toaca 306
teigim amae 303	tohapr 142
teiniδ 88. 256	

tobann 25. 186	tõppað 14. 35. 186
tobap 25. 147. 186	torpta 231
Tobap Muirpe 339	trãðað 104
tõg 20	trãig 8. 117
tõga 21. 62	trãitnín 73
tõgað 129	trarna 219
tõgail 308	trãc 325
tõgaim 153	trãitnõna 186
tõgpaid mð ð 307	trẽaðað 22. 124
tõgpaim ð 307	trẽan 97. 202. 235
tõgta 307	trẽar 235
toice 11	trẽig 71. 288
toiçe 213	trẽig 283
toil 11	trẽigte 286
toil Dð 70. 335	trẽoir 15
tõin 18	trĩ 331
tõip 14	trĩoblõid 27. 235
tõipneac 186	trĩollaðarað 208. 235
toireac 186. 188	trĩomuig an lã 283
toirig 11	trĩopallað 235
tõirig rð a ðaint 324	trĩõta 165
tõirig rĩ a ðaimuig 65	trĩuðar 39
tom 24	trĩuð 31
toimar 19	trĩoid 92. 186. 225. 245
tomba 24	trĩoid 231
tomta paol an uirge 154	trĩoidreac rð 239
tonn 24. 340	trĩoidrið riad 239
tõpaideac 14. 137. 186	trĩoið 301
Tõpaig 7	trĩom 150. 186
tõpe 11. 186	trĩomán 202
torpman 7. 101	trĩorgað 219. 231

- tpuaz 38
 tpuaiġe 231
 tpuail 128
 tpuideog 92. 245
 tpuime 92
 tpuirgneac 49
 tpuirle 92
 tpuv 144. 231
 tvaġ 38. 127
 tuaim na drom 340
 tuaim 56
 tuarġa 232
 tuar 324
 tuar aġ an Binn Duib 335
 tuat 127
 tubairte 186. 324
 tubān 28
 tuc 28. 213
 tuc mē an aīail a īmye
 dō 105
 tuc mē rnam dō 106
 tuc na Ĵaill dō ap iapp
 rē 335
 tuc rē dō lānamain an
 toīge ē 213
 tuideacr 238
 tuīge 173
 tuīgm 186. 238
 tuile 92
 tuilleaō 238
 tupling 252
 tūpne 226. 248. 336
 tūpre 226. 233. 336
 tūpreac 92. 226
 tūit 92. 235
 tūitūm 238
 tūl 188
 tūpūv 28
 Tūpūv Bmġde 339
 Tūpūv Pādpmāg 339
 tūr 186
 tūr an cōmpāiō 115
 tūr an ġalaip 91
 tūr an lae 59
 tūr anpōiġ 115
 tūr a ĵaoġail 42
 tūr ceata 325
 tūr lāġūm 71
 uaētap 127
 uaiō 84. 182
 uaiō 84. 182
 uaiġ 120
 uaigneac 256
 uaim 84. 182
 uaim 84. 182
 uaiy 182
 uait 84. 182
 uaitē 84. 182
 uamaġ 290
 uan 127
 uata 84. 165. 182

uacšār 317	ulraē 28. 211
uāi 39	uāi 39
uēt 28. 186	ūp 37
uētaē 28	upēšid 28. 101
ušaēt 39	upla 210
užam 39	uplāp 28
uždap 39. 189	upnaižte 194
uždapař 39	uppaš 28. 223
uī 168. 170. 173	uppašanta 223
uile go lēp 260	uppaum 28. 223
uili 92	uppamaē 223
uillun 92	upraim 28
urge 92. 274	uēaipt 31. 317
urge an tobaiř glain 89	uēamāil 37

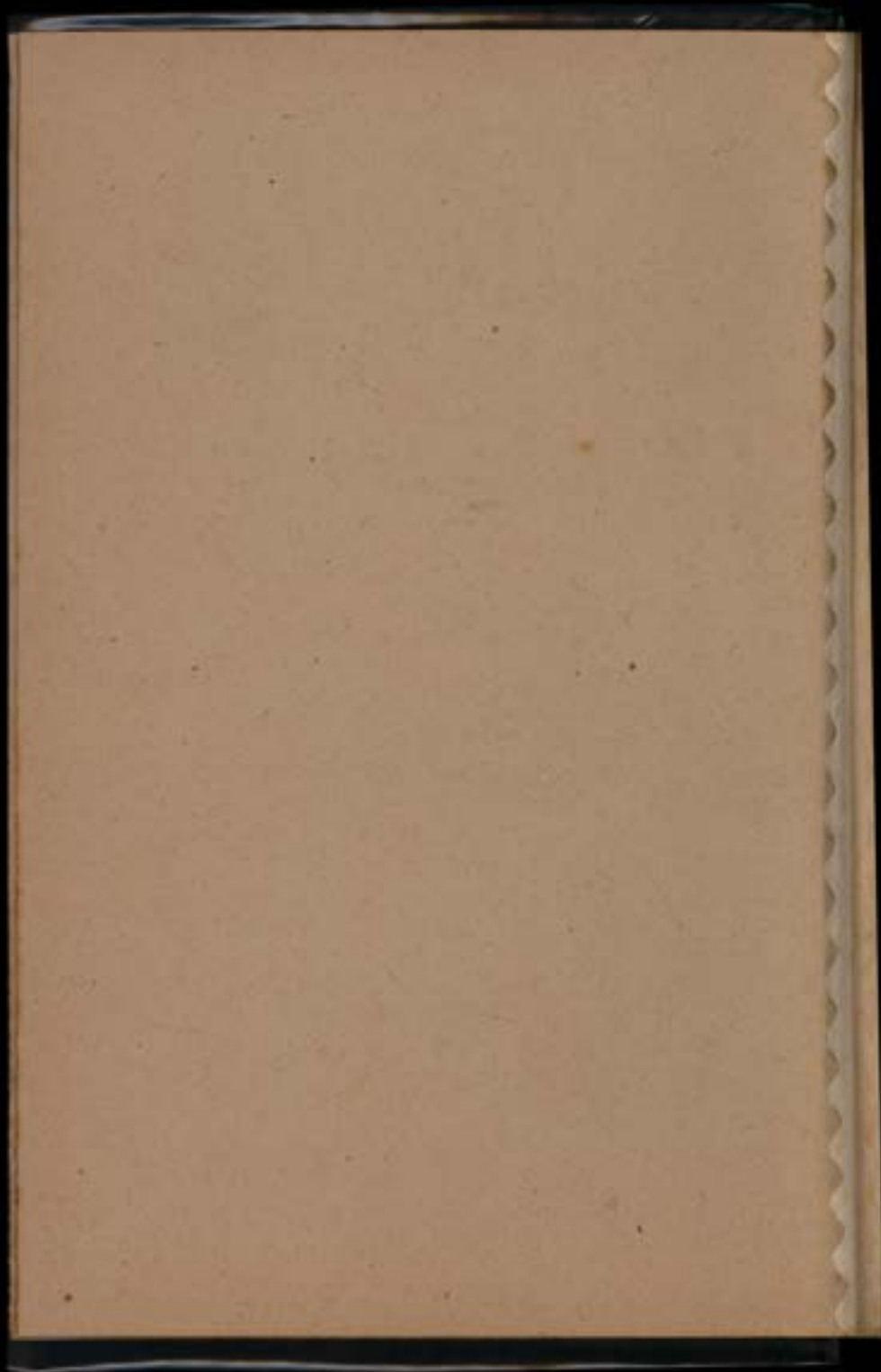
Сearтú.

Leatánaé III,	líne 14,	cuir bfuil	i n-ionad	'fuil
"	IV,	" 16,	" caiteam	" caiteam
"	V,	" 9,	" 185	" 186
"	X,	" 2,	" Doimnac	" Doimnac
"	X,	" 18,	" dtiocfað	" dtiocfað
"	4,	" 3,	" gñat	" gñat

Alt	10,	líne 5,	cuir vL:	i n-ionad	vi:
"	15	" 6	" Nias	"	Nias
"	18	" 5	" Nias	"	Nias
"	22	" 11	" eadna	"	eaona
"	23	" 8	" na	"	na
"	24	" 6	" 86	"	85
"	24	" 18	" enoc	"	enoc
"	25	" 5	" tream-am	"	tream-am
"	27	" 17	" nDeirceap	"	nDeirceap
"	28	" 3	" tubán	"	tobán
"	28	" 6	" cuma	"	cuma
"	28	" 13	" uppaim	"	uppaim
"	35	" 8	" banuḡað	"	banuḡað
"	52	" 11	" leip	"	leip
"	57	" 3	" fiDæt	"	fiDæt
"	61	" 12	" cuma	"	cuma
"	61	" 14	" vL:	"	vi:
"	61	" 15	" fce:L	"	fce:L
"	71	" 11	" Le:aN	"	Le:aN

Alt 74,	line 8,	cuir túr	i n-ionad túr
" 75	" 4	" Li:	" Li:
" 79	" 7	" bíonn	" bíonn
" 90	" 8	" Lípít, Lípít	" Lípér, Lípér
" 91	" 4	" beal	" beal
" 93	" 2	" pm	" pm
" 95	" 4	" dá mhá	" dá mhá
" 95	" 7	" mar aguirín, 17 mme	"
			i n-ionad a mar fojar le e
" 97	" 15	" 138	i n-ionad 139
" 100	" 3	" vI:	" vI:
" 100	" 8	" vI:	" vI:
" 100	" 13	" vI:	" vI:
" 101	" 21	" reancaide	" reancaide
" 102	" 3	" ngutaidte	" ngutaidte
" 103	" 8	" Mōnū	" Mōnū
" 106	" 2	" dam	" dam
" 106	" 3	" tūg mē	" tūg mē
" 110	" 3	" agm	" agm
" 121	" 5	" focal	" focal
" 126	" 7	" inōr de fleanmān	"
			i n-ionad inōr de fleanmān
" 130	" 7	" fēadfaid i n-ionad fēadfaide	"
" 133	" 9	" d'foġlum	" d'foġlum
" 138	" 5	" jfū	" jfū
" 142	" 12	" compuame	" compuame
" 142	" 16	" Seātūm	" Seātūm
" 145	" 7	" Ap	" Ap
" 147	" 14	" opera	" opus, operis
" 152	" 3	" cūctū	" cūctū
" 155	" 17	" cnaipe	" cnaipe

Alt 168, line 9, cuir bun	i n-ionad	bún		
" 172 " 9 "	páipe	"	páipe	
" 174 " 9 "	dearbóccáinn-re			
	i n-ionad	dearbóccáinn-re		
" 177 " 8 "	22	"	21	
" 181 " 13 "	ceapáipe	"	ceapáipe	
" 182 " 3 "	gutaíde	"	gutaíde	
" 184 " 5 "	bpuíleac	"	bpuíleac	
" 185 " 14 "	102	"	10	
" 185 " 15 "	Reacpánn	"	Reacpánn	
" 185 " 28 "	month	"	month	
" 189 " 10 "	gadaíde	"	gadaíde	
" 203 " 7 "	BárIn	"	BárIn	
" 206 " 23 "	Lopa	"	Lopa	
" 211 " 5 "	faLTax	"	feLTax	
" 211 " 13 "	coramlú	"	coramlú	
" 215 " 15 "	lef	"	lef	
" 226 " 4 "	báipneac	"	báipneac	
" 231 " 3 "	bpuil	"	bpuil	
" 240 " 4 "	uifst	"	uifst	
" 240 " 6 "	uaf, uafst	"	uaf, uafst	
" 241 " 7 "	páð	"	páð	
" 248 " 21 "	coimeál	"	coimeál	
" 249 " 3 "	Tácuigeann	"	Tácuigeann	
" 251 " 10 "	NíçaN	"	NíçaN	
" 258 " 3 "	laBwI	"	laBwI	
" 258 " 7 "	póill	"	póill	
" 283 " 7 "	oipead	"	oipead	
" 283 " 8 "	an lae	"	an lae	
" 293 " 3 "	aon-triollaib	"	aon-triollaib	
" 296 " 5 "	(b.)	"	(l.)	

Clár.

	Leatanaic	Leatanaic	
Ream-Ráð	III	Foghaideacht na	
Leabair agur Urdair		hAbairte	144
Aimniúite	VII	An Bheim Joctá	151
Jaedilgeoirí Aimniúite		Bheim na gCom-Focal	152
ra Leabair	IX	Bheim na hAbairte	153
Comairtál	1	Séimí	154
Na Juatáide	4	Urdubáð	157
Na Dá-fogair	46	Jaedilg Tír Conaill	160
Na Conyana	60	Jaedilg Tír Eoigain	170
Clár na gConyán	61	Jaedilg Arda Macla	172
Na Conyana Béalacá	62	Jaedilg Ómáit	180
Na Conyana Dádacla	80	Jaedilg Muineacáin	182
Na Conyana Capracla	97	Jaedilg an Cháin	184
Na Conyana Cogaracla	103	Jaedilg Aontroma	188
Conyana an Cogair		Jaedilg Reacraon	190
Bug	131	Clár na hFocal	200
h	139	Cearrú	254

05-11 STD

8 032919 990020

www.colibrisystem.com

